Rapport av 1972 års skatteutredning

SOU
1976:62

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2013

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Rapport av 1972 års skatteutredning

SOU
1976:62

Progressiv utgiftsskatt

-ett alternativ?

Statens offentliga utredningar
1976:62
Finansdepartementet

Progressiv utgiftsskatt – ett alternativ?

Teknik, funktion, effekter

Rapport av 1972 års skatteutredning
Stockholm 1976

Omslag Jan Boman
ISBN 91-38-03111-6
ISSN 0375-250X
Gotab, Stockholm 1976

Förord

1972 års skatteutredning tillsattes av regeringen den 14 april 1972 (Fi 1972:02) med uppgift att se över beskattningen av fysiska personer, m. m. Utredningen har därvid bl. a. att undersöka olika alternativ till nuvarande skatte- och bidragsregler, som framkommer i den allmänna debatten eller på annat sätt, såväl i Sverige som utomlands.

En form av beskattning som väckt stort intresse särskilt i de anglosachsiska länderna är utgiftsskatt (expenditure tax), även benämnd direkt konsumtionsskatt. Någon praktisk tillämpning av betydelse har skatten dock ännu inte fått. Utredningen har som ett led i sitt arbete uppdragit åt professorn i finansrätt vid Stockholms universitet Sven-Olof Lodin att undersöka förutsättningarna för att införa en progressiv utgiftsskatt.

För att skapa ett brett underlag för debatt och ställningstagande publicerar utredningen i denna rapport resultatet av Lodins arbete. Utredningen har vidare ansett det lämpligt att vissa myndigheter och organisationer bereds tillfälle att yttra sig över rapporten. Utredningsmannen ansvarar helt för rapportens innehåll.

Stockholm i september 1976

Erik Brandt

/Reidunn Laurén
Bodil Hulgaard

Innehåll

Utredningsuppdraget 9

Sammanfattning 11

I Introduktion 31

1 *Presentation och utgångspunkter* 31
1.1 Utgiftsskatten – en presentation 31
1.2 Undersökningens utgångspunkt 32

2 *Några vanliga argument kring utgiftsskatten* 35

3 *Historik* 41

4 *Arbetshypotes* 45

II Tekniska frågor 47

5 *Utgiftsskattens teknik och funktion* 47
5.1 Redovisningsteknik 47
5.1.1 Redovisningen av enklare inkomstförhållanden . . 48
5.1.2 Utkast för redovisning till utgiftsskatt 50
5.2 Teknik för skatteuttag 65
5.3 Gränsdragningen mellan sparande och konsumtion . . . 74
5.4 Investeringar i kapitalvaror 76
5.5 Beskattningen av tjänste- och kapitalinkomster 81
5.6 Beskattningen av företags- och fastighetsinkomster 81
5.7 Beskattningen av egendomsförsäljning 82
5.8 Villabeskattningen 82
5.9 Försäkringsbeskattningen 86
5.10 Fordringar och skulder 87
5.11 Behandlingen av arv m m 89
5.11.1 Dödsfallets skattemässiga konsekvenser 89
5.11.2 Dödsbobeskattningen 90
5.11.3 Behandlingen av efterlevandes förvärv 92
5.11.4 Sammanfattning av dödsfallssituationens behandling 92
5.11.5 Behandlingen av gåvor 93
5.12 Vinster på obligationer, lotterier, tips m m 93

5.13 Familjebeskattningen 95
5.13.1 Frågan om skattelättnader för barnfamiljerna . . . 95
5.13.2 Progressiv utgiftsskatt och individuell beskattning av makar 96
5.14 Internationella problem i samband med utgiftsskatten . . 99
5.14.1 Permanent utflyttning 100
5.14.2 Tillfällig utflyttning 100
5.14.3 Permanent inflyttning 101
5.14.4 Tillfällig inflyttning 101
5.14.5 Dubbelbeskattningsfallen 101
5.14.6 Förslagets förhållande till dubbelbeskattningsavtalens nondiskrimineringsklausuler 103
5.15 Kontrollfrågorna 104
5.15.1 Kontroll av sparande 105
5.15.2 Övriga kontrollfrågor 106
5.15.3 Möjligheter till skatteflykt och fusk 107
5.16 Uppbördssystemet 108
5.17 Övergångsregler 110
5.17.1 Bruttometoden 111
5.17.2 Nettometoden 112
5.17.3 Skatteavräkningsmetoden 112
5.17.4 Frågan om tidsbegränsning, övergång utan övergångsregler m m 112

6 *Samordning med andra skatteformer* 115
6.1 Förenklingar som kan uppnås i inkomstbeskattningen . . 115
6.2 Samordningen med förmögenhetsbeskattningen 118

III Effekter 121

7 *Sparande-fördelningspolitiska effekter* 121
7.1 Sparandet i inkomstbeskattningen 121
7.1.1 Banksparande m. m. 121
7.1.2 Värdestegringsvinster 122
7.1.3 Slutsats 124
7.2 Sparandet i utgiftsbeskattningen 124
7.3 Sammanvägning av inkomstbeskattningens och utgiftsbeskattningens behandling av sparande och kapitalvinster 126
7.4 Fördelningspolitiska effekter 127
7.4.1 Sparkvotens storlek 127
7.4.2 Sparandets fördelning på olika tillgångstyper . . . 130
7.4.3 Realisationsvinsternas fördelning 131
7.4.4 Slutsatser om utgiftsskattens fördelningspolitiska effekter 132

8 *Utgiftsskattebasens storlek* 137
8.1 Utgångspunkter 137
8.2 Beräkning på grundval av nationalräkenskaperna 140
8.3 Resultat 143

8.4 Skatteutfall 145

9 *Samhällsekonomiska effekter* 147
9.1 Utgiftsskattens effekter för sparande och konsumtion . . 148
9.2 Utgiftsskattens marknadseffekter 151
9.2.1 Utgiftsskatten och prisbildningen på fastighetsmarknaden 152
9.3 Utgiftsskatten och företagsamheten 153
9.4 Övergångseffekter 155

10 *Utgiftsskatten som konjunkturpolitiskt styrmedel* 157

IV Bilagor 163

Bilaga 1 *Redovisningssystem för utgiftsskatt* 163
A. Utkast för redovisning till utgiftsskatt 163
B. Tillämpningsexempel 171
Bilaga 2 *Skattetabeller* 194
Bilaga 3 *Statistiskt material rörande förmögenhets- och inkomstfördelning* 203

Litteratur 217

Utredningsuppdraget

Uppdraget från 1972 års skatteutredning har omfattat att för svenska förhållanden utreda förutsättningarna för införandet av en progressiv utgiftsskatt, att undersöka och studera tänkbara tekniker för dess genomförande samt att analysera de olika ekonomiska effekter som därvid kan förväntas.

Det finns en relativt omfattande internationell diskussion om utgiftsskattens teoretiska aspekter. Däremot är utgiftsbeskattningens praktiska och tekniska frågor knappast analyserade. Osäkerheten om dess praktiska genomförbarhet har varit stor. Därför har utredningsarbetet till stor del inriktats på att undersöka tänkbara tekniska lösningar och på att analysera de olika praktiska och funktionsmässiga problem som kan uppstå. I enlighet härmed har förslag utarbetats till en teknisk modell för utgiftsbeskattningen. Utredningen har härigenom fått sin tyngdpunkt på tekniska och funktionella frågor av ibland relativt komplicerad karaktär. Utredningsarbetet har dock inte syftat så långt som till att utforma ett förslag till lagstiftning. Härför krävs ytterligare omfattande utredningsarbete.

Ett annat viktigt skäl för den valda huvudinriktningen av arbetet är följande. Det är en fara med alla förslag till mer genomgripande skattesystemförändringar att de presenteras och diskuteras från teoretiskt schematiska utgångspunkter utan att en konkretisering av de praktiska problemen sker. Det nya systemets rena principiella linjer ställs ofta i motsats till det rådande systemets alla praktiska svårigheter och komplicerade regleringar. Dessa jämförelser är oftast missvisande. För att ge underlag för en rättvisande jämförelse mellan det nuvarande inkomstskattesystemet och ett tänkt utgiftsskattesystem innehåller rapporten en omfattande inventering av olika praktiska och tekniska problem som möter vid konstruerandet av ett fungerande utgiftsskattesystem. Härmed föreligger förhoppningsvis också en grundval för en realdiskussion om utgiftsbeskattningens praktiska innebörd och funktionsmässighet.

När det gäller utgiftsskattens fördelningspolitiska, samhällsekonomiska och andra effekter har det inte varit möjligt med de resurser och den tid, som stått till buds, att annat än översiktligt och på grundval av befintligt statistiskt material diskutera och belysa utgiftsskattens verkningar. Det tillgängliga statistiska materialets inriktning tillåter inte mer bestämda slutsatser. Tillräcklig grund föreligger emellertid för att göra preliminära antaganden om utgiftsskattens ekonomiska effekter. Innan man tar slutlig ställning till om en utgiftsskatt skall införas bör dock noggrannare statistiska

undersökningar och fördjupade studier om utgiftsbeskattningens fördelningspolitiska och övriga samhällsekonomiska effekter genomföras.

Vad som anförs i rapportens avdelning III rörande olika ekonomiska verkningar av ett införande av utgiftsskatt presenteras således med reservation för resultatens preliminära karaktär.

Sammanfattning

Utgiftsskattebegreppet

Den progressiva direkta utgiftsskatten är en skatt på den personliga konsumtionen. Tekniskt är den emellertid konstruerad som en inkomstskatt. Den utgår från principen att all inkomst – oavsett från vilken inkomstkälla den kommer – skall beskattas lika. Beskattningen sker emellertid vid den tidpunkt då den skattskyldige tillgodogör sig inkomsten genom att konsumera den. Tanken är att beskattningen härigenom fördelas riktigare över tiden än vid inkomstbeskattningen, att beskattningen inträffar, när den skattskyldige nyttogör sig inkomsten för personligt bruk och härigenom tar de samlade gemensamma resurserna i anspråk och att alla penningtillskott oavsett varifrån de kommer bidrar till den skattskyldiges skatteförmåga.

Utgiftsskatten kan också uppfattas som en konsumtionsskatt. En konsumtionsbeskattning är i allmänhet utformad som en indirekt skatt, såsom mervärdeskatten. En allmän indirekt skatt kan emellertid inte utformas på ett sådant sätt att konsumenternas olika skatteförmåga kan beaktas. Tvärtom verkar en indirekt skatt i vissa situationer så att mindre inkomsttagare drabbas relativt sett hårdare än högre inkomsttagare. Gör man konsumtionsbeskattningen personlig kan den utformas progressivt, varigenom det individuella skatteuttaget kommer att bli beroende på den skattskyldiges konsumtionsnivå.

Den traditionella inkomstskatten har länge uppfattats som den ideala skattetypen för en individualiserad beskattning där skatten direkt kan anpassas till den individuella betalningsförmågan. Med det stigande skatteuttaget har det dock visat sig att det traditionella inkomstbegreppet innehåller flera nackdelar särskilt ur fördelningspolitisk synvinkel. Det har ifrågasatts om inte ett inkomstbegrepp som har direkt anknytning till den skattskyldiges levnadsstandard bättre uttrycker den skattskyldiges skattebetalningsförmåga.

Tekniskt kan den progressiva utgiftsskatten konstrueras på flera sätt. Grundtanken är dock att den skattskyldiges samtliga likviditetstillskott under året – vanlig inkomst, försäljningsintäkter, arv, lån etc. – utgör inkomst samt att avdrag erhålles för alla utgifter för inkomstens förvärvande samt för alla utgifter för investeringar. Dessutom erhålls avdrag för allt nysparande medan all upplösning av sparande läggs till inkomsten. Det netto som härefter återstår utgör den under året konsumerade inkomsten, vilken beskattas. Schematiskt innebär utgiftsskatten följande.

Tillkommande skattepliktiga belopp:

1. Alla likviditetstillskott
   (löpande inkomst, försäljningslikvider vid försäljning av investeringsobjekt, arv, gåva, lån, lotterivinster och liknande)
2. All upplösning av sparande
   (minskning av banktillgodohavanden och liknande, minskning av fordringar)

Avgående avdragsgilla belopp:

1. Alla löpande utgifter för inkomstens förvärvande
2. Alla utgifter för investeringar i förvärvsverksamhet
3. Allt nysparande
   (ökning av banktillgodohavanden och liknande, ökning av fordringar, amorteringar på lån)

Nettot utgör beskattningsunderlaget.

Nettot motsvarar också årets konsumtion för privat bruk, dvs. den skattskyldiges levnadsstandard.

Man kan i och för sig beskriva utgiftsskattens innebörd på flera sätt. Ovan har valts att anknyta till flödet av kontanta medel. Alla kontanttillskott, både utifrån kommande och sådana som beror på omvandling av andra tillgångar till kontanter, medför i princip skatteplikt. Användningen av de tillgängliga kontanta medlen bestämmer vad som blir beskattat därav. Från skatt undantas de uppräknade typerna av utgifter, som ej räknas som konsumtion. Också på utgiftssidan är det fråga om att mäta kontantflöden. Detta innebär att förmögenhetsförändringar som beror på värdeförändringar – positiva eller negativa – av enskilda förmögenhetstillgångar varken påverkar beskattningen eller beräkningen av skatteunderlaget. Någon värdering av tillgångarna behöver i princip ej ske. Endast då en tillgång förvandlas till likvida medel påverkas beskattningen. Detta innebär att redovisningen till utgiftsskatt bör omfatta en redovisning av de kontanta medel, som under året stått till den skattskyldiges disposition, och av den användning av medlen, som ej medför skatteplikt, dvs. av de avdragsgilla utgifterna. Återstoden utgör den skattskyldiges skattepliktiga förbrukning.

Varför utgiftsskatt?

Inkomstskatten beskattar den inkomst som en skattskyldig har disponibel för konsumtion, oavsett om den konsumeras eller sparas. Utgiftsskatten beskattar inkomsten när den konsumeras. Mycket talar för att inkomstbeskattningen är den rättvisaste beskattningsprincipen. Det förefaller emellertid som om utgiftsskatten i praktiken bättre skulle kunna uppfylla inkomstskattens målsättning. Orsaken härtill är dels att utgiftsskatten har en bredare inkomstbas, dels att utgiftsskatten utan oönskade snedvridande effekter och komplikationer kan behandla alla inkomster lika inom denna breda bas. Därtill kommer att utgiftsskatten framstår som ett effektivare finanspolitiskt medel än inkomstskatten.

Tidigare har utgiftsskatten inte bedömts praktiskt genomförbar på grund av administrativa svårigheter. Numera är de tekniska förutsättningarna vä-

sentligt gynnsammare. Den svenska förmögenhetsskattens utformning är också en viktig faktor, som underlättar införandet av en utgiftsskatt.

De viktigaste skälen för utgiftsskatten kan sammanfattas på följande sätt.

De flesta skatteformer innehåller i sig snedvridande moment, vars genomslagskraft ökar vid stigande skatteuttag. Detta gäller också inkomstbeskattningen.

Om man utgår från målsättningen att alla inkomster skall behandlas lika är det klart att denna hittills inte har kunnat genomföras. I inkomstbeskattningen kan inte undgås att kapitalvinsterna blir lindrigare behandlade än löpande inkomster. Fördelen av den lägre kapitalvinstbeskattningen är särskilt stor när en investering kunnat finansieras med lånade medel. Den har också gjort det lönsamt att förvandla löpande inkomster till kapitalvinster. Särskilt gäller det företagsinkomster, som förvandlas till aktievinster.

I inkomstbeskattningen har den, som äger kapital och kan placera detta i belåningsbara tillgångar som ger värdetillväxt i stället för direktavkastning, möjlighet att genom belåning skattefritt tillgodogöra sig värdetillväxten för konsumtion. Samma förmån har den som kan låna till kostnader som är avdragsgilla vid beskattningen.

Konsekvensen av dessa svagheter i inkomstbeskattningen har blivit en ojämnhet i beskattningen som är oförenlig med skattesystemets generella fördelningspolitiska målsättning. De som kunnat anpassa sitt beteende till dessa svagheter, främst kapitalägarna, har därmed fått en betydligt lägre skattebelastning på både sin inkomst och konsumtion jämfört med dem som enbart har löpande inkomster. Ojämnheten i beskattningen av konsumerad inkomst förstärks av att inkomstbeskattningen med nödvändighet måste vara resultatbaserad, vilket medför att det lätt blir stora skillnader mellan en skattskyldigs skattepliktiga inkomst och det likviditetstillskott tillgängligt för konsumtion hans verksamhet ger.

I utgiftsbeskattningen beskattas all konsumtion lika oavsett medlens ursprung. Effekten härav är att de nämnda problemen vid inkomstbeskattningen automatiskt löses vid utgiftsbeskattningen. Utgiftsskatten ger inte de möjligheter till lågbeskattad konsumtion som inkomstbeskattningen medför. Någon skillnad i beskattningen av löpande inkomster och kapitalvinster uppstår inte. De problem som förhindrar en effektiv kapitalvinstbeskattning inom inkomstbeskattningen uppstår inte vid utgiftsbeskattningen. Exempelvis medför utgiftsbeskattningen ingen risk för marknadslåsningar, eftersom beskattningen inte påverkas av om en vinst realiseras eller ej utan endast av om vinsten används för konsumtion. Konsumtion av värdestegring vid belåning blir lika effektivt beskattad som konsumtion av inkomst. Problemet med omvandling av löpande inkomst till kapitalvinst försvinner, då skattebehandlingen blir densamma i båda fallen. Inte heller behövs något speciellt hänsynstagande till inflationsvinsterna.

I inkomstbeskattningen behandlas inte alla sparformer lika. För småsparares bankssparande kan skattebehandlingen i kombination med inflationen ofta medföra att avkastningen blir negativ. Sparande i realvärdesäkra tillgångar är skattemässigt gynnat. Undersökningar visar att högre inkomsttagare och kapitalägare huvudsakligen har sitt sparande placerat i skattemässigt gynnade sparformer.

I utgiftsbeskattningen elimineras genom avdraget för sparad inkomst den

dubbelbeskattning som i inkomstbeskattningen sker av vanligt sparande, vilket ger möjligheter till ökat sparande och höjd självfinansiering i näringslivet. Utgiftsskatten är på så sätt tillväxtbefrämjande utan att medföra nackdelar i form av möjligheter till lågbeskattad konsumtion. I och med att beskattningen inträffar vid konsumtionen får också alla sparformer samma skattemässiga behandling. Vid en utgiftsbeskattning uppstår härigenom inte den oönskade förmögenhetsomfördelande effekt som inkomstbeskattningen i kombination med andra faktorer – främst inflationen – ofta har till småspararnas nackdel.

Så länge inkomstbeskattningen fortfarande höll sig på relativt låga marginalskatteuttag fanns inte större anledning för de skattskyldiga till särskilt skatteanpassat handlande. Med det stigande skatteuttaget har skatteeffekterna av olika handlingsalternativ fått allt större betydelse, vilket på flera områden medfört såväl marknadssnedvridningar som felaktig resursallokering. Strävan att minska skatten leder många gånger företagare till onödiga och annars oekonomiska inventarie- och varulageranskaffningar. Skattemässiga överväganden föranleder skattskyldiga till investeringar i samlarobjekt, som på grund härav blir föremål för extra värdestegring. På andra marknader medför olika investerares skatteförhållanden oönskade snedvridningar i prisbildningen.

Då utgiftsbeskattning inträder först när inkomsten konsumeras och beskattar all konsumtion lika oavsett varifrån inkomsten kommer, saknas anledning till dessa typer av skatteanpassat handlande. Denna utgiftsbeskattningens neutralitet medför att endast valet mellan konsumtion och sparande påverkas av beskattningen medan valet av olika investerings- och sparalternativ kan ske opåverkat av beskattningseffekter.

Ur lagtillämpningssynpunkt ställer sig utgiftsskatten i många hänseenden enklare än inkomstskatten. I och med att alla likviditetstillskott i princip är skattepliktiga och anses ha samma skattekraft kan de i alla avseenden behandlas lika. Denna vida skatteplikt och enhetsbehandling medför att ingen med lagliga medel kan undgå skattskyldighet genom skatteanpassningsåtgärder. Inkomstskattens skatteflyktsproblematik försvinner.

Genom sin likabehandling av alla inkomster när de konsumeras och sin likabehandling av alla sparformer medför utgiftsskatten större rättvisa i beskattningen mellan löneinkomster och kapitalinkomster än vad inkomstskatten förmår.

Arbetshypotes

Den progressiva utgiftsskatten har i den teoretiska skattediskussionen oftast diskuterats som ett alternativ till den traditionella inkomstskatten.

Det torde emellertid varken vara nödvändigt eller realistiskt att ersätta hela den nuvarande inkomstskatten med en progressiv utgiftsskatt. För den stora majoriteten löntagare, som konsumerar hela sin inkomst, medför inkomstbeskattningen i realiteten också redan en beskattning av konsumtionen. Den kommunala beskattningen kan knappast utformas som en utgiftsskatt utan stora olägenheter. Som en garanti för att varje medborgare med viss skatteförmåga också bidrar till de kollektiva utgifterna, som han drar nytta av, bör också en viss inkomstskatt bibehållas. Om man betraktar

den progressiva utgiftsskatten som ett medel att rätta till de ojämnheter som ett traditionellt inkomstskattesystem medför vid ett högt skatteuttag, finner man att detta mål kan uppnås redan genom att en mindre del av inkomstbeskattningen ersätts med en direkt utgiftsskatt.

Den tekniskt effektivaste kombinationen mellan en inkomstskatt och en progressiv utgiftsskatt synes vara att omvandla inkomstskatten till en proportionell skatt på förslagsvis ca 30 % – dvs. kommunalskatt 26 % + 4 % statlig inkomstskatt. Härigenom blir det också möjligt att införa vissa förenklingar i inkomstskatten. Skälen att specialbehandla realisationsvinsterna bortfaller i huvudsak. Härigenom blir det möjligt att i princip beskatta alla inkomster oavsett inkomstslag lika hårt. Från och med den konsumtionsnivå, exempelvis ca 25 000 kr. i 1976 års penningvärde, vilket vid dagens skatteuttag motsvarar ca 35 000 kr. inkomst, där man av fördelningsmässiga skäl vill skärpa beskattningen inför man dessutom en progressiv utgiftsskatt.

Skattskyldiga under denna konsumtionsnivå betalar normalt endast proportionell inkomstskatt på hela sin inkomst. Skattskyldiga över denna gräns betalar såväl proportionell inkomstskatt på *hela* sin inkomst som progressiv utgiftsskatt på den del av inkomsten som överstiger gränsbeloppet, sedan inkomsten justerats med avdrag för avdragsgillt sparande och med tillägg för den upplåning och andra inte inkomstskattepliktiga men utgiftsskattepliktiga penningtillskott som förekommit under året.

I arbetshypotesen ingår att en förmögenhetsskatt av i huvudsak oförändrad karaktär bibehålls. Vidare ingår som en förutsättning att all upplåning i princip skall ingå i beskattningsunderlaget liksom arv, gåvor, obligations-, lotteri- och tipsvinster.

Det bör understrykas att fråga endast är om en arbetshypotes, som inte utgör en bindande förutsättning för utgiftsskattens införande.

Tekniska frågor

Avgörande för en progressiv utgiftsskatts funktion är dess tekniska konstruktion. Skattens kritiker har framför allt invänt, att den stöter på alltför svåra tekniska problem.

Redovisningsteknik

Redovisningsteknikens utformning är avgörande för hur de skattskyldiga skall förstå beskattningen, och om de skall klara de redovisningskrav, som måste ställas för att ett korrekt underlag för beskattningen skall erhållas.

Strävan vid teknikvalet har varit att utnyttja så mycket som möjligt av den redovisning och det redovisningsunderlag, som redan används vid inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna, samt att se till att extraadministrationen blir så ringa som möjligt.

En viktig faktor vid valet av teknik har varit den relativt utförliga redovisning som redan förekommer i förmögenhetsdeklarationen. Den räcker också för utgiftsskattens del som redovisning och kontroll av förmögenhetsmassan och av att inga förändringar sker däri utan skattepåföljd. Det medför att det enda tillkommande momentet vad angår sparande och skulder

behöver bli en redovisning av förändringarna i förmögenhetens sammansättning.

Också inkomstskattedeklarationen utgör en god utgångspunkt för redovisning för en progressiv utgiftsskatt. Taxeringen till inkomstskatt bygger redan till en del på en kontantredovisning. En utbyggnad av denna till att för utgiftsskatten gälla samtliga förvärvskällor genom vissa justeringar i deklarationen kan relativt lätt åstadkommas och är helt tillräcklig för att tillsammans med den ovan nämnda redovisningen av förmögenhetsförändringarna åstadkomma en tillfredsställande redovisning som underlag för en taxering till utgiftsskatt. Inga andra uppgifter än sådana, som redan finns i inkomst- eller förmögenhetsdeklarationerna eller lätt tillgängliga i den skattskyldiges deklarationsunderlag, behöver efterfrågas.

Utgiftsdeklarationen bör då utformas så, att den med utgångspunkt från uppgifterna i inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna kan ge upplysning om i princip följande förhållanden.

A. Tillkommande poster i form av disponibla medel
   1. Kontanta inkomster och naturaförmåner i förvärvskällorna inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse, tjänst och kapital .....
   2. Erhållna försäljningslikvider vid försäljning av fastigheter, värdepapper m. m. .....
   3. Erhållna arv, gåvor, obligations- och lotterivinster och försäkringsersättningar .....
   4. Erhållna lån och återbetalningar av lånefordringar .....
   5. Bankmedel och liknande vid årets ingång .....

   Summa disponibla medel under året .....

B. Avgående poster i form av icke skattepliktig användning av disponibla medel
   1. Kontanta utgifter (oavsett avdragsrätt vid inkomstbeskattningen) i förvärvskällorna jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse, tjänst och kapital .....
   2. Kontanta utgifter för inköp etc. av fastigheter, värdepapper m. m. .....
   3. Erlagda personförsäkringspremier .....
   4. Återbetalningar av egna lån och lämnade lån till andra .....
   5. Bankmedel och liknande vid årets utgång .....

   Summa icke skattepliktiga utgifter .....

C. A–B = Skattepliktiga utgifter .....

I enlighet med dessa riktlinjer och på grundval av de materiella regler som föreslås har ett förslag till grunddragen i ett redovisningssystem utformats.

Redovisningen av enklare inkomstförhållanden

För en vanlig inkomsttagare, som förutom sin tjänsteinkomst uppbär ränteinkomster från sitt sparkapital insatt på bankkonto, och som kanske bor i villa, varför han har ränte- och amorteringsutgifter, blir redovisningen till utgiftsskatt i regel enkel.

Den vanliga inkomstredovisningen till inkomstskatt av tjänste- och kapitalinkomster och av schablontaxerade villor sker redan enligt den renodlade kontantprincip, som är lämpligast för redovisningen till utgiftsskatt. Detsamma gäller de allmänna avdragen. Detta medför att den i inkomstdeklarationen uppgivna till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten kan an-

Tablå 1

Redovisning till progressiv utgiftsskatt för enklare inkomstförhållanden

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt	. . . . .	
Bankmedel inkl. medel på postgiro		
Tillkommande belopp:		
Tillgodohavanden den 1/1 19xx	. . . . .	
Avgående belopp:		
Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .		. . . . .
Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .	. . . . .	
Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		. . . . .
Under året erlagd preliminärskatt		. . . . .
Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
Under året erhållen överskjutande skatt	. . . . .	
Summa	. . . . .	. . . . .

Summa tillkommande belopp	. . . . .
Avgår summa avgående belopp	– . . . . .
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	. . . . .
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	. . . . .

vändas utan justeringar i utgiftsredovisningen. Det enda tillkommande momentet blir här normalt endast de förändringar i banksparandet och de amorteringar på lån, som skett, samt en uppgift om inbetald preliminärskatt. Dessa uppgifter finns oftast redan i den skattskyldiges kapitalbilaga i den allmänna självdeklarationen och kan hämtas därifrån. Några ytterligare uppgifter behövs ej. Utgiftsskatt beräknas sedan på den *beskattningsbara förbrukningen.*

Redovisningen kan ske enligt den modell, som redovisas i tablå 1.

Utkast för redovisning till utgiftsskatt

För mer komplicerade inkomst- och förmögenhetsförhållanden krävs en mer ingående redovisning. För att testa den förordade redovisningsprincipens funktionsduglighet i olika hänseenden har ett utkast till huvuddragen i en komplett redovisning utarbetats.

Redovisningsutkastet består av sex avdelningar, I–VI, jämte en sammanställning motsvarande framsidan av den nuvarande allmänna självdeklarationen. Utkastet bygger på den nu förekommande inkomstredovisningen i självdeklarationen och utgår från den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. Den taxerade inkomsten justeras sedan så, att resultatet blir i överensstämmelse med den kontantflödesprincip som valts för utgiftsskatteredovisningen. Därefter tillkommer de uppgifter beträffande förmögenhetsförändringar, som erfordras för att mäta utgifterna, samt uppgifter om sådana likviditetstillskott, som inte är inkomstskattepliktiga men väl utgiftsskattepliktiga.

Efter justering för erlagda skatter respektive erhållen skatteåterbäring återstår *taxerad förbrukning,* dvs. den skattskyldiges konsumtion, som efter avdrag för det skattefria grundavdraget på 25 000 kr. blir *beskattningsbar förbrukning* till utgiftsskatt. På den beskattningsbara förbrukningen beräknas utgiftsskatten.

Skatteuttagsteknik

Utgiftsskatten avser att träffa den skattskyldiges konsumtion. Skattebasen för utgiftsskatten utgörs därför av vad den skattskyldige under året konsumerat av sina tillgängliga likviditetsresurser.

Det finns starka såväl principiella som praktiska skäl för att undanta belopp som erlagts i skatt från skattebasen för utgiftsskatten.

Redovisnings- och kontrolltekniskt är undantaget från utgiftsskatt av erlagda skattebelopp enkelt. Det förväntas redan nu av den skattskyldige att han i sin deklaration skall ange storleken av inbetald preliminärskatt. Då skattemyndigheten direkt förfogar över korrekta uppgifter om skattebetalningarnas storlek, torde kontrollen ej förorsaka särskilda problem.

I och med att man undantar belopp som erlagts i skatt från skattebasen uppstår vissa följdverkningar. Den viktigaste rör det formella skatteuttagets höjd. Om man vill uppnå samma reella skatteuttag som när skatten inräknas i det skattepliktiga beloppet, såsom sker vid inkomstbeskattningen, måste de formella skattesatserna sättas högre, när skatten ej ingår i skat-

tebasen, eftersom samma skattebelopp skall erhållas från en mindre skattebas.

Gränsdragningen mellan sparande och konsumtion

Ett av de stora problemen med den progressiva utgiftsskatten har i allmänhet ansetts vara bestämningen av vad som skall anses som sparande respektive konsumtion.

Om man överger ambitionen att åstadkomma en "ekonomiskt teoretiskt riktig" gränsdragning och behandlar frågan från praktiska utgångspunkter kan problemet bemästras.

Med utgångspunkt från vad som är samhällsekonomiskt och socialt önskvärt samt kontrolltekniskt bemästringsbart kan man genom en uppräkning i lagstiftningen bestämma vad som skall behandlas som avdragsgillt sparande. Utifrån de nämnda utgångspunkterna torde lämpligen *som sparande få anses bank- och annat likvärdigt sparande, aktie-, obligations- och övrigt värdepappersparande, liksom försäkringssparande, investeringar i fastigheter, bostadsrätter och företag samt utlåning.* För vad som nedläggs i dessa sparformer erhålls avdrag. *Alla andra utgifter behandlas som konsumtion.* Avdrag erhålls således inte för investeringar i kapitalvaror, konst, antikviteter eller andra placeringsobjekt.

Samma gränsdragning beträffande vad som skall anses som avdragsgillt sparande uppnås också ifrån en annan principiell utgångspunkt, nämligen att som sparande behandla endast sådant sparande och sådana investeringar, som bortsett från värdeförändringar normalt genererar någon form av ekonomisk avkastning, dvs. som kan anses som förvärvskälla.

Med det föreslagna området för avdragsgillt sparande blir den praktiska gränsdragningen mellan sparande och konsumtion enkel.

Av kontrolltekniska skäl bör sparande i kontanta tillgångar ej medföra avdragsrätt.

De former av sparande och investeringar i värdebeständiga tillgångar, som härmed faller utanför den uppställda spardefinitionen, behandlas som konsumtion. Detta innebär att sådana investeringar får bestridas med beskattade medel på samma sätt som sker i det nuvarande systemet. Investeringar i konst blir med andra ord precis lika dyra eller billiga för de skattskyldiga som i dagens skattesystem.

Investeringar i kapitalvaror

Vid konstruktionen av den progressiva utgiftsskatten har behandlingen av kapitalvaror och konsumtionskrediter framstått som ett svårlöst problem. Ser man problemet med kapitalvaruanskaffning ur praktisk synvinkel, medför en omedelbar beskattning av hela anskaffningen som konsumtion problem endast om den totala konsumtionsutgiften under året ändrats på grund av anskaffningen.

Inriktar man sig på att lösa de praktiska problem, som kapitalvaruanskaffningen kan medföra, och bortser från vad som vore den principiellt riktiga lösningen, kan effekterna mildras betydligt med hjälp av relativt enkla schablonlösningar. Dessa kan vara av tre slag.

1. Möjligheter till skattefria lån för konsumtion
2. Möjligheter till att spara utan sparavdrag, varvid sparandeupplösningen för konsumtion ej utlöser beskattning.
3. Möjligheter till viss fördelning av beskattningen över flera år beträffande särskilt dyrbara kapitalvaror.

Den viktigaste av de nämnda metoderna torde vara att tillåta viss skattefri upplåning för konsumtion. Den bygger på följande principer.

En stor del av kapitalvarorna, såsom bilar, båtar, kylskåp, TV-apparater, m. m. inhandlas idag med hjälp av konsumtionskrediter. Ett sätt att lösa problemen är att behandla dem från den utgångspunkten.

Konsumtionskrediterna är principiellt att betrakta som skattepliktiga lån och inköpet av kapitalvaror såsom konsumtion för vilken ingen avdragsrätt föreligger. Om man emellertid undantar konsumtionskrediterna från beskattning blir det ingen olägenhet att avdragsrätt inte föreligger för kapitalvaruanskaffningen, då den ändå kunnat bestridas med obeskattade medel. Konsekvensen blir naturligtvis också att amorteringar på konsumtionskrediten inte medför rätt till avdrag. En lämplig lösning synes vara att de skattskyldiga får rätt att utan skattekonsekvenser ta upp lån till ett belopp som anses täcka konsumtionskreditbehovet, i dagens penningvärde kanske 30 000 kr., oavsett ändamålet med lånet. Detta tak kan anpassas efter penningvärdeutvecklingen. Den skattskyldige får lämpligen själv avgöra om han beträffande ett nytaget lån vill utnyttja denna möjlighet eller ej. I den utsträckning den skattskyldige utnyttjar möjligheten till obeskattad kredit blir konsekvensen att han inte heller får avdrag för den amortering som sedan sker. Innebörden blir att krediter inom den angivna gränsen får samma behandling som i det nuvarande skattesystemet. Det är möjligt att man från denna möjlighet till obeskattad belåning av kontrollskäl får utesluta lån lämnade av privatpersoner. Redovisningstekniskt är denna lösning enkel.

Beskattningen av olika slags inkomster

Beträffande inkomst av tjänst och inkomst av kapital gäller vid utgiftsbeskattningen i allt väsentligt samma principer som vid inkomstbeskattningen. I vad mån beskattning faktiskt inträffar beror på om inkomsten konsumeras eller sparas.

Det bör observeras att de skäl, som idag kan åberopas för att inskränka rätten till avdrag för gäldräntor, för vissa andra kostnader och för underskott, i huvudsak förlorar sin betydelse genom införandet av ett utgiftsskattesystem, eftersom utgiftsskatten med full styrka också drabbar den konsumtion, som idag kan ske med mycket låg skattebelastning genom utnyttjande av avdragsreglerna.

Vad angår inkomst av rörelse föreligger flera skillnader gentemot inkomstbeskattningen. Den principiella grundskillnaden är att inkomstbeskattningen beskattar vinsten – oavsett hur den används – medan utgiftsbeskattningen beskattar vad företagaren tar ut ur sitt företag för personligt bruk, oavsett om resultatet är större eller mindre än förbrukningen. Denna princip får sitt uttryck i att samtliga inkomster i rörelsen är skattepliktiga, medan samtliga utgifter, även för långvariga investeringar och för omsättningstillgångar, är direkt avdragsgilla i sin helhet, oavsett hur förhållandena

vid inkomstbeskattningen gestaltar sig. Vad som återstår är rörelsens kontantöverskott, som blir beskattat om det konsumeras av rörelseidkaren, men som tills vidare undgår skatt om det sparas eller investeras i annan verksamhet. Den ojämnhet i kontantöverskotten mellan olika år, som ofta förekommer i rörelser, medför ingen ojämnhet i beskattningen, om inte rörelseidkaren också har en ojämn konsumtion. Resultatreglerande åtgärder i rörelsen påverkar däremot inte beskattningen.

Villabeskattningen

De skäl som motiverar schablonbeskattningen vid inkomstbeskattningen gäller också för utgiftsbeskattningen. Däremot synes vissa justeringar av schablonbeskattningen nödvändiga.

Den position som villaägarna idag innehar skulle vid oförändrad schablonbeskattning förbättras ytterligare genom att investeringen i villan och amorteringen av fastighetslånen behandlas som sparande. Då villainvesteringen måste uppfattas som en investering för privat bruk, synes det lämpligt att utöver den nuvarande schablonprocenten som ett skattepliktigt belopp ta upp en avskrivning med 2 % per år motsvarande en fördelning av beskattningen av investeringskostnaden över en uppskattad livslängd på investeringen av 50 år. Utgiftstillägget bör dock vara tidsobegränsat i samme ägares hand. Härigenom åstadkommes neutralitet jämfört med nuvarande beskattning.

Avdragsrätten för förbättringskostnader på villor torde komma att medföra en betydande belastning på kontrollapparaten. En viss kontroll av uppgifternas riktighet kan knappast underlåtas. Denna kontroll har dock positiva bieffekter när det gäller beskattningen av dem som utför nybyggnads- och förbättringsarbeten på villor. De kontrollsvårigheter som idag föreligger på detta område elimineras i huvudsak härigenom.

Det synes knappast lämpligt att låta större villaförvärv åtnjuta investeringsbehandling utan inskränkning eller kompenserande åtgärder utöver de generella åtgärder, som ovan diskuterats, med hänsyn till att fråga är om investeringar för personligt bruk.

En enkel metod är att anknyta till den nu gällande progressiva villabeskattningen med sin hårdare beskattning av "lyxvillor" och låta den gälla också i utgiftsskatten, dock med tillägg av de uppjusteringar, som ovan föreslagits generellt vid beräkningen av schablonintäkten. Avkastningsbeskattningen blir då så pass hög – i lägen över 300 000 kr. blir en beräknad avkastning på 12 % beskattad på över- eller "lyx"-investeringsdelen – att några betänkligheter mot att medge avdrag för hela villainvesteringen oavsett storlek eller lyxkaraktär inte bör finnas.

Fordringar och skulder

I och med att alla likviditetstillskott är skattepliktiga i utgiftsbeskattningen blir även lån som tages skattepliktiga. Med lån likställs även avbetalningsskulder, då valuta för lånet erhållits i och med att varan mottagits. I vad mån skatteplikt faktiskt inträffar beror på vad lånet används till. Används lånet till avdragsgill investering inträffar i praktiken ingen beskattning vid

lånets upptagande. Används lånet till konsumtion inträffar även faktisk beskattning.

Å andra sidan blir i princip en fordran avdragsgill som sparande. Någon anledning att behandla fordringar annorlunda än annan medelsplacering finns ej.

Behandlingen av fordringsförhållanden i utgiftsbeskattningen medför helt nya kontrollfrågor i beskattningen. Vad gäller banklån och lån från andra kreditinstitutioner och försäkringsbolag torde inga speciella svårigheter behöva uppstå. Ett förfarande med kontrolluppgifter beträffande nya lånebelopp och amorteringar torde få införas. Fordringsförhållanden i andra fall, särskilt mellan enskilda personer, kan medföra större skattekonsekvenser. Därmed är också behovet av kontroll större.

Kontrollen underlättas av det motsatsförhållande, som finns mellan borgenär och gäldenär, när det gäller konsekvenserna av fordringsförhållandet. Det avdrag, som borgenären får för det nya fordringsbeloppet, motsvaras av skatteplikt för gäldenären för det erhållna lånebeloppet. Omvänt leder amortering av lånet till avdrag för låntagaren och skatteplikt för långivaren. Detta medför att det är möjligt att få ett fungerande kontrollsystem genom långivarens medverkan.

Det bör föreskrivas att avdrag för utlåning endast erhålls om namn, personnummer och adress på låntagaren uppges, och om kontrolluppgift beträffande lånets storlek tillställts skattemyndigheten.

Fiktiva lånetransaktioner med utomstående blir svåra att genomföra därför att fordringsförhållandet, efter det att det första gången redovisats för att avdraget skall erhållas, kommer att kvarstå i redovisningen även i fortsättningen. Fordringen kan ej likvideras utan att utlösa beskattning hos långivaren. Långivaren är alltså tvungen till fortsatt "spel under täcket" med den fiktiva låntagaren och risken för upptäckt består.

När det gäller lån inom den trängre familjekretsen utgör låneförhållandets kvarstående effekter inte samma belastning. Av kontrollskäl torde det därför knappast vara möjligt att fritt medge avdrag för fordringar i alla situationer. En naturlig begränsning synes vara att ej medge sparavdrag för fordringar på personer i samma hushåll såsom make och hemmavarande barn. När avdrag ej medges för fordringar bör heller inte mottagaren beskattas för lånet.

Behandlingen av arv, gåvor m. m.

Eftersom alla likviditetstillskott i princip är skattepliktiga till utgiftsskatt, kommer även arv och gåvor att medföra skatteplikt. Huruvida skatt verkligen kommer att utgå beror på om förvärvet konsumeras eller sparas. Dödsfallssituationen innehåller emellertid fler frågor som måste beaktas vid utgiftsskattens utformning. Det gäller den skattemässiga behandlingen av dödsfallet, dödsboets beskattning och behandlingen av efterlevande make när giftorättsgemenskap förelegat. Rapporten innehåller förslag till lösningar på dessa punkter.

Familjebeskattningen

Som ett skäl mot utgiftsskatten har ofta anförts att den skulle drabba barnfamiljerna hårdare än andra grupper, eftersom barnfamiljerna har en högre nödvändig konsumtion än övriga skattskyldiga normalt har. Frågan är dock beroende både av barnfamiljernas inkomstutveckling och av deras sparbenägenhet såväl absolut som jämfört med andra grupper. Barnfamiljernas ställning kan inte diskuteras utan att transfereringssidan också förs in i bilden. Utgiftsskatten behöver inte missgynna barnfamiljerna.

Införandet av progressiv utgiftsskatt behöver inte innebära några ökade svårigheter för en total övergång till individuell beskattning. Beroende på valet av teknik beträffande utgivarens beskattning vid gåvor och liknande egendomsöverföringar torde den progressiva utgiftsskatten snarast vara bättre anpassad till en individuell beskattning än den progressiva inkomstskatten och synes även generellt sett innebära svagare incitament för äkta makar att av skatteskäl söka åstadkomma inkomstöverföringar. Om inkomstskatten göres proportionell, som arbetsmodellen utgår från, uppstår inte heller i inkomstbeskattningen några problem vid en total övergång till individuell beskattning. Den blandning av individuell beskattning och sambeskattning, som för närvarande tillämpas, är mer svårtillämpad i ett utgiftsskattesystem.

Internationella problem i samband med utgiftsskatten

I tidigare utredningar rörande den progressiva utgiftsskatten har de internationella aspekterna inte berörts. Så internationaliserat som Sverige är idag, torde det vara nödvändigt att beakta de internationella problem, som är förknippade med utgiftsskatten.

Det bör observeras att en progressiv utgiftsskatt endast kan tillämpas beträffande här bosatta skattskyldiga.

I en progressiv utgiftsskatt kommer det förmodligen att krävas någon form av avskattning för den, som flyttar ut ur landet, av det sparande för vilket avdrag tidigare erhållits. Vid tillfällig utflyttning synes en lämplig väg vara att en skatteberäkning i och för sig genomförs, men att anstånd med skattens uttagande medges mot att bankgaranti för skattens belopp ställs av den skattskyldige eller t. ex. hans arbetsgivare.

Inflyttning till landet kräver ett förfarande med registrering av ingångsförmögenheten av samma slag som kan bli aktuellt generellt vid övergången till progressiv utgiftsskatt. Det kan vara opraktiskt att den som endast vistas här i landet kortare tid skall behöva inträda i systemet. Därför kan det vara lämpligt att låta den här tillfälligt boende ej erlägga progressiv utgiftsskatt. I stället blir han skattskyldig till både proportionell och progressiv inkomstskatt med tillämpning av samma skatteskala som i utgiftsskatten.

Kontrollfrågorna

Den progressiva utgiftsskatten medför i vissa avseenden andra kontrollproblem än inkomstskatten, även om det i huvudsak är tillräckligt med det kontrollmaterial, som används vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Det är få nya uppgifter från de skattskyldiga som tillkommer. Emel-

lertid får flera av de redan idag lämnade uppgifterna, som nu är av mindre betydelse särskilt på förmögenhetssidan och som därför i allmänhet inte kontrolleras, en helt annan och större betydelse i utgiftsskattesystemet. Härav följer ett större behov av kontroll. Även om kontrollområdet på så sätt utökas är merparten av den nödvändiga tillkommande kontrollen av enkel beskaffenhet, som med fördel kan ske via data. Endast på två områden, schablontaxerade villors förbättringskostnader och fordringsförhållanden mellan privatpersoner, tillkommer mer kvalificerade kontrollproblem.

Kontroll av sparande

Vid utgiftsbeskattningen får kontrollen i vissa avseenden en annan inriktning än vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Så kommer beträffande sparande kontrollen för utgiftsbeskattningen snarast att avse om uppgivet sparande faktiskt ägt rum – inte som vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen att allt sparande redovisats.

Flertalet vid utgiftsbeskattningen avdragsgilla sparformer är tekniskt enkelt att kontrollera. Detta gäller banksparande, aktiesparande, obligationssparande och försäkringssparande. Det bör observeras att den ökade användningen av datakontroll, som är lämplig härför, i huvudsak endast avser sådana uppgifter om sparandeförändringar som de skattskyldiga redan idag är skyldiga att uppge i sina självdeklarationer.

Möjligheter till skatteflykt och fusk

Vad gäller frågan om skatteflykt innehåller den progressiva utgiftsskatten färre ojämnheter än inkomstskatten. Kringgåendemöjligheterna är mer begränsade än i inkomstskatten därigenom att all inkomst beskattas lika. Skattesvinnet på grund av skatteflykt bör därför bli avsevärt mindre än i inkomstskatten. Skattefusk kan aldrig helt förhindras. Men det finns anledning tro, att utrymmet för fusk är något mindre i utgiftsskatten än i inkomstskatten. Ett av skälen härför är att beskattningen är uppbyggd som en spegling av levnadsstandarden. Hög synlig konsumtionsnivå och låg beskattning kan inte förekomma utan att skattefusk föreligger.

Uppbördssystemet

Vid utgiftsbeskattningen är skattebasen en annan än vid inkomstbeskattningen. För de flesta vanliga inkomsttagare verkar emellertid utgiftsskatten på samma sätt som inkomstskatten, då de i allmänhet konsumerar sina inkomster. Därför är det möjligt med samma typ av källbeskattning för utgiftsskatten som för inkomstskatten. Preliminär skatt uttas således lämpligen på hela inkomsten, som om den skulle konsumeras. Detta innebär således att preliminär A-skatt uttas på hela tjänsteinkomsten och att preliminär B-skatt uttas på grundval av föregående års konsumtion eller preliminär deklaration.

Antalet avvikelser mellan preliminär och slutlig skatt kommer med detta system knappast att öka jämfört med nuläget. Däremot kan antalet större avvikelser förväntas bli fler. Effekten av en avvikelse är dock mindre i

utgiftsbeskattningen än i det nuvarande systemet på grund av att erlagd kvarskatt blir avdragsgill. För den stora mängden skattskyldiga kommer emellertid utgiftsskatten knappast att medföra större förändringar eller avvikelser mellan preliminär och slutlig skatt än vad extrainkomster, ränte- och andra avdrag redan idag medför.

I vad mån detta kommer att medföra större problem är beroende av de skattskyldigas förmåga att överblicka sin skattesituation i samband med sparandeupplösningen. Om betydande sparmedel förbrukas under ett år utan att skattekonsekvensen medtas i den ekonomiska planeringen, kan detta medföra svårigheter för den skattskyldige att sedan klara av skattebetalningarna. Detta problem existerar i viss utsträckning redan i dagens system beträffande icke preliminärbeskattade extra inkomster och försäljningsinkomster samt för skattskyldiga, som erlägger B-skatt och som har stigande inkomster. Problemet torde emellertid vara större i utgiftsbeskattningen med den skillnaden att problemet förflyttas från inkomst- till utgiftssidan.

Övergångsregler

En delvis övergång till ett skattesystem med annorlunda uppbyggnad medför alltid svåra övergångsproblem. Detta gäller även beträffande införandet av progressiv utgiftsskatt.

Övergångsproblemen består här främst i att den progressiva utgiftsskatten beskattar sparandeupplösning och ger avdrag för skuldminskning. I bägge fallen förutsätts emellertid att sparandet tidigare givit rätt till avdrag och att upptagandet av lånet medfört beskattning. Brister dessa förutsättningar uppkommer i sparfallet dubbelbeskattning och i lånefallet oförtjänta skattevinster. I ett ganska långt övergångsskede kommer det att finnas sparande som bildats under tiden före utgiftsskattens införande och därför ej medfört avdragsrätt och tidigare upptagna lån som ej medfört skatteplikt. För att lösa de problem som därvid uppstår torde i princip upplösning av gammalt sparande få ske utan beskattning och amorteringar av gamla lån få ske utan rätt till avdrag – i vart fall under ett övergångsskede. För att genomföra detta torde det bli nödvändigt med en registrering av ingångsförmögenheterna, där sparande och skulder redovisas brutto var för sig. Allt nysparande och upplösning av nysparande och all nyupplåning och amortering på nyupplåning skulle då kunna behandlas efter de nya reglerna. Upplösning av gammalt sparande (dvs. när bruttosparandet nedgår under vad som fanns vid övergången) respektive amortering av gamla skulder (dvs. när bruttoskuldsumman går ner under vad som fanns vid övergången) skulle då ske utan beskattning, respektive avdrag. Också en nettoredovisning är i och för sig möjlig. I rapporten diskuteras flera olika metoder härför.

Samordning med andra skatteformer

Införandet av en utgiftsskatt berör även andra skatteformer. De viktigaste samordningsfrågorna rör inkomst- och förmögenhetsskatterna. För inkomstbeskattningen gäller frågan främst vilka förenklingar, som där kan göras vid införandet av en utgiftsskatt.

Förenklingar i inkomstbeskattningen

Det framstår som möjligt att avveckla eller avsevärt förenkla realisationsvinstbeskattningen, de olika kringgåendereglerna, spar- och försäkringsavdragen, dödsbobeskattning, bestämmelserna om ackumulerad inkomst, olika uppskovslagstiftningar, "Annellavdraget" och utskiftningsskatten.

Samordningen med förmögenhetsbeskattningen

Genom att den progressiva utgiftsskatten medger avdrag för sparande och genom att alla inflytande skattepliktiga medel anses konsumerade, om de ej bevisligen sparats, medför införandet av den progressiva utgiftsskatten ett starkt incitament för de skattskyldiga att korrekt redovisa sin förmögenhet.

Förmögenhetsskatten kan också ses som ett komplement till utgiftsskatten. Friheten från progressiv beskattning av sparad inkomst medför en snabbare förmögenhetstillväxt – om än belastad med en latent skatteskuld. Statens skatteanspråk effektueras ej förrän sparandet konsumeras. I detta perspektiv kan förmögenhetsskatten ses som en ränta på den latenta skattefordringen, som staten betingar sig för uppskovet med beskattningen.

Genom förmögenhetsskatten kan lagstiftaren reglera de skattskyldigas nytta för personligt bruk av deras jämfört med nuläget högre avkastning.

Sparande – fördelningspolitiska effekter

En övergång till utgiftsbeskattning innebär stora förändringar jämfört med inkomstbeskattningen. Effekterna i fördelningspolitiska och andra hänseenden av utgiftsbeskattningen är emellertid inte bara beroende av hur de olika spartyperna behandlas inkomstbeskattningen utan också av hur sparandet fördelar sig på olika sparformer och bland olika grupper skattskyldiga.

Jämför man inkomstskatten och utgiftsskatten finner man, att den ojämnhet i behandlingen av olika sparformer, som utmärker inkomstskatten, ej finns i utgiftsbeskattningen. Allt sparande behandlas lika. Några skäl att på grund av skatteöverväganden välja placeringsform finns ej. Det konventionella sparandet intar inte någon missgynnad ställning. Värdestegringsvinsterna blir också lika beskattade när de konsumeras. De skäl för en lindrigare beskattning av kapitalvinsterna, som finns i inkomstbeskattningen, har ingen relevans vid en utgiftsbeskattning.

Det finns inte någon anledning till specialregler för inflationsvinster vid utgiftsbeskattningen, då avdrag erhålls omedelbart för alla investeringar, dvs. i det penningvärde de företas, och då beskattningen hela tiden sker i det penningvärde vari den skattskyldige tillgodogör sig inkomsten. I konsumtionsögonblicket finns heller ingen anledning att skilja på olika inkomster med hänsyn till vilken förvärvskälla de kommer ur.

Den progressiva utgiftsskatten tillfredsställer bättre än inkomstbeskattningen de krav på en likabehandling av arbets- och kapitalinkomster utan att medföra de nackdelar, svåra låsningseffekter på kapitalmarknaden och snedvridning av sparandet till improduktiva investeringar, som vid en likabehandling inom ramen för den progressiva inkomstskatten inte kan und-

vikas. Detta gäller oaktat att vissa sparformer får en fördelaktigare behandling än i inkomstskatten. Sparavdragets avkastningseffekter kan dessutom regleras via förmögenhetsbeskattningen.

Utredningen visar att kapitalägarna och högre inkomsttagare som grupp inriktat sitt sparande på sparformer, som är fördelaktiga ur skattesynpunkt. Gruppen dominerar också dessa sparformer. Vid en värdering av detta förhållande skall också ihågkommas, att en fördelaktig inkomstskattebehandling av visst sparande också innebär låg beskattning av den konsumtion som bestrids av avkastningen förutom att sparandetillväxten kan gå snabbare än vid normalt beskattade sparformer.

Högre inkomsttagare och förmögenhetsägare har visserligen hög sparkvot. Deras sparande är emellertid inriktat på sparande med låg inkomstskattebelastning. En övergång till utgiftsskatt kommer därför ej att medföra större lättnader i beskattningen av deras sparande. I den mån gruppens konsumtion bestrids av sådana lågbeskattade inkomster kommer utgiftsskatten att medföra en skatteskärpning. För de grupper som förlitar sig på banksparande och liknande, främst mindre inkomsttagare, kommer de nackdelar detta sparande idag är utsatt för att elimineras. Barnfamiljernas sparkvot är så pass hög att de generellt ej kan anses bli missgynnade av införandet av en utgiftsskatt. Spridningen inom gruppen är dock stor. Om transfereringssidan beaktas behöver utgiftsskatten inte innebära problem.

Det finns underlag för att anta att utgiftsskatten ej bör medföra några betydande negativa fördelningspolitiska effekter, att tvärtom kapitalägarna som grupp förmodligen blir effektivare beskattade även om det kommer att finnas skattebetalare som på grund av sitt stora sparande får en lägre skattebelastning. Å andra sidan kommer det inte att finnas fall där iögonenfallande levnadsstandard kan kombineras med låg beskattning, vilket med hänsyn till den allmänna lojaliteten mot skattesystemet måste framstå som en vinning.

Beträffande de grupper med hög inkomst, som i ett utgiftsskattesystem får hög sparpotential, skall ihågkommas att det mest rationella beteendet i ett utgiftsskattesystem är att hålla en jämn konsumtionsnivå. Stort sparande och konsumtionsinskränkning idag för att möjliggöra högre konsumtion i framtiden medför högre skattebelastning. Därför torde utgiftsskatten i allmänhet inte komma att medföra större sparökningar än vad strävan efter en jämn konsumtionsnivå medför. Den ökade ojämnhet i förmögenhetsfördelningen som utgiftsskattens gynnande av sparande ändock kan medföra är i huvudsak endast formell, då den skattskyldige inte kan tillgodogöra sig förmögenhetsökningen utan att drabbas av utgiftsskatt.

De stora löntagargruppernas sparande kommer att underlättas. Låginkomsttagarnas skattesituation kommer ej att beröras av en övergång till utgiftsskatt av föreslagen typ annat än indirekt. Den rättvisare beskattning, som utgiftsbeskattningen torde leda till, ligger i låginkomsttagarnas intresse.

Utgiftsskatten är ej något instrument för att ändra den ekonomiska maktstrukturen i samhället. Dess betydelse för maktstrukturen är liksom inkomstskattens emellertid ringa.

Utgiftsskattens två viktigaste fördelningspolitiska inslag verkar i olika riktningar. Å ena sidan innebär utgiftsskatten en effektivare beskattning av kapitalägarnas konsumtion och mindre möjligheter till skatteflykt och

kringgående av skattelag och därmed en rättvisare beskattning. Ingen kan undgå den skattebörda, som skattesystemet avser för honom. Härigenom införs under beskattning betydande belopp, som i storleksordning motsvarar eller överstiger det i systemet avdragsgilla sparandet, som till en allt större del kommer från de stora löntagargrupperna.

Å andra sidan medför sparandets gynnade ställning att den som kan spara mest också får den största skattelättnaden. Denna lättnad är dock i huvudsak endast tillfällig och kan inte utnyttjas av den skattskyldige för personligt bruk, eftersom sparandet är belastat med en latent skatteskuld, som utlöses när den skattskyldige tillgodogör sig sparmedlen.

Frågan om hur man skall värdera utgiftsskattens sammantagna fördelningspolitiska effekter avgörs av hur man väger ihop dessa skilda moment.

Utgiftsskattens skatteunderlag

Ur såväl samhällsekonomisk som statsfinansiell synvinkel är det av stor vikt att få en uppfattning om i vad mån skattebasen blir större eller mindre vid en övergång till utgiftsskatt. En uppskattning av utgiftsskattebasens storlek i jämförelse med inkomstskatten har därför företagits.

Tabell 8:3 Utgiftsskattebas beräknad med utgångspunkt från den privata konsumtionen[a]

		1974 i miljarder kronor
Okorrigerad privat konsumtion		131,3
Minskning med vissa konsumtionsposter		
Avskrivningar, räntor på lånat kapital m. m. för småhus och fritidshus	8,1	
Hälso- och sjukvård (nettoberäkning)	2,6	
Försäkringstjänster avs. livförsäkring o. d.	0,6	
Hushållens intresseorganisationer	1,0	
Summa		12,3
Korrigerad privat konsumtion		119,0
Ökning med vissa transfereringsutgifter		
Direkta skatter och socialförsäkringsavgifter	52,4	
Motorfordonsskatt	0,7	
Skadeförsäkringspremier	1,2	
Daghems- och ålderdomshemsavgifter o. d.	1,1	
Div. avgifter till stat och kommun m. m.	1,4	
Arrenden m. m.	0,3	
Summa		57,1
Korrigerad privat konsumtion jämte vissa transfereringsutgifter		176,1
Skattemässiga avdrag		
Omkostnader för intäkternas förvärvande (inkomst av tjänst)	6,6	
Icke skattepliktiga sociala transfereringar	7,8	
Summa		14,4
Utgiftsskattebas		161,7
Inkomstskattebas (sammanräknad nettoinkomst)		155,6
Differens i miljarder kronor		+6,1
Differens i procent		+3,9

[a] Källa: Nationalräkenskaperna 1974, Statistiskt meddelande N 1975:98 samt material vid SCB.

Skatteunderlaget för utgiftsskatten är således enligt denna beräkning något större än för inkomstskatten. Även med utrymme för vissa felmarginaler visar resultatet att skatteinkomsterna i vart fall inte bör bli mindre än vid den nuvarande inkomstbeskattningen.

Samhällsekonomiska effekter

En övergång till utgiftsbeskattning torde komma att medföra samhällsekonomiska effekter utöver de fördelningspolitiska effekterna, inte bara övergångsvis utan även mer långsiktigt. Utgiftsskattens effekter får antas påverka hushållens beteende på ett annat sätt än det nuvarande skattesystemet. Särskilt gäller detta fördelningen mellan konsumtion och sparande, då utgiftsskatten gör sparande billigt och hög konsumtion dyr.

Införandet av utgiftsskatt torde också komma att påverka marknadsbilden på sådana områden, där de nuvarande skatteeffekterna har haft betydelse för efterfrågan och prisbildning. Också de ändrade skattebetingelserna för företagsamheten, särskilt då för familje- och småföretagsamheten, torde få näringspolitiska konsekvenser.

Den troligaste effekten av en övergång till utgiftsbeskattning är att hushållens sparande ökar något. Skattelindringen på grund av sparavdraget torde i vart fall till en del komma att användas till ökning av sparandet. Den fördyring av konsumtion med hjälp av lån och förmögenhetsupplösning, som utgiftsskatten leder till, kommer förmodligen att medföra minskad sådan konsumtion.

Effekter kommer även att uppstå på kreditmarkanden. De redan tillgängliga penningpolitiska instrumenten är tillräckliga för att reglera dessa effekter.

En viktig marknadseffekt av en övergång till utgiftsbeskattning är att de inlåsningseffekter som inkomstbeskattningen kan medföra mildras, då försäljningar i omplaceringssyfte ej drabbas av utgiftsskatt. De mest påtagliga marknadseffekterna torde inträda på sådana områden där efterfrågan och prisbildning påverkats av det nuvarande skattesystemets effekter på grund av att relationen mellan investeringarnas avkastning före och efter skatt förändrats av beskattningen.

I och med att utgiftsskatten behandlar allt avdragsgillt sparande lika, både i investeringsögonblicket och när avkastningen konsumeras, blir följden att den relation som föreligger mellan avkastningen före skatt för olika investeringsalternativ blir densamma efter skatt. Utgiftsskatten medför således inga snedvridande effekter på valet mellan sådana investeringsobjekt som behandlas som sparande.

Övergångseffekter

De övergångseffekter som införandet av en utgiftsskatt kan komma att medföra beror dels på vilka övergångsregler som införs dels på det ekonomiska läget vid övergången.

Det svåraste övergångsproblemet torde vara att få informationen att tränga fram till de skattskyldiga om hur utgiftsbeskattningen fungerar. Utgiftsskatten framstår visserligen i de allra flesta hänseenden som enklare än inkomstskatten. Problemet är att det är ett nytt system, som kräver ett

annat tänkande. De skattskyldiga har sedan lång tid stor förtrogenhet med inkomsttagarna, som endast har löneinkomster och i huvudsak konsumerar särskilt torde komma att medföra svårigheter är att få de skattskyldiga att rätt inse beskattningseffekterna av främst deras konsumtionsbeteende och att få dem att beakta skatten i sin ekonomiska planering. För de vanliga inkomsttagarna, som endast har löneinkomster och i huvudsak konsumerar sin inkomst, torde problemen dock inte bli stora härvidlag. Det är troligt att övergången kommer att medföra en tillfällig konsumtionsminskning av främst den marginella "lyxkonsumtionen" – t. ex. en tendens till att köpa enklare bilar. Utgiftsskatten ställer även vid oförändrat skatteuttag tydligare än inkomstskatten marginalkostnad och marginalnytta mot varandra för konsumenten. Även om en viss sparökning kan förväntas kvarstå även på lång sikt, torde en eventuell kraftig initialökning dock endast få övergångskaraktär, då i vart fall normalhushållens konsumtion kan förväntas att relativt snart återgå till tidigare nivå, då deras konsumtionsbehov inte förändras av utgiftsskattens införande.

Övergången till utgiftsskatt kommer troligen att medföra effekter på marknadsbilden och prissättningen på flera investeringsområden. Det har antagits att betydande dämpande effekter kan komma att uppstå beträffande konst- och fastighetsmarknaderna.

Utgiftsskatten som ekonomiskt-politiskt styrmedel

Det saknas för närvarande effektiva styrmedel för den privata konsumtionen. Som ekonomiskt-politiskt styrmedel torde utgiftsskatten vara effektivare än inkomstskatten. Om man ser till beskattningens funktion att bereda utrymme i ekonomin för de offentliga utgifterna, torde utgiftsskatten med hänsyn till bedömningarna om de framtida behoven att hålla tillväxten av den privata konsumtionen nere framstå som ett smidigare medel att uppnå denna effekt än inkomstbeskattningen. Redan en måttlig skärpning av utgiftsbeskattningen kan medföra betydelsefulla resultat genom den dubbla effekten av ökade skatteintäkter och ökat sparande, som med hänsyn till frågan om konsumtionsbegränsning kan fylla samma funktion som en beskattning. För att uppnå motsvarande resultat av inkomstbeskattningen torde en klart kraftigare skatteskärpning vara nödvändig, samtidigt som effekten på konsumtionen skulle vara osäkrare. Medborgarna torde vara villigare att bidra till balansen i samhällsekonomin genom ökat sparande än genom en skärpt beskattning. Utgiftsskatten torde i detta hänseende även vara effektivare än de indirekta skatterna, dels genom det klarare samband som föreligger mellan sparande och beskattning, dels genom möjligheten att differentiera skatteförändringen så att regressiva eller andra oönskade effekter ej uppstår.

Omvänt kan sänkningar av utgiftsskattesatsen användas för stimulans av konsumtionen.

Utgiftsskattens incitament till en jämn konsumtion utgör ett viktigt stabiliseringspolitiskt moment.

I Introduktion

1 Presentation och utgångspunkter

1.1 Utgiftsskatten – en presentation

Den progressiva direkta utgiftsskatten kan ses antingen som en konsumtionsskatt eller som en inkomstskatt. Tekniskt är den konstruerad som en inkomstskatt. Den utgår från principen att all inkomst – oavsett från vilken inkomstkälla den kommer – skall beskattas lika. Beskattningen skall emellertid ske vid den tidpunkt då den skattskyldige tillgodogör sig inkomsten genom att konsumera den. Tanken är att man härigenom får en riktigare fördelning över tiden av beskattningen, att beskattningen fås att inträffa när den skattskyldige nyttogör sig inkomsten för personligt bruk och härigenom tar de samlade gemensamma resurserna i anspråk, och att alla penningtillskott, oavsett varifrån de kommer, bidrar till den skattskyldiges skatteförmåga.

Utgiftsskatten kan också uppfattas som en konsumtionsskatt. En konsumtionsbeskattning är i allmänhet utformad som en indirekt beskattning, såsom mervärdeskatten. En allmän indirekt skatt kan emellertid inte utformas på ett sådant sätt, att konsumenternas olika skatteförmåga kan beaktas. Tvärtom verkar en indirekt skatt i vissa situationer så, att lägre inkomsttagare drabbas relativt sett hårdare än högre inkomsttagare. Gör man konsumtionsbeskattningen personlig kan den utformas progressivt, varigenom det personliga skattetrycket kommer att bli beroende av den skattskyldiges konsumtionsnivå.

Tekniskt kan den progressiva utgiftsskatten konstrueras på flera sätt. Grundtanken är dock att den skattskyldiges samtliga likviditetstillskott under året – vanlig inkomst, försäljningsintäkter, arv, lån etc. – utgör inkomst, samt att avdrag erhålls för alla utgifter för inkomstens förvärvande samt för alla utgifter för investeringar. Dessutom erhålls avdrag för allt nysparande, medan all upplösning av sparande läggs till inkomsten. Det netto, som härefter återstår, utgör den under året konsumerade inkomsten, vilken beskattas. Schematiskt innebär utgiftsskattens "inkomstbegrepp" följande.

Tillkommande skattepliktiga belopp:

1) Alla likviditetstillskott

(löpande inkomst, försäljningslikvider vid försäljning av investeringsobjekt, arv, gåvor, lån, lotterivinster och liknande.)

2) All upplösning av sparande
(minskning av banktillgodohavanden och liknande, minskning av fordringar.)

Avgående avdragsgilla belopp:

1) Alla löpande utgifter för inkomstens förvärvande
2) Alla utgifter för investeringar i förvärvsverksamhet
3) Allt nysparande
(ökning av banktillgodohavanden och liknande, ökning av fordringar, amorteringar på lån.)

Nettot utgör beskattningsunderlaget.

Nettot motsvarar också årets konsumtion för privat bruk, dvs. den skattskyldiges levnadsstandard.

Man kan i och för sig beskriva utgiftsskattens innebörd på flera sätt. Ovan har valts att uttrycka den i termer av kontantflöden. Alla kontanttillskott såväl utifrån kommande som sådana, som beror på omvandling av andra tillgångar till kontanter, medför i princip skatteplikt. Användningen av de tillgängliga kontanta medlen bestämmer vad som blir beskattat därav. Från skatt undantas de uppräknade typerna av utgifter, som ej är att betrakta som konsumtion. Också på utgiftssidan är det fråga om att mäta kontantflöden. Detta innebär att förmögenhetsförändringar, som beror på värdeförändringar – positiva eller negativa – av enskilda förmögenhetstillgångar, varken påverkar beskattningen eller ens beräkningen av skattebasen. Någon värdering av tillgångarna behöver i princip ej ske. Endast då en tillgång förvandlas till likvida medel påverkas beskattningen. Detta innebär att redovisningen till utgiftsskatt bör omfatta en redovisning av de kontanta medel, som under året stått till den skattskyldiges disposition, och av den användning av medlen som ej medför skatteplikt, dvs. av avdragsgilla utgifter. Återstoden utgör den skattskyldiges skattepliktiga utgifter.

Den tekniska utformningen av denna redovisning blir beroende av vilken plats i skattesystemet, som utgiftsskatten erhåller.

1.2 Undersökningens utgångspunkt

Medan inkomstskatten beskattar den inkomst som en skattskyldig har disponibel för konsumtion, oavsett om den konsumeras eller sparas, beskattar utgiftsskatten inkomsten endast om den konsumeras. Det finns många skäl som talar för att den disponibla inkomsten är ett principiellt riktigare mått på skatteförmågan än den konsumerade inkomsten. Detta talar för att inkomstskatten är att föredra framför utgiftsskatten. Den traditionella inkomstskatten har också länge uppfattats som den ideala skattetypen för en individualiserad beskattning, där skatten anpassas direkt till den individuella betalningsförmågan. Med stigande skattetryck och ökade fördelningspolitiska ambitioner har emellertid den praktiska utformningen av beskattningen visat sig medföra allt svårare problem, när det gäller att rättvist och utan oönskade snedvridande effekter beskatta den disponibla inkomsten.

Det har då ifrågasatts om inte en beskattning, som har direkt anknytning till den skattskyldiges levnadsstandard och konsumtion, bättre förmår mäta

den skattskyldiges betalningsförmåga. Med de krav som idag ställs på skattesystemet i olika hänseenden skulle således den konsumerade inkomsten vara ett praktiskt lämpligare mått på skatteförmågan än den disponibla inkomsten. Utgiftsskatten skulle i praktiken bättre kunna uppfylla de mål, som satts upp för inkomstskatten. Orsaken härtill är dels att utgiftsskatten har en bredare inkomstbas, dels att utgiftsskatten utan oönskade snedvridande effekter och komplikationer kan behandla alla inkomster och likviditetstillskott lika inom denna bredare bas. Därtill kommer att utgiftsskatten framstår som ett effektivare finanspolitiskt medel än inkomstskatten.

När utgiftsskatten aktualiseras i flera länder sker det främst utifrån dessa utgångspunkter. Också denna studie har sin utgångspunkt häri och syftar till att i det perspektivet undersöka utgiftsskattens tekniska problem, funktion och effekter.

2 Några vanliga argument kring utgiftsskatten

Diskussionen kring utgiftsbeskattningen har i allmänhet förts utifrån vissa huvudargument rörande utgiftsskattens effekter och funktion. I det följande skall i korthet de viktigaste synpunkterna för och emot utgiftsskatten återges.

a. Rättvisare beskattning

Varje skatteform innehåller i sig snedvridande moment, vars genomslagskraft ökar vid stigande skattetryck. Detta gäller också inkomstbeskattningen. Särskilt har fördelningspolitiskt och marknadsmässigt oönskade effekter uppstått. Målsättningen att alla inkomster skall behandlas lika har inte kunnat genomföras.

Det inkomstbegrepp, som ligger till grund för vår inkomstbeskattning och som bygger på källteorin, omfattade från början endast avkastning eller löpande inkomster, medan kapitalvinster i princip lämnades utanför beskattningen. Även om kapitalvinsterna numera i princip beskattas, hålls denna beskattning lägre än för löpande inkomster. Ett skäl härför är den inflationsdel som flertalet kapitalvinster i dag innehåller, ett annat är de marknadsstörningar i form av låsningar, som skulle uppstå på särskilt fastighets- och aktiemarknaderna vid en hårdare vinstbeskattning. En bidragande orsak till att beskattningen hålls lägre har också varit progressionens effekter vid realisationen av en under flera år genererad vinst. Fördelen av den lägre beskattningen av kapitalvinster har varit särskilt stor när investeringen kunnat finansieras med lånade medel.

Den lägre kapitalvinstbeskattningen har medfört en med stigande skattetryck alltmer omfattande omvandling av högbeskattade löpande inkomster till lågbeskattade kapitalvinster, särskilt då aktievinster. Denna omvandling har endast kunnat begränsas med hjälp av en omfattande och komplicerad lagstiftning, som i andra hänseenden medfört oönskade effekter.

En annan svaghet i inkomstskattesystemet, som accentuerats vid stigande skattetryck, är kravet på att inkomsten skall ha realiserats för att beskattning skall kunna ske. Detta har gjort det möjligt för skattskyldiga att utan beskattning via belåning tillgodogöra sig särskilt värdestegringsvinster för konsumtion.

Inkomstbeskattningen bjuder inga praktiska möjligheter att tillfredsställande lösa dessa problem.

Konsekvensen av dessa svagheter i inkomstbeskattningen har blivit en ojämnhet i beskattningen, som är oförenlig med skattesystemets generella

fördelningspolitiska målsättning. De som kunnat anpassa sitt beteende till dessa svagheter, främst kapitalägare, har därmed fått en betydligt lägre skattebelastning både på sin inkomst och sin konsumtion jämfört med dem som enbart har löpande inkomster. Ojämnheten i beskattningen av konsumerad inkomst har vidare förstärkts av att inkomstbeskattningen med nödvändighet måste vara resultatbaserad. De tillväxtbefrämjande inslagen i vår inkomstbeskattning – bl. a. avskrivningsregler och generösa kostnadsbegrepp – medför att stora skillnader lätt uppstår mellan en företagares eller fastighetsägares skattepliktiga inkomst och det likviditetstillskott verksamheten ger honom. Särskilt gäller detta om en avdragsgill kostnad kan bestridas med belåning, såsom ofta är fallet vid exempelvis större fastighetsreparationer. Också denna skillnad ger möjligheter till lågbeskattad konsumtion.

I och för sig är det ett begränsat antal skattskyldiga, som kan utnyttja dessa ojämnheter i beskattningen. Detta hindrar inte att det förutom ett principiellt problem också är ett växande och viktigt praktiskt problem. Med stigande skattetryck blir det allt svårare att bibehålla de stora skattebetalande gruppernas lojalitet mot skattesystemet, om inte alla – särskilt då de bättre ställda – får bära sin del av bördan.

I utgiftsbeskattningen beskattas alla medel som används för konsumtion lika oavsett medlens ursprung. Effekten härav är att de ovan berörda problemen i inkomstbeskattningen automatiskt löses i utgiftsbeskattningen. Utgiftsskatten ger inte de möjligheter till lågbeskattad konsumtion som inkomstbeskattningen medför. Någon skillnad i beskattningen av löpande inkomster och kapitalvinster uppstår sålunda inte. De problem som förhindrar en effektiv kapitalvinstbeskattning inom inkomstbeskattningen uppstår inte vid utgiftsbeskattningen. Exempelvis medför utgiftsbeskattningen ingen risk för marknadslåsningar, då beskattningen ej påverkas av om en vinst realiseras eller ej utan endast av om vinsten används för konsumtion. Konsumtion av värdestegring med hjälp av belåning blir lika effektivt beskattad som konsumtion av inkomst. Problemet med omvandling av löpande inkomst till kapitalvinst försvinner, då skattebehandlingen blir densamma i båda fallen. Inte heller behövs något speciellt hänsynstagande till inflationsvinsterna, då beskattning alltid sker i det penningvärde som medlen konsumeras.

b. Enkelbeskattning av sparande

Den dubbelbeskattning av sparandet, som inkomstbeskattningen innebär därigenom att såväl det som sparas som sparandets avkastning beskattas, har ofta kritiserats med hänvisning till att sparandet är samhällsekonomiskt och socialt önskvärt. Vid en kombination av hög marginalbeskattning och inflation blir den sammantagna effekten att avkastningen efter skatt utom i de allra lägsta inkomstlägena inte på långt när räcker till för att kompensera ens en måttlig inflation. De realförluster, som banksparandet således innebär, skall jämföras med det resultat som investeringar i realvärdebeständiga tillgångar ger. Kombinationen av att värdestegringen beskattas först när den realiseras, vilket ger en snabbare tillväxt av kapitalet än vid banksparande, och av att realisationsbeskattningen är betydligt lindrigare än avkastnings-

beskattningen, medför att fördelen av sådana investeringar förstärks ytterligare utöver vad inflationsskyddet innebär.

Det är ett bekant faktum att endast de, som har relativt stora resurser eller speciellt kunnande, har praktiska möjligheter till sådana investeringar, medan de stora grupperna skattskyldiga i allmänhet är hänvisade till banksparande och likställt skattemässigt och ur inflationssynpunkt missgynnat sparande. Endast villainvesteringar har i praktiken utgjort dessa gruppers realvärdeinvesteringsalternativ. Tillgänglig statistik bekräftar också att sparandet hos den stora massan skattskyldiga till övervägande del ligger i bankmedel och i stigande utsträckning i villor, medan högre inkomsttagare och kapitalägare har sitt sparande huvudsakligen placerat i skattemässigt gynnade realvärdesäkrade tillgångar.

Konsekvensen härav är en förmögenhetsmässig omfördelning av hushållens resurser till fördel för kapitalägarna och den allt större gruppen villaägare och till övriga skattskyldigas nackdel.

I utgiftsbeskattningen elimineras genom avdraget för sparad inkomst sparandets dubbelbeskattning, vilket ger möjligheter till ökat sparande och höjd självfinansiering i näringslivet. Utgiftsskatten är på så sätt tillväxtbefrämjande utan att medföra de nackdelar i form av möjligheter till lågbeskattad konsumtion på grund av skillnaderna mellan skattemässigt resultat och kassaöverskott, som de tillväxtbefrämjande inslagen i inkomstbeskattningen i viss mån medför. I och med att beskattningen inträffar vid konsumtionen, får också alla sparformer samma skattemässiga behandling. Vid en utgiftsbeskattning uppstår härigenom inte den oönskade förmögenhetsomfördelande effekt som inkomstbeskattningen har till småspararnas nackdel.

Emellertid har också fördelningspolitiska nackdelar ansetts vara behäftade vid utgiftsbeskattningens förmånligare behandling av sparandet. Den har ansetts strida mot principen att all inkomst skall beskattas lika. Riktigheten av detta argument beror på vilket tidsperspektiv, som man anlägger på beskattningen. Ser man till behandlingen vid inkomstens förvärvande, strider sparavdraget otvivelaktigt mot principen om lika beskattning. Uppfattar man inkomsten som konsumtionsmedel och sparandet som uppskjuten konsumtion, blir det naturligt att förlänga perspektivet fram till den dag den sparade inkomsten konsumeras. I det ögonblicket beskattas allt lika oavsett om fråga är om sparade medel eller ej. I det perspektivet strider utgiftsbeskattningen ej mot likhetsprincipen i beskattningen.

Den gynnade ställning som sparandet erhåller i utgiftsskatten har emellertid också anförts som en fördelningspolitisk nackdel genom att möjligheterna till sparande växer med stigande inkomst. Bärkraften i detta argument är beroende av hur sparandet i dag fördelar sig på olika spartyper inom olika grupper skattskyldiga. Tillgängliga undersökningar ger vid handen att de grupper, som enligt detta synsätt skulle gynnas av utgiftsskattesystemet, har sitt sparande koncentrerat till sådana sparformer – investeringar i lågbeskattade realvärdebeständiga tillgångar – som vid den nuvarande inkomstbeskattningen i många fall innebär en gynnsammare skattebehandling, särskilt till den del investeringen företagits med lånade medel, än vad som blir följden av utgiftsskattesystemet. För småspararna kommer däremot sparandets behandling i utgiftsbeskattningen att medföra lindringar i jämförelse med inkomstbeskattningen och ökade möjligheter till framtida

konsumtion.

Generellt medför utgiftsskatten liksom alla konsumtionsskatter möjligheter till en snabbare förmögenhetstillväxt än inkomstskatten. Härigenom uppstår risk för en ojämnare förmögenhetsfördelning. När förmögenheten skall konsumeras utjämnar emellertid skatten till stor del skillnaderna. Förmögenhetsökningen ger således inte motsvarande möjligheter till konsumtionsökning.

c. Minskade snedvridningar på grund av skattetänkande

Så länge inkomstbeskattningen fortfarande höll sig på relativt låga marginalskatteuttag, fanns inte större anledning för de skattskyldiga till särskilt skatteanpassat handlande. Med det stigande skatteuttaget har skatteeffekterna av olika handlingsalternativ fått allt större betydelse, vilket på flera områden medfört såväl marknadssnedvridningar som felaktig resursallokering. Skatteminimeringssträvanden leder företagare till onödiga och annars oekonomiska inventarie- och varulageranskaffningar. Skattemässiga överväganden föranleder skattskyldiga till investeringar i samlarobjekt, som på grund härav blir föremål för extra värdestegring. På andra marknader medför olika investerares skatteförhållanden oönskade snedvridningar i prisbildningen.

Då utgiftsbeskattningen beskattar all konsumtion lika oavsett varifrån inkomsten kommer, och då den inträder först när inkomsten konsumeras, saknas anledning till dessa typer av skatteanpassat handlande. Denna utgiftsbeskattningens neutralitet medför att endast valet mellan konsumtion och sparande påverkas av beskattningen, medan valet mellan de olika investerings- och sparalternativ, som i utgiftsskattehänseende betraktas som sparande, kan ske opåverkat av beskattningseffekter.

d. Högre skatt för dem med stora konsumtionsbehov

Ett fördelningspolitiskt argument, som åberopats mot utgiftsskatten, är att den drabbar relativt hårdare dem med stora konsumtionsbehov, såsom barnfamiljerna, än övriga skattskyldiga. Bärkraften hos detta argument är dock beroende av flera faktorer. Jämfört med inkomstbeskattningen ger utgiftsbeskattningen för den, som endast har löpande inkomster, en hårdare beskattning endast om sparkvoten är negativ. Är barnfamiljernas sparkvot positiv kan utgiftsbeskattningen ej innebära en skärpning. Även för det fall att sparandet är negativt, är det inte säkert att utgiftsbeskattningen kan sägas innebära en merbelastning, om man ser frågan i ett längre tidsperspektiv. Endast om konsumtionen, när den överstiger samma års inkomster – vilket lätt sker för barnfamiljer – ligger på en högre nivå än de andra års inkomster med vilka konsumtionen bestrids, medför utgiftsskatten vid oförändrade skatteskalor en skärpning av skattetrycket. Barnfamiljernas inkomstutveckling visar i allmänhet en stigande kurva. Detta indikerar, att utgiftsskatten ej skulle innebära särskilda nackdelar för barnfamiljerna. Frågan om barnfamiljernas behandling torde emellertid inte kunna ses isolerad ur skattesynpunkt. En sammanvägning av såväl transfereringssidan som skattesidan måste ske.

e. Administrativt merarbete

Det skäl, som hittills starkast ansetts tala mot utgiftsbeskattningen, har varit de administrativa svårigheter som i redovisnings- och kontrollhänseende ansetts vara förbundna med utgiftsbeskattningen.

I vad mån redovisningssvårigheter uppstår beror i stor utsträckning på den redovisningsteknik som väljs. För den stora mängden skattskyldiga krävs en något utvidgad uppgiftsskyldighet jämfört med inkomstbeskattningen.

För rörelseidkare och fastighetsägare krävs snarast färre och mindre komplicerade uppgifter vid utgiftsbeskattningen än vid inkomstbeskattningen.

Huruvida kontrolltekniska svårigheter skall uppstå beror i stor utsträckning på skattekontrollapparatens allmänna standard och i vilken utsträckning datateknik kan användas för kontrollen. Då huvuddelen av de kontrollområden, som tillkommer jämfört med inkomstbeskattningen, lämpar sig för en enkel datakontroll har datateknikens utveckling drastiskt förbättrat de kontrolltekniska möjligheterna. Härigenom har under senare år de praktiska förutsättningarna för utgiftsbeskattningen i grunden förändrats.

Sammantaget torde utgiftsskatten jämfört med inkomstskatten snarast inrymma enklare redovisnings- och kontrollproblem men däremot fler redovisnings- och kontrollområden. Detta medför en viss merbelastning för de skattskyldiga och på kontrollapparaten, som därigenom fördyras.

Till de administrativa nackdelarna får också räknas de uppbördsproblem, som uppkommer av att inkomst och skattepliktig förbrukning inte sammanfaller. Härigenom kompliceras källbeskattningen.

f. Enklare rättstillämpning och mindre möjligheter till skatteflykt

Ur lagtillämpningssynpunkt ställer sig utgiftsskatten i många hänseenden enklare än inkomstskatten. I och med att alla likviditetstillskott i princip är skattepliktiga och anses ha samma skattekraft kan de i alla avseenden behandlas lika. Den enda gränsdragning, som aktualiseras, gäller de få typer av likviditetstillskott, såsom sociala transfereringar, som ej skall medföra skatteplikt. Denna vida skatteplikt och enhetsbehandling medför att ingen med lagliga medel kan undgå skatteplikt genom skatteanpassningsåtgärder. Utgiftsbeskattningen innehåller ingen motsvarighet till alla de tolkningsproblem i inkomstbeskattningen, som uppstår vid gränsdragningen mellan vad som är skattepliktig och skattefri inkomst och mellan olika inkomstslag och förvärvskällor. Också den senare gränsdragningen kan i dag ha avgörande betydelse för inkomstskattebelastningen.

Inte heller på utgiftssidan medför tillämpningen av utgiftsbeskattningen tillnärmelsevis de tolkningsproblem som uppstår i inkomstbeskattningen i de olika förvärvskällorna. Detta gäller exempelvis bestämmandet av vad som är a) direkt avdragsgilla kostnader b) indirekt avdragsgilla kostnader genom avskrivning respektive c) icke avdragsgilla kostnader. Vid utgiftsbeskattningen uppstår i princip endast en typ av gränsdragningsproblem, nämligen vad som å ena sidan kan betraktas som avdragsgill kostnad, investering eller sparande och å andra sidan vad som skall anses som skattepliktig konsumtion. Inte heller här ger utgiftsbeskattningen några lagliga

möjligheter att genom skatteanpassat handlande minska beskattningen på konsumtionen.

g. Övergångsproblemen

Övergångsproblem i samband med en skatts införande kan knappast i och för sig tala mot en lämplig skatteform. Tekniskt är också övergångsproblemen vid införandet av en utgiftsskatt lösbara. Svårare torde de initialproblem vara, som kan komma att uppstå helt enkelt på grund av de skattskyldigas ovana vid skatteformen. Även om utgiftsbeskattningen får anses vara enklare än vår nuvarande inkomstbeskattning, kräver utgiftsbeskattningens principer ett nytänkande som det kan bli svårt att få de skattskyldiga att tillägna sig. Detta gäller inte så mycket själva redovisningsförfarandet, som kan göras relativt enkelt, som skatteeffekterna av olika konsumtionsbeteenden. Dessa kan till en början framstå som svåröverskådliga.

h. Utgiftsskatten ett effektivt styrmedel

De samhällsekonomiska aspekterna har hittills ägnats ringa utrymme i diskussionen om utgiftsskatten.

De problem, som kan uppstå som en effekt av den sparstimulans och det incitament till ökad tillväxt som utgiftsskatten medför, torde kunna bemästras med de penningpolitiska medel som står till förfogande. Som ekonomiskt-politiskt styrmedel torde utgiftsskatten besitta en större potential än inkomstskatten. Om man ser till beskattningens funktion att bereda utrymme i ekonomin för de offentliga utgifterna, torde en utgiftsbeskattning – med hänsyn till bedömningarna om de framtida behoven av att begränsa tillväxten av den privata konsumtionen och av att hålla sparandet på en hög nivå – framstå som ett smidigare medel att uppnå denna effekt än inkomstbeskattningen. Redan en måttlig skärpning av utgiftsbeskattningen kan här medföra resultat genom den dubbla effekten av ökade skatteintäkter och ökat sparande, som vad gäller önskan att åstadkomma en konsumtionsbegränsning kan fylla samma funktion som en beskattning. För att uppnå motsvarande resultat av inkomstbeskattningen torde kraftigare skatteskärpningar vara nödvändiga, samtidigt som effekten på konsumtionen skulle vara osäkrare. Inkomstskattehöjningar tenderar också att minska sparbenägenheten. Medborgarna torde vara villigare att bidra till balansen i samhällsekonomin genom ökat sparande än genom en skärpt beskattning. Utgiftsskatten torde i detta hänseende även vara effektivare än de indirekta skatterna, dels genom det klarare samband som föreligger mellan sparande och beskattning, dels genom möjligheten att differentiera skatteförändringen så att regressiva eller andra oönskade effekter ej uppstår.

Omvänt kan sänkningar av utgiftsskattesatsen användas för stimulans av konsumtionen.

3 Historik

Tanken att medborgarnas konsumtion utgör en lämpligare bas för beskattningen än deras inkomster framfördes redan på 1600-talet av den engelske filosofen Hobbes. John Stuart Mill utvecklade tanken vidare i mitten av 1800-talet. Mill hävdade i "Principles of Political Economy", att den enda undantagslösa och rättvisa principen för en inkomstbeskattning var att undanta sparandet från beskattning. Den praktiska tekniken härför kunde Mill dock ej finna. Det var först när den amerikanske ekonomen Irving Fisher i "Income in Theory and Income Taxation in Practice" (Econometrica 1937) påvisade att konsumtionen kunde mätas indirekt genom att man direkt mätte inkomsten och justerade denna med förändringarna – positiva och negativa – i sparandet, som den praktiska tekniken för en personlig utgiftsbeskattning var funnen.

Fishers egen definition på skattebasen innebar i korthet, att inkomst = konsumtion, eftersom värdet av ett kapital utgjordes av det diskonterade värdet av de framtida nyttigheter (konsumtion) man kunde få för kapitalet. Den framtida avkastningen var ointressant om den ej kunde förvandlas i nyttigheter. Han menade att de traditionella inkomstbegreppen i själva verket innebar inkomst + sparande. Med traditionell terminologi innebär Fishers inkomstbegrepp detsamma som inkomst efter sparande. Utgiftsskatten blir då en skatt på inkomsten efter sparande.

Både Fisher och tidigare anhängare av en utgiftsbeskattning byggde sin argumentation främst på att den traditionella inkomstbeskattningen innebar en principvidrig dubbelbeskattning av sparandet. Denna diskriminering av sparandet hade olyckliga samhällsekonomiska konsekvenser. Fisher menade att varje skatt på sparande egentligen var en beskattning i förväg av dess avkastning. Om man beskattar avkastningen allt eftersom den faller ut, skall man inte också beskatta den innan den utfaller. Fisher menade också att den traditionella inkomstbeskattningen inte lyckats lösa kapitalvinsternas behandling på ett tillfredsställande sätt.

När en direkt utgiftsskatt efter Fishers modell för första gången år 1942 lades fram som ett lagstiftningsförslag av USA:s president inför den amerikanska kongressen, var det inte så mycket de av Fisher anförda argumenten som var avgörande som behovet att under pågående världskrig inskränka konsumtionen för att ge utrymme för ökade investeringar.

Förslaget framlades ej i syfte att utgiftsskatten skulle ersätta inkomstskatten. Avsikten var i stället att utgiftsskatten skulle utgöra ett komplement till en oförändrad inkomstbeskattning. Förslaget förkastades emellertid med

stor majoritet i senatens finansutskott då det ansågs vara praktiskt ogenomförbart.

Det första lagförslaget till en slags direkt utgiftsskatt, men i modifierad och förenklad form, hade faktiskt redan framlagts i Sverige år 1916 i samband med första världskrigets ekonomiska kris. Förslaget som på Kungl. Maj:ts uppdrag framlades av f.d. kammarrättsrådet Conrad Carleson (se bilaga till Kungl. prop. 1928 nr 238) föranledde dock aldrig någon proposition eller lagstiftning. Skälen för denna s.k. lyxbeskattning var liksom i USA år 1942 behovet att inskränka överflödskonsumtion till förmån för sparande och nödvändiga investeringar.

Den klassiska och mest omfattande studien om utgiftsbeskattningen är den engelske ekonomen Nicholas Kaldors "An expenditure tax" som publicerades år 1955. Kaldor diskuterar ingående inkomstskattens och utgiftsskattens effekter i olika hänseenden och även de praktiska frågorna i beskattningen. Kaldor för med stort eftertryck fram de fördelningspolitiska fördelarna med utgiftsskatten. Han påvisar inkomstbeskattningens svagheter när det gäller kapitalvinsterna, skatteflyktsproblemen, m. m. Han hävdar vidare att en utgiftsbeskattning ger en rättvisare fördelning av beskattningen mellan arbetsinkomster och kapitalinkomster och att den innebär en betydande skärpning av beskattningen av kapitalinkomsterna och därmed av beskattningen för kapitalägarna. Dessa kan enligt Kaldor i inkomstbeskattningen till stor del undgå den för dem avsedda skattebördan. Han redovisar också undersökningar härom till styrkande av sin tes.

Kaldor påvisar också de snedvridande effekter, som inkomstbeskattningen medför, och hävdar att utgiftsskattens neutralitet mellan olika handlingsalternativ i det ekonomiska livet innebär stora samhällsekonomiska effektivitetsvinster. Också ur tillväxt-, inflationsbekämpnings- och konjunkturpolitisk synvinkel finner han utgiftsskatten överlägsen. Ett viktigt led i Kaldors resonemang är att beskattning ej bör ske när inkomst tillskjuts "the common pool" och bidrar till att höja nationalprodukten. Först när resurser tas i anspråk för personligt bruk bör beskattningen inträffa. Enligt Kaldor ligger inkomstbeskattningen i fel fas och förmår inte alltid beskatta det som tas i anspråk för konsumtion. I praktiskt hänseende visar Kaldor på olika lösningsalternativ. Hans slutsats är att beskattningsformen är genomförbar men att den dock skapar administrativt merarbete både för de skattskyldiga och för skatteadministrationen.

Kaldors studie väckte stor uppmärksamhet men fick inga praktiska konsekvenser i form av lagstiftning i något europeiskt land. I Danmark tillsattes dock en kommitté med uppdrag att utreda konsumtionsbeskattningen, såväl den indirekta som den direkta. I sitt betänkande, "Betaenkning om forbrugsbeskatning", publicerat år 1958, framlade utredningen alternativa förslag till dels ett system för indirekt konsumtionsbeskattning dels ett system för progressiv utgiftsskatt. Utredningen valde en annan och mer komplicerad redovisningsteknik vid utgiftsbeskattningen än den här förordade kontantflödesmetoden. Metoden utgick från en redovisning av förmögenheten, varvid förmögenhetsförändringarna mättes. Också i andra avseenden föreslogs relativt komplicerade redovisningsmetoder.

Indien och Ceylon införde på Kaldors rekommendation progressiv utgiftsskatt i slutet av 1950-talet. I Indien infördes skatten år 1957. 1962 upp-

hävdes den temporärt för att på nytt införas 1964 och slutligen avskaffas 1966. I Ceylon (Sri Lanka) infördes den år 1959 och avskaffades 1963. Från 1976 är den emellertid återinförd.

De praktiska erfarenheterna från Indien och Ceylon har allmänt ansetts mycket dåliga. Skatteformen infördes på grund av dessa länders stora behov av investeringar och sparande från de välbeställdas sida. I sin lokala utformning fick beskattningen betydande begränsningar – i Indien blev mindre än 1 % av de som taxerades till inkomstskatt också taxerade till utgiftsskatt – samtidigt som redovisningssystemet kom att byggas upp på grundval av en delvis direkt konsumtionsredovisning, vilket medförde svårigheter vid skattens genomförande.[1]

Förutsättningarna i å ena sidan Indien och Sri Lanka och å andra sidan Sverige och andra industriländer för ett framgångsrikt införande av en utgiftsskatt torde vara så skilda, att erfarenheterna i Indien och Sri Lanka knappast bör tillmätas betydelse vid ett svenskt ställningstagande till skatteformen.

Under intryck av det i alla industriländer stigande skattetrycket och det ökade intresset för skattesystemens fördelningspolitiska effekter har under de senaste åren utgiftsskatten ånyo börjat ådra sig intresse i många länder. Detta gäller särskilt USA, där en livlig diskussion förts i den ekonomiska fackpressen. En bidragande orsak har varit de nya kontrollmöjligheter som beträffande sparandet öppnats genom datateknikens utveckling. Härigenom har de administrativa förutsättningarna för skattens införande helt förändrats.

Det mest påtagliga uttrycket för det nya intresset för utgiftsbeskattningen är den utredning om utgiftsskatt som år 1972 påbörjades i USA inom Advisory Commission on Intergovernmental Relations, som på presidentens begäran bl. a. hade till uppgift att granska de skatteformer, som skulle kunna vara aktuella för att förstärka den federala budgeten. Redan inom ett knappt år lades emellertid hela utredningsarbetet ned, då något behov att förstärka den federala budgeten via nya skatter inte längre ansågs föreligga. Kommissionen sammanfattade och publicerade emellertid sitt utredningsarbete beträffande den progressiva utgiftsskatten i en rapport.[2]

Kommissionen tar inte slutlig ställning till utgiftsskatten men hävdar på grundval av sitt utredningsarbete dock att den kan ses som ett viktigt komplement till inkomstskatten och som ett alternativ till indirekta skatter. Man framhåller vidare att den kompletterar och förstärker kapitalbeskattningen och att den får anses praktiskt genomförbar, ehuru den medför extra administrationskostnader både för skattskyldiga och myndigheter. Kommissionen anser, att den ur kontrollsynpunkt i många hänseenden är enklare än inkomstskatten och att den synes vara något säkrare mot skattefusk.

[1] Betr. det indiska systemets uppbyggnad se närmare Taxation in India, World Tax Series och Khanna K.C., An Expenditure Tax in India. Bulletin for International Fiscal Documentation, 1964, s. 353.
Betr. den tidigare ceylonesiska lagstiftningen se The New Tax System (Part II). Department of Inland Revenue. Ceylon 1959. Sri Lankas nya lagstiftning återfinns i Inland Revenue (Amendment) Law No. 16 of 1976.

[2] The Expenditure Tax: Concept, Administration and Possible Applications, Information Report, M-84, Advisory Commission on Intergovernmental Relations, 1974.

4 Arbetshypotes

Den progressiva utgiftsskatten har i den teoretiska skattediskussionen oftast diskuterats som ett alternativ till den traditionella inkomstskatten.

Det torde emellertid varken vara nödvändigt eller realistiskt att ersätta hela den nuvarande inkomstskatten med en progressiv utgiftsskatt. För den stora majoriteten löntagare, som konsumerar hela sin inkomst, medför inkomstbeskattningen i realiteten också redan en beskattning av konsumtionen. Den kommunala beskattningen kan knappast utformas som en utgiftsskatt utan stora olägenheter. Det torde t. ex. inte vara acceptabelt, att man undgår kommunalskatt i en högskattekommun genom ett högt sparande under den tid man är bosatt där för att sedan konsumera behållningen, sedan man flyttat till en kommun med lägre skattetryck. Det kan ur fördelningspolitisk synvinkel heller knappast accepteras att man genom sparande i huvudsak kan undandra sig sin del av ansvaret för den offentliga sektorns utgifter. Därför bör en viss inkomstskatt bibehållas som en garanti för att varje medborgare med viss skatteförmåga också bidrar till de kollektiva utgifterna, som också han drar nytta av. En total övergång till progressiv utgiftsskatt skulle också kunna medföra alltför starka svängningar i beskattningen. Om man slutligen betraktar den progressiva utgiftsskatten som ett medel att rätta till de ojämnheter som ett traditionellt inkomstskattesystem medför vid ett högt skattetryck, finner man att detta mål kan uppnås redan genom att en mindre del av inkomstbeskattningen ersätts med en direkt utgiftsskatt.

Den tekniskt effektivaste kombinationen mellan en inkomstskatt och en progressiv utgiftsskatt synes vara att omvandla inkomstskatten till en proportionell skatt på förslagsvis ca 30 %. Det skulle idag kunna innebära kommunalskatt med 26 % + 4 % statlig inkomstskatt. Härigenom blir det möjligt att införa vissa förenklingar i inkomstbeskattningen och framför allt avskaffa specialbehandlingen av realisationsvinster. På så sätt skulle alla inkomster oavsett inkomstslag i princip kunna bli lika hårt beskattade. Från och med den konsumtionsnivå, exempelvis 25 000 kr., som vid dagens skatteuttag motsvarar ca 35 000 kr. inkomst, där man av fördelningsmässiga skäl vill skärpa beskattningen, inför man dessutom en progressiv utgiftsskatt.

Skattskyldiga under denna konsumtionsnivå betalar normalt endast proportionell inkomstskatt på hela sin inkomst. Skattskyldiga över denna gräns betalar såväl proportionell inkomstskatt på *hela* sin inkomst som progressiv utgiftsskatt på den del av inkomsten som överstiger gränsbeloppet, sedan inkomsten justerats med avdrag för avdragsgillt sparande och tillägg gjorts

med den upplåning och sparandeupplösning och andra inte inkomstskattepliktiga men utgiftsskattepliktiga penningtillskott som förekommit under året. Frågan om vilken skatteskala som bör användas i utgiftsskatten behandlas längre fram. I arbetshypotesen ingår att en förmögenhetsskatt av i huvudsak oförändrad karaktär bibehålls. Såsom längre fram skall diskuteras, kan utgifts- och förmögenhetsskatterna ses som komplement till varandra.

Vidare ingår som en förutsättning att all upplåning i princip skall ingå i beskattningsunderlaget liksom arv, gåvor, obligations, lotteri- och tipsvinster, vilket medför förenklingar i skattens tekniska uppbyggnad.

I arbetshypotesen ingår vidare att transfereringar och sociala förmåner också vid utgiftsbeskattningen är skattepliktiga eller skattefria i samma utsträckning som nu. Detta innebär att de grupper, som erhåller samhällsstöd i denna form, får möjligheter till skattefri konsumtion i samma utsträckning som i det nuvarande systemet. Några tekniska problem uppstår härigenom inte. Det är emellertid också tekniskt enkelt, om så skulle vara önskvärt, att föra in transfereringarna i utgiftsskattesystemet.

Den skisserade arbetshypotesen kan sägas ge uttryck för en syn innebärande att inkomsten principiellt och på grund av de skattskyldigas förtrogenhet med inkomstbeskattningen utgör den lämpligaste basen för den grundläggande personliga beskattningen, medan en utgiftsskatt, som bygger på den redovisningsgrund och på den kontrollapparat som redan finns för inkomstbeskattningen, bättre förmår lösa de fördelningspolitiska och andra problem som den progressiva delen av beskattningen förorsakar.

Valet av tekniska lösningar i olika enskildheter bestäms av de effekter som man vill uppnå med beskattningen. Vid utformningen av detaljerna i utgiftsbeskattningen påverkas detta i sin tur av om man principiellt vill se utgiftsskatten främst som en skatt på inkomsten eller som en konsumtionsskatt. Med de redovisade utgångspunkterna för denna studie är det naturligt att välja inkomstperspektivet. De tekniska lösningar som förordas bygger således väsentligen på detta principiella synsätt.

Det bör understrykas att fråga endast är om en arbetshypotes, som inte utgör en bindande förutsättning för utgiftsskattens införande. Det finns i och för sig flera olika tänkbara variationer. Möjligheter har emellertid inte funnits att i detta sammanhang undersöka mer än ett alternativ.

I det följande kommer i avdelning II tekniska frågor förbundna med utgiftsskatten att genomgås.

Mot bakgrund av den behandlingen, som ger en inblick i utgiftsskattens funktion, skall därefter i avdelning III utgiftsskattens innebörd och effekter i olika avseenden behandlas.

II Tekniska frågor

5 Utgiftsskattens teknik och funktion

Avgörande för en progressiv utgiftsskatts funktion är dess tekniska konstruktion. Skattens kritiker har framförallt invänt att den stöter på alltför svåra tekniska problem. Det är därför viktigt att redan i inledningsskedet av en utredning rörande progressiv utgiftsskatt undersöka om det går att finna en enkel teknik för skattens genomförande. Om detta misslyckas, kommer frågan om den progressiva utgiftsskattens företräden att sakna praktiskt intresse.

Skattens effekter är också lättare att klarlägga om man har beskattningstekniken klar. Utredningsarbetet har därför till stor del inriktats på att finna en lämplig teknik.

5.1 Redovisningsteknik

En viktig del av den tekniska sidan utgör redovisningsteknikens utformning. Den är avgörande för hur de skattskyldiga skall förstå beskattningen, och om de skall klara de redovisningskrav, som måste ställas för att ett korrekt underlag för beskattningen skall erhållas.

Strävan vid valet av redovisningsteknik bör vara att utnyttja så mycket som möjligt av den redovisning och det redovisningsunderlag, som redan används vid inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna, samt att se till att extraadministrationen blir så ringa som möjligt både för de skattskyldiga och för skattemyndigheterna.

En viktig faktor vid teknikvalet har varit den relativt utförliga redovisning, särskilt vad gäller banksparande och innehav av fastigheter och aktier, som redan förekommer i förmögenhetsdeklarationen. Den räcker också för utgiftsskattens del som redovisning och kontroll av förmögenhetsmassan och av att inga förändringar sker däri utan skattepåföljd. Det medför att det enda tillkommande momentet vad angår sparande och skulder behöver bli redovisning av bruttoförändringarna i förmögenhetens sammansättning.

Också inkomstskattedeklarationen utgör en god utgångspunkt för redovisning för en progressiv utgiftsskatt. Taxeringen till inkomstskatt bygger redan till en del på en kontantredovisning. En utbyggnad av denna till att för utgiftsskatten gälla samtliga förvärvskällor genom vissa justeringar i deklarationen kan relativt lätt åstadkommas och är helt tillräcklig för att det tillsammans med den ovan nämnda redovisningen av förmögenhetsförändringarna skall vara möjligt uppnå en tillfredsställande redovisning som

underlag för en taxering till progressiv utgiftsskatt. Det är därvid att observera att inga andra uppgifter än sådana, som redan finns i de existerande inkomst- eller förmögenhetsdeklarationerna eller lätt tillgängliga i den skattskyldiges deklarationsunderlag, härför behöver efterfrågas.

Utgiftsdeklarationen bör då utformas så att den med utgångspunkt från uppgifterna i inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna kan ge upplysningar om i princip följande förhållanden.

A. Tillkommande poster i form av disponibla medel

1. Kontanta inkomster och naturaförmåner i förvärvskällorna inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse, tjänst och kapital .....
2. Erhållna försäljningslikvider vid försäljning av fastigheter, värdepapper m. m. .....
3. Erhållna arv, gåvor, obligations- och lotterivinster och försäkringsersättningar .....
4. Erhållna lån och återbetalningar av lånefordringar .....
5. Bankmedel och liknande vid årets ingång .....

Summa disponibla medel under året .....

B. Avgående poster i form av icke skattepliktig användning av disponibla medel

1. Kontanta utgifter (oavsett avdragsrätt vid inkomstbeskattningen) i förvärvskällorna jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse, tjänst och kapital .....
2. Kontanta utgifter för inköp etc. av fastigheter, värdepapper m. m. .....
3. Erlagda personförsäkringspremier .....
4. Återbetalning av egna lån och lämnade lån till andra .....
5. Bankmedel och liknande vid årets utgång .....

Summa icke skattepliktiga utgifter .....

C. A–B = Skattepliktiga utgifter .....

I enlighet med dessa riktlinjer och på grundval av de materiella regler som föreslås i det följande har ett förslag till grunddragen i ett redovisningssystem utformats.

5.1.1 *Redovisningen av enklare inkomstförhållanden*

För en vanlig inkomsttagare, som förutom sin tjänsteinkomst uppbär ränteinkomster från sitt sparkapital insatt på bankkonto och som kanske bor i villa, varför han har ränte- och amorteringsutgifter, blir redovisningen till utgiftsskatt i regel enkel.

Den vanliga inkomstredovisningen till inkomstskatt av tjänste- och kapitalinkomster och av schablontaxerade villor sker nämligen redan enligt den renodlade kontantprincip, som är lämpligast för redovisningen till utgiftsskatt. Detsamma gäller de allmänna avdragen. Detta medför att den i inkomstdeklarationen uppgivna till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten kan användas utan justeringar i utgiftsredovisningen. Det enda till-

kommande momentet blir här normalt endast de förändringar i bankspararandet och de amorteringar på lån som skett samt en uppgift om inbetald preliminärskatt. Dessa uppgifter finns oftast redan i den skattskyldiges kapitalbilaga och kan hämtas därifrån. Redovisningen av dessa poster kan ske enligt den enkla modell som visas i tablå 1.

Tablå 1

Redovisning till progressiv utgiftsskatt för enklare inkomstförhållanden

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt	. . . . .	
– – – – –		
Bankmedel inkl. medel på postgiro		
Tillkommande belopp:		
Tillgodohavanden den 1/1 19xx	. . . . .	
Avgående belopp:		
Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .		. . . . .
– – – – –		
Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .	. . . . .	
Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		. . . . .
– – – – –		
Under året erlagd preliminärskatt		. . . . .
Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
Under året erhållen överskjutande skatt	. . . . .	
Summa	. . . . .	. . . . .

Summa tillkommande belopp	. . . . .
Avgår summa avgående belopp	– . . . . .
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	. . . . .
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000 . . . . .
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	. . . . .

Några uppgifter utöver de i tablån angivna behövs inte. Utgiftsskatt beräknas sedan på den *beskattningsbara förbrukningen*. Denna enkla redovisning torde knappast behöva medföra problem. Exempel på denna typ av deklaration återfinns i den bifogade exempelsamlingen (se bilaga 1).

5.1.2 *Utkast för redovisning till utgiftsskatt*

För mer komplicerade inkomst- och förmögenhetsförhållanden krävs en mer ingående redovisning. För att testa den förordade redovisningsprincipens funktionsduglighet i olika hänseenden har ett utkast till huvuddragen i en komplett redovisning utarbetats.

I det följande skall en teknisk genomgång av redovisningens olika delar ske. Dess funktion och de problem den förorsakar skall belysas med hjälp av ett genomgående praktiskt exempel med flera ekonomiska aktiviteter. För ytterligare belysning av tekniken hänvisas till den bilagda exempelsamlingen i bilaga 1.

Det skall understrykas, att utkastet endast avser huvuddragen i redovisningen och ej är att uppfatta som ett förslag till deklarationsblankett. Härför krävs en mer preciserad utformning, som i detta sammanhang knappast skulle fylla någon väsentlig funktion.

Redovisningsutkastet består av sex huvudavdelningar, I–VI, jämte en sammanställning motsvarande framsidan i den nuvarande allmänna självdeklarationen. Utkastet bygger på den nu förekommande inkomstredovisningen i självdeklarationen och utgår från den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. Den taxerade inkomsten justeras sedan så, att resultatet blir i överensstämmelse med den kontantflödesprincip som valts för utgiftsskatteredovisningen. Därefter tillkommer de uppgifter beträffande förmögenhetsförändringar, som erfordras för att mäta utgifterna, samt uppgifter om sådana likviditetstillskott som är av icke inkomstskattepliktig karaktär. Efter justering för erlagda skatter respektive erhållen skatteåterbäring återstår *taxerad förbrukning,* dvs. den skattskyldiges konsumtion, som efter avdrag för det skattefria grundavdraget på 25 000 kr. blir *beskattningsbar förbrukning* till utgiftsskatt. På den beskattningsbara förbrukningen beräknas utgiftsskatten.

Utkastets olika avdelningar skall här genomgås och illustreras praktiskt. Slutligen genomgås sammanställningen och uträkningen av den till utgiftsskatt beskattningsbara förbrukningen.

Avdelning I

Startpunkten för redovisningen är den i inkomstdeklarationen framräknade till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. Denna redovisas som tillkommande belopp under avdelning I, som har följande utseende.

		Tillkommande belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	. . . . .

Avdelning II

I avdelning II justeras därefter den deklarerade nettointäkten i förvärvskällorna inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet och rörelse till den kontantredovisning som är nödvändig för utgiftsbeskattningen. Härvid är

alla utgifter i förvärvskällan avdragsgilla, även om de ej kan omkostnadsföras vid inkomstbeskattningen.

Beträffande inkomst av tjänst, schablontaxerad villafastighet och kapital behövs, som tidigare nämnts, ingen justering, då redovisningen till statlig inkomstskatt i dessa inkomstkällor redan sker enligt den renodlade kontantprincip som är lämpligast för redovisningen till progressiv utgiftsskatt. Detsamma gäller de allmänna avdragen. I dessa avseenden behövs ingen särredovisning för utgiftsbeskattningen. Den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten kan till dessa delar användas direkt i utgiftsskatteredovisningen.

Redovisningen för utgiftsskatt av inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet och rörelse kan ske efter gemensamma principer. Samma upp-

Tablå 2

Redovisningen avser:

II. ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
☐ B Inkomst av annan fastighet
☐ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	. . . . .	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten	. . . . .	
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner	. . . . .	
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		. . . . .
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		. . . . .
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	–	
Återstår tillkommande/avgående belopp under II att redovisas på s. 1	. . . . .	

ställning kan därför i princip användas i alla tre fallen. Redovisningen kan lämpligen ske enligt de principer som tablå 2 visar.

Metoden kan lämpligen demonstreras beträffande rörelse som skall redovisas i avdelning II C.

Vad angår redovisningen av rörelseinkomster skall ihågkommas att skattskyldighet till progressiv utgiftsskatt endast bör gälla samma skattesubjekt som nu är underkastade progressiv statlig inkomstskatt – dvs. i huvudsak endast fysiska personer. Det är således endast av fysisk person eller jämställd bedriven enskild rörelse som kommer att redovisas – dvs. relativt små rörelser.

Redovisningen tillgår så att uppgift lämnas om alla under året influtna kontanta inkomster och kontanta utgifter i rörelsen. Beträffande utgifterna skall observeras att alla utgifter i och för rörelsen, oavsett om eller på vad sätt avdragsrätt föreligger vid inkomstbeskattningen, är avdragsgilla såsom investeringar i utgiftsbeskattningen. Den ojämnhet i inkomstredovisningen i förvärvskällan mellan olika år, som denna renodlade kontantprincip medför jämfört med redovisning enligt bokföringsmässiga grunder, utgör vid utgiftsbeskattningen ingen olägenhet, då den skattskyldige kan neutralisera dessa ojämnheter genom ökat eller minskat sparande. Beskattningen träffar endast den del av inkomsten som konsumeras. Detta påverkas inte av om kontant- eller bokföringsmässig redovisning används.

Uppdelningen på olika utgiftsslag föreslås endast för att underlätta kontrollen. För den rörelseidkare, som avslutar sina räkenskaper utan vinst- och förlustkonto och som därför idag deklarerar på blankett R 1, återfinns de flesta uppgifterna redan i inkomstskattedeklarationen. Då avdrag erhålls omedelbart för alla utgifter, blir några avskrivningar aldrig aktuella. Inte heller behövs någon vinstberäkning vid olika transaktioner, då genom den omedelbara avdragsrätten för utgifter det fortsatta ingångsvärdet på alla tillgångar blir noll.

För att undvika att dubbelföring sker måste bruttoredovisningen sedan minskas med den till statlig inkomstskatt redovisade nettointäkten, eller om förlust därvid redovisats ökas med denna, dock endast i den utsträckning som förlusten påverkat storleken av återstoden av den sammanräknade nettoinkomsten.

Det finns alternativa metoder att komma fram till samma resultat och rörelseidkarna bör tillåtas att även använda dem. Detta gäller om rörelsen avslutas med vinst- och förlustkonto, då inkomstdeklarationen sker på blankett R 5. Här återfinns uppgifterna för utgiftsbeskattningen endast i mindre utsträckning direkt i inkomstdeklarationen. I dessa fall torde emellertid vad som redovisas som uttag respektive tillskott på kapitalkontot, med eventuell justering för naturauttag, direkt kunna användas i deklarationen.

Ett *exempel* på en enkel rörelse kan belysa användningen.

A driver byggnadsrörelse i egen regi på deltid och innehar dessutom anställning som byggnadssnickare. Han har redovisat sin rörelse i sin inkomstdeklaration enligt vad som framgår av tablå 3–4. Utöver vad som direkt framgår av deklarationen skall nämnas, att han under året har sålt en till 1 000 kr. bokförd mindre lastbil för 2 000 kr. och i dess ställe köpt en annan begagnad för 15 000 kr. kontant. Bilen avskrivs med 20 % per år.

Tablå 3

	kr	kr	Tax.nämndens anteckningar
Omsättningen har under beskattningsåret uppgått till kr 53 000 ⑤			
1 Kontanta bruttointäkter ⑥⑦			
a. för försålda varor eller produkter	54 000		
b. för utfört arbete			
2 Intäkter i natura enligt ortens pris ⑧			
a. saluvärdet av varor m m som uttagits från denna rörelse för användning i annan min förvärvsverksamhet			
b. saluvärdet av i övrigt gjorda uttag enligt utredning ⑨ ..... bilaga nr (.....)	3 000		
3 Utgående varufordringar ⑩⑪	5 000		
Har fordringar upptagits till ett belopp som understiger nominella värdet? ☐ Ja, med kr ☐ Nej			
4 Utgående lager ⑪⑫⑬ värdet på lager av varor m m vid årets slut enligt spec på sidan 4	4 000		
5 Ingående varuskulder (= föregående års utgående varuskulder)	5 000	71 000	
Avdrag ⑭	kr		
6 Ingående varufordringar (= föregående års utgående varufordringar)	9 000		
7 Ingående lager (= föregående års utgående lager)	7 000		
Uppgift om detta lagers anskaffningsvärde (återanskaffningsvärde) bör anges ..... kr			
8 Kontanta utgifter för anskaffning av varor m m ⑮	25 000		
9 Saluvärdet av varor m m som för användning i denna rörelse uttagits från av mig innehavd fastighet eller rörelse och för vilka redovisning lämnas på ..... bilaga nr (.....)			
10 Utgående varuskulder ⑪⑯	11 000	−52 000	
		= 19 000	
11 Avgår ytterligare: Diverse driftskostnader m m enligt specifikation på sidan 3		−11 000	
	Återstår	= 8 000	
12 Tillkommer: ⑥⑰⑱	kr		
a. vinst vid avyttring av inventarier m m	1 000		
b. sjukpenning m m			
c. övriga intäkter i rörelsen			
13 Tillkommer ytterligare:			
a. särskilt investeringsavdrag som skall återföras till beskattning (se »Investeringsavdrag» på sidan 4)			
b.			
c.		+ 1 000	
Nettointäkt av rörelsen (införs i sammanställningen för **statlig inkomstskatt** i allmänna självdeklarationen som A-inkomst om den skattskyldige varit verksam i förvärvskällan i ej blott ringa omfattning och som B-inkomst i annat fall)	Underskott, kr ⑲ (.....)	= 9 000	
För delägare i enkelt bolag: Av nettointäkten belöper på min andel			
Till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst (för delägare upptas här endast vad på honom belöper)			
Tillkommer särskilt investerings- respektive forskningsavdrag enligt punkt 18 a och b på sidan 3		+	
	Summa	=	
Avgår: Till beskattning återfört investeringsavdrag enligt punkt 13 a ovan	kr		
S k procentavdrag ⑳		−	
Återstående till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst ㉑		=	

Fördelning av inkomsten mellan kommuner och församlingar: .....

Tablå 4

Diverse driftskostnader i rörelsen m m (14)(22)(23)(24)(25)	kr	kr	Tax.nämndens anteckningar
14 Kontanta utgifter för:			
a. hyror och arrenden av rörelselokal o d. (Om rörelsen bedrivits i egen bostad eller egen bostadsfastighet sker redovisning nedan vid l.)	kr 6 500		
b. övriga hyror och arrenden. Hit räknas t ex hyra för inventarier o d; dock ej hyra för personbil, för vilken redovisning sker nedan vid m.			
c. ränta på lånat i rörelsen nedlagt kapital (skuldbelopp vid beskattningsårets utgång kr .....)			
d. arbetslöner			
e. arbetsgivaravgift för anställda (26)			
f. allmän arbetsgivaravgift för anställda (26)			
g. reparations- och underhållskostnader. (Om rörelsen bedrivits i egen bostad eller egen bostadsfastighet eller om personbil som förutom för privat bruk även använts i rörelsen (27) sker redovisning nedan vid l. resp m.)			
h. frakter, reklam, annonser m m			
l. kontorskostnader	1 500		
j. till anställda utgivna och på kontrolluppgifter upptagna ersättningar för resekostnader, kr ..... representationskostnader, kr* ..... tillhopa			
k. övriga resekostnader, kr ..... övriga representationskostnader, kr* ..... tillhopa			
* Har avdrag skett för kostnader för representation och liknande ändamål skall närmare uppgifter härom lämnas på blankett R 32 ..... bilaga nr(.....)			
l. kostnader för rörelselokal i egen bostad eller egen bostadsfastighet enligt specifikation på sidan 4			
m. kostnader för personbil enligt specifikation på sidan 4 (28)			
n. övriga utgifter enligt särskild specifikation ..... bilaga nr (.....)			
o.			
p.		8 000	
15 Utgående driftskostnadsskulder (29)		+	
16 Åt driftspersonal lämnad kost från mitt hushåll: (30) (..... kostdagar à kr .....)		+	
17 Värdeminskning (7)(25)			
a. av i rörelsen använda, till min fastighet hörande 1 markanläggningar enligt utredning (blankett R 20) ..... bilaga nr (.....)			
2 byggnader enligt utredning (blankett R 21) ..... bilaga nr (.....)			
b. av inventarier o d enligt utredning (blankett R 2) ..... bilaga nr (.....)	3 000		
c. av patenträtter o d, av hyresrätter och av rättigheter av goodwills natur enligt utredning (blankett R 2) ..... bilaga nr (.....)			
d. av naturtillgångar (gruvor, grustag, stenbrott o d) genom deras tillgodogörande enligt utredning (31) ..... bilaga nr (.....)		+ 3 000	
18 Särskilda avdrag (32)			
a. investeringsavdrag enligt utredning ..... bilaga nr (.....)			
b. forskningsavdrag enligt utredning ..... bilaga nr (.....)			
c. exportkreditavdrag enligt utredning ..... bilaga nr (.....)		+	
	Summa	= 11 000	
Avgår: Ingående driftskostnadsskulder (= föregående års utgående driftskostnadsskulder)		−	
Återstår (överförs till punkt 11 på sidan 2)		=	

I utgiftsskattedeklarationen avspeglar sig A:s verksamhet enligt vad som framgår av tablå 5.

I tillkommande posten 59 000 kr. ingår kontanta intäkter med 54 000 kr., uttag med 3 000 kr. och försäljningssumman 2 000 kr. för den försålda maskinen. I avgående posten 57 000 kr. ingår under a) kontanta varukostnader med 25 000 kr. och kontanta driftskostnader med 8 000 kr., under b) redovisas den kontanta inköpskostnaden för den nya maskinen och under d) den redovisade nettointäkten, som skall dras ifrån då den redan ingår i den taxerade inkomsten som upptagits i avdelning I.

En kontantberäkning visar således ett 2 000 kr. större överskott än den till inkomstskatt redovisade nettointäkten på 9 000 kr. Huruvida utgiftsbeskattning sker eller ej beror på hur rörelsens kontantöverskott på 11 000 kr. använts av A.

Tablå 5

Redovisningen avser:

II. ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
☐ B Inkomst av annan fastighet
☒ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	54 000 xa	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten	2 000 xa	
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner	3 000 xa	
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)		
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		33 000 xa
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		15 000 xb
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		9 000 xa
Summa	59 000	57 000
./. Summa avgående belopp	57 000	
Återstår tillkommande/~~avgående~~ belopp under II att redovisas på s. 1	2 000	

xa Uppgiften återfinns i inkomstdeklarationen
xb Uppgiften återfinns i underlaget för inkomstdeklarationen

Också inkomst av jordbruksfastighet och annan fastighet än schablontaxerad fastighet redovisas lämpligen enligt samma mall som rörelseinkomster. Beträffande inkomst av annan fastighet blir justeringarna jämfört med inkomstskatteredovisningen mycket små.

Exempel

A äger även en mindre hyresfastighet, dit han själv flyttat den 1/1. Inkomsten av fastigheten har A redovisat till inkomstbeskattning på sätt som framgår av tablå 6.

I utgiftsskattedeklarationen under avdelning II B framgår redovisningen av tablå 7.

Tablå 6

Utlämnas gratis

Siffernhänvisningarna inom ring på denna blankett avser de olika punkterna på upplysningsbladet.

INKOMST AV ANNAN FASTIGHET ÄN JORDBRUKSFASTIGHET ①

F 2

Deklarationsbilaga nr

Den skattskyldiges namn

Personnummer (ifylls endast av fysisk person)

Fastighetens officiella beteckning | Länsbokstav

Kommun där fastigheten är belägen | Församling där fastigheten är belägen

Fastighetens adress

Beskattningsåret (inkomståret) = kalenderåret

Fastigheten har ägts/innehafts under tiden fr o m—t o m

☐ hela året

Taxeringsvärde, kr ②	därav markvärde, kr	byggnadsvärde, kr	Brandförsäkringsvärde, kr
200 000		200 000	

	Kr	Kr	Tax.nämndens anteckningar
Intäkter ③			
1. Naturaförmåner enligt ortens pris:			
a) Hyresvärdet av bostad åt mig, min familj och mina personliga tjänare (..... rum, ... kök) jämte anläggningar för bekvämlighet och trevnad, såsom drivhus, trädgård osv			
Bostaden har ☐ centralvärme ☐ bad- eller duschrum ☐ vatten och avlopp ☐ garage	8 000		
b) Saluvärdet av produkter och råämnen från fastigheten, tillgodogjorda i hushållet eller för driften av annan av mig innehavd fastighet ④			
2. I pengar:			
a) Hyror o d (ersättning för uppvärmning, vattenförbrukning, sotning m m medräknas)	32 000		
b) Avgäld m m			
c) Sjukpenning ⑤			
d) Övriga intäkter: ⑥		40 000	
Avdrag	Skuldbelopp, kr	Kr	
1. Ränta på lånat, i fastigheten nedlagt kapital (200 000) ⑦		16 000	
2. Diverse omkostnader:			
a) Avlöning till vicevärd, fastighetsskötare osv (ej bostadsförmån)			
b) Arbetslön och annan omkostnad för trädgård; avdraget får ej överstiga de uppgivna intäkterna av trädgården enligt 1 b och 2 d här ovan ⑧			
c) Utgifter som jag i egenskap av fastighetsägare måst vidkännas för vattenförbrukning renhållning uppvärmning el.ström sotning		10 000	
d) Utgifter för försäkring av byggnader ⑨			
e) Kostnader för reparation och underhåll av fastigheten ⑩ (Har förskjutning skett av avdrag för kostnader för reparation och underhåll, skall uppgift härom lämnas nedan.)			
f) Övriga omkostnader enligt följande specifikation: ⑪			
3. Värdeminskning av mig tillhöriga: ⑫			
a) byggnader på fastigheten enligt utredning på omstående sida eller på blankett F 4 ..... bilaga nr (.....)	1 500		
b) värmepannor, hissmaskinerier och jämförlig maskinell utrustning, vars värde ingår i taxeringsvärdet (byggnadsvärdet) eller anslutningsavgifter m m enligt utredning på omstående sida eller på blankett F 4 ⑰ ..... bilaga nr (.....)	500		
Avser värmepanna köpt under året för 10 000 kr kontant ..... bilaga nr (.....)			
4. Värdeminskning av lösa inventarier, som hör till fastigheten, enligt utredning ⑫ ..... bilaga nr (.....)		-28 000	
	Underskott, kr		
Nettointäkt (införs i sammanställning för **statlig** inkomstskatt i allmänna självdeklarationen) ⑬	(.....)	= 12 000	

Tablå 7

Redovisningen avser:

II.
- ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
- ☒ B Inkomst av annan fastighet
- ☐ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	32 000 xa	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten		
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner	8 000 xa	
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)		
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		26 000 xa
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		10 000 xb
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		12 000 xa
Summa	40 000	48 000
./. Summa avgående belopp	-48 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under II att redovisas på s. 1	8 000	

xa Uppgiften återfinns i inkomstdeklarationen

xb Uppgiften återfinns i underlaget för inkomstdeklarationen

Kontantsammanställningen visar således på ett överskott av endast 4 000 kr. (12 000 kr. nettointäkt – 8 000 kr. underskottet av sammanräkningen) jämfört med det till inkomstskatt deklarerade överskottet 12 000 kr. Skillnaden beror i huvudsak på den kontanta nyinvesteringen i fastigheten för vilken avdragsrätt omedelbart föreligger.

Redovisningen av uttag ur handelsbolag torde ej medföra speciella problem. Kapital- och privatkontonas förändringar läggs här till grund för beskattningen.

Avdelning III

Utkastets avdelning III avser förändringar i fastighets-, aktie-, andels- och obligationsinnehav. Inte heller här behövs någon vinstredovisning då anskaffningsutgifterna varit omedelbart avdragsgilla. Det bör observeras att värdeförändringar i de behållna förmögenhetstillgångarna inte påverkar beskattningen. Någon redovisning av de behållna förmögenhetstillgångarna behövs ej heller utöver den som återfinns i förmögenhetsdeklarationen. De begärda uppgifterna återfinns antingen i det ordinarie deklarationsmaterialet eller är lätt tillgängliga för den skattskyldige. Svårare problem torde endast behöva uppstå beträffande avgränsningen av vad som skall förstås med förbättringskostnader på schablontaxerade villor. Denna fråga behandlas senare i avsnitt 5.8. Justering med till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst eller förlust på försäljning krävs även i dessa fall.

Följande exempel rörande A, som i utvidgad form också kommer att användas till belysning av redovisningen under avdelning IV angående förändringar i bankbehållning m. m., kan belysa tekniken.

Exempel

A Sålde den 1/1 sin villa för 310 000 kr. Den var belånad till 210 000 kr. Köparen övertog samtliga lån. A erhöll 60 000 kr. kontant och skulle erhålla återstående 40 000 kr. nästa år. Den till statlig inkomstskatt redovisade skattepliktiga realisationsvinsten uppgick till 25 000 kr., sedan avdrag skett för den uppräknade anskaffningskostnaden med 281 000 kr. och för försäljningskostnader på 4 000 kr. För de 60 000 kr. A erhöll kontant köpte han under året aktier för 14 000 kr och en personbil för 26 000 kr. Vid årets utgång återstod av köpeskillingen 20 000 kr. på bankkonto. A hade under året också sålt 90 premieobligationer för 10 000 kr., vilka hade inköpts för 11 000 kr. Den till statlig inkomstskatt redovisade realisationsförlusten uppgick till 1 000 kr.

A:s transaktioner avspeglar sig vid utgiftsbeskattningen i redovisningen under avdelning III på sätt som framgår av tablå 8.

Beträffande avgränsningen av vad som skall anses utgöra sparande se avsnitt 5.3 nedan.

Vad angår realisationsvinster vid försäljning av andra förmögenhetstillgångar än sådana som anses utgöra sparande kommer den till statlig inkomstskatt redovisade realisationsvinsten – men inte hela försäljningssumman då ju anskaffningen fått ske med beskattade medel – att ingå i beskattningsunderlaget för progressiv utgiftsskatt.

Tablå 8

III. A. Förändring av fastighetsinnehav

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försåld fastighet eller fastighetsdel	310 000 xa	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt		
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		4 000 xa
b) inköpspris för förvärvad fastighet eller fastighetsdel (inkl värde på gåva av fastighet)		
c) utgift för förbättring av fastighet, som ej redovisats under II, enl specifikation		
d) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på fastighetsförsäljning		25 000 xa
Summa	310 000 xa	29 000
./. Summa avgående belopp	29 000	
Återstår tillkommande/~~avgående~~ belopp under IV att redovisa på s. 1	281 000	

B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav och annat värdepappersinnehav

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försålda aktier, andelar och obligationer obligationer 10 000	10 000 xa	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt).	1 000 xa	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		
b) förvärvspris (el gåvovärde) för förvärvade aktier, andelar och obligationer aktier X AB 14 000		14 000 xxa
c) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på aktie-, andels- och obligationsförsäljning		
Summa	11 000	14 000
./. Summa avgående belopp	-14 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under III att redovisa på s. 1	3 000	

xa Uppgiften återfinns i inkomstdekl.

xb Uppgiften återfinns i underlaget för inkomstdekl.

xxa Uppgiften återfinns i förmögenhetsdekl.

Exempel

A säljer en tavla för 8 000 kr. Tavlan inköptes föregående år för 5 000 kr. Vinsten 3 000 kr. redovisas som realisationsvinst och är också skattepliktig vid utgiftsskatt. A köpte därefter litografier för 7 000 kr. Detta återspeglas ej i redovisningen då anskaffningen anses som konsumtion. Någon ytterligare redovisning än den som förekommer i inkomstskattedeklarationen behövs dock ej då vinsten på tavlan redan ingår i den taxerade inkomsten, som redovisats under avd. I.

Avdelning IV

Avdelning IV avser förändringar i banksparande, fordringar och skulder. Här behövs endast en redovisning av vid årets ingång och utgång innestående bankmedel respektive utestående fordringar och skulder.

Redovisningen kan lämpligen ske enligt de principer som visas i tablå 9.

Beträffande avdraget för skattefri upplåning upp till max. 30 000 kr. se avsnitt 5.4 nedan rörande kapitalvaror och konsumtionskrediter.

Exempel

Redovisningen kan belysas genom att se hur A:s ovan beskrivna transaktion efter fastighetsförsäljningen återspeglar sig i deklarationen.

Som kompletterande upplysning kan nämnas att A har ett checkkonto på vilket 5 000 kr. fanns vid årets ingång och 7 000 kr. vid årets utgång. A har också en inteckningsskuld på hyresfastigheten på 100 000 kr.

Dessutom hade han en kvarstående skuld på 12 000 kr. till sin farbror.

A erlade en livförsäkringspremie på 600 kr. under året.

Hur A:s deklaration gestaltar sig under avdelning IV framgår av tablå 10.

Det skall observeras att A här erhåller sparavdrag för det, som han ej konsumerat av vad han erhöll i köpeskilling för fastigheten, utan sparat i form av friskrivning av villalånet, erhållen fordran på köparen och bankinsättning. Nettot mellan den totala köpeskillingen å ena sidan och å den andra sidan A:s aktieinvestering redovisad under III och sparandeökningen redovisad under IV utgör vad A konsumerat.

Också beträffande sparande- och skuldförändringarna återfinns de begärda uppgifterna redan direkt i förmögenhetsdeklarationen eller lättillgängligt i deklarationsunderlaget. Orsaken till att varufordringar och leverantörsskulder och liknande i förvärvskälla ej skall medtagas är att den kontantredovisning, som sker under avdelning II i förvärvskällorna, ej beaktar fordringar och skulder. Därför måste de utelämnas även här om snedvridningar i resultatet skall undvikas.

Inte heller skatteskulder skall medtas, då de ej motsvaras av någon motprestation. Skattefordringar skall ej upptas då avdrag erhålls för erlagd skatt.

Beträffande kontrollfrågorna rörande uppgifterna i avd. IV se avsnitt 5.15 nedan.

Avdelning V och VI

Avdelning V i förslaget avser redovisning av gåvor och vinster av olika slag. Detta är helt nya uppgifter, som ej förekommer vid inkomst- eller förmögenhetsbeskattningen. Uppgifterna är dock lättillgängliga för den skattskyldige. Beträffande arv och gåvor finns redan redovisningsskyldighet i annat sammanhang och en kontrollapparat i funktion. Hur redovisningen

Tablå 9

IV Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A. Bankmedel inkl. medel på postgiro		
Tillkommande belopp:		
Tillgodohavanden den 1/1 19xx	. . . . .	
Avgående belopp:		
Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .		. . . . .
B. Försäkringar (endast personförsäkringar)		
Tillkommande belopp:		
Under året erhållna försäkringsersättningar		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .	. . . . .	
Avgående belopp:		
Under året erlagda personförsäkringspremier		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .		. . . . .
C. Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla)		
Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx	. . . . .	
Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .		. . . . .
D. Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
. . . . .		
. . . . .		
. . . . .	. . . . .	
Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration	. . . . .	
Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		. . . . .
Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	. . . . .	

här i detalj skall ske är beroende av hur anknytningen till arvs- och dödsbobeskattningen sker. Se mera härom nedan i avsnitt 5.11. Beträffande vinsterna torde någon typ av kontrolluppgifter få föreskrivas om vinsten överstiger visst belopp, t. ex. 10 000 kr. Se mera härom i avsnitt 5.12.

Avdelning VI avser redovisning av erlagd preliminär och kvarstående skatt under året, för vilken utgiftsskatt ej skall utgå, och erhållen skatteåterbäring i form av överskjutande skatt, för vilken skattskyldighet fö-

Tablå 10

IV Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A. Bankmedel inkl. medel på postgiro		
Tillkommande belopp:		
Tillgodohavanden den 1/1 19xx	5000 xxb	
Avgående belopp:		
Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
Bankräkn. X-bank 20 000		
Checkräkn. X-bank 7 000		27 000 xxa
B. Försäkringar (endast personförsäkringar)		
Tillkommande belopp:		
Under året erhållna försäkringsersättningar		
Avgående belopp:		
Under året erlagda personförsäkringspremier		
Kapitalförsäkrings premie		600 xxb
C. Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla)		
Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx		
Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
Köpeskillingsfordran		40 000 xxb
D. Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
Farbror 12 000		
Hyresfastigheten 100 000	112 000 xxa	
Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration		
Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx (12 000+100 000+210 000)		322 000 xxb
Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		
Summa	117 000	389 600
./. Summa avgående belopp	-389 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	272 000	

xb Uppgiften återfinns i underlaget för inkomstdeklarationen
xxa Uppgiften återfinns i förmögenhetsdeklarationen
xxb Uppgiften återfinns i förmögenhetsdeklarationen för föreg. år

religger. Beträffande grunden för denna behandling se avsnitt 5.2 nedan. Som en illustration av tekniken kan vi fortsätta exemplet med A.

Exempel

A förutsätts ha inbetalt 30 600 kr. i preliminärskatt under året, vilket han har uppgifter om från sina skattekvitton. Han erhöll också 400 kr. i överskjutande skatt till jul.

Sammanställning och uträkning av beskattningsbar förbrukning

Det nettobelopp, som framkommer sedan från summa tillkommande belopp i sammanställningen dragits summa avgående belopp, motsvarar vad den skattskyldige använt för konsumtion under året. Från detta netto, taxerad förbrukning, avgår därefter det skattefria grundbeloppet. Återstoden utgör

Tablå 11

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	. . . . .	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		. . . . .
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		. . . . .
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		. . . . .
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	. . . . .	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		. . . . .
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		. . . . .
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		. . . . .
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		. . . . .
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	. . . . .	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	. . . . .	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		. . . . .
	Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
	Under året erhållen överskjutande skatt	. . . . .	
	Summa	. . . . .	. . . . .

Summa tillkommande belopp	. . . . .
Avgår summa avgående belopp	– . . . . .
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	. . . . .
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	. . . . .

till utgiftsskatt beskattningsbar förbrukning. Skatteberäkningen behandlas i avsnitt 5.2.

Sammanställning av de olika posterna och uträkningen av den till utgiftsskatt beskattningsbara förbrukningen kan lämpligen ske enligt de principer som visas i tablå 11.

Tekniken kan återigen belysas med A som exempel.

Tablå 12

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	91 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		.....
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		8 000
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	2 000	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		.....
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	.....	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		.....
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	281 000	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		.....
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		3 000
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		272 600
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	.....	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	.....	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		30 600
	Under året erlagd slutlig skatt		.....
	Under året erhållen överskjutande skatt	400	
	Summa	374 400	314 200

Summa tillkommande belopp	374 400
Avgår summa avgående belopp	−314 200
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	60 200
Avgår skattefritt grundbelopp	−25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	35 200

Exempel

A:s ovan beskrivna förhållanden och deklarationsuppgifter i olika delar kommer att återspegla sig på följande sätt. A hade redovisat till statlig inkomstskatt en taxerad inkomst på 91 000 kr., varav 40 000 kr. tjänsteinkomst, 3 000 kr. kapitalinkomst, 9 000 kr. rörelseinkomst, 12 000 kr. fastighetsinkomst och 27 000 kr. realisationsvinst. Beloppet 91 000 kr. införs under I. I övrigt överföres de nettobelopp som framräknats under avd. II–VI. Från nettot härav, som utgör den till utgiftsskatt taxerade förbrukningen, drages sedan det skattefria grundbeloppet 25 000 kr., varefter återstoden utgör beskattningsbar förbrukning.

Principerna för A:s slutsammanställning framgår av tablå 12.

Olikheterna mellan taxerad inkomst och till utgiftsskatt taxerad förbrukning plus nettot av skattebetalningarna beror bl. a. på att A förbrukat 26 000 kr av köpeskillingen för fastigheten och hela köpeskillingen för obligationerna. Vidare har kontantöverskottet på rörelsen förbrukats. Å andra sidan har en del av fastighetens nettointäkt investerats i fastigheten. En exakt jämförelse mellan effekterna av inkomstbeskattningen och utgiftsbeskattningen för A görs i samband med uträkningen av A:s inkomst- och utgiftsskatt nedan i avsnitt 5.2 rörande skatteuttagstekniken.

Den här föreslagna tekniken för redovisning till utgiftsskatt utgör endast en av flera möjliga tekniker. I enskildheter kan den säkert också förbättras. Den kan dock tjäna som illustration till hur en fungerande redovisning kan konstrueras. Som torde ha framgått av de ovan givna illustrationerna till tekniken återfinns flertalet begärda uppgifter i en eller annan form i den allmänna självdeklarationen redan i det nuvarande inkomstskattesystemet. Återstående begärda uppgifter, bortsett från de i avdelning V, återfinns i det nödvändiga underlaget för inkomst- eller förmögenhetsdeklarationen.

Den valda tekniken medför därför knappast svårare praktiska komplikationer. Inte heller kan den anses medföra något mer betungande merarbete för de skattskyldiga. Granskningen av deklarationerna kan med fördel samordnas med granskningen av inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna. Någon studie av det merarbete som utgiftsskatten härvidlag skulle medföra har ej varit möjlig att göra. Att viss merbelastning blir följden torde vara klart. Den torde dock knappast vara av alltför betydande storlek. Till kontrollfrågorna återkommes i det följande.

5.2 Teknik för skatteuttag

Utgiftsskatten avser att träffa den skattskyldiges konsumtion. Skattebasen för utgiftsskatten utgörs i enlighet härmed av vad den skattskyldige under året konsumerat av sina tillgängliga likviditetsresurser. Vid fastställandet av skattebasen uppkommer frågan huruvida de belopp, som inbetalats i inkomst- och utgiftsskatt, bör ingå i basen.

Då inbetald skatt knappast kan betraktas som konsumtionsutgift, talar redan principiella skäl för att belopp, som erlagts i skatt, ej bör betraktas som skattepliktig utgift. Sådana belopp bör således exkluderas från skattebasen. Det finns också starka praktiska skäl för en sådan lösning. Om erlagda skatter skall inräknas i skatteunderlaget såsom en del av konsumtionen blir nämligen följden, att storleken av erlagd preliminärskatt kommer

att påverka den slutliga skattens storlek och höjd.

Ett exempel kan klargöra effekten av förskjutningar i preliminärskatteinbetalningar i sådant fall.

Antag att en person med 100 000 kr. inkomst konsumerar 50 000 kr. härav och har att erlägga sammanlagt 50 % skatt, varav 30 % inkomstskatt och 20 % utgiftsskatt. Uttages skatt preliminärt med 50 % av inkomsten, dvs. med 50 000 kr., uppgår såväl skattepliktig inkomst som skattepliktig konsumtion till 100 000 kr. Ingenting återstår vid årets slut för den skattskyldige efter hans konsumtion av 50 000 kr. Uttages ingen preliminärskatt utan motsvarande belopp, 50 000 kr., insättes på bank av den skattskyldige, blir inkomstskatten oförändrad 30 000 kr. men erläggs först påföljande år. Det förbrukade beloppet, dvs. den skattepliktiga konsumtionen, under året uppgår härigenom endast till 50 000 kr., vilket medför utgiftsskatt med 20 % – om samma marginalskattesats gäller – av detta belopp eller med endast 10 000 kr. Genom att underlåta att inbetala preliminärskatt minskar den skattskyldige – i vart fall temporärt – sin skattebelastning med 10 000 kr.

Det skulle således bli lönsamt för skattskyldiga att vid en sådan skatteuttagsteknik om möjligt uppskjuta skattebetalningen och i stället spara det belopp, som annars skulle använts till preliminärskatt. Härigenom blir det konsumerade beloppet lägre och som en följd härav också skattebelastningen. Motsatt effekt, dvs. skatten blir högre, uppstår om för mycket preliminärskatt inbetalts.

Dessa effekter av preliminärskatteinbetalningarnas variationer undgås, om vad som erlagts i skatt ej inräknas i skatteunderlaget. I enlighet med den kontantredovisningsteknik, som ovan valts för redovisning till utgiftsskatt, åstadkommer man detta enklast genom att belopp som under året erlagts i preliminär och slutlig (kvarstående) skatt undantas såsom avgående belopp från utgiftsbeskattning. I konsekvens härmed följer att under året erhållen skatteåterbäring på grund av tidigare för mycket inbetald preliminärskatt eller på grund av annan orsak blir att betrakta såsom skattepliktigt kontanttillskott, som skall redovisas som tillkommande post i deklarationen. Härigenom kommer det individuella skatteuttaget ej att påverkas av den erlagda preliminärskattens storlek. Den slutliga skattens storlek blir densamma oavsett om preliminärskatt inbetalts eller motsvarande belopp sparats. I det ovan givna exemplet blir sålunda den skattepliktiga konsumtionen 50 000 kr. om erlagd skatt undantas från beskattningsunderlaget, oavsett om preliminärskatt inbetalts eller ej.

Fall A preliminär skatt inbetalts		Fall B ingen preliminär skatt inbetalts	
Inkomst	100 000		100 000
avgår prel. skatt	./. 50 000	avgår sparande	./. 50 000
skattepliktig konsumtion	50 000		50 000

Också kombinationen av en proportionell inkomstskatt på 30 % på alla inkomster, inklusive kapitalvinster, och en progressiv utgiftsskatt medför komplikationer, om erlagda skatter ej utesluts ur skattebasen. En konstruktion, där det belopp som erlagts i inkomstskatt inräknas i konsumtionen dvs. i skatteunderlaget för utgiftsskatten, leder nämligen till vissa kumulativa effekter. Sålunda blir följden, att utgiftsskatt i så fall kommer att

utgå på det belopp som åtgått till inkomstskatt. Emellertid måste man också i så fall räkna in i skatteunderlaget det belopp, som åtgår till utgiftsskatt på inkomstskattebeloppet (jämför mervärdeskattens konstruktion, där i den formella skattesatsen på 15 % även ingår det belopp som åtgått i skatt). Det medför, att det vid en formell utgiftsskattesats av exempelvis 20 % till utgiftsskatt skulle åtgå ett belopp motsvarande 25 % av inkomstskattebeloppet och vid en formell skattesats på 50 % ett belopp motsvarande 100 % av inkomstskatten endast för att bestrida den skatt, som föranleds av betalningen av inkomstskatten. Detta skulle ge i det förstnämnda fallet en effektiv inkomstskattebelastning på 37,5 % och i det senare fallet en belastning på 60 % istället för formellt 30 %.

Ett exempel kan klargöra effekten.

En skattskyldig har "ordinarie" inkomster på 100 000 kr., som han i princip konsumerar. Han betalar därför en sammanlagd inkomst- och utgiftsskatt på 50 % eller 50 000 kr. Dessutom har han under året sålt sin villa för 250 000 kr. varav 100 000 kontant. Vinsten uppgår även till 100 000 kr. Han avser att spara vad som återstår härav efter skatt. Skatten erläggs redan under beskattningsåret. Han får då erlägga 30 % eller 30 000 kr. av vinsten i inkomstskatt. På detta belopp har han också att erlägga utgiftsskatt. Om utgiftsskatten på marginalen antas vara 50 % inklusive skattebeloppet, blir utgiftsskatten på de 30 000 kr. som åtgått i inkomstskatt

$$\frac{30\,000 \times}{100} = \frac{50}{100}\left(30\,000 + \frac{30\,000 \times}{100}\right), \text{ vilket ger } \times = 100.$$

Härav följer att utgiftsskattebeloppet uppgår till 100 % av 30 000 eller 30 000 kr. Den sammanlagda inkomst- och utgiftsskatten på vinsten på 100 000 kr. blir således 60 000 kr. Härav är 30 000 kr. eller 50 % utgiftsskatt.
För att spara återstår således endast 40 000 kr.

Dessa kumulativa effekter av inkomstskatten och utgiftsskatten på inkomstskatten skulle således leda till att skattebelastningen för skattskyldiga i högsta utgiftsmarginalskatteskikten alltid blev minst 60 % av inkomsten, även om icke någon del av inkomsten använts för konsumtion. Dvs. endast 40 % av inkomsten i dessa skikt skulle bli tillgängligt för sparande.

Denna effekt är knappast förenlig med den plats i systemet som inkomstskatten är avsedd att ha. Den förenkling i inkomstbeskattningen och den likabehandling av löpande inkomster och kapitalvinster, som torde vara möjlig vid en reellt proportionell inkomstskatt på 30 %, skulle bli svårgenomförbar vid dessa kumulativa effekter.

Dessa konsekvenser av kombinationen av inkomst- och utgiftsskatt undgås emellertid om belopp, som erlagts i skatt, ej ingår i beskattningsunderlaget. Den teknik, som ovan rekommenderats för att lösa problemen i samband med variationer i preliminärskattebetalningarna, löser således även problemen med kombinationen av inkomst- och utgiftsskatt. För det just anförda exemplet skulle då någon utgiftsskatt ej uttagas på vad som erlagts i inkomstskatt på vinsten. Kvar att spara efter erläggandet av inkomstskatt 30 000 kr. skulle således bli 70 000 kr. För inkomstskatten skulle den verkliga skattebelastningen härigenom komma att överensstämma med det formella skatteuttaget. Inga kumulativa effekter skulle längre uppstå.

Det finns således starka såväl principiella som praktiska skäl för att från skattebasen för utgiftsskatten undanta belopp som erlagts i skatt. Det skall observeras, att det just är erläggandet av skattebeloppen, som förorsakar

de påtalade problemen, medan frågan om debiterad eller odebiterad skatt, liksom frågan till vilket år skattebetalningen hänför sig, är betydelselös. Därför måste undantagandet avse erlagd skatt, oavsett om fråga är om debiterad eller odebiterad, preliminär eller slutlig skatt, eller om den under året erlagda skatten hänför sig till andra beskattningsår än det under vilket den erläggs.

Redovisnings- och kontrolltekniskt är undantagandet från utgiftsskatt av erlagda skattebelopp enkelt och behöver ej förorsaka speciella problem. Den skattskyldige har redan i dagens system underlag för den redovisning, som han skall göra i sin deklaration beträffande de skattebelopp, som erlagts av eller för honom under året. Det förväntas också redan nu av den skattskyldige, att han i sin deklaration skall ange storleken av inbetald preliminärskatt. Då emellertid summan av erlagda skatter får en annan och med inkomster och utgifter jämställd betydelse i utgiftsskattesystemet, krävs en noggrannare redovisning än vad som faktiskt sker i dag, samtidigt som det krävs kontroll av skattemyndigheterna av uppgiftens riktighet. Då skattemyndigheten direkt förfogar över korrekta uppgifter om skattebetalningarnas storlek, torde kontrollen ej förorsaka särskilda problem.

I och med att man från skattebasen undantar belopp, som erlagts i skatt, uppstår vissa följdkonsekvenser. Den viktigaste rör det formella skatteuttagets höjd. Om man vill uppnå samma reella skatteuttag som när skatten inräknas i det skattepliktiga beloppet, såsom sker vid den nuvarande inkomstbeskattningen, måste det formella skatteuttaget sättas högre när skatten ej ingår i skattebasen, då samma skattebelopp skall erhållas från en mindre skattebas. Till belysning av tekniken kan följande exempel ges.

Antag att man av en inkomst på 100 kr. vill ha in 50 kr. i skatt. Efter skatt återstår således 50 kr. för den skattskyldige. Räknas skatteuttaget från bruttot 100 kr. uppgår det formella skatteuttaget till 50 %. Räknas skatteuttaget från vad som återstår efter skatt, nämligen 50 kr., blir det formella skatteuttaget 100 %.

I båda fallen uttas emellertid samma skattebelopp, 50 kr., från samma inkomst. På grund av skattebasens tekniska konstruktion blir emellertid den formella skatteuttagsprocenten helt olika i de båda fallen.

Tabell 5:1

Totalt skattetryck på en konsumerad inkomst av 100 kr i %	Härav					
	Inkomstskatt av 100 kr i %	Utgiftsskatt på konsumerad inkomst exkl. belopp som åtgår till inkomst- och utgiftsskatt			Utgiftsskatt på konsumerad inkomst exkl. inkomstskatt	
35	30	7,7 % av	65 kr	= 5 kr	7 % av 70	= 5 kr
40	30	16,7	60	= 10	14	= 10
45	30	27,3	55	= 15	21	= 15
50	30	40,0	50	= 20	29	= 20
55	30	55,6	45	= 25	36	= 25
60	30	75,0	40	= 30	43	= 30
65	30	100,0	35	= 35	50	= 35
70	30	133,3	30	= 40	57	= 40
75	30	180,0	25	= 45	64	= 45
80	30	250,0	20	= 50	71	= 50
82,5	30	300,0	17,50	= 52,50	75	= 52,50

När det gäller konstruktionen av en utgiftsskatteskala måste även beaktas att från skattebasen undantagits inte endast erlagd utgiftsskatt utan även inkomstskatt på 30 %.

En uppfattning om relationerna mellan formellt utgiftsskatteuttag, marginell utgiftsskatt och total skattebelastning inklusive inkomstskatt erhålles av tabell 5:1.

De formella skattesatserna i utgiftsskatten blir med den rekommenderade tekniken mycket höga om samma totala skatteuttag skall gälla som i den nuvarande inkomstbeskattningen. Utgiftsskattesatserna är emellertid endast en spegling av skattetryckets höjd i vår nuvarande inkomstbeskattning, när inkomstskatten sätts i relation till vad de skattskyldiga får behålla efter skatt. De angivna skatteuttagen kan snarast sägas bidra till en allsidigare belysning av dagens skattetryck.[1]

Innan frågan om skatteskalans utformning närmare diskuteras skall i korthet beröras några frågor som därvid bör beaktas.

Att belopp, som erlagts i preliminär skatt, undantas från skatteunderlaget innebär att samtliga de skatter, som ingår i preliminärskatteuttaget, kommer att ligga utanför skattebasen för utgiftsskatten. För andra skattskyldiga än egenföretagare ingår i preliminärskatteuttaget utgiftsskatt, inkomstskatt och förmögenhetsskatt. Konsekvenserna i samband med utgifts- och inkomstbeskattningen har redan berörts ovan. De konsekvenser den föreslagna lösningen får beträffande förmögenhetsbeskattningen diskuteras närmare nedan i kapitel 6 i samband med behandlingen av samordningen av utgiftsskatten och förmögenhetsskatten. Här skall endast påpekas att de skäl som anförts ovan rörande inkomst- och utgiftsskatten också gäller för förmögenhetsskatten. Ett ytterligare skäl för att erlagd förmögenhetsskatt bör ligga utanför skattebasen är att förmögenhetsskattens reella belastning annars skulle bli beroende av den skattskyldiges konsumtionsnivå.

Vad angår egenföretagarnas egenavgifter är den tekniska lösningen i viss mån beroende av hur frågan löses i inkomstbeskattningen. Det lämpligaste synes dock vara att dessa avgifter i utgiftsskattesammanhang får dras av i samband med att de erläggs. I den mån avdragstidpunkten blir en annan i inkomstbeskattningen får justering härför ske.

[1] Om man anger nu gällande marginalskattesatser i inkomstbeskattningen – kommunalskatt 26 % plus statlig inkomstskatt i skiktet – i relation till den inkomst, som återstår efter skatt, erhålls följande skattesatser.

30 % inkomstskatt motsvarar	43 % av vad som återstår av inkomsten efter skatt
36	56
46	85
54	117
64	178
74	285
83	488

För att det i det följande klart skall framgå huruvida angivna skatteuttag utgår från en skattebas exklusive eller inklusive skatt, uttrycks skatteuttaget, när det skall relateras till en bas exklusive utgiftsskatt, som en multipel av skattebasen utan procentangivelse. Procentangivelser förbehålls skatteuttag relaterat till en bas inklusive skatt, dvs. skatteuttag enligt idag gängse teknik. Termen marginalskatt (-esats) förbehålls även den skatteuttag relaterat till en skattebas inklusive belopp som åtgår i skatt.

Andra inkomster och förvärv än sådana som är föremål för inkomstbeskattning, såsom arv, gåvor, lotterivinster etc., är ofta utsatta för beskattning i form av olika specialskatter. Också i dessa fall framstår det som både principiellt och praktiskt lämpligast att den erlagda specialskatten – i den mån denna beskattning bibehålls vid införandet av utgiftsskatten – ligger utanför utgiftsskattebasen. Särskilt gäller detta erlagd arvs- och gåvoskatt, då kraftiga kumulativa effekter annars skulle uppstå därigenom att erläggandet av arvsskatt normalt endast torde kunna ske med hjälp av upplösning av sparande, som därvid skulle bli föremål för utgiftsbeskattning. Härvid skulle följden bli samma typ av kumulativa effekter, som ovan beskrivits vid inkomstbeskattningen.

Undantagandet från utgiftsskattebasen av de nämnda skattetyperna kan ske antingen genom att man som skattepliktigt tillskott endast räknar det nettobelopp, som den skattskyldige erhåller efter det att specialskatten erlagts, eller genom att bruttobeloppet blir skattepliktigt i sin helhet, medan specialskatten upptas som avgående post när den erläggs, på samma sätt som belopp som erlagts i preliminärskatt.

Frågan om skatteskalans utseende och skatteuttagets höjd har både politiska och tekniska aspekter. De politiska aspekterna ligger utanför utredningsuppdraget, varför de här kommer att lämnas åsido. Emellertid måste för den tekniska diskussionen ett antagande om skatteuttagets höjd göras. Som utgångspunkt har då valts att konstruera en skatteskala som för konsumerad inkomst i huvudsak ger samma sammanlagda marginalskatteuttag av inkomstskatt och utgiftsskatt som den nuvarande inkomstskatten, trots att denna jämförelse inte kan anses rättvisande annat än beträffande inkomstbeskattade inkomster, som konsumeras samma år som de intjänas.

Skatteskalans utformning framgår av tabell 5:2.

Tillsammans med inkomstskatten på 30 % ger skatteskalan då ett med den nuvarande inkomstbeskattningen ungefärligen jämförbart skatteuttag i olika inkomstskikt i enlighet med nedanstående tabell 5:3 under förutsättningen att konsumtionen motsvarar den skattepliktiga intäkten. Vid den beräknade totala skattebasen för utgiftsskatten ger skatteuttaget i kombination med den proportionella inkomstskatten ungefär oförändrade skatteintäkter. Se mera härom i kapitel 8.

Tabell 5:2 Skatteskala för progressiv utgiftsskatt efter avdrag för skattefritt grundavdrag 25 000 kr.

Beskattningsbar förbrukning i kr	Skatteuttag		
0– 5 000	0,2 x beskattningsbara förbrukningen		
5–10 000	1 000 kr. för	5 000 och	0,4 x återstoden
10–15 000	3 000	10 000	0,6 x återstoden
15–20 000	6 000	15 000	0,8 x återstoden
20–25 000	10 000	20 000	1,0 x återstoden
25–30 000	15 000	25 000	1,5 x återstoden
30–40 000	22 500	30 000	2,0 x återstoden
40–50 000	42 500	40 000	2,5 x återstoden
50 <	67 500	50 000	3,0 x återstoden

Tabell 5:3 Tabell för jämförelse av utgifts- och inkomstskatteuttag

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Beskattningsbar förbrukn. i t. kr.	Skatteskala: ggr beskattningsbar förbrukn.	Kol. 1 motsvarar konsumtion exkl. skatter (taxerad förbrukning) i t. kr.	Kol. 1 motsvarar taxerad förbrukning + utgiftsskatt i t. kr.	Utgående inkomstskatt på konsumerad inkomst i kr.	Konsumerad inkomst + inkomst- och utgiftsskatt i kr.	Utgiftsmarginalskatt i % beräknad på taxerad förbrukning inkl. utgiftsskatt (kolumn 4)	Total marginalskatt i % (inkomst- och utgifts-) på kol. 6	Inkomstmarginalskatt i % år 1977 enligt förslag
0– 5	0,2	25–30	25 – 31	8 800–11 400	33 800– 42 400	16,67	41,67	41–47
5–10	0,4	30–35	31 – 38	11 400–14 400	42 400– 52 400	28,57	50,0	47–54–64
10–15	0,6	35–40	38 – 46	14 400–17 800	52 400– 63 800	37,50	56,25	64
15–20	0,8	40–45	46 – 55	17 800–21 600	63 800– 76 600	44,44	61,11	64–69
20–25	1	45–50	55 – 65	21 600–26 000	76 600– 91 000	50,0	65,0	74–75
25–30	1,5	50–55	65 – 77,5	26 000–31 300	91 000–108 800	60,0	72,0	75–79
30–40	2,0	55–65	77,5–107,5	31 300–44 100	108 800–151 600	66,67	76,67	79
40–50	2,5	65–75	107,5–142,5	44 100–59 100	151 600–201 600	71,43	80,0	79–84
50 <	3,0	75 <	142,5 <	59 100 <	201 600 <	75,0	82,5	84–83

Som redan framhållits är denna jämförelse endast rättvisande beträffande inkomster, som konsumeras samma år som de intjänas. Om en del av inkomsten sparas, blir beskattningen lägre än i inkomstbeskattningen. Detta innebär emellertid ingen reell skattelättnad då de skattepliktiga utgifterna och skatten blir i motsvarande mån högre när sparandet sedermera konsumeras. Bestrids konsumtionen av i dag realisationsvinstbeskattade inkomster, av arv, obligationsvinster eller dylikt, blir skatteuttaget å andra sidan betydligt högre. Dessa tillskott innebär brutto före sparande en breddning av skatteunderlaget på närmare 10 miljarder kronor. Bestrids konsumtionen av lån, medför detta också ett ökat skatteuttag under konsumtionsåret. Å andra sidan medför de senare låneamorteringarna en minskning av beskattningen. Dessa olikheter jämfört med inkomstbeskattningen inträffar på marginalen, vilket vid vårt höga marginalskattetryck ger stort genomslag i beskattningen.

Med dessa förändringar i skattebasen är det inte säkert, att ett med den nuvarande inkomstbeskattningen oförändrat sammanlagt marginalskatteuttag i olika skikt skulle vara i överensstämmelse med de värderingar, som ligger till grund för den nuvarande avvägningen av inkomstskatteskalan. Om oförändrat skattetryck eftersträvas torde den breddning av skatteunderlaget, som en övergång till utgiftsbeskattning torde komma att medföra, kopplat med den effektivare beskattningen av särskilt högre konsumtion som utgiftsskatten leder till, närmast böra leda till en nedjustering av marginalskatterna. Frågan om skatteuttagets höjd ligger emellertid utanför utredningsuppdraget.

Av det anförda framgår att den företagna jämförelsen endast har begränsad räckvidd. Den presenterade skatteskalan skall således ej tolkas som ett reellt förslag till skatteuttag utan endast som ett tekniskt hjälpmedel nödvändigt för att förklara utgiftsbeskattningens innebörd.

Beträffande skatteskalans tekniska uppbyggnad och effekter kan följande anföras.

Det formella skatteuttagets höjd bestäms, som tidigare påpekats, av att skatten beräknas på nettot efter inbetalda skatter. Skatteskalan tillämpas på det belopp, beskattningsbara förbrukningen, som återstår sedan från den taxerade förbrukningen dragits det skattefria grundavdraget, 25 000 kr. Av skatteskalan framgår hur mycket utgiftsskatt en given konsumtion (beskattningsbara förbrukningen + 25 000 kr.) kräver.

Trots de höga procentuttagen är det ej fråga om någon skärpning av beskattningen jämfört med dagens skatteuttag. Den branta progressionen i vår nuvarande inkomstbeskattning medför att utgiftsskikten, räknat på netto efter skatt, blir mycket smala. Detta medför, att även mindre konsumtionsvariationer kan medföra kraftiga ändringar i marginalskatteuttaget. En jämförelse av kolumn 3 och 6 i tabell 5:3 visar också vilken konsumtionsmöjlighet en given bruttointäkt ger vid dagens skatteuttag. Skillnaden mellan nettoinkomst- och bruttoinkomstskiktens bredd är slående.

Viktigt att notera är att den redovisade höjden av marginaluttaget av utgiftsskatt på det belopp, som återstår efter avdrag för inkomstskatt (se tabell 5:3 kolumn 4 o. 7), är nödvändig för att den nuvarande skattebelastningen skall bibehållas, trots att 30 % inkomstskatt normalt tillkommer. Orsaken härtill är att utgiftsskatteuttagets höjd påverkats av att konsum-

tionen presumerats ske av medel som inkomstbeskattats. Avdraget för erlagd inkomstskatt har i skatteskalan måst kompenseras med en förhöjning av utgiftsskattesatsen, för att den totala inkomst- och utgiftsskatten på konsumerad inkomst ej skall bli lägre än i den nuvarande inkomstbeskattningen. Vid konsumtion av årets intäkter märks ingen skillnad gentemot nuvarande system. Vid konsumtion av tidigare sparade inkomster kan utgiftsskatten synas hög. Den kräver höga extra uttag av sparande för att täcka skatten på konsumtionen. Emellertid har behovet av extra uttag haft sin motsvarighet i ett tidigare sparavdrag, när inkomsten intjänades, som – om marginalskattesatsen är densamma vid de båda tidpunkterna – har möjliggjort en lika stor ökning av sparandet jämfört med den nuvarande inkomstbeskattningen, där skatt erläggs även på sparad inkomst. Den skattskyldiges sparande blir då i motsvarande mån större med samma konsumtionsuppoffring. Utgiftsskattefriheten på sparad avkastning, varigenom sparandets s. k. dubbelbeskattning undviks, medför i själva verket att den skattskyldiges netto för konsumtion efter skatt, trots utgiftsskattesatsens höjd, blir större än i det nuvarande skattesystemet, även om konsumtionen sker till en högre marginalbeskattning än sparandet. Den höga utgiftsskattebelastningen på grund av uttaget för konsumtion behöver således inte medföra någon förhöjning av den totala skattebelastningen, då inkomstskatteavdraget erhållits i samband med sparandeavsättningen. Om också avkastningen sparats inträder t. o. m. en skattelättnad. Innan de skattskyldiga har hunnit bli vana vid systemet, kan trots detta en psykologiskt negativ reaktion eventuellt bli följden av det höga formella skatteuttaget, trots att ingen skärpning i realiteten skett av skattetrycket.

När konsumtion bestrids av skattepliktiga lånemedel, krävs också då en betydande extra upplåning för att bestrida skatten. Men inte heller i dessa fall medför utgiftsskatteuttaget med den inbyggda presumtionen om avdrag för inkomstskatt någon skatteskärpning, då låneamorteringarna medför motsvarande sparavdrag. Den högre formella upplåningen behöver i praktiken inte medföra någon ökad belastning för den skattskyldige. Den föreslagna möjligheten till viss skattefri upplåning minskar för övrigt även behovet av formellt ökad upplåning. Huruvida en skatteskärpning eller omvänt en skattelindring uppstår, när inkomsten intjänas ett annat år – tidigare eller senare – än när den konsumeras, är beroende av om konsumtionen sker vid en lägre eller högre marginalskattesats än sparandet.

I de fall där konsumtionen bestrids av medel, vars förvärvande varken direkt eller indirekt är föremål för inkomstbeskattning, såsom arv och obligations-, lotterivinster etc., medför den i skatteskalan inbyggda presumtionen om inkomstskatteavdrag, att denna konsumtion i realiteten blir hårdare utgiftsbeskattad – men fortfarande lindrigare totalbeskattad – än konsumtion som bestrids med inkomster, vilket bör beaktas vid skatteskalans utformning. Det bör också få effekter för arvsbeskattningens höjd. Frågan huruvida en övergång till utgiftsskatt medför en skärpning eller lättnad i beskattningen i olika hänseenden diskuteras ytterligare i kapitel 7 och 8.

Skatteskalans tillämpning kan belysas med hjälp av det ovan i avsnitt 5.1 använda exemplet med A. Se även den bifogade exempelsamlingen i bilaga 1.

Exempel

A uppvisar enligt detta exempel en taxerad inkomst på 91 000 kr., vilket innebär en beskattningsbar inkomst på 86 500, och en taxerad förbrukning på 60 200 kr. efter erlagda skatter. Detta innebär efter avdrag för skattefritt grundavdrag med 25 000 kr. en till utgiftsskatt beskattningsbar förbrukning på 35 200 kr. A:s skatt blir då följande:

Kommunal inkomstskatt	26 % av 86 500 kr. =	22 490
Statlig inkomstskatt	4 % av 86 500 kr. =	3 460
Utgiftsskatt enligt tabell 5:1 på 35 200 kr. (Se också tabell 5:4 i bil. 2 för en enklare beräkning)	=	32 900
	S:a	58 850
I dagens inkomstskattesystem skulle A ha erlagt kommunal inkomstskatt med		22 490
och statlig inkomstskatt med		24 185
eller tillhopa	S:a	46 675

Enligt nuvarande regler skulle således den skattepliktiga intäkten ge utrymme för en konsumtion av 91 000–46 675 i skatt = 44 325 även om endast 30 600 inbetalts i preliminär skatt. A har emellertid konsumerat 35 200 + 25 000 (skattefri konsumtion) = 60 200.

I detta kapitel har avsikten endast varit att demonstrera skatteuttagstekniken och redovisa de skäl som ligger bakom teknikvalet. De ekonomiska effekterna kommer att närmare diskuteras i kapitel 7–10.

För att underlätta förståelsen av tekniken och en jämförelse med den nuvarande inkomstbeskattningens skatteuttag bifogas i bilaga 2 dels en detaljerad tabell *(tabell 5:4)* redovisande utgiftsskatt i kr. av varje 100-tal kr. beskattningsbar förbrukning, dels en tabell *(tabell 5:5)* som med utgångspunkt från till statlig inkomstskatt taxerad inkomst i dagens skattesystem redovisar en jämförelse av det nuvarande och det föreslagna skattesystemets skatteuttag, samt slutligen en tabell *(tabell 5:6)* för beräkning av utgiftsmarginalskatt på sammanlagda beloppet av taxerad förbrukning och det belopp som åtgår i utgiftsskatt på förbrukningen.

5.3 Gränsdragningen mellan sparande och konsumtion

Ett av de stora problemen med den progressiva utgiftsskatten har i allmänhet ansetts vara bestämningen av vad som skall anses som sparande respektive konsumtion. Utifrån olika teoretiska utgångspunkter har olika resultat uppnåtts med ofta mycket subtila och svårpraktikabla gränsdragningar. Om man emellertid överger ambitionen att åstadkomma en "ekonomiskt teoretiskt riktig" gränsdragning och i stället behandlar frågan från praktiska utgångspunkter är problemet inte svårare än att det kan bemästras.

Med utgångspunkt från vad som är samhällsekonomiskt och socialt önskvärt samt kontrolltekniskt bemästringsbart kan man genom en uppräkning i lagstiftningen bestämma vad som skall behandlas som avdragsgillt spa-

rande. Utifrån de nämnda utgångspunkterna torde lämpligen *som sparande få anses bank- och annat likvärdigt sparande, aktie-, obligations- och övrigt värdepappperssparande, liksom försäkringssparande, investeringar i fastigheter, bostadsrätter och företag samt utlåning.* För vad som nedläggs i dessa sparformer erhålles avdrag. *Alla andra utgifter behandlas som konsumtion.* Avdrag erhålles således inte för investeringar i kapitalvaror, konst, antikviteter eller andra placeringsobjekt.

Samma gränsdragning beträffande vad som skall anses som avdragsgillt sparande uppnås också ifrån en annan principiell utgångspunkt, nämligen att som sparande endast behandla sådant sparande och sådana investeringar, som bortsett från värdeförändringar normalt genererar någon form av ekonomisk avkastning, dvs. som kan anses som förvärvskälla.

Med det föreslagna området för avdragsgillt sparande blir den praktiska gränsdragningen mellan sparande och konsumtion enkel. Hur den kan utformas framgår av utkastet till redovisning till utgiftsskatt, som presenterats ovan i avsnitt 5.1. Utkastets utformning medför att avdrag kan erhållas endast för de nämnda avdragsgilla spartyperna.

De former av sparande och investeringar i värdebeständiga tillgångar, som härmed faller utanför den uppställda spardefinitionen, behandlas som konsumtion, vilket innebär att investeringen får bestridas med beskattade medel på samma sätt som sker i det nuvarande systemet. Investeringar i konst blir med andra ord precis lika dyra eller billiga för de skattskyldiga som i dagens skattesystem. Den skillnaden uppstår dock att det temporärt blir dyrare att lånefinansiera denna typ av investeringar än i det nuvarande systemet. Det kan dock hävdas, att denna effekt inte är särskilt allvarlig, då det knappast kan vara ett samhällsintresse att underlätta investeringar i frimärken, antikviteter, konst m. m. Det saknas här samhällsekonomiska motiv för att särskilt uppmuntra dessa sparformer, samtidigt som det kontrolltekniskt skulle bjuda på stora svårigheter att medge avdrag i dessa fall.

De negativa effekterna av den relativt snäva gränsdragning kring vad som skall anses som sparande, som här föreslås, begränsas av det förhållandet att det oprioriterade sparandet, när sparandet upplöses t. ex. genom att frimärkssamlingar säljes, kan förvandlas till prioriterat sparande med avdragsrätt. Detta kan exempelvis ske genom att aktier inköps för det tidigare i oprioriterat sparande nedlagda beloppet. Det netto, som härvid kan föras över i prioriterat sparande, blir dock alltid mindre på grund av den mellankommande beskattningen än om omvägen via oprioriterat sparande ej företagits.

Av kontrolltekniska skäl bör sparande i kontanta tillgångar ej medföra avdragsrätt. Däremot bör tillgodohavanden på postgirokonton och checkräkningar och motsvarande behandlas som sparande i likhet med övrigt banksparande.

Beträffande investeringar i egna hem kan det från teoretiska utgångspunkter ifrågasättas om dessa bör behandlas som sparande. Med tanke på den ojämnhet i beskattningen mellan olika år som skulle uppstå om sparbehandling ej åtnjöts, på den värdebeständighet som visat sig utmärka dessa investeringar och på ett flertal praktiska fördelar med en sparbehandling, synes det lämpligt att inrangera även villainvesteringar i avdragsgillt sparande. Detta kräver dock en uppjustering av villaschablonen med hänsyn

till att amorteringar på lån är avdragsgilla. Det kan också ifrågasättas om avdrag bör medges i obegränsad omfattning för denna typ av investeringar, som dock innebär en investering för personligt bruk. Detta problem kan lösas på två sätt, antingen genom att avdraget för villainvesteringar begränsas till visst högsta belopp, eller genom att den årliga skattekostnaden sätts så högt på "överinvesteringsdelen", att "lyxinvesteringen" i realiteten ej åtnjuter några fördelar i enlighet med liknande principer som de, som idag gäller för s. k. "lyxvillabeskattningen". Villabeskattningsfrågorna behandlas närmare i avsnitt 5.8.

5.4 Investeringar i kapitalvaror

Vid konstruktionen av den progressiva utgiftsskatten har behandlingen av kapitalvaror och konsumtionskrediter framstått som ett svårlöst problem. Frågan har två aspekter. För det första innebär anskaffandet av en varaktig konsumtionsvara i princip en investering för en över flera år utspridd konsumtion. Principiellt borde detta återspegla sig i att endast den del av investeringen, som kan anses konsumerad under året, skulle upptas till beskattning. Ett sätt att lösa detta är att upprätta avskrivningsplaner eller liknande för varaktiga konsumtionsvaror. De system med generella avskrivningar som presenterats i diskussionerna kring utgiftsbeskattningen synes leda till alltför stora komplikationer i beskattningen särskilt i kontrollhänseende för att vara praktiskt tillämpbara.

Ser man problemet med kapitalvaruanskaffning ur praktisk synvinkel, medför en omedelbar beskattning av hela anskaffningen som konsumtion problem endast om den totala konsumtionsutgiften under året ändrats på grund av anskaffningen. Sker det en jämn kapitalvaruanskaffning varje år, vilket dock torde vara ovanligt, medför en omedelbar beskattning inget problem. Vanligare torde vara att kapitalvaruanskaffningen sker ryckigt med stora utgifter ett år för att läggas på lägre nivå andra år. Typexemplet är bilköp. Bilbyte lär genomsnittligt ske vart 6–7 år. Bosättning är en annan typ av tillfällig kapitalvaruanskaffning. Inte heller då uppstår emellertid problem, om den skattskyldige inom sin vanliga konsumtionsram företar en omfördelning av utgifterna på ett sådant sätt att en tillfällig kapitalvaruanskaffning ryms därinom.

Kapitalvaruanskaffningen medför således endast praktiska problem, om den skattskyldiges totala konsumtion blir ojämnt fördelad på grund av anskaffningen. Detta kan emellertid leda till allvarliga konsekvenser i ett progressivt skattesystem då ojämnheterna förstoras genom progressionen. Resultatet blir en störande ryckighet och en obefogad skärpning i beskattningen.

Inriktar man sig på att lösa de praktiska problem, som kapitalvaruanskaffningen kan medföra, med bortseende från vad som vore den principiellt riktiga lösningen, kan effekterna mildras betydligt med hjälp av relativt enkla schablonlösningar. Dessa kan vara av tre slag

a. möjligheter till skattefria lån för konsumtion
b. möjligheter till att spara utan sparavdrag, varvid sparandeupplösningen för konsumtion ej utlöser beskattning
c. möjligheter till viss fördelning av beskattningen över flera år beträffande särskilt dyrbara kapitalvaror.

a. Skattefria lån

En stor del av kapitalvarorna, såsom bilar, båtar, kylskåp, TV-apparater m. m., inhandlas idag med hjälp av konsumtionskrediter. Särskilt gäller detta i de fall anskaffningen inte ryms inom den skattskyldiges normala konsumtionsram. Ett sätt att lösa problemen är att behandla dem från den utgångspunkten.

Konsumtionskrediterna är principiellt att betrakta som skattepliktiga lån och inköpet av kapitalvaror såsom konsumtion, för vilken ingen avdragsrätt föreligger. Om man emellertid undantar konsumtionskrediterna från beskattning, blir det ingen olägenhet att avdragsrätt inte medges för kapitalvaruanskaffningen, då den ändå kunnat bestridas med obeskattade medel. Konsekvensen blir naturligtvis också att amorteringar på konsumtionskrediten inte medför rätt till avdrag. Ett uttryckligt undantagande av de direkta konsumtionskrediterna från skatteplikt skulle emellertid innebära diskriminering mellan olika kreditformer. En lämpligare lösning synes vara, att de skattskyldiga får rätt att utan skattekonsekvenser ta upp lån upp till ett belopp som anses täcka konsumtionskreditbehovet, i dagens penningvärde kanske 30 000 kr, oavsett ändamålet med lånet. Detta tak kan anpassas efter penningvärdeutvecklingen. Den skattskyldige får lämpligen själv avgöra, om han beträffande ett nytaget lån vill utnyttja denna möjlighet eller ej. I den utsträckning den skattskyldige utnyttjar möjligheten till obeskattad kredit, blir konsekvensen att han inte heller får avdrag för den amortering som sedan görs. Konstruktionen medför också att möjligheter till skattefria lån inom de angivna gränserna föreligger, oavsett vad lånet används till. Studielån och studiemedel bör i princip vara skattepliktiga, varvid återbetalningarna medför avdragsrätt. Inget bör dock hindra en studerande att använda sin "skattefria lånekvot" för studielån. Konsekvensen blir dels att han därigenom ej kommer att kunna utnyttja lånekvoten för andra ändamål dels att han ej kommer att få avdrag för amorteringarna. Möjligheter till särbehandling av speciella låneformer, t. ex. bosättningslånen, finns också.

Den redovisningstekniska lösningen framgår av utkastet till redovisningsprinciper. Utkastet innebär i avdelning IV avseende Bankmedel m. m., försäkringar, fordringar och skulder i detta avseende följande lösning.

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
D.	Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .	. . . . .	
	Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration	. . . . .	
	Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		. . . . .
	Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		. . . . .
	Summa	. . . . .	. . . . .

Exempel

En tidigare skuldfri person inköper en båt för 50 000 kr. Han erlägger 10 000 kr kontant. Resten får han betala på 4 år. Han ådrar sig härigenom en skuld på 40 000 kr som i princip är skattepliktig. Han föredrar dock att utnyttja sin skattefria lånekvot maximalt. Redovisningen får då följande utseende.

Tillkommande belopp:		
Skulder 31/12	40 000	
Skattefritt skuldbelopp enl. föregående års dekl.	–	
Avgående belopp:		–
Skulder enl. föreg. års dekl.		–
Skattefritt skuldbelopp 31/12		30 000
	40 000	30 000

Årets skattepliktiga konsumtion föranledd av lånedelen av båtköpet blir då endast 10 000 kr. Vid de påföljande årens amorteringar blir endast 10 000 kr avdragsgillt, medan amorteringen av 30 000 kr ej ger avdrag. Varje minskning av det skattefria skuldbeloppet medför nämligen automatiskt beskattning.

Innebörden av det föreslagna systemet blir att krediter inom den angivna gränsen får samma behandling som i det nuvarande systemet. Det är möjligt att man från denna möjlighet till obeskattad belåning av kontrollskäl får utesluta lån lämnade av privatpersoner.

Det bör påpekas, att det ur den skattskyldiges synvinkel ej är fördelaktigast att alltid ha sin skattefria lånekvot utnyttjad. Fördelaktigast är att utnyttja den under år, då man har stora konsumtionsutgifter och således hög marginalbeskattning av sin konsumtion, och amortera ner lånekvoten under år med låg konsumtion, då amortering med beskattade medel kan ske till lägre marginalskatt. Den skattefria lånekvoten kan på så sätt utnyttjas för att få en jämn beskattning trots mindre konsumtionsvariationer mellan enskilda år.

b. Sparande utan sparavdrag

Om anskaffningen av kapitalvaror på det beskrivna sättet kan ske utan att finansieringen medför extra skattebördor, finns inte längre någon anledning till särbehandling av kapitalvaruanskaffningen. För den som anskaffar dyrare kapitalvaror utan att utnyttja några krediter kan ojämnhet i beskattningen emellertid uppstå. Detta beror dock på hur brant progressionen görs. Formellt kommer det också att behövas ett större sparande än i det nuvarande systemet för att bekosta en kapitalvaruanskaffning, då sparandet även bör täcka den skatt, som upplösningen av sparandet kräver. Detta är emellertid delvis skenbart. Det reella sparandet, dvs. konsumtionsinskränkningen, behöver ej bli större, då sparavdraget automatiskt leder till ett högre formellt sparande och högre avkastning. Sparandet plus avkastningen bör normalt räcka till för att även betala skatten på sparupplösningen såvida inte konsumtionen sker vid en mycket högre marginal-

beskattning än sparandet.

En väg att undvika ojämnheter, som bör övervägas, är att man öppnar en möjlighet till banksparande utan sparavdrag, varigenom ett sparande med beskattade medel byggs upp. Tekniskt blir konstruktionen i princip densamma som idag används för s. k. skogskonton. Effekten blir dock den motsatta, nämligen att detta sparande ej skall medföra avdragsrätt.

När avsättningen till sparande sker – förslagsvis på särskild kapitalsamlingsräkning – beskattas den sparade inkomsten som om den hade konsumerats. Detta sker helt enkelt genom att något avdrag ej görs för sparandet i redovisningen. Kontrolltekniskt är det enkelt ordnat genom att dessa konton åsätts särskild nummertyp, så att banken och skattemyndigheten vid kontrolluppgiftens avgivande kan identifiera sparandetypen. När pengarna sedan lyfts från kontot, medför detta ingen utgiftsbeskattning, då det avdragsgilla sparandet ej minskat.

Upplösningen av detta beskattade sparande för exempelvis inköp av kapitalvaror föranleder således ej beskattning. Härigenom öppnas en möjlighet att under flera år spara till större kapitalvaror, samtidigt som den progressiva effekten av sparandeupplösningen undgås. Detta förfarande skulle då bli en spegelvändning av konsumtionskreditbehandlingen.

Denna typ av beskattat sparande kan den skattskyldige i och för sig arrangera utan några specialregler i lagstiftningen genom att strax före årsskiftet ta ut sitt sparande från bankkontot och ha medlen kontant över nyåret samt åter sätta in medlen efter nyår. Då kommer sparandet ej till synes och medför därigenom ej heller avdrag. Konsumtion av sparandet kommer då ej heller att kunna medföra beskattning. Det synes emellertid riktigast att även öppna formella vägar för beskattat sparande för att de skattskyldiga inte skall tvingas till annars obefogade bankuttag.

c. Fördelning av anskaffningskostnaden

Beträffande de allra dyraste kapitalvarorna, typ båtar, m. m. blir det måhända nödvändigt att tillåta att utgiften skattemässigt sprids ut över en 5-årsperiod. Detta kan tekniskt ske på följande sätt. Anskaffning av kapitalvaror med inköpspris överstigande exempelvis 30 000 kr för att samordna gränsen med den ovan behandlade lånegränsen – andra gränser kan i och för sig tänkas – medför rätt att för anskaffningsåret endast uppta till beskattning 1/5 av anskaffningskostnaden såsom konsumtion. Övrig del av anskaffningskostnaden medför avdrag såsom för sparande anskaffningsåret. Återstående del av kostnaden skall upptagas till beskattning under följande år med 1/5 av kostnaden. Härigenom förs anskaffningen till beskattning under en femårsperiod.

På detta sätt undviks de värsta progressionseffekterna av större engångsanskaffningar. Rätten till fördelning av anskaffningskostnaden på flera år bör endast avse den del av anskaffningskostnaden som ej bestritts med lån inom skattefria kvoten eller med medel från beskattat bankkonto. Skattemyndigheterna bör utge anvisningar om vilka kapitalvaror som omfattas av bestämmelsen. Redovisningen bör ske på särskild blankett i form av avskrivningsplan.

De nämnda tre metoderna innebär avvikelser från utgiftsbeskattningens normala principer. Den utspridning över ett mindre antal år av beskattningen av konsumtionen, som de medför, ruckar emellertid inte på något sätt skälen för att införa utgiftsbeskattningen eller dess huvudprincip. Den lika behandlingen av alla inkomster kvarstår liksom principen om lika och full beskattning av all konsumtion.

De tre metoderna kan ses antingen som komplement eller som alternativ till varandra.

d. Generell rätt till fördelning av kapitalvaruutgifter

En ytterligare tänkbar modell och ett alternativ till de ovan diskuterade modellerna för att lösa problemen med de varaktiga konsumtionsvarorna är att generellt medge fördelning över exempelvis en 5-årsperiod av beskattningen av utgifter för kapitalvaruinköp överstigande 5 000 kr per år. Redovisningen skulle i så fall ske efter samma mönster, som idag gäller beträffande fördelning av reparationskostnader i inkomstkällan annan fastighet, samt ske brutto för under året anskaffade kapitalvaror.

Redovisning av fördelning av utgifter för kapitalvaruinköp

	Anskaffningsbelopp	Härav tillkommande belopp 20 % 1972	1973	1974	1975	1976	Återstående värde
Anskaffning 1972							
Anskaffning 1973		–					
Anskaffning 1974		–	–				
Anskaffning 1975		–	–	–			
Anskaffning 1976		–	–	–	–		
Sammanlagt skattepliktigt tillkommande belopp 1976					S:a		

I och med att utnyttjandet av möjligheten till fördelning av utgifter medför högre skatt under de närmast följande åren, bör normalt kontroll av att uppgifterna är riktiga ej behöva ske utöver den rutinmässiga deklarationsgranskningen, då denna förskjutning spelar mindre roll ur fiskal synpunkt och då en mer ingående kontroll skulle vara praktiskt svårgenomförbar i stor skala. Särskild kontroll behöver regelmässigt ske endast i sådana fall, där kapitalvaruanskaffningen hela tiden kontinuerligt ökar och därmed också skattekreditbeloppet, eller när fråga är om exceptionellt stora anskaffningar. Systemet har i och för sig stora fördelar och står i principiellt hänseende i god överensstämmelse med utgiftsskattens idé. Erfarenheterna visar dock att många skattskyldiga har svårigheter förstå avskrivningsplaner och liknande.

Vidare kan det medföra svårigheter för de skattskyldiga att klara av skatten senare år, när deras inkomstförhållanden kan vara annorlunda. Också effektiviteten hos utgiftsskatten som konjunkturpolitiskt instrument skulle förmodligen försvagas, då skatteeffekten ej skulle komma samma år som inköpet, vilket är den tidpunkt vid vilken man vill påverka de skattskyldigas beteende.

5.5 Beskattningen av tjänste- och kapitalinkomster

I samband med genomgången av redovisningstekniken har redan principerna för behandlingen i utgiftsbeskattning av inkomster och utgifter i de inkomstbeskattade förvärvskällorna berörts. Beträffande inkomst av tjänst och inkomst av kapital gäller vid utgiftsbeskattningen i allt väsentligt samma principer som vid inkomstbeskattningen. I vad mån beskattning faktiskt inträffar beror på om inkomsten konsumeras eller sparas.

Det bör observeras att de skäl, som idag åberopas för att inskränka rätten till avdrag för gäldräntor, för vissa andra kostnader och för underskott inom inkomstbeskattningen, i huvudsak förlorar sin betydelse genom införandet av ett utgiftsskattesystem. Utgiftsskatten drabbar nämligen med full styrka också den konsumtion, som för närvarande i vissa fall kan förekomma med mycket låg skattebelastning genom utnyttjandet av avdragsreglerna. Det förhållandet att räntan för ett lån, som används för konsumtion, medför avdragsrätt väger lätt mot den belastning som beskattningen av själva lånet medför.

5.6 Beskattningen av företags- och fastighetsinkomster

Vad angår inkomst av rörelse, vars principer vid utgiftsbeskattningen också berörts vid genomgången av redovisningsreglerna, föreligger flera skillnader gentemot inkomstbeskattningen. Den principiella grundskillnaden är att inkomstbeskattningen beskattar vinsten – oavsett hur den används – medan utgiftsbeskattningen beskattar vad företagaren tar ut ur sitt företag för personligt bruk, oavsett om resultatet är större eller mindre än förbrukningen. Denna princip får sitt uttryck i att samtliga inkomster i rörelsen är skattepliktiga, medan samtliga utgifter även för långvariga investeringar och för omsättningstillgångar är direkt avdragsgilla i sin helhet, oavsett hur förhållandena vid inkomstbeskattningen gestaltar sig. Vad som återstår är rörelsens kontantöverskott, som blir beskattat om det konsumeras av rörelseidkaren, men som tills vidare undgår skatt om det sparas eller investeras i annan verksamhet. Den ojämnhet i kontantöverskotten mellan olika år, som ofta förekommer i rörelser, medför ingen ojämnhet i beskattningen, om inte rörelseidkaren också har en ojämn konsumtion. Resultatreglerande åtgärder i rörelsen påverkar däremot ej beskattningen.

Uppstår kontantunderskott, som medfört minskning av rörelsens likviditetsreserv eller som krävt tillskott från rörelseidkaren, medför detta avdrag för denne. Vid investeringar, som bestrids med lånemedel, uppväger av-

dragsrätten för investeringen och skattskyldigheten för lånet varandra, så att ingen omedelbar skatteeffekt uppstår.

Samma förhållanden som för rörelse gäller för inkomst av jordbruksfastighet och av icke schablontaxerad annan fastighet, liksom för inkomst från handelsbolag.

Beträffande den, som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform, gäller att utgiftsbeskattning endast inträffar i den utsträckning medel tas ut ur bolaget och konsumeras. Tas medel ut ur bolaget för att återigen tillskjutas i form av aktiekapital i utbyte mot nyemitterade aktier uppkommer ingen beskattning, liksom inte heller om medlen investeras eller sparas på annat avdragsgillt sätt.

5.7 Beskattningen av egendomsförsäljning

Någon kapitalvinstbeskattning i egentlig bemärkelse förekommer ej inom utgiftsbeskattningen. Vad som beskattas vid försäljning av fastigheter och aktier och andra tillgångar, vars anskaffning medfört avdragsrätt, är hela den erhållna försäljningslikviden. Avdraget för anskaffningsutgifterna har erhållits redan vid anskaffningen. Huruvida försäljningen lämnar vinst eller ej är betydelselöst för utgiftsbeskattningen. Avgörande för den faktiska beskattningen blir i stället vad den skattskyldige använder det erhållna likviditetstillskottet till.

Endast i ett fall får realisationsvinstens storlek betydelse. Som redan nämnts i samband med behandlingen av redovisningstekniken, kommer vid försäljning av sådana tillgångar, exempelvis konst, vars anskaffning ej medfört rätt till sparavdrag, realisationsvinsten på försäljningen att ingå i beskattningen. Skälet härför är att anskaffningen har fått ske med beskattade medel, varför avdrag för anskaffningskostnaden måste få ske vid försäljningsbeskattningen för att inte dubbelbeskattning skall uppstå. Något principiellt skäl att undanta vinsten från utgiftsbeskattning, på grund av att den uppkommit på icke avdragsgill investering, finns ej. Hur långt skattskyldigheten här skall sträcka sig får avgöras av praktiska hänsyn, särskilt då kontrollhänsyn. Någon typ av schablonberäkning av vinsten torde vara lämplig vid längre innehav.

Utgiftsskattens effekter i samband med kapitalvinster behandlas ytterligare nedan i kapitel 7.

5.8 Villabeskattningen

Beskattningen av villor, en- och tvåfamiljsfastigheter, är idag utformad som en schablonbeskattning, där i normalfallet 2 % av taxeringsvärdet upptas som intäkt och avdrag medges för räntekostnader och för ett extra avdrag om ägaren är bosatt på fastigheten.

Införandet av en progressiv utgiftsskatt torde inte behöva medföra att man frångår denna princip. De skäl som motiverar schablonbeskattningen vid inkomstbeskattningen gäller också för utgiftsbeskattningen. Däremot synes vissa justeringar av schablonbeskattningen nödvändiga.

Den ställning som villaägarna idag innehar skulle vid oförändrad schablonbeskattning förbättras ytterligare genom att investeringen i villan och amorteringen av fastighetslånen behandlas som sparande. Då villainvesteringen måste uppfattas som en investering för privat bruk, synes det lämpligt att utöver den nuvarande schablonprocenten som ett skattepliktigt belopp ta upp en avskrivning med 2 % per år motsvarande en fördelning av beskattningen av investeringskostnaden över en uppskattad livslängd på investeringen av 50 år. Tillägget bör dock ej vara tidsbegränsat i samma ägares hand.

Detta innebär med i övrigt oförändrad schablonbeskattning att den normala schablonprocenten blir 4 % i stället för nuvarande 2 %. Härigenom neutraliseras förmånen av avdragsrätten för villainvesteringar, och villaägarnas ställning totalt sett blir oförändrad. Enklast synes vara att samma procentsatser används såväl vid inkomstbeskattningen som vid utgiftsbeskattningen. Det ligger emellertid inte inom utredningsuppdragets ram att beakta behovet av andra förändringar av villabeskattningen än sådana som påkallas av en övergång till utgiftsbeskattning. Den föreslagna schablonen innebär i kombination med avdragsrätten för amorteringarna på inteckningslånen en jämnare fördelning över tiden av bostadskostnaden.

För dem, som vid övergången till utgiftsskatt äger villor, som är helt eller till huvudsaklig del obelånade, innebär den föreslagna höjningen av schablonprocenten en viss skatteskärpning. Med hänsyn till att denna grupp fastighetsägare till stor del består av pensionärer med begränsad betalningsförmåga, kan det finnas skäl att för villaägare över viss ålder övergångsvis höja det extra avdraget om 1 000 kr för villaägare som är bosatta på sina fastigheter. Härigenom skulle en skatteskärpning undgås för denna grupp fastighetsägare. Beträffande övergångsfrågorna i övrigt se vidare avsnitt 5.17.

I och för sig vore många fördelar förbundna med att låta inkomstschablonen vid villabeskattningen beräknas på verkliga anskaffningskostnaden i stället för på taxeringsvärdet. Avdragsrätten för investeringskostnader torde medföra förbättrade förutsättningar för en korrekt redovisning av anskaffnings- och förbättringskostnader. Emellertid skulle ojämnhet i beskattningen uppstå mellan s. k. självbyggare och övriga villaägare. Självbyggarna, vars egeninsats knappast kan komma i fråga att uppta i beskattningsunderlaget, skulle i ett sådant system få en förmånligare beskattning än övriga villaägare. Vidare skulle en schablonbeskattning byggd på anskaffningskostnaden ej kunna beakta den värdestegring som en fastighet normalt är utsatt för, annat än i samband med att fastigheten övergår till ny ägare. Detta skulle leda till att beskattningen blev lägre på villor som innehafts lång tid jämfört med beskattningen på nyanskaffade villor. Följden härav skulle bli att ett bostadsbyte skulle komma att medföra högre årlig beskattning, även om bytet skett till likvärdig villa. Den obenägenhet till villabyte, som därigenom skulle uppstå, skulle förmodligen komma att medföra besvärande låsningar på villamarknaden.

Även i utgiftsskattesystemet synes det således lämpligast att bygga schablonbeskattningen på taxeringsvärdet.

Införandet av utgiftsbeskattning med avdragsrätt för investerings- och förbättringsutgifter på villor medför ökade kontrollproblem men också förbättrade kontrollmöjligheter på andra angelägna områden.

Vad angår överlåtelser av villor torde säljarens och köparens intressen balansera varandra, varför risk för att köpeskillingen uppges felaktigt knappast behöver föreligga. Köparen har ett mycket starkt intresse att inte få köpeskillingen lägre angiven än den verkliga, då han annars går miste om det omedelbara avdrag för investeringen, som han är berättigad till. Är köpet finansierat med låne- eller sparmedel är avdraget nödvändigt för att inte en betydande skatteskärpning skall uppstå. Säljaren vill å sin sida inte redovisa högre köpeskilling än den verkliga, då han annars blir fullt och omedelbart beskattad för en fiktiv inkomst.

I utgiftsbeskattningen blir skattekonsekvensen för säljaren av att låta diverse föremål som bilar, möbler etc. ingå i fastighetsöverlåtelsen så mycket hårdare jämfört med en separat överlåtelse av dessa tillgångar, att någon större risk för sådana avtal ej torde komma att föreligga. Hela köpeskillingen blir nämligen i så fall skattepliktig, medan vid överlåtelse av bruksföremål endast den eventuella realisationsvinsten beskattas.

Avdragsrätten för förbättringskostnader på villor torde komma att medföra en betydande belastning på kontrollapparaten. En viss kontroll av uppgifternas riktighet kan knappast underlåtas. Denna kontroll har dock positiva bieffekter på andra områden, där kontrollen idag är mycket svår.

Den skattskyldiges intresse av att löpande uppge sina förbättringskostnader medför ett betydligt bättre underlag för fastighetstaxeringen, som därigenom bör blir korrektare och som även kanske kan göras enklare än idag. Detta i kombination med en allt tillförlitligare köp- och försäljningsstatistik gör det möjligt att få betydligt bättre överensstämmelse mellan verkligt värde och taxeringsvärde. Vetskapen om att den uppgivna förbättringskostnaden direkt kommer att påverka underlaget för villaschablonen torde minska den eventuella benägenheten från villaägarnas sida att överdriva de nedlagda utgifternas storlek.

Det andra området, där kontrollvinster kan göras, gäller beskattningen av dem som utför nybyggnads- eller förbättringsarbeten på villor. Det är ett känt faktum att ett utbrett skattefusk idag förekommer på detta område bl. a. på grund av att villaägaren för sin omedelbara skatteredovisning ej behöver några verifikat på utgifterna. Vid utgiftsbeskattningen blir det nödvändigt för villaägaren att kunna styrka sina utgifter. Om dessutom uppgiftsskyldigheten för att avdrag skall erhållas utformas så att uppgift skall lämnas separat för material- resp. arbetskostnad, varvid namn skall uppges på den som utfört arbetet, torde kontrollmöjligheterna på detta område bli drastiskt förbättrade. Om förbättringskostnader inte uppges på grund av betalningsmottagarens ovilja att deklarera inkomsten, innebär detta idag ett reellt skattebortfall för det allmänna. I utgiftsbeskattningen blir det normalt ingen skatteförlust för det allmänna, då den uteblivna skatten på den undanhållna inkomsten här balanseras av att utgivaren inte heller då får avdrag för utgiften, varför hans skatt ökar i motsvarande mån. Det är här fråga om betydande kontrollvinster jämfört med nuvarande läge. Om de helt uppväger det nya kontrollarbete, som tillkommer genom att förbättringskostnaderna blir betydelsefulla, har inte kunnat undersökas.

Ovan har i avsnitt 5.3 berörts frågan om behandlingen av större villainvesteringar. Där har framhållits att det knappast synes lämpligt att låta större villaförvärv åtnjuta investeringsbehandling utan inskränkning eller

kompenserande åtgärder utöver de generella åtgärder som ovan diskuterats, med hänsyn till att fråga är om investeringar för personligt bruk.

Den ena möjliga vägen är att endast låta villainvestering uppgående till visst belopp få åtnjuta investeringsbehandling, medan överskjutande belopp, vad avser både förvärvs- och förbättringskostnader, behandlas som konsumtion, varvid den delen av kostnaden alltså måste bestridas med beskattade medel. Ett sådant gränsbelopp för investeringsbehandling får dock justeras i takt med prisutvecklingen. Systemets funktion kan belysas med ett exempel.

Antag att gränsbeloppet år 1 sätts till 300 000 kr. En skattskyldig, som då förvärvar en villafastighet för 350 000 kr får endast sparavdrag för 300 000 kr. År 3 höjs gränsbeloppet till 340 000 kr. Den höjda ramen bör gälla endast kostnader nedlagda efter det att höjningen trätt i kraft. Den skattskyldige har således ej möjligheter att nu få avdrag för den vid förvärvet icke avdragsgilla delen av förvärvskostnaden. Däremot har han möjligheter att få avdrag för framtida förbättringskostnader på upptill 40 000 kr., som utgör skillnaden mellan det belopp han erhållit avdrag för och det nya taket för investeringsavdrag.

Inom gränsbeloppets ram skulle således rymmas dels tidigare investeringskostnader i den utsträckning de legat inom då gällande gränsbelopp samt under året nedlagda kostnader i den utsträckning som summan härav ej överstiger gällande gränsbelopp.

Om denna teknik väljes torde anledning saknas att behålla den nuvarande "lyxvillabeskattningen", då investeringar i dyrare villafastigheter ändock blir betydligt oförmånligare än sådana förvärv, som ryms inom gränsbeloppet för investeringsavdrag. Man skall också komma ihåg att schablonintäkten ändock bör beräknas på det totala taxeringsvärdet oavsett om avdrag erhållits eller ej.

En annan och måhända enklare metod, som förmodligen är att föredra, är att anknyta till den nu gällande progressiva villabeskattningen med sin hårdare beskattning av "lyxvillor" och låta den gälla också i utgiftsskatten, dock med tillägg av de uppjusteringar, som ovan föreslagits generellt vid beräkningen av schablonintäkten. Avkastningsbeskattningen blir då så pass hög – i lägen över 300 000 kr blir en beräknad avkastning på 12 % beskattad på över- eller "lyx"-investeringsdelen – att några betänkligheter mot att medge avdrag för hela villainvesteringen oavsett storlek eller lyxkaraktär inte bör finnas. Det korrektiv som schablonbeskattningens höjd i dessa fall kommer att utgöra torde vara fullt tillräckligt.

Fråga är emellertid om man inte bör söka åstadkomma en bättre differentiering av "lyxvillagränsen" med hänsyn till ort och även till den boendes behov än vad som skett idag. Dagens regler innebär att villor utan att vara stora eller extravaganta på de största orterna mycket lätt blir utsatta för "lyxbeskattning" på grund av det höga prisläget där, medan betydligt "lyxigare" och större villor på mindre orter undgår den högre beskattningen. Fastighetstaxeringsmaterialet torde idag vara så tillförlitligt, att en differentiering av gränserna för de högre procentuttagen med hänsyn till storlek, standard och ort torde vara möjlig. Också fastighetsägarens familjestorlek är en faktor, som därvid kan beaktas. Dessa problem finns redan i dagens inkomstskattesystem. De blir dock accentuerade genom höjningen av schablonprocenten.

5.9 Försäkringsbeskattningen

Vid inkomstbeskattningen föreligger för närvarande i princip ingen avdragsrätt för kapitalförsäkringspremier, även om visst avdrag om högst 250 kr för ensamstående och 500 kr för gifta medges som allmänt avdrag. Utfallande kapitalförsäkringsbelopp är å andra sidan inte inkomstskattepliktiga. För pensionsförsäkringspremier föreligger i princip avdragsrätt, även om den praktiskt begränsats. Utfallande pensioner beskattas fullt ut.

Vid utgiftsbeskattningen finns ingen anledning att skilja på kapital- och pensionsförsäkringar. Rätten till avdrag för sparande bör också gälla försäkringssparande. Å andra sidan blir samtliga utfallande belopp skattepliktiga. Detta gäller såväl individuella försäkringar som gruppförsäkringar.

Det kan i och för sig diskuteras om premier för riskförsäkringar bör betraktas som sparande. Emellertid skulle det stöta på svårigheter att ha olika behandling för utfallande belopp beroende på om en riskförsäkring föreligger eller ej. Det lämpligaste synes därför vara att behandla alla personförsäkringar lika oavsett typ.

Detta gäller också arbetsiöshetsförsäkringar. Beträffande olycksfallsförsäkringar kan dock skäl för undantag föreligga. De ersättningar, som utfaller på olycksfallsförsäkringar är i allmänhet avsedda att täcka exceptionella kostnader i samband med eller till följd av olycksfallet. En beskattning av ersättningarna kan därför framstå som oskälig. Därtill kommer att premiebeloppen i allmänhet är så låga att bortfallet av avdragsrätt torde sakna betydelse. Det anförda gäller också sådana sjukförsäkringar, främst reseförsäkringar, som endast avser att täcka vård-, transport- och liknande kostnader.

Vid den proportionella inkomstbeskattningen torde det fortfarande finnas skäl för att skilja på behandlingen av kapital- och pensionsförsäkringar enligt nuvarande principer. Det kan dock ifrågasättas om det nuvarande försäkringsavdraget för kapitalförsäkringar bör finnas kvar. Här har förutsatts att det avskaffas. Vid en proportionell inkomstskatt på tillhopa 30 % synes knappast skäl längre föreligga för flertalet av de nyligen företagna inskränkningarna i avdragsrätten för pensionsförsäkringar.

När kapitalförsäkringar utfaller på grund av dödsfall, åtgår ofta en stor del till att täcka de omställningskostnader, som kan uppstå för familjen efter dödsfallet. En beskattning skulle kunna försvåra situationen och innebära en fördyring för de efterlevande. Det är därför måhända lämpligt att lämna visst belopp av på grund av dödsfall utfallande kapitalförsäkringsbelopp skattefritt. Detta kan ske enligt endera av två metoder. Antingen lämnas visst belopp per förmånstagare skattefritt oavsett försäkringstyp eller så fritas utfallande belopp på grund av viss typ av försäkringar från beskattning, t. ex. belopp som utfaller på grund av obligatorisk grupplivförsäkring. Några svårare tekniska problem torde ej behöva uppstå på grund av en sådan differentiering. Då försäkring utfaller av annan anledning än dödsfall torde i allmänhet några skäl för skattefrihet knappast föreligga.

Det är troligt att behandlingen av personförsäkringar i utgiftsbeskattningen bör föranleda vissa ändringar i försäkringsbolagens beskattning, som ju delvis är avhängig av hur försäkringarna behandlas skattemässigt hos försäkringstagarna.

5.10 Fordringar och skulder

I och med att alla likviditetstillskott är skattepliktiga i utgiftsbeskattningen blir även lån som upptas skattepliktiga. Med lån likställs även avbetalningsskulder, då valuta för lånet erhållits i och med att varan mottagits. I vad mån skatteplikt faktiskt inträffar beror på vad lånet används till. Används lånet till avdragsgill investering inträffar i praktiken ingen beskattning vid lånets upptagande. Används lånet till konsumtion inträffar även faktisk beskattning. Å andra sidan blir i princip en fordran avdragsgill som sparande. Någon anledning att behandla fordringar annorlunda än annan medelsplacering finns ej.

I princip bör alla låne- och likvärdiga skulder föranleda skatteplikt. Emellertid finns det redovisningstekniska skäl att undanta leverantörskrediter i förvärvsverksamhet, där utgiften för den levererade varan ändå skulle vara avdragsgill. Inte heller skatteskulder bör medföra skatteplikt. På fordringssidan gäller detsamma varufordringar i förvärvsverksamhet samt fordringar på skatteåterbäring. I dessa fall utlöses då ingen beskattningseffekt förrän skulden respektive fordringen betalas.

När det gäller avskrivning av skulder eller ackord torde man beträffande fordringar få skilja mellan fordringar i förvärvsverksamhet å ena sidan och å den andra övriga fordringar. När en fordran i förvärvsverksamhet blir nödlidande och därför avskrivs, bör fordringsminskningen ej medföra beskattning, då minskningen ej motsvaras av någon inkomst. När det gäller övriga fordringar, torde skattefrihet endast få medges, när det kan visas att fråga är om såväl ett i alla avseenden oneröst fordringsförhållande som att verklig betalningsoförmåga föreligger hos gäldenären.

När det gäller skulder, som avskrivs, synes skäl ej föreligga att medge gäldenären något avdrag härför såsom annars sker vid skuldminskning på grund av amortering, då grunden för avdragsrätt normalt är att skuldminskningen beror på sparande. I dessa fall kan något sparande ej anses ha förekommit. Således bör avdrag ej medges för skuldminskning på grund av avskrivning. Detta gäller oavsett om förvärvsverksamhet föreligger eller ej.

Behandlingen av fordringsförhållanden i utgiftsbeskattningen medför helt nya kontrollfrågor i beskattningen.

Vad gäller banklån och lån från andra kreditinstitutioner och försäkringsbolag torde inga speciella svårigheter behöva uppstå. Ett förfarande med kontrolluppgifter beträffande nya lånebelopp och amorteringar torde få införas.

Beträffande avbetalningshandeln torde någon kontroll utöver granskningen av den skattskyldiges deklarationsuppgifter ej kunna komma i fråga. Den skattskyldige skall i sin deklaration uppta vid årsskiftet återstående avbetalningsskuld som en tillkommande post för att hans konsumtion korrekt skall kunna bedömas. Å andra sidan innebär redovisningen av skuldbeloppet, att avdrag påföljande år erhålls för vad som amorterats av skulden. Det är här fråga om relativt korta kredittider. Om den skattskyldige ej skulle uppge sin avbetalningsskuld till beskattning blir skatten det året därigenom lägre. Å andra sidan blir skatten högre påföljande år, då något avdrag för amortering ej kan erhållas, eftersom någon skuld som minskas aldrig har uppgivits. Den tidsförskjutning av beskattningen, som detta kan medföra,

är ur fiskal synvinkel av liten betydelse, varför någon speciell kontroll beträffande avbetalningskrediterna knappast är nödvändig.

Fordringsförhållanden i andra fall, särskilt mellan enskilda personer, kan medföra större skattekonsekvenser. Därmed är också behovet av kontroll större.

Förutom en stickprovskontroll, som bör göras revisionsvägen beträffande förekomsten av uppgivna fordringar, kan kontrollen underlättas av det motsatsförhållande, som finns mellan borgenär och gäldenär, när det gäller konsekvenserna av fordringsförhållandet. Det avdrag, som borgenären får för det nya fordringsbeloppet, motsvaras av skatteplikt för gäldenären för det erhållna lånebeloppet. Omvänt leder amortering av lånet till avdrag för låntagaren och skatteplikt för långivaren. Detta medför att det är möjligt att få ett fungerande kontrollsystem genom långivarens medverkan.

Det bör föreskrivas att avdrag för utlåning endast erhålles om namn, personnummer och adress på låntagaren uppgives, och om kontrolluppgift beträffande lånets storlek tillställts skattemyndigheten.

Då långivarens medverkan i kontrollapparaten krävs för erhållande av avdraget, och då kontrolluppgiften medför beskattning av den uppgivna gäldenären, torde risken för fusk komma att ligga relativt lågt. Man skall därvid ihågkomma, att avdraget endast avser den progressiva utgiftsskatten och att utgiftsskatten drabbar upptagna lån progressivt.

De skattevinster, som kan uppnås genom fusk, blir därigenom mindre än i det nuvarande inkomstskattesystemet. Kontrollproblemen torde därför i detta fall snarast bli mindre än de kontrollproblem, som i det nuvarande skattesystemet förorsakas av de periodiska understöden.

Det har ibland framhållits att fiktiva lånetransaktioner skulle komma att bli en utbredd väg att söka minska skattebördan. Härom kan följande anföras. Missbruksproblemen på lånesidan vid en progressiv utgiftsskatt är av samma typ som beträffande de periodiska understöden idag – bara det att skattevinsten vid den progressiva utgiftsskatten normalt är mindre. Fiktiva lånetransaktioner med utomstående är erfarenhetsmässigt mycket svåra att genomföra (beträffande familjetransaktioner se nedan).

Det som gör en fiktiv lånetransaktion svår att genomföra är främst den omständigheten, att fordringsförhållandet kommer att kvarstå i redovisningen även efter det att det första gången redovisats för att avdraget skall erhållas. Fordringen kan ej likvideras utan att utlösa beskattning hos långivaren. Vad angår de periodiska understöden i det nuvarande systemet, är varje års utbetalningar ett avslutat kapitel. Har avdrag erhållits för en fiktiv utbetalning är skattevinsten definitiv, och mellanhavandet kan avslutas utan komplikationer när som helst. Detta gäller således inte vid lånetransaktioner i den progressiva utgiftsskatten. Genom att fordringsförhållandet ej kan avslutas utan beskattning av långivaren, kan det vid fiktiva lånetransaktioner på sin höjd bli fråga om en temporär skattekredit. Långivaren är också tvungen till fortsatt "spel under täcket" med den fiktive låntagaren. Detta innebär risk för att denne plötsligt redovisar lånet som amorterat för att erhålla ett avdrag vid beskattningen den dag som han erhåller högre inkomster, vilket i sin tur medför beskattning hos långivaren. Detta måste långivaren finna sig i, om han inte vill avslöja det felaktiga i sitt tidigare erhållna avdrag. Kombinationen av dessa förhållanden medför att fiktiva lån knappast

är attraktiva som fuskmetod, även om ett ytligt betraktande kan ge det intrycket.

När det gäller lån inom den trängre familjekretsen utgör låneförhållandets kvarstående effekter inte samma belastning. Av kontrollskäl torde det därför knappast vara möjligt att fritt medge avdrag för fordringar i alla situationer. En naturlig begränsning synes vara att ej medge sparavdrag för fordringar på personer i samma hushåll såsom make och hemmavarande barn. När avdrag ej medges för fordringar bör heller inte mottagaren beskattas för lånet. Detta innebär, att sådana fordringsförhållanden blir behandlade på samma sätt som i det nuvarande systemet, dvs. beskattningen berörs ej av transaktionen. Avdragsförbudet bör även gälla indirekt långivning, dvs. när långivningen sker via tredje man. Eventuellt bör man införa en möjlighet till dispens från avdragsförbudet i sådana fall, där lånet ges för att användas för långsiktig investering i fastighet eller företag.

Huruvida förbudet mot avdrag för fordringar bör utsträckas att omfatta en vidare krets låntagare än här angivits, för att därigenom förhindra alla missbruksmöjligheter, kan i och för sig diskuteras. Man bör dock därvid hålla i minnet att det endast är fråga om en tillfällig skattekredit, som fordringsägaren erhåller, och endast avseende den progressiva delen av skatten. Har fordringsägaren beskattningsbar förmögenhet blir fordringen dessutom föremål för förmögenhetsskatt, som tillsammans med den inkomstskatt som erläggandet av förmögenhetsskatten medför kan ses som en ränta på skattekrediten. Dessa förhållanden torde begränsa behovet av drastiska regler mot missbruk.

5.11 Behandlingen av arv m. m.

Eftersom alla likviditetstillskott i princip är skattepliktiga till utgiftsskatt, kommer även arv att medföra skattskyldighet för arvingen. Huruvida skatt verkligen kommer att utgå beror på om arvingen konsumerar eller sparar vad han erhållit. Dödsfallssituationen innehåller emellertid fler frågor som måste beaktas vid utgiftsskattens utformning. Det gäller de skattemässiga konsekvenserna av dödsfallet, dödsboets beskattning och behandlingen av efterlevande make när giftorättsgemenskap förelegat.

5.11.1 *Dödsfallets skattemässiga konsekvenser*

Den avlidne har under sin livstid erhållit avdrag för sitt sparande och sina investeringar. Beskattningen av hans inkomster har härigenom skjutits på framtiden. Arvingen inträder genom skattskyldigheten för arvet i den avlidnes ställe. Därigenom innebär arvingens skattskyldighet ingen extra beskattning i samband med dödsfallet. Utgiftsbeskattningen kan därför i det hänseendet ej ses som någon ersättning av den nuvarande arvsbeskattningen. Endast kontinuiteten i utgiftsbeskattningen upprätthålls härigenom.

Då det av fördelningspolitiska skäl knappast kan komma ifråga att avstå från beskattning i samband med dödsfall, är frågan hur en sådan beskattning lämpligen bör utformas. En möjlig väg är att inom utgiftsbeskattningens ram återföra till beskattning det sparande, för vilket avdrag tidigare erhållits.

Detta skulle emellertid medföra att tillgångar utanför denna kategori helt skulle undgå beskattning. Vidare torde knappast det normala utgiftsskatteuttaget kunna tillämpas. Inte heller är det möjligt att tekniskt enkelt ta hänsyn till antal efterlevande m. m. En utgiftsbeskattning skulle snarast verka som en slags kvarlåtenskapsskatt.

En smidigare väg synes vara att behålla en i sina huvudprinciper oförändrad arvsbeskattning. Arvsbeskattningen är redan nu utformad för att beakta de speciella krav, som uppstår vid en beskattning i samband med generationsskifte. Vidare skulle man på ett enklare sätt kunna beskatta de värden, som är investerade i olika typer av lösören som konst, antikviteter m. m. En generell arvsskatt av nuvarande typ skulle också göra det möjligt att låta sådana tillgångar, som i utgiftsskattesystemet ej betraktas som sparande, övergå till arvingarna utan att förvärvet beröres av utgiftsbeskattningen.

På grund av det anförda synes det alltså lämpligast att vid dödsfallet utta arvsskatt efter huvudsakligen samma principer som nu. Själva dödsfallet skulle då ej aktualisera någon utgiftsbeskattning. De ändringar, särskilt förenklingar, i den nuvarande arvsskattelagstiftningen, som kan aktualiseras av utgiftsbeskattningen, skall här i huvudsak lämnas åsido. Huruvida en utgiftsskatt bör medföra sänkning av arvsskatteuttaget faller utanför utredningsuppdraget. Endast i ett avseende skall en kommentar göras. Genom att utgiftsbeskattningen garanterar att arvingen blir föremål för full beskattning den dag han tillgodogör sig arvet genom konsumtion, bör det även ur fördelningspolitisk synvinkel vara möjligt med liberalare arvsskatteregler beträffande egendom som är nedlagd i företag eller annan förvärvsverksamhet än i den nuvarande situationen. Härigenom skulle generationsväxlingen i företag underlättas betydligt, samtidigt som en effektiv beskattning upprätthålls, när de efterlevande för personligt bruk tillgodogör sig företagsmedlen.

5.11.2 *Dödsbobeskattningen*

Då utgiftsskatten avser att träffa fysiska personers konsumtion finns det inte något principiellt skäl att införa skattskyldighet för dödsbon eller andra juridiska personer. Av tekniska skäl kan det emellertid vara lämpligt att göra dödsbon formellt skattskyldiga för att överföringen av tillgångar till de efterlevande skall få en korrekt skattemässig behandling och för att upplösning av sparande för investeringar i kapitalvaror eller konst eller liknande under dödsboförvaltningen inte skall undgå beskattning. Utifrån dessa utgångspunkter bör behandlingen av dödsbon inom utgiftsbeskattningen lämpligen utformas på följande sätt.

Dödsboets skattskyldighet inträder i och med dödsfallet. Dödsboet har att som skattepliktiga tillkommande poster i nästföljande deklaration uppta värdet vid dödstillfället av de av den avlidnes tillgångar, som utgör sparande i utgiftsbeskattningens mening, det vill säga företag, fastigheter, värdepapper, banktillgodohavanden och fordringar. Som avdragsgill post skall upptas den avlidnes skulder vid dödstillfället. Som avgående poster upptas vidare vad som återstår av tillgångarna vid beskattningsårets utgång och som tillkommande belopp skulderna vid årets utgång. Därutöver redovisar dödsboet sina inkomster och utgifter under året i vanlig ordning.

Avdrag erhålles också för utbetald arvsskatt, för begravningskostnader och övriga i anledning av dödsfallet vid arvsbeskattningen avdragsgilla utgifter jämte boutredningskostnader i sin helhet. Därutöver skall dödsboet erhålla avdrag för värdet av den egendom som under året utdelats eller utskiftats till dödsbodelägarna eller legatarier. Härigenom undviks all dubbelbeskattning av ärvd egendom.

Dock bör dödsboet ej erhålla avdrag för vad som utskiftas till utomlands bosatta, eftersom dessa ej är skattskyldiga till utgiftsskatt. För att garantera att det avdrag den avlidne en gång erhållit för sparandet blir återfört till beskattning vid konsumtion, bör dödsboet erlägga utgiftsskatt på sådan sparandeupplösning, som åtgått till utdelning till utomlands bosatta. Detta innebär därför principiellt ingen merbeskattning av utländska efterlevande.

Förfarandet medför att det i normalfallet inte framkommer någon skattepliktig förbrukning att beskatta hos dödsboet. Endast för det fall att dödsboets tillgångar av "sparkaraktär" omvandlas till konsumtionsvaror, lösören inklusive konst m. m. i utgiftsbeskattningens bemärkelse blir det fråga om beskattning. Denna beskattning är nödvändig för att skatteflykt genom sparandeupplösning i dödsbon ej skall vara möjlig, då arvingens förvärv av lösöre från dödsboet ej är utgiftsskattepliktigt. Annars skulle möjligheter öppna sig för de efterlevande att via dödsboet skattefritt upplösa sparande för konsumtion. Genom att dödsboet i praktiken endast blir beskattat i sådana fall finns ingen anledning att medge dödsbon något skattefritt grundavdrag med 25 000 kr. Det skattefria grundavdraget skulle annars kunna utnyttjas för skattefri sparandeupplösning. Dödsboets deklarationsförfarande blir genom den föreslagna uppläggningen mycket enkelt.

Dödsboet bör åläggas att lämna kontrolluppgift på vad som utbetalts till de efterlevande i form av pengar eller tillgångar av sparkaraktär. Detta i förening med dödsboets egen deklaration, där avdrag för utbetalning till de efterlevande måste yrkas för att beskattning ej skall inträffa, torde borga för en enkel kontroll av beskattningen i arvssituationerna.

Då förmånstagarförvärv på grund av försäkring i allmänhet ej ingår i dödsboet utan tillfaller förmånstagaren direkt, kommer förmånstagarförvärven ej att omfattas av de föreslagna reglerna för behandling av dödsfallssituationen.

Förmånstagarförvärven följer de vanliga reglerna beträffande försäkringar, som behandlats ovan i avsnitt 5.9.

Större dödsbon inkomstbeskattas idag efter viss tid enligt samma regler som handelsbolag. Några skäl till en liknande behandling i utgiftsbeskattningen finns ej. Normalt beskattas de efterlevande enligt de föreslagna reglerna automatiskt för vad de tillgodogör sig från dödsboet. Den möjlighet till sparandeupplösning i dödsboet som kommer att erbjudas, kommer ej att medföra några betydande skattevinster, då dödsboet ej åtnjuter något skattefritt grundavdrag.

Enligt den uppställda arbetshypotesen kommer inkomstskatten att vara proportionell. Under sådana omständigheter synes det enklast att dödsboet inkomstbeskattas för boets inkomst på samma sätt som nu, även för det fall att boet behålls oskiftat. Några skäl att vid en proportionell inkomstbeskattning behålla de nuvarande handelsbolagsreglerna för större dödsbon finns inte. Slopandet av dessa regler skulle innebära en betydande förenkling av den nuvarande dödsbobeskattningen.

5.11.3 *Behandlingen av efterlevandes förvärv*

Som redan inledningsvis anmärkts träder de efterlevande i utgiftsskattehänseende i den avlidnes ställe beträffande den del av egendomen som de erhåller. Det innebär att de, av vad de erhåller från dödsboet vid arvsskifte eller på annat sätt, som tillkommande post skall uppta till beskattning värdet av det sparande som de övertar. Samtidigt får de i deklarationen avdrag för vad som därav återstår vid beskattningsårets utgång. Det betyder att de i praktiken blir beskattade först när de upplöser sparandet för konsumtion. På motsvarande men spegelvänt sätt behandlas de skulder som de övertar. De får då i praktiken avdrag för skulderna när de amorterar dem. Vad de efterlevande erhåller av annan egendom, lösören m. m., träffas ej av utgiftsskatt. Förvärvet av dessa tillgångar är redan utgiftsbeskattat antingen hos den avlidne eller hos dödsboet.

Det finns ingen anledning att i dessa sammanhang behandla förvärv på grund av arv och förvärv på grund av giftorätt olika. Genom det föreslagna förfarandet blir för efterlevande make behandlingen i praktiken densamma för vad som erhålls på grund av dödsfallet av andra makens giftorättsgods som för den egendom den efterlevande maken själv förvärvat före den andra makens dödsfall. Den efterlevande makens egendom berörs ej av utgiftsbeskattningen i detta sammanhang. Endast för det fall att efterlevande maken måste ge ifrån sig av sitt eget giftorättsgods till boet för att tillfredsställa arvingarnas och testamentstagarnas anspråk, berörs denna egendom. Efterlevande makens sparandeupplösning på grund härav skall naturligtvis ej föranleda beskattning.

De efterlevandes konsumtion av vad de erhållit efter den avlidne beskattas på vanligt sätt i systemet. Utgiftsskatt utgår således efter den progressiva skalan i den utsträckning den skattskyldiges totala förbrukning överstiger 25 000 kr. Då dödsfall ofta medför ekonomiska påfrestningar och höga tillfälliga konsumtionsutgifter, kan det eventuellt vara lämpligt att vid förvärv på grund av dödsfall medge ett extra avdrag på exempelvis 10 000–20 000 kr. Tekniskt kan avdraget lämpligen göras i samband med att förvärvet deklareras under avdelning V i redovisningsutkastet, varvid konsekvensen härav blir att endast förvärv över detta belopp blir faktiskt utgiftsskattepliktiga.

5.11.4 *Sammanfattning av dödsfallssituationens behandling*

Sammanfattningsvis innebär den föreslagna behandlingen av dödsfall och därav föranledda egendomsövergångar således följande:

a. Vanlig arvsbeskattning av den avlidnes efterlämnade tillgångar. Ingen "avskattning" i utgiftsbeskattningen på grund av den avlidnes tidigare erhållna sparavdrag.
b. Formell skattskyldighet till utgiftsskatt för dödsbon med avdrag för utdelning till de efterlevande. Faktisk utgiftsbeskattning inträffar endast om dödsboet upplöser sparande för förvandling till konsumtionsvaror för delägarnas räkning eller om utdelning sker till utländsk efterlevande. Skattefritt grundavdrag åtnjutes ej. Dödsbon inkomstbeskattas i vanlig ordning för sina inkomster.

c. Efterlevande make, arvingar och testamentstagare inträder i utgiftsskattehänseende i den avlidnes ställe beträffande dem tillskiftad del av den avlidnes tillgångar, som är att betrakta som sparande. Detta innebär att faktisk utgiftsbeskattning härför inträffar, när den efterlevande upplöser sparandet för konsumtion på samma sätt som hade skett för den avlidne. Vad de efterlevande erhåller av annan egendom berörs ej av utgiftsbeskattningen.

5.11.5 *Behandlingen av gåvor*

Frågan om behandlingen av gåvor i utgiftsbeskattningen behandlas mera nedan i avsnitt 5.13 i samband med familjebeskattningsfrågorna.

För en gåvomottagare bör behandlingen i utgiftsbeskattningen av gåvan bli precis densamma som av arvsförvärven, dvs. gåvor av lösöre beskattas ej, medan gåvor av sparande är principiellt skattepliktiga, varvid beskattningen dock utlöses först i och med att sparandet upplöses för konsumtion.

När det gäller givaren hävdas nedan i samband med familjebeskattningen att gåvor som medför minskning av givarens sparande, för vilket han tidigare erhållit avdrag, i princip bör utlösa beskattning såsom för konsumtion hos givaren. Annars uppstår möjligheter till kringgående av utgiftsskattelagstiftningen genom gåvor till närstående personer med lägre beskattning. Också för det fall att individuell beskattning av makars kapitalinkomster införes synes en sådan avskattning nödvändig. Detsamma gäller vid bodelning av annan anledning än ena makens död och vid gåvor till gåvoskattefria mottagare, där annars en indirekt möjlighet till avdrag för bidrag till välgörande ändamål öppnar sig. I och för sig kan från teoretiska utgångspunkter ifrågasättas om donationer bör ingå i utgiftsskatteunderlaget. Vid inkomstbeskattningen har emellertid sedan lång tid tillbaka avdragsrätt för donationer klart avvisats av lagstiftaren. De skäl, som ligger bakom det nuvarande avdragsförbudet, har giltighet även för utgiftsbeskattningen.

Det synes således lämpligt med en avvikande utgiftsskattebehandling av gåvor jämfört med egendomsövergångar i anledning av dödsfall. Även om utgiftsbeskattning vid sparandeupplösning på grund av gåva bör föreskrivas av skatteflyktshänsyn, bör möjligheter till dispens och "dödsfallsbehandling" införas för att möjliggöra t. ex. generationsväxling i familjeföretag under företagarens livstid.

I denna situation är det osäkert om ett bibehållande av en generell gåvobeskattning kan sägas fylla någon viktigare funktion. De frågor som aktualiseras härvidlag är främst politiska. Tekniskt erbjuder frågan inga speciella problem. Anledning saknas därför att här närmare diskutera frågan om gåvobeskattningens eventuella plats i systemet utöver den vidare behandling som sker i avsnitt 5.13.

5.12 Vinster på obligationer, lotterier, tips m. m.

Utgiftsbeskattningen bygger på tanken att i princip alla likviditetstillskott, som ger möjligheter till konsumtion, skall vara skattepliktiga. Detta innebär att även en rad tillfälliga inkomster, som idag faller utanför inkomstbe-

skattningen, bör vara skattepliktiga. Dit hör vinster på premieobligationer, penninglotteriet, varulotterier, tips, totalisator m. m. Det sammanlagda beloppet av dessa vinster uppgår för närvarande till närmare 3 miljarder kronor.

Frågan i vad mån dessa vinster bör göras skattepliktiga är beroende dels av den administrativa omgång det medför, dels av vilka andra effekter, bl. a. psykologiska, som skulle uppstå.

Även om skatteplikt införes för en viss typ av vinster, framstår det inte som nödvändigt att i samtliga fall beskatta även mindre vinster.

Det har inte varit möjligt att detaljstudera de frågor som blir aktuella i utgiftsskattesammanhang beträffande de olika vinsttyperna. I det följande skall dock ett översiktligt ställningstagande göras i huvudfrågorna.

Av de nämnda vinsterna intar vinster på premieobligationer en särställning, därigenom att insatsen inte går förlorad. Det är här snarast fråga om en räntegivande placering, där dock räntan fördelas med lottens hjälp. Reglerna för utlottningen i kombination med den låga vinstbeskattningen medför också att premieobligationer framstår som ett reguljärt investeringsalternativ särskilt för skattskyldiga med höga inkomster.

Vinster på premieobligationer bör därför vara skattepliktiga till utgiftsskatt. I vad mån beskattningen faktiskt utlöses beror på om vinsten konsumeras eller ej. Någon anledning att undanta mindre vinster från beskattning finns inte, då det just är fördelningen av småvinsterna som gör premieobligationerna till ett rationellt placeringsalternativ.

För närvarande är premieobligationer innehavarpapper och namnet på vinnaren registreras ej. Skatteplikten förutsätter att vinnaren registreras.

Även vinster i penninglotteriet och tipsvinster är av den karaktären att de bör vara skattepliktiga till utgiftsskatt – bl. a. med hänsyn till att det är fråga om penningvinster, ofta till mycket stora belopp. Anledning finns emellertid knappast att beskatta mindre vinster. Gränsen kan härvid utan att störa systemet sättas ganska högt. Förslagsvis kan vinster under 10 000 kr. lämnas utanför beskattningen. För högre vinster bör då avdrag medges med motsvarande belopp. Under sådana omständigheter finns knappast anledning att medge avdrag för satsat belopp. Några större administrativa problem behöver knappast uppstå vid denna begränsade beskattning.

Beträffande varulotterier och liknande talar flera skäl mot att införa utgiftsskatteplikt. Även om vinsterna ofta är stora, skulle en beskattning här medföra problem för de skattskyldiga, då vinsterna ofta består i kapitalvaror, vilket innebär att vinsten skulle utlösa beskattning omedelbart. Vinnaren kan mera sällan förväntas ha likvida tillgångar tillräckligt för att betala skatten. Av detta skäl och med hänsyn till de administrativa besvär, som skatteplikt skulle medföra med hänsyn till de många anordnarna av lotterier, bör vinster på varulotterier och liknande ej vara skattepliktiga till utgiftsskatt.

Totalisatorvinsterna intar i sammanhanget en särställning. Trots den i vissa avseenden stora likheten med tipsvinsterna är förhållandena inte helt jämförbara. Ett särdrag för totospelet är de många spelmöjligheterna. Spel sker av samma personer i flera lopp. Samma pengar går ofta runt och satsas i flera lopp. Vad som därvid vinns måste bedömas mot bakgrund av de samlade insatserna av spelaren. Redan detta medför problem vid beskattningen. Vidare bygger totospelets utformning i stor utsträckning på anonymitet. Det ligger närmast i totospelets natur. Totobongen är ett renodlat

innehavarpapper mot vars inlämnande vinsten utbetalas. Det är känt att det redan förekommer illegalt spel i relativt stor omfattning. Vid införandet av utgiftsskatteplikt för i vart fall de stora vinsterna, vilket knappast skulle stöta på större administrativa svårigheter, bedöms risken stor för en betydande och oönskad ökning av det illegala spelet med de allvarliga konsekvenser i andra hänseenden som detta kan medföra i form av ökad organiserad brottslighet m. m. Under sådana omständigheter synes det vid en preliminär bedömning knappast angeläget att införa utgiftsskatteplikt för totovinster trots de stora belopp det kan vara fråga om. De bör således lämnas utanför utgiftsskattesystemet. Det är emellertid möjligt att den omfattande handel i vinstbongar, som för närvarande förekommer för att dölja inkomstskattefusk, kan ge anledning att ompröva totospelets ställning i utgiftsskattehänseende.

Övriga icke nämnda spelformer, såsom bingo, enarmade banditer, roulette m. m. torde inte lämpa sig för att inordnas i ett utgiftsskattesystem.

Den endast begränsade skatteplikt till utgiftsskatt för några olika typer av spelvinster, som här har förordats, strider i princip mot tanken om utgiftsskatten som en allomfattande skatt. De avsteg från den generella tillämpningen, som föreslås av praktiska skäl, kan emellertid knappast anses avgörande, även om de i enskilda fall kan medföra betydande ojämnheter i beskattningen – dock inte större än vad vinsterna idag förorsakar.

I den mån utgiftsbeskattning föreslås för olika vinsttyper, bör den specialskatt, som nu i allmänhet utgår, avskaffas. Detta bör tas med i bedömningen av hur stort administrativt merarbete som utgiftsskatten kan tänkas medföra.

5.13 Familjebeskattningen

Beskattningen av familjeinkomster är i dag utformad som en individuell beskattning av arbetsinkomster, s. k. A-inkomster, och som en modifierad sambeskattning beträffande övriga inkomster, s. k. B-inkomster. Familjebeskattningens utformning inom inkomstbeskattningens ram övervägs för närvarande inom 1972 års skatteutredning. Anledning finns ej att här göra några familjepolitiska överväganden. Endast de tekniska förutsättningarna för olika lösningar skall något beröras. De fördelningspolitiska effekterna av utgiftsbeskattningen på olika familjetypers skattebelastning behandlas senare.

5.13.1 *Frågan om skattelättnader för barnfamiljerna*

Som ett skäl mot utgiftsskatten har ofta anförts att den skulle drabba barnfamiljerna hårdare än andra grupper, eftersom barnfamiljerna har en högre nödvändig konsumtion än vad övriga skattskyldiga normalt har. Som redan delvis har utvecklats i kapitel 2 ovan och som kommer att beröras ytterligare i kapitel 7 är detta beroende av dels barnfamiljernas inkomstutveckling dels deras sparbenägenhet både absolut och jämfört med andra grupper.

Även om stödet till barnfamiljerna kan ske och i Sverige har skett på andra vägar än genom skattesubventioner, har dock ifrågasatts om man

inte i en progressiv utgiftsskatt borde göra vissa differentieringar av skatteuttaget med hänsyn till den skattskyldiges försörjningsbörda eller barnantal. En sådan differentiering torde snarast vara lättare att tekniskt åstadkomma inom utgiftsbeskattningens ram än inom inkomstbeskattningen. Tekniken blir dock i detaljerna beroende av om en fortsatt övergång till individuell beskattning kommer att ske. Principerna för en eventuell differentiering berörs dock ej härav. Man skall observera att effekterna av en lägre beskattning för barnfamiljerna är något annorlunda i utgiftsbeskattningen än i inkomstbeskattningen. En inkomstskattesubvention kommer att verka oavsett om familjen använder inkomsten till konsumtion eller sparande. En utgiftsskattesubvention däremot berör endast den del av inkomsten som konsumeras.

En differentiering av skatteuttaget till barnfamiljernas förmån kan enklast ske genom att det skattefria grundbeloppet sätts högre med hänsyn till antal barn, vilket medför att en mindre del av konsumtionen träffas av progressiv utgiftsskatt. Huruvida en differentiering bör ske är dock en politisk fråga som faller utanför denna studie. Här skall endast konstateras att de tekniska förutsättningarna för en lindrigare beskattning av barnfamiljerna finns.

5.13.2 *Progressiv utgiftsskatt och individuell beskattning av makar*

I inkomstbeskattningen har individuell beskattning endast genomförts beträffande arbetsinkomster. Övriga inkomster sambeskattas huvudsakligen därför att den nuvarande giftorättsgemenskapen medför att det för makarnas förmögenhetsförhållanden är av underordnad betydelse vem av makarna som formellt äger tillgångarna. Giftorättsgemenskapen möjliggör också gåvoskattefria förmögenhetsöverföringar mellan makarna. Detta innebär att det vid en individuell beskattning finns risk för att avkastningsgivande tillgångar systematiskt överförs till den make, som har lägsta inkomsten, för att på så sätt minimera skatten på den avkastning, som ändå kommer makarna gemensamt tillgodo. Förmögenhetskoncentrationen hos ena maken innebär oftast inte något reellt avstående eller någon reell förmögenhetsförsämring för andra maken.

Frågan är då hur dessa problem ställer sig i utgiftsskatten. Problemställningen blir här något annorlunda. Här finns det anledning att skilja mellan inkomst avsedd för omedelbar konsumtion och sådan inkomst som sparas. Också frågan om förmögenhetsöverföringar mellan makar kommer i ett annorlunda läge beroende på teknikvalet vid beskattningen.

Vad först angår inkomster avsedda för konsumtion, är problemen precis desamma som vid inkomstskatten. Kontrollen är numera så välutbyggd att några större inkomstöverföringar av arbetsinkomster mellan makar ej bör kunna förekomma. Vad angår överföringar av andra inkomster, såsom kapitalinkomster, är den frågan avhängig av möjligheterna till förmögenhetsöverföringar. Härtill återkommes senare.

Om två makar tillsammans har större inkomster än de konsumerar, finns det i inkomstbeskattningen ett incitament att tillföra sparandet den maken, som har den lägsta inkomsten, för att få en lägre beskattning på avkastningen. Detta gäller i begränsad omfattning även i vårt nuvarande sambeskattningssystem. Man konsumerar således den högst beskattades inkomster. Vid

en individuell beskattning är detta incitament starkare ju större sparandet är.

Om man inför en progressiv utgiftsskatt blir incitamentet snarast att låta den med de högsta inkomsterna stå för sparandet. Skälet härför är att den skattemässiga effekten av avdraget för sparande blir större ju högre inkomst man har. Det betyder att överföringar av inkomst, som skall sparas, från den högbeskattade maken till den lågbeskattade saknar fördelar i den progressiva utgiftsskatten. Har sparandet en gång redovisats hos den ena maken är sparandet också låst där, vilket vid framtida konsumtion föranleder, under förutsättning att inkomstförhållandena ej förändras, att sparandeupplösningen träffas av motsvarande högre beskattning. Någon reell fördel eller fördel på längre sikt uppstår ej av att sparandet redovisas hos den ena eller andra maken.

Man kan sammanfatta situationen på följande sätt. Sparande hos den make som har högsta inkomsten föranleder "högt sparavdrag" men också hög beskattning av framtida sparandeupplösning. Sparande hos den, som har lägsta inkomsten, medför "lågt sparavdrag" men också låg beskattning av framtida sparupplösning. Kortsiktigt medför utgiftsskatten snarast fördelar med att den högst beskattade maken står för sparandet. Det innebär att försök till inkomstöverföringar till den lägst beskattade maken i sådana fall ej bör bli lika vanligt som vid inkomstbeskattningen. Utgiftsskatten medför i detta hänseende inga extra problem vid en övergång till en individuell beskattning. Den situation som ger den för två makar minsta skattebelastningen består i att båda makarna har inkomster vilka de konsumerar i så jämn takt och med så jämn fördelning som möjligt mellan dem av utgifterna, så att båda makarna kan utnyttja sitt skattefria grundavdrag. Någon större skillnad mot de skattefördelar som den individuella inkomstbeskattningen idag medför, innebär emellertid inte detta.

Vad ovan sagts gäller dock endast under förutsättning att förmögenhetsöverföringar ej kan ske mellan makar utan beskattning.

Om man ser till förmögenhetsöverföringar inom familjen, blir vid utgiftsbeskattningen effekten för mottagaren alltid att förvärvet utgör skattepliktig inkomst. Frågan om beskattningen utlöses eller ej avgöres av om den förvärvade egendomen konsumeras eller sparas.

Vad gäller effekterna på utgivarsidan, blir dessa olika beroende på vilken ställning man tar i fråga om sparandeupplösning genom gåva och bodelning, dvs. beträffande skattekonsekvenserna för utgivaren. En metod är att man avstår från att behandla gåvor och andra egendomsöverföringar beträffande prioriterade investeringar – dvs. sådana som medfört sparavdrag – såsom sparandeupplösning, dvs. konsumtion. Detta innebär att man skulle behålla den nuvarande gåvobeskattningen som ett skattehinder mot egendomsöverföringar av skatteskäl. Summan av gåvoskatten och mottagarens utgiftsskatt skulle i normalfallen neutralisera den skattevinst som överföringen annars skulle kunna innebära för familjen. Det finns i och för sig många skäl för en sådan behandling – bl. a. kan anföras att något tillgodogörande för privat bruk ej skett från utgivarens sida.

Det finns dock två väsentliga nackdelar med detta förfarande. Båda har med gåvoskattens begränsade räckvidd att göra. Förmögenhetsöverföringar i anledning av giftorättens utbrytande är ej föremål för gåvobeskattning.

Maken med högsta inkomsten skulle då först spara och komma i åtnjutande av avdrag härför. Därefter skulle genom ett bodelningsförfarande förmögenheten föras över till andra maken, varefter sparandet kunde upplösas till priset av den andra makens lägre skatt. Detta medför att förmögenhetsöverföringar mellan makar vid den skisserade konstruktionen av utgiftsskatten skulle kunna medföra stora skattefördelar för makarna, om inte antingen sambeskattningen bibehålls, eller reglerna om makars giftorättsgemenskap upphävs, så att endast gåvoöverföringar kan komma i fråga.

Den andra nackdelen med den skisserade konstruktionen har att göra med att vissa allmännyttiga stiftelser och andra organ åtnjuter gåvoskattefrihet. Ej heller i dessa fall skulle gåvoskatten kunna fungera som spärr. Effekten skulle, som redan nämnts, i själva verket bli en slags avdragsrätt för bidrag till allmännyttiga ändamål.

Båda de nämnda effekterna kan emellertid undgås om man väljer den konstruktionen av utgiftsskatten, att gåvor och annan sparandeupplösning genom förmögenhetsöverföringar såsom bodelning behandlas som konsumtion hos utgivaren. Då medför en gåva eller egendomsöverföring på grund av giftorätt full beskattning hos utgivaren. Mottagarens beskattning förändras inte. Förvärvet utgör fortfarande skattepliktig inkomst för mottagaren, men skattens effektuerande beror på om konsumtion sker eller ej. Det kan då ifrågasättas om det finns skäl att i det läget bibehålla även gåvobeskattningen. Ställningstagandet på den punkten får dock tillsvidare anstå.

Väljer man denna metod med "avskattning" av utgivaren och beskattning av mottagaren kan någon skattevinst vid överföringar av sparad inkomst mellan makar ej uppstå. I det hänseendet torde övergången till individuell beskattning snarast underlättas genom införandet av en så uppbyggd utgiftsskatt. Även om beskattningseffekten vid första anblicken kan synas drastisk, torde effekten i själva verket ej vara alltför genomgripande. Det handlar egentligen endast om återtagandet av en skatteförmån som tidigare givits. I ett system med helt individuell beskattning framstår effekten som följdriktig. Vid en individuell beskattning bör avdrag endast erhållas för sparande, som tillkommer den individuellt skattskyldige. Vid gåva och bodelning är det fråga om sparande för annans räkning – alltså bör beskattning ske då sparandet övergår till annan person. Vad gäller gåvor och andra förmögenhetsöverföringar av sådana tillgångar, som ej betraktats som sparande, blir situationen för utgivaren precis densamma som i det nuvarande inkomstskattesystemet, dvs. ingen beskattningsåtgärd. För mottagaren bör tillskottet heller inte utgöra skattepliktig intäkt.

Vid arv har ovan i avsnitt 5.11 föreslagits att arv av lösöre och liknande tillgångar ej bör föranleda utgiftsbeskattning. Detta bygger dock på att en arvsbeskattning bibehålls. Om gåvobeskattningen bibehålls finns ej några skäl till utgiftsbeskattning av motsvarande gåvor. Om gåvobeskattningen avskaffas, bör dessa tillskott vara utgiftsskattepliktiga för mottagaren. Den faktiska beskattningen blir dock även här beroende av om mottagaren investerar det mottagna i avdragsberättigat sparande eller ej. Utgiftsskatten får då delvis samma funktion som gåvoskatten men kommer att utgå även på sådana typer av förvärv, exempelvis genom bodelning, där gåvoskatt ej utgår. Det torde knappast förekomma överföringar i större skala av denna

typ av egendom. Men även här torde utgiftsskatten snarast underlätta en övergång till individuell beskattning.

Av det ovan anförda torde framgå att införandet av progressiv utgiftsskatt ej behöver innebära några ökade svårigheter för en total övergång till individuell beskattning. Beroende på valet av teknik beträffande utgivarens beskattning vid benefika egendomsöverföringar torde den progressiva utgiftsskatten snarast vara bättre anpassad till en individuell beskattning än den progressiva inkomstskatten. Den synes även generellt sett innebära svagare incitament för äkta makar att av skatteskäl söka åstadkomma inkomstöverföringar. Om inkomstskatten göres proportionell, som arbetsmodellen utgår från, uppstår inte heller i inkomstbeskattningen några problem vid en total övergång till individuell beskattning.

Den hybrid mellan sam- och särbeskattning, som det nuvarande systemet innebär med sin olika behandling av A- och B-inkomster, framstår som svårhanterlig i ett utgiftsskattesystem. Orsaken härtill är att avdrag för sparad arbetsinkomst måste ske från den individuellt beskattade A-inkomsten, medan en sparupplösning i flertalet fall måste behandlas som sambeskattad B-inkomst, såvida inte speciella redovisningsregler införs för sparandets ursprung. I ett utgiftsskattesystem synes det därför önskvärt med antingen en fullt genomförd individuell beskattning eller en konsekvent sambeskattning. Det senare alternativet synes emellertid av politiska skäl mindre troligt.

Frågan om behandlingen av lånetransaktioner mellan närstående har behandlats ovan i avsnitt 5.10.

5.14 Internationella problem i samband med utgiftsskatten

I tidigare utredningar rörande den progressiva utgiftsskatten har de internationella aspekterna inte berörts. Så internationaliserat som Sverige är idag torde det vara nödvändigt att beakta de internationella problem som är förknippade med utgiftsskatten.

När man diskuterar de problem på det internationella planet, som är involverade i en progressiv utgiftsskatt, bör man skilja på följande fem fall:

permanent respektive tillfällig utflyttning,
permanent respektive tillfällig inflyttning och
dubbelbeskattningsfallen.

Först bör observeras att en progressiv utgiftsskatt endast kan tillämpas beträffande här bosatta skattskyldiga. Tekniken med avdrag för sparande och beskattning av sparandeupplösning gör det omöjligt att beskatta utomlands boende efter samma principer. Utomlands bosattas svenska inkomster blir självklart underkastade den proportionella inkomstskatten. Det kan emellertid också övervägas att i dessa fall göra inkomstskatten progressiv genom att överföra utgiftsskattens skatteskala till inkomstskatten, när fråga är om beskattning av här icke bosatta. Detta skulle också minska behovet av justeringar i dubbelbeskattningsavtalen på grund av införandet av progressiv utgiftsskatt.

5.14.1 *Permanent utflyttning*

Ett av de svåraste problemen att lösa i en progressiv utgiftsskatt är att det förmodligen kommer att krävas någon form av avskattning för den, som flyttar ut ur landet, av det sparande för vilket avdrag tidigare erhållits. Om viss genomsnittsberäkning tillåts, behöver en utflyttningsskatt inte överstiga 40–50 % av det tidigare avdragna sparade beloppet.

Vid utflyttning äger den utflyttande idag icke utan vidare att föra ut sitt kapital. Härför måste tillstånd begäras av riksbanken, som i samband med utflyttningen normalt endast medger viss begränsad kapitalutförsel. Tillstånd att föra ut hela kapitalet medges regelmässigt först senare.

Införandet av utgiftsskatt torde komma att kräva att riksbanken ej medger tillstånd till kapitalutförsel, om inte först utgiftsskatt erlagts eller betryggande säkerhet ställts för skattens erläggande. Risk kan föreligga för att vissa skattskyldiga söker flytta ut och föra ut sitt kapital, som genom avdragsrätten för sparande ofta kan vara större än i dagens skattesystem om än belastat med en latent skatteskuld, utan att erlägga utgiftsskatt på tidigare erhållna sparavdrag.

Ett sådant förfarande kräver dels att skattebrott begås dels att kapitalet smugglas ur landet, vilket innebär valutabrott och risk för upptäckt vid utförseln. För att vara lönsamt kräver förfarandet dessutom att huvuddelen av den skattskyldiges tillgångar utföres. Konsekvensen är vidare att den skattskyldige ej kan komma tillbaka till Sverige utan betydande såväl straffrättsliga som ekonomiska påföljder. För att en sådan utflyttning skall kunna vara meningsfull fordras att den skattskyldige förfogar över mycket stora belopp, som gör honom oberoende av hans utkomstmöjligheter i Sverige.

Utflyttning innebärande såväl skatte- som valutabrott förekommer i begränsad utsträckning också idag. Även om utgiftsskatten medför att vinsten på sådan utflyttning kan bli något större, förefaller det knappast troligt att särskilt många andra än de, som redan i dagens skattesystem företar sådana åtgärder, skulle vara beredda att med brottsliga åtgärder undgå sin skattskyldighet vid utflyttning. Man torde också ha anledning räkna med att införandet av utgiftsbeskattning kommer att skärpa myndigheternas vaksamhet i detta avseende.

5.14.2 *Tillfällig utflyttning*

Vid tillfällig utflyttning, t. ex. då anställda i svenska internationella koncerner placeras utomlands på viss tid, synes en avskattning enligt ovan redovisade principer väl drastisk. I sådana fall synes en lämplig väg vara att en skatteberäkning i och för sig genomföres, men att anstånd med skattens uttagande medges mot att bankgaranti för skattens belopp ställs av den skattskyldige eller t. ex. hans arbetsgivare. Anståndet bör avse viss tid exempelvis tre år och bör kunna förlängas. Om återflyttning ej sker uttages skatten. Sker återflyttning däremot, går den skattskyldige åter in i systemet, varvid den tidigare beskattningsåtgärden upphävs. Den temporära utflyttningen har då inte medfört några skattekonsekvenser. I den mån sparandeupplösning skett bör dock beskattning inträda. Ökning av sparandet bör också medföra avdragsrätt mot framtida sparupplösning.

En speciell situation uppstår för sådana skattskyldiga, som formellt kvarstår som bosatta i Sverige men som på grund av den s. k. ettårs-regeln i 54 § kommunalskattelagen åtnjuter inkomstskattefrihet för sin utländska arbetsinkomst. Den tekniska lösningen för den situationen blir beroende av om den utländska inkomsten skall träffas av utgiftsskatt eller ej. I det senare fallet torde ändock en årlig deklarationsplikt få upprätthållas för att det sparande, som sker av den utländska inkomsten, inte skall bli föremål för beskattning vid en framtida sparupplösning.

5.14.3 *Permanent inflyttning*

Inflyttning till landet kräver ett förfarande med registrering av ingångsförmögenheten av samma slag som kan bli aktuellt generellt vid övergången till progressiv utgiftsskatt. Se mera härom nedan under 5.17. Inträdet i det progressiva utgiftsskattesystemet bör dock ej ske förrän bosättningen här kan anses någorlunda permanent.

Med tanke på att återinflyttning kan tänkas ske av personer, som vid sin tidigare utflyttning underlåtit att erlägga utgiftsskatt på sitt utförda kapital, bör dessa regler också innehålla bestämmelser om att avräkning skall ske från den skattefria ingångsförmögenheten för vid tidigare utflyttning utfört obeskattat kapital. Regeln bör göras tidsobegränsad.

5.14.4 *Tillfällig inflyttning*

På samma sätt som det vid tillfällig utflyttning kan förefalla opraktiskt att den skattskyldige skall behöva tillfälligt utträda ur systemet, kan det vara opraktiskt att den som endast vistas här i landet kortare tid skall behöva inträda i systemet för att åter utträda genom ett avskattningsförfarande, när han något år senare lämnar landet.

Därför kan det vara lämpligt att låta den här tillfälligt boende ej erlägga progressiv utgiftsskatt. I stället blir han skattskyldig till både proportionell och progressiv inkomstskatt, med tillämpning av samma skatteskala som i utgiftsskatten. Beträffande tekniken se vad som anförts ovan rörande här icke bosattas behandling. Detta förfarande bör måhända användas beträffande alla inflyttande under en övergångsperiod på t. ex. tre år, varefter obligatoriskt inträde i den progressiva utgiftsskatten sker. Det bör också i så fall öppnas möjligheter till ett tidigare frivilligt inträde i systemet, om den inflyttade finner det lämpligt med hänsyn till exempelvis företagna investeringar. Genom dessa åtgärder undviks tillfälliga in- och utträden i systemet, varigenom ett komplicerat problem undgås.

5.14.5 *Dubbelbeskattningsfallen*

Som ovan anförts uppkommer inga dubbelbeskattningsproblem beträffande här icke bosatta med svenska inkomster, då utgiftsskatten ej omfattar dessa inkomster. Här utgår i stället traditionell inkomstskatt. Vad som nedan anförs gäller således endast de problem som rör skattskyldiga bosatta i Sverige.

Dubbelbeskattningsproblem kan uppstå beträffande de utländska inkom-

ster, som här bosatta skattskyldiga uppbär. De utländska inkomsterna bör vara underkastade progressiv utgiftsskatt liksom omvänt av riksbanken sanktionerade investeringar utomlands bör medföra avdragsrätt. I och för sig är det dock möjligt med ett system, där avdrag ej föreligger för investeringar i utlandet. Det medför dock också att endast vinsten på dessa investeringar blir föremål för progressiv utgiftsskatt men ej själva desinvesteringen. Därför bör utländska förvärvskällor i sin helhet ingå i utgiftsbeskattningen.

De svenska dubbelbeskattningsavtalen är inte utformade på ett sådant sätt att utgiftsskatten automatiskt kan komma att omfattas av avtalen. Därför synes lämpligaste vägen vara att lösa dubbelbeskattningsproblemen direkt i lagstiftningen med hjälp av ett skatteavräkningssystem av samma typ som i 24–28 §§ i lagen om statlig inkomstskatt.

Avräkningen bör dock ej omfatta hela den utländska skatten utan endast den del som kan anses motsvara utgiftsskatten. Annars uppstår en dubbelavräkning, eftersom avräkning eller annat undantagande från skatt också förekommer vid inkomstbeskattningen. Avräkningen bör därför begränsas till att avse den del av den utländska skatten, som överstiger 30 % av inkomsten, dvs. vad som enligt arbetsmodellen överstiger vad som motsvarar svensk inkomstskatt. För att uppnå fullständig neutralitet i beskattningen bör den del av den utländska skatten, som således ej får avräknas från utgiftsskatten när den erläggs, behandlas på samma sätt som erlagd svensk inkomstskatt. Det innebär att inte heller utländsk erlagd inkomstskatt, till den del avräkning ej får ske, bör behandlas som konsumtion. Beloppet skall därför undantas från utgiftsbeskattning.

Den föreslagna lösningen undanröjer all internationell dubbelbeskattning i såväl alla de fall där dubbelbeskattningsavtal ej föreligger, som i de fall där dubbelbeskattningsavtal föreligger, oavsett vilken metod för dubbelbeskattningens undanröjande, som använts i avtalen.

När Sverige tillerkänts uteslutande beskattningsrätten för här bosattas inkomster uppstår över huvud taget inte frågan om dubbelbeskattning. I dessa fall erläggs ingen skatt i det andra landet och inkomsten ingår i den svenska taxerade inkomsten på vanligt sätt och därigenom också i skattebasen för utgiftsskatten. Någon avräkning av utländsk skatt blir då aldrig aktuell.

När det andra landet vid "exemption-avtal" tillerkänts beskattningsrätten, såsom vid inkomst av fastighet i det andra landet, kommer inkomsten ej att ingå i den taxerade inkomsten i Sverige och därmed heller inte i skattebasen för utgiftsskatten. Den utländska inkomsten får i dessa fall på så sätt automatiskt samma behandling vid utgiftsbeskattningen som vid inkomstbeskattningen. Flertalet "exemption-avtal" innehåller emellertid progressionsförbehåll, som innebär att Sverige har rätt att vid progressionsberäkningen beakta den utländska inkomsten. Om det anses önskvärt att den utländska från svensk beskattning undantagna inkomsten skall påverka progressionsberäkningen också för utgiftsskatten, torde det inte möta några svårigheter att i utgiftsskattelagstiftningen införa en bestämmelse om progressionsberäkning av samma slag som de som finns i avtalen.

En annan väg att vid utgiftsbeskattningen behandla på grund av "exemption-avtal" från svensk inkomstskatt undantagen inkomst är att låta inkomsten ingå i utgiftsskattebasen och bli föremål för utgiftsbeskattning,

trots att inkomstskatt ej kan utgå, varefter de ovan föreslagna avräkningsreglerna tillämpas, innebärande att den utländska skatt, som erlagts för inkomsten, får avräknas från den utgiftsskatt som skall erläggas. Härigenom blir en korrekt progressionsberäkning automatiskt följden utan att specialbestämmelser härom behöver införas.

När det föreligger "credit-avtal" uppstår heller inga problem i de fall, där det andra landet tillerkänts beskattningsrätten. Den föreslagna avräkningsregeln verkar här på samma sätt som avtalsavräkningen vid inkomstbeskattningen. Beskattningsresultatet blir härigenom detsamma som om dubbelbeskattningsavtal förelegat även beträffande utgiftsskatten.

Även om det skulle vara ett önskemål att på sikt inlemma utgiftsskatten i dubbelbeskattningsavtalen, torde det således i och för sig vara möjligt att införa utgiftsskatten utan att svårare komplikationer på grund av dubbelbeskattningsproblem skall behöva uppstå. Något avtalssystem behöver ej vara färdigt vid skattens införande.

5.14.6 *Förslagets förhållande till dubbelbeskattningsavtalens nondiskrimineringsklausuler*

De föreslagna lösningarna innebär att inkomster, som uppbärs av å ena sidan utomlands boende och här tillfälligt boende och å andra sidan i Sverige stadigvarande boende, blir beskattade enligt olika metoder. Fråga uppstår då om detta kan anses stå i strid med non-diskrimineringsklausulerna i våra dubbelbeskattningsavtal.

Om man ser till OECD:s modellavtal och dess artikel 24, som innehåller non-diskrimineringsreglerna, kan konstateras att punkt 1 förbjuder att medborgare i en annan avtalsslutande stat utsätts för en annan eller hårdare beskattning än medborgarna i beskattningsstaten.

De föreslagna reglerna skiljer ej på medborgare i olika stater. Det avgörande är i stället var de är bosatta, vilket innebär att en utomlands boende svensk medborgare behandlas på samma sätt som utomlands boende utländska medborgare med svenska inkomster. De föreslagna reglerna strider därför i detta avseende ej mot non-diskrimineringsreglerna i OECD:s modellavtal.

Punkten 4 av artikel 24 behandlar beskattningen av fasta driftställen och föreskriver, att fast driftställe, som ett företag i ena staten har i den andra staten, ej får beskattas på oförmånligare sätt än fasta driftställen som innehas av bosatta i den andra staten. Det skall observeras att bestämmelsen endast avser fasta driftställen i rörelse och ej exempelvis fastigheter. Antalet fall med utomlands boende fysiska personer, som driver rörelse i Sverige från fast driftställe, torde var mycket begränsat.

Då punkt 4 i motsats till punkt 1 behandlar jämställdhet mellan personer bosatta i de båda avtalsslutande staterna har bestämmelsen trots sin begränsade praktiska räckvidd relevans för de föreslagna reglerna. Emellertid föreskriver bestämmelsen ej beskattning enligt samma formella regler för in- och utlänningar, vilket understryks i kommentaren till modellavtalet. Det föreskrivs endast att beskattningen ej får vara mer tyngande för den utomlands bosattes driftställe. I förevarande fall är avsikten ej att åstadkomma en mer tyngande beskattning av den utomlands bosattes fasta driftställe i Sverige. Även om så kan komma att ske i individuella fall, torde

det ej i allmänhet bli följden av inkomstbeskattning i stället för utgiftsbeskattning.

En rimlig tolkning av modellavtalets bestämmelser ger till resultat, att den föreslagna regleringen rörande beskattning av utomlands bosattas svenska inkomster inte heller i detta avseende står i strid med modellavtalets non-diskrimineringsregler.

OECD:s modellavtal och därmed huvudparten av våra moderna dubbelbeskattningsavtal ställer således inga hinder i vägen för de föreslagna lösningarna.

Vad ovan anförts är endast en mycket kortfattad genomgång av de internationella problemställningarna. De förslag till lösningar på problemen, som framförs, bör endast betraktas som exempel på vägar genom vilka man skulle kunna lösa de problem som uppstår.

De problem på det internationella planet, som utgiftsskatten kan komma att medföra är ingalunda lättlösta och måste därför noga beaktas. Utredningsarbetet i denna del torde dock få anstå tills större klarhet vunnits beträffande de generella förutsättningarna för den progressiva utgiftsskattens införande. Den gjorda genomgången tyder på att problemen dock icke bör vara olösbara.

5.15 Kontrollfrågorna

Den progressiva utgiftsskatten medför i vissa avseenden andra kontrollproblem än inkomstskatten, även om det i huvudsak är tillräckligt med det kontrollmaterial, som används vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Det är få nya uppgifter från de skattskyldiga som tillkommer. Emellertid får flera av de redan idag lämnade uppgifterna, som nu är av mindre betydelse särskilt på förmögenhetssidan och som därför i allmänhet inte kontrolleras, en helt annan och större betydelse i utgiftsskattesystemet. Härav följer ett större kontrollbehov. Även om kontrollområdet på så sätt utökas är merparten av den nödvändiga tillkommande kontrollen av enkel beskaffenhet, som med fördel kan ske via data. Endast på två områden, schablontaxerade villors förbättringskostnader och fordringsförhållanden mellan privatpersoner, tillkommer mer kvalificerade kontrollproblem.

När det gäller inkomster och utgifter i förvärvskälla uppkommer inga nya kontrollproblem. Den enkla redovisning, som utgiftsskatten här kräver, medför inga andra uppgifter än sådana som redan lämnas vid inkomstbeskattningen – utom beträffande inkomst av rörelse där viss mindre komplettering behövs. När det gäller kontrollen av att sådant, som närmast är anskaffning för privat bruk, ej redovisas som företagssparande och av att företagare ej tillgodogör sig konsumtionsförmåner från företaget, torde de nyligen antagna kontrollreglerna för fåmansbolag m. m. vid inkomstbeskattningen vara väl tillfyllest också för kontrollbehoven vid en utgiftsskatt. I övrigt medför utgiftsbeskattningen snarast mindre kontrollproblem beträffande rörelseredovisningen än inkomstbeskattningen.

I vissa avseenden underlättas kontrollfrågorna. Särskilt gäller det vid överlåtelse av sådan egendom som betraktas som sparande. Som redan behandlats ovan i samband med villabeskattningen, har köparen och säljaren därvid

mot varandra stridande intressen på ett sådant sätt att risken för "pengar under bordet" måste bedömas som betydligt mindre än för närvarande. Köparens mycket starka intresse att inte få köpeskillingen lägre angiven än den verkliga, då han annars går miste om det omedelbara avdrag för investering, som han är berättigad till, balanseras mot säljarens intresse att inte redovisa högre köpeskilling än den verkliga, då han annars blir beskattad för en fiktiv inkomst.

När det gäller redovisning av sparande och skulder krävs i huvudsak inga andra uppgifter än de som redan återfinns i förmögenhetsdeklarationen. Den utformning förmögenhetsdeklarationen har redan idag är tillräcklig för redovisning och kontroll av förmögenhetsmassan och av att inget sparande, för vilket avdrag erhållits, senare "försvinner" utan att utlösa utgiftsskatt. Därför krävs för utgiftsskatten endast vissa enklare uppgifter beträffande förändringar i sparandet, som i och för sig redan finns i den skattskyldiges vanliga deklarationsunderlag. I det följande skulle några speciella kontrollfrågor beröras.

5.15.1 *Kontroll av sparande*

Vid utgiftsbeskattningen får kontrollen i vissa avseenden en annan inriktning än vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Så kommer beträffande sparande kontrollen för utgiftsbeskattningen snarast att avse om uppgivet sparande faktiskt ägt rum – inte som vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen att allt sparande redovisats. Detta motsatsförhållande mellan de olika skatteformerna underlättar i själva verket kontrollen. Det som är fördelaktigt att redovisa vid utgiftsbeskattningen är ofta ofördelaktigt vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen och vice versa.

Flertalet vid utgiftsbeskattningen avdragsgilla sparformer lämpar sig för kontroll via data. För närvarande pågår en politisk debatt om var gränsen med hänsyn till den personliga integriteten bör gå för samhällets kontroll, särskilt via centrala datasystem.

Rent allmänt bör framhållas att frågan om skatte- och särskilt då datakontrollens omfattning knappast kan bedömas utan att också beskattningens höjd och skattesystemets fördelningspolitiska ambitioner beaktas. Vid en sådan samlad bedömning torde det stå klart att det krävs ett finmaskigt kontrollsystem för att det skall vara möjligt att rättvist och i enlighet med lagstiftningens utjämnande syfte fördela den stora skattebörda det är fråga om. Därvid utgör datakontrollen – i vart fall där den inskränker sig till de skattskyldigas inkomst- och förmögenhetsförhållanden – ett billigt, effektivt och mjukt instrument. Är man inte beredd att acceptera den kontrollen, torde man bli tvungen att också sänka ambitionsnivån för vårt skattesystem.

Den utökning av datakontrollen, som ett införande av utgiftsskatt skulle behöva medföra, rör så enkla ekonomiska förhållanden, som den skattskyldige redan idag i huvudsak skall uppge i deklarationen, att kontrollen ej kan sägas komma i någon konflikt med medborgarnas intresse av personlig integritet.

När det gäller möjligheterna för skattemyndigheten att ta emot datainformation från andra registersystem har från riksskatteverket framhållits

att samordningen redan i allmänhet är så stor att några avgörande tekniska svårigheter ej kan sägas föreligga. Beträffande de olika sparformerna kan följande framhållas.

a. Banksparande

Beträffande banksparandet föreligger redan nu möjligheter och färdiga rutiner för att direkt få uppgift via dator om alla saldon och räntegottgörelser per 31.12. Någon kostnad eller administrativ merbelastning förutom vad avser den enkla hanteringen av materialet behöver ej uppstå.

b. Aktiesparande

Beträffande VPC-registrerade aktier är situationen densamma som för banksparandet. Några administrativa problem torde ej föreligga att bygga ut denna registrering till samtliga aktier som normalt går i handeln. Inte heller här uppstår nämnvärda extra kostnader eller administrativt merarbete.

c. Obligationssparande

Beträffande räntebärande obligationer föreligger redan viss registrering och möjligheter till stickprovskontroll. Premieobligationer registreras för närvarande ej. Det torde ej vara förenligt med större tekniska problem att bygga upp en sådan registrering som redan för kontrollen vid förmögenhetsskatten är önskvärd. Extra kostnader och administrativa resurser kommer dock att åtgå för att bygga upp systemet. Inom VPC föreligger planer för en obligationshantering liknande den för aktier, vilket skulle underlätta genomförandet av ett kontrollsystem.

d. Försäkringssparande

Försäkringsregistreringen är redan så gott som helt datoriserad. Svårigheter torde ej komma att föreligga att direkt föra över uppgifter om erlagda premier och utfallande belopp i den utsträckning, som kan erfordras. Uppbyggandet av redovisningssystem kommer dock att kräva vissa extra resurser.

5.15.2 *Övriga kontrollfrågor*

Kontrollfrågorna rörande villabeskattningen, fordringar och skulder, familjetransaktioner, arv och gåvor samt penninglotteri och tipsvinster har redan behandlats i samband med diskussionen om beskattningens utformning.

Sammanfattningsvis kan beträffande kontrollfrågorna anföras följande. Införandet av en utgiftsskatt kräver en viss utökning av kontrollapparaten. Någon uppskattning härav i kostnader, personalbehov eller annan resursförstärkning har ej kunnat göras. Större delen av de tillkommande kontrollåtgärderna är av enkel natur och kan i huvudsak utföras av dator. Endast vid avvikelser mellan deklarationsuppgifterna och kontrolluppgifterna finns anledning till manuell granskning. Någon större belastning på själva taxeringsorganisationen innebär därför inte denna kontroll. På ett par områden

– förbättringskostnader på villor, fordringsförhållanden mellan privatpersoner och familjetransaktioner – medför utgiftsskatten mer kvalificerade kontrollproblem, vid villabeskattningen dessutom av stor omfattning. Just beträffande förbättringskostnader på villor blir det emellertid först genom införandet av en utgiftsskatt och den skattemässiga betydelse, som förbättringskostnaden där har för villaägaren, möjligt att uppnå den kontroll, som redan nu är önskvärd beroende på det stora skatteundandragande, som förekommer. Även i andra avseenden effektiviseras kontrollen beträffande inkomst- och förmögenhetsbeskattningen.

Mot den administrativa merbelastning som utgiftsskatten otvivelaktigt medför skall alltså ställas de fördelar man samtidigt vinner i kontrollhänseende. Den administrativa belastningen måste också sammanvägas med de effekter utgiftsbeskattningen kan anses ha i materiellt hänseende. Administrativa nackdelar torde emellertid vara det pris man får betala för de mer sofistikerade skatteformer, som blir nödvändiga, när kraven på skattesystemets effektivitet stiger.

5.15.3 *Möjligheter till skatteflykt och fusk*

Vad gäller frågan om skatteflykt innehåller den progressiva utgiftsskatten färre ojämnheter än inkomstskatten. Kringgåendemöjligheterna är betydligt mer begränsade än i inkomstskatten därigenom att all inkomst beskattas lika. Skattesvinnet på grund av skatteflykt bör därför bli avsevärt mindre än i inkomstskatten. Den kontrollresurs, som idag sätts in mot olika typer av skatteflykt, kan i utgiftsbeskattningen frigöras för andra uppgifter.

Skattefusk kan aldrig helt förhindras. Men det finns anledning tro, vilket bekräftas av den amerikanska utredningen inom Advisory Commission on Intergovernmental Relations att utrymmet för fusk är mindre i utgiftsskatten än i inkomstskatten. Ett av skälen härför är att beskattningen är uppbyggd som en spegling av levnadsstandarden. Hög synlig konsumtionsnivå och låg beskattning kan inte förekomma utan att skattefusk föreligger. Den skattepliktiga privatförbrukningen kan aldrig vara lägre än konsumtionen, oavsett varifrån medlen för konsumtionen kommer. Vid inkomstbeskattningen kan stora diskrepanser föreligga mellan taxerad inkomst och levnadsstandard. Skillnaden som råder ger ingen antydan om att fusk behöver föreligga. Den progressiva utgiftsskatten har här ett väsentligt försteg framför inkomstskatten. Den bättre täckning av olika inkomstkällor som utgiftsbeskattningen ger bidrar härtill. Det skall emellertid understrykas att utgiftsbeskattningen knappast innebär några avgörande fördelar när det gäller att bekämpa det stora skatteundandragande, som sker genom arbetsbyten, oredovisade lönebetalningar och krympningar av dagskassan. En övergång till utgiftsbeskattning öppnar dock ej några nya betydelsefulla fuskvägar. Den försvårar tvärtom en del av det fusk som idag förekommer.

Det hävdas ibland att skattefusk skulle vara mer lönsamt vid en utgiftsbeskattning än vid inkomstbeskattningen på grund av möjligheterna till sparavdrag mot de deklarerade inkomsterna i de fall den från beskattning undandragna inkomsten sparas. Uppfattningen bygger emellertid på en felsyn. Inte heller vid utgiftsbeskattningen undgås vid skattefusk någon annan skatt än den på det undandragna beloppet. Vid sparande kan skatten på

den deklarerade inkomsten uppskjutas. Något ytterligare konsumtionsutrymme öppnas emellertid inte härigenom. Skatten effektueras nämligen så snart som den skattskyldige försöker tillgodogöra sig sparandet inklusive det uppskjutna skattebeloppet. Utgiftsskatten medför därför inga extra skattefördelar för skattefuskare.

5.16 Uppbördssystemet

I det nuvarande skatteuppbördssystemet strävar man efter att få så stor överensstämmelse mellan preliminärt och slutligt skatteuttag som möjligt. En fullständig överensstämmelse är emellertid inte möjlig i ett skattesystem med högt skatteuttag och hög utjämningsambition. Ett sådant system medför en mångfald marginalskattesatser och gör det nödvändigt att på ett rättvist sätt väga in i beskattningen extra arbets- och kapitalinkomster liksom de underskott som också kan förekomma. Summan överskjutande skatt uppgick för år 1974 till ca 3,8 miljarder kr. och summan kvarstående och tillkommande skatt till 2,9 miljarder kr. Härtill kommer fyllnadsinbetalningar på 3,7 miljarder kr. Antalet fall med avvikelse mellan preliminär och slutlig skatt var ca 5 miljoner. För beskattningsåret 1970, som är det senaste år för vilket statistik beträffande fördelningen föreligger, var antalet avvikelser över 1 000 kr. i ena eller andra riktningen 1 612 000 st., varav 127 000 st. över 5 000 kr. Det är således fråga om betydande avvikelser mellan preliminär och slutlig inkomstskatt både beträffande den sammanlagda summan och antalet avvikelser.

Vid utgiftsbeskattningen är skattebasen en annan än vid inkomstbeskattningen. För de flesta vanliga inkomsttagare verkar emellertid utgiftsskatten på samma sätt som inkomstskatten, då de i allmänhet konsumerar sina inkomster. Därför är det möjligt med samma typ av källbeskattning för utgiftsskatten som för inkomstskatten. Preliminär skatt uttages således lämpligen på hela inkomsten, som om den skulle konsumeras. Detta innebär således, att preliminär A-skatt uttas på hela tjänsteinkomsten och att preliminär B-skatt uttas på grundval av föregående års konsumtion eller preliminär deklaration.

Antalet avvikelser mellan preliminär och slutlig skatt kommer med detta system knappast att ökas jämfört med nuläget. Däremot kan antalet större avvikelser förväntas bli fler. Effekten av en avvikelse är dock mindre i utgiftsbeskattningen än i det nuvarande systemet. Till denna fråga skall återkommas längre fram. För den stora mängden skattskyldiga kommer emellertid utgiftsskatten knappast att medföra större förändringar eller avvikelser mellan preliminär och slutlig skatt än vad extrainkomster, ränte- och andra avdrag redan idag medför. För exempelvis villaägarna kommer höjningen av schablonintäkten med två procentenheter att i huvudsak neutralisera avdraget för amorteringarna. I den utsträckning extrainkomster och tillfälliga inkomster, som normalt ligger utanför källbeskattningen, sparas, kommer sparavdragen i många fall snarast att förbättra överensstämmelsen mellan preliminär och slutlig skatt. Också för skattskyldiga med komplicerade inkomstförhållanden kommer införandet av utgiftsskatt att snarast förbättra överensstämmelsen mellan preliminärt och slutligt skatteuttag, då

i dessa fall inkomsterna kan förväntas variera mera mellan olika år än konsumtionen. Sparandeupplösning för konsumtion medför å andra sidan att preliminärskatteuttaget blir för lågt.

I vad mån detta kommer att medföra större problem är beroende av de skattskyldigas förmåga att överblicka sin skattesituation i samband med sparandeupplösningen. Om betydande sparmedel förbrukas under ett år utan att skattekonsekvensen medtas i den ekonomiska planeringen, kan detta medföra svårigheter för den skattskyldige att sedan klara av skattebetalningarna. Detta problem existerar redan i dagens system beträffande icke preliminärbeskattade extra inkomster och försäljningsinkomster samt för skattskyldiga, som erlägger B-skatt och har stigande inkomster. Problemet torde emellertid komma att accentueras betydligt i utgiftsbeskattningen med den skillnaden att problemet förflyttas från inkomst- till utgiftssidan. Ovanan att beakta utgiftssidan kan medföra betydande problem.

Generellt bör utgiftsskatten medföra större avvikelser mellan preliminär och slutlig skatt än inkomstskatten. Några mätningar av förväntade avvikelsers storlek har ej kunnat företas. För dem med stora skillnader får man använda jämkningsmetoder av samma eller liknande slag som de, som redan nu finns.

Som nämnts ovan har skillnaden mellan preliminär och slutlig skatt vid den föreslagna typen av utgiftsskatt en mildare effekt för den skattskyldige än i nuvarande system. Om en skattskyldig idag erhåller kvarskatt på 5 000 kr. i anledning av en extrainkomst på 7 500 kr., som han förbrukat, måste han vid 66 % marginalskatt tjäna 15 000 kr. för att ha pengar att betala såväl kvarskatten som inkomstskatt på det belopp, som åtgår för skatterna, om han inte har sparade medel att betala skatten med. Denna uppbördssystemets s. k. arbetsstimulerande effekt står inte alltid klar för de skattskyldiga, som därigenom kan råka in i ekonomiska svårigheter. En kvarskatteskuld kan i dagens system på så sätt medföra för lång tid eftersläpande effekter.

Om samma skattskyldige vid en renodlad utgiftsskatt med samma marginalskatteuttag förbrukat 7 500 kr. blir skatten härpå formellt 15 000 kr., dvs. samma belopp som den skattskyldige måste intjäna i inkomstskattesystemet för att kunna bli kvitt sin kvarskatt på formellt endast 5 000 kr.

På grund av att det belopp, som erläggs i skatt, ligger utanför skattebasen för utgiftsskatten, behöver den skattskyldige i ett renodlat utgiftsskattesystem inte heller tjäna mer än 15 000 kr. för att täcka motsvarande kvarskatteskuld, då någon utgiftsskatt ej kommer att utgå på den inkomst som åtgår till kvarskattebetalningen. Någon ytterligare beskattning på grund av att en del av inkomsten åtgått till skattebetalning blir det alltså inte fråga om, i motsats till vad som är förhållandet i inkomstbeskattningen.

De högre kvarskatter, som det höga formella utgiftsskatteuttaget på marginell extra konsumtion kan leda till, medför således inte någon ökad belastning jämfört med det nuvarande systemet. Ett formellt kvarskattebelopp medför en mindre ekonomisk belastning för de skattskyldiga än vad motsvarande kvarstående skattebelopp medför i dagens skattesystem. Därför kommer det högre antalet större avvikelser ej att medföra så stora problem som man vid en ytlig granskning av frågan kan få intrycket av.

Den föreslagna modellen med en kombination av en proportionell inkomstskatt på 30 % och en progressiv utgiftsskatt medför dock att de påvisade kumulativa kvarskatteproblemen i det nuvarande skattesystemet i begränsad omfattning kommer att kvarstå beträffande den proportionella inkomstskattedelen.

Införes en utgiftsbeskattning krävs en noggrann studie av uppbördssystemets olika delar. Det är troligt att omarbetningar i flera avseenden bör göras. Så bör t. ex. ansvarsfrågorna rörande skatten vid gåvor, som innebär sparandeupplösning, förmodligen utformas så att också gåvotagaren står ett visst ansvar.

5.17 Övergångsregler

En delvis övergång till ett skattesystem med annorlunda uppbyggnad medför alltid svåra övergångsproblem. Detta gäller även beträffande införandet av progressiv utgiftsskatt.

Övergångsproblemen består här främst i att den progressiva utgiftsskatten beskattar sparandeupplösning och ger avdrag för skuldminskning. I bägge fallen förutsätts emellertid att sparandet tidigare givit rätt till avdrag och att upptagandet av lånet medfört beskattning. Brister dessa förutsättningar uppkommer i sparfallet dubbelbeskattning och i lånefallet oförtjänta skattevinster. I ett ganska långt övergångsskede kommer det att finnas sparande, som bildats under tiden före utgiftsskattens införande och därför ej medfört avdragsrätt, och tidigare upptagna lån som ej medfört skatteplikt. För att lösa de problem, som därvid uppstår, torde i princip upplösning av gammalt sparande få ske utan beskattning och amorteringar av gamla lån få ske utan rätt till avdrag – i vart fall till någon del och under ett övergångsskede.

Tekniskt kan detta ske enligt olika modeller. Nedan skall tre modeller beröras. I alla tre fallen krävs en registrering av ingångsförmögenheterna motsvarande en detaljerad förmögenhetsdeklaration. Genom något skärpta krav på den nuvarande förmögenhetsredovisningen kan detta uppnås utan större administrativ omgång. Tidigare års förmögenhetsdeklarationer torde ge tillräcklig möjlighet till kontroll av att inte fiktiva tillgångar upptas. Kontrollen av att sparandet inte upptas för högt medför, som visats i avsnitt 5.15, knappast större problem. Att sparande inte upptas till för låga belopp har närmast formell betydelse. Materiellt är det nämligen av mindre betydelse om sparavdraget erhålles genom tillämpning av övergångsreglerna eller genom att sparandet tages fram efter lagens ikraftträdande. Någon anledning att i övergångsskedet dölja förmögenhet för att senare erhålla sparavdrag finns ej. Om så sker uppnås i princip ingen skatteförmån.

Kontrollen av skuldsidan är av än mindre betydelse. Om skulderna upptas till för lågt belopp, måste den skattskyldige fortsätta med denna underredovisning i den fungerande utgiftsbeskattningen, annars kommer den senare ökningen av skuldbeloppet att registreras som tagande av nytt lån och utlösa utgiftsbeskattning. Om en del av skuldsättningen tvärtom döljes även fortsättningsvis uppstår samma effekt, som övergångsregeln eftersträvar, nämligen att amorteringen av gamla lån ej skall medföra avdrag, då amorteringarna här ej kan komma till synes genom minskning av det redovisade

skuldbeloppet, vilket krävs för att avdrag skall kunna erhållas. Endast vid amorteringsfria lån kan vissa fördelar uppstå. Härtill återkommes i det följande.

Om skulderna tvärtom redovisas till för högt belopp, saknar detta praktisk betydelse, då effekten av övergångsreglerna endast är att avdrag ej erhålles för framtida amorteringar av redovisade skulder. Det fiktiva skuldbeloppet kommer därför inte att medföra någon fördel.

Några skäl för de skattskyldiga att dölja eller blåsa upp sitt skuldbestånd i samband med övergången till utgiftsskatt finns således ej. Den neutralitet i övergångsskedet, som övergångsprinciperna innebär både på tillgångs- och skuldsidan, medför att varken skattevinster eller skatteförluster kan göras genom att konsumtionen läggs på den ena eller andra sidan ikraftträdandedagen för utgiftsbeskattningen. Det avgörande är i stället om konsumtionen kommer att bestridas med inkomster intjänade före eller efter ikraftträdandet.

Övergångsreglerna bör således varken förorsaka konsumtionsrush eller sparökning före ikraftträdandet. Det finns heller inte anledning att öka sitt kontantinnehav.

Vad angår värderingen av ingångsförmögenheten kan beträffande icke nominella tillgångar olika metoder komma ifråga. Ett alternativ är att välja anskaffningsvärdet – med eller utan inflationsuppräkning – som utgångspunkt. En annan möjlighet är att utgå från någon form av marknadsvärde eventuellt nedjusterat med hänsyn till den latenta skatteskulden. Kombinationer av olika metoder är också tänkbara.

Tekniken för att upplösning av gammalt beskattat sparande skall kunna ske utan beskattning och återbetalning av gamla lån utan att avdrag erhålles kan lösas efter olika linjer.

5.17.1 *Bruttometoden*

När ingångsförmögenheten registreras brutto, fastställs det sammanlagda värdet av den skattskyldiges tillgångar av sparkaraktär respektive av hans skulder. Så länge den skattskyldiges bruttosparande håller sig över ingångsnivån kan då allt nysparande och all upplösning av sparande behandlas efter de nya reglerna. Detsamma gäller all ny upplåning och amortering så länge det sammanlagda skuldbeloppet ej sjunker under ingångsnivån. Upplösning av gammalt sparande, det vill säga när bruttosparandet nedgår under vad som fanns vid övergången, kommer däremot ej att utlösa skatteplikt. På motsvarande sätt kommer amortering av gamla skulder, det vill säga när bruttoskuldsumman sjunker under vad som fanns vid övergången, ej att medföra avdragsrätt.

Vid bruttometodens användning blir kontrollfrågorna enklast, då det med denna metod endast är uppblåsning av tillgångssidan som kan medföra skattevinster av betydelse. Felaktigheter på skuldsidan får i enlighet med vad som tidigare anförts här materiellt ringa betydelse på längre sikt.

5.17.2 *Nettometoden*

En annan möjlig väg är att fastställa den skattskyldiges nettoförmögenhet, tillgångar minus skulder, vid övergången. Om nettoförmögenheten sedan sjunker under ingångsnivån medför den förmögenhetsupplösningen ingen beskattning. I övrigt behandlas förmögenhetsförändringar i enlighet med de nya reglerna.

Är nettoförmögenheten från början negativ, det vill säga att skulderna överstiger tillgångarna, medför detta att avdrag för amorteringar ej erhålles när nettoskuldsättningen sedan minskar. Så länge nettoskuldsättningen håller sig ovanför ingångsnivån eller gällande ingångsnivå, när icke avdragsgill amortering företagits, behandlas alla förmögenhetsförändringar enligt de nya reglerna.

Vid denna metod blir det av betydelse inte bara att tillgångssidan inte uppblåses utan även att inte skuldsumman underskattas i den mån det är fråga om amorteringsfria lån. Om så sker blir nettoförmögenheten för stor vilket ger utrymme för en motsvarande för stor skattefri sparupplösning.

5.17.3 *Skatteavräkningsmetoden*

En annan övergångsmetod, som medför att utgiftsbeskattningen kan införas att gälla omedelbart också beträffande gammalt sparande och gamla lån, är att vid övergången på grundval av en deklaration fastställa den skattskyldiges nettosparande eller nettoskuldsättning. Om nettosparande föreligger krediteras den skattskyldige ett skattebelopp beräknat efter genomsnittlig skattesats. Detta skattetillgodohavande får den skattskyldige sedan helt eller delvis använda i avräkning mot senare debiterad utgiftsskatt på grund av sparandeupplösning. Om nettoskuldsättning föreligger, debiteras den skattskyldige i stället ett skattebelopp, som senare får avräknas vid framtida sparande inklusive skuldamortering.

Denna metod ställer vad angår riktigheten i övergångsredovisningen samma krav som nettometoden. Skatteavräkningsmetoden har fördelen att den utan att drastiska effekter behöver uppstå möjliggör en betydligt kortare övergångstid än de övriga nämnda metoderna.

5.17.4 *Frågan om tidsbegränsning, övergång utan övergångsregler, m. m.*

Ingen av övergångsmetoderna behöver användas efter en persons frånfälle. Den efterlevandes situation kan bedömas helt efter de nya reglerna. Anledning föreligger ej att vid dennes beskattning beakta i vad mån den avlidne haft beskattat sparande respektive obeskattade lån eller ej.

För övriga fall torde någon form av tidsbegränsning för övergångsreglerna förmodligen få införas. Beloppsgränser kan också komma i fråga. Avvägningen av övergångsreglernas innehåll i dessa hänseenden är dock närmast en politisk fråga, som faller utanför utredningsuppdraget.

I och för sig är det naturligtvis också möjligt att införa utgiftsskatten utan några övergångsregler, varigenom skatten kommer att träffa all konsumtion efter ikraftträdandet lika. Bortsett från de rättviseproblem bl. a.

i form av dubbelbeskattning som detta medför kan en sådan lösning ur administrativ synpunkt förefalla enklast.

Emellertid kräver den en noggrannare kontroll av ingångsförmögenheterna som kan förorsaka stora problem. I ingångsförmögenheten måste då också kontanta tillgångar redovisas för att de skattskyldiga inte genom omvandling av sitt sparande till kontanter skall kunna undgå beskattningen. Vidare torde övergångseffekter i form av tidigareläggning av inköp av konsumtionsvaror m. m. bli ofrånkomliga.

Övergångsfrågorna kräver noggrant övervägande. De ovan lämnade skisserna till lösningar är endast exempel på vägar, som man kan gå och med vars hjälp övergångsproblemen kan bemästras. Det är knappast meningsfullt att på nuvarande stadium närmare undersöka övergångstekniken, innan klarhet vunnits vare sig om de generella förutsättningarna för att införa en utgiftsskatt eller om vilken plats i systemet skatten i så fall kommer att erhålla.

6 Samordning med andra skatteformer

Införandet av en utgiftsskatt berör även andra skatteformer. Detta gäller främst inkomstbeskattningen, som enligt arbetshypotesen delvis ersätts av utgiftsskatten. Även för förmögenhetsbeskattningen, arvs- och gåvobeskattningen och för vinstbeskattningens olika former innebär utgiftsskatten konsekvenser, som medför behov av samordning mellan skatteformerna, då förvärv som för närvarande är underkastade dessa skatter också blir föremål för utgiftsbeskattning. Det finns därför anledning överväga i vilken utsträckning dessa skatter bör behållas, då de i och för sig kan ersättas helt av utgiftsskatten.

Frågan om samordningen mellan utgiftsbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen har redan berörts i avsnitt 5.11. När det gäller de olika vinstskatterna, synes dessa skatter med fördel kunna avskaffas i den utsträckning som vinsterna träffas av utgiftsskatt. Härigenom skulle också vissa administrativa vinster göras.

Lotterivinstbeskattningen av premieobligationsvinster torde kunna avskaffas helt. Beträffande penninglotteriet och tipset torde i vart fall vinstbeskattningen av de större vinsterna kunna avskaffas. Härigenom skapas utrymme för i motsvarande mån högre vinster.

De viktigaste samordningsfrågorna rör dock inkomst- och förmögenhetsskatterna. För inkomstbeskattningen gäller frågan främst vilka förenklingar, som där kan göras vid införandet av en utgiftsskatt. För förmögenhetsbeskattningen innebär införandet av en utgiftsskatt en helt ny situation, som bör analyseras.

6.1 Förenklingar som kan uppnås i inkomstbeskattningen

Om en reform utformas så att inkomstskatten göres proportionell, eller i det närmaste proportionell, med en sammanlagd statlig och kommunal skattesats på ca 30 %, kan betydande förenklingar i inkomstbeskattningen göras. Följande förteckning avser endast sådana delar av lagstiftningen, som redan vid en ytlig granskning av lagstiftningen framstår som möjliga att avveckla eller avsevärt förenkla.

a. Realisationsvinstbeskattningen

Vid en proportionell och låg inkomstbeskattning föreligger inte samma skäl till särskild förmånsbehandling av realisationsvinsterna. Dessa bör således

kunna beskattas på samma sätt som övrig inkomst. Detta innebär att det bör vara möjligt att avskaffa huvuddelen av de i långa stycken mycket komplicerade specialreglerna avseende särskilt fastighets- och aktievinster i 35 § 2–4 mom. jämte tillhörande anvisningar och i anvisningarna till 36 § KL. Huruvida de nominella vinsterna bör beskattas i sin helhet utan hänsyn till inflationen, även om skatteuttaget är lågt, är emellertid huvudsakligen en politisk fråga. Även de kringgåenderegler som införts för att stoppa bl. a. vinstbolags- och internöverlåtelser bör kunna slopas, då kapitalvinster och löpande inkomster blir behandlade lika såväl vid inkomstbeskattningen som vid utgiftsbeskattningen.

En omläggning av här skisserad art medför också viktiga konsekvenser för kommunalbeskattningen. I och med att specialbehandlingen av realisationsvinster upphävs, blir följden att kommunerna får rätt att fullt ut beskatta realisationsvinsterna särskilt på fastigheter. Det nuvarande systemet med uppräkning av anskaffningskostnaden m. m. medför att kommunerna endast kan beskatta en liten del av realisationsvinsterna. Att kommunerna tillerkänns rätten att beskatta hela realisationsvinsterna synes berättigat då stegringen i fastighetspriserna delvis är följden av offentliga, särskilt då kommunala, investeringar. Omläggningen skulle på så sätt medföra ökade skatteintäkter för kommunerna.

b. Diverse kringgåenderegler

Reglerna i 54 § a) och i anv. p. 1 till 41 § KL rörande s. k. lundintransaktioner kan utgå, då incitamentet till denna typ av affärer, som också här utgörs av förmånsbehandlingen av realisationsvinster, försvinner.

Reglerna i 46 § 1 mom. KL mot missbruk av reglerna rörande värdeminskningsavdrag på fartyg m. m. kan utgå, då incitamentet härtill, att kunna göra större avskrivningar än vad den egna utgiften uppgår till, försvinner i och med införandet av progressiv utgiftsskatt.

c. Spar- och försäkringsavdrag

Med den sparstimulans som ligger i systemet med progressiv utgiftsskatt kan det ifrågasättas om inte spar- och försäkringsavdragen kunde avskaffas. Denna förenkling av inkomstbeskattningen skulle dessutom innebära ett tillskott av skatteinkomster på tillhopa ca 1 miljard kronor.

d. Pensionsförsäkringar

Pensionsförsäkringsregleringen torde vid en proportionell inkomstskatt kunna förenklas betydligt.

e. Dödsbobeskattningen

Någon anledning att vid en proportionell inkomstskatt bibehålla de i flera stycken svårtillämpade handelsbolagsreglerna för äldre dödsbon av viss storlek finns ej. Handelsbolagsreglerna för dödsbon torde kunna avskaffas.

f. Förordning om ackumulerad inkomst

Då inkomstskatten blir proportionell och utgiftsskatten beskattar inkomster – också engångsinkomster – i takt med att inkomsttagaren tillgodogör sig medlen, kommer förordningen om ackumulerad inkomst ej att fylla något behov utan kan avskaffas.

g. Uppskovslagstiftning

Nu befintlig uppskovslagstiftning rörande skogsinkomster och realisationsvinster torde kunna utgå vad de angår progressivt beskattade skattesubjekt.

h. "Annell-avdraget"

För närvarande erhåller aktiebolag under vissa villkor avdrag för utdelning på nyemitterat aktiekapital. Detta s. k. Annell-avdrag infördes för att underlätta näringslivets kapitalanskaffning. I utgiftsbeskattningen erhålls avdrag för investeringar i aktier. Detta bör medföra en större lättnad för nyemissioner än Annell-avdraget. Mot den bakgrunden och mot bakgrund av utgiftsbeskattningens allmänt tillväxtbefrämjande effekter torde skäl att behålla Annell-lagstiftningen knappast finnas efter utgiftsbeskattningens införande.

i. Utskiftningsskatten

Belopp, som aktieägare erhåller i samband med utskiftning från aktiebolag, är undantagna inkomstskatt. I stället erlägger bolaget utskiftningsskatt. Utskiftade belopp kommer att vara skattepliktiga i utgiftsbeskattningen. Om faktisk beskattning sker beror på om beloppet sparas eller konsumeras. Den utgiftsskatt som utgår vid konsumtion kommer i flertalet fall att överstiga den nuvarande utskiftningsskatten. Under sådana omständigheter finns det knappast skäl att behålla utskiftningsskatten. Om inkomstskatten göres proportionell synes starka skäl föreligga att även i inkomstskattesammanhang jämställa utskiftning med utdelning. Utskiftningsskatteförordningen synes således kunna upphävas.

Ser man till de sammantagna förenklingar i inkomstbeskattningen och även i skattesystemet i övrigt, som är möjliga att vidta i samband med införandet av en utgiftsbeskattning, torde de till en del uppväga det administrativa merarbete, som utgiftsskatten medför. Flertalet förenklingar rör visserligen endast ett begränsat antal skattskyldiga. De avser dock i flera fall områden, där svåra tillämpningsproblem råder eller där det är svårt att få beskattningen att samtidigt fungera både smidigt och rättvist. Trots sin begränsade räckvidd är det därför ändå fråga om betydelsefulla förenklingar i skattesystemet.

6.2 Samordningen med förmögenhetsbeskattningen

Genom att den progressiva utgiftsskatten medger avdrag för sparande och genom att alla inflytande skattepliktiga medel anses konsumerade, om de ej bevisligen sparats, medför införandet av den progressiva utgiftsskatten ett starkt incitament för de skattskyldiga att korrekt redovisa sin förmögenhet. Under förutsättning att den progressiva utgiftsskatten inte sätts alltför lågt, torde detta tveklöst leda till en, jämfört med den nuvarande situationen, förbättrad redovisning av förmögenhetstillgångarna. Undanhållande av sparande kommer nämligen att leda till en betydligt hårdare skattebelastning än om sparandet redovisas. Det kan nämnas att företagna undersökningar visar att vissa typer av förmögenhetstillgångar, såsom premieobligationer, till stor del för närvarande torde undanhållas förmögenhetsbeskattning. Införandet av en utgiftsskatt torde medföra en klar effektivisering av förmögenhetsbeskattningen.

Förmögenhetsskatten kan emellertid också ses som ett komplement till utgiftsskatten. Den formella förmögenhetsmassan kommer att växa fortare vid en progressiv utgiftsskatt på grund av att beskattningen på sparad inkomst uppskjuts. Denna tillväxt är dock i viss mån endast skenbar, då förmögenheten är belastad med en latent skatteskuld, som utlöses då förmögenheten konsumeras. Högre formell förmögenhet betyder vid oförändrat förmögenhetsskatteuttag högre förmögenhetsskatt.

I samband med diskussionen om skatteuttagstekniken för utgiftsskatten har rekommenderats att avdrag erhålls för erlagd förmögenhetsskatt såsom en ingående del i under året erlagd preliminär eller kvarstående skatt. Detta medför en sänkning av det reella förmögenhetsskatteuttaget jämfört med den nuvarande situationen. I det gällande systemet uppgår den sammanlagda inkomst- och förmögenhetsskatt, som uttaget av inkomst för betalningen av förmögenhetsskatten medför vid 75 % marginalskatt – vilket får betraktas som relativt normalt för personer med skattepliktig förmögenhet – till 4 gånger det formella förmögenhetsskatteuttaget. Det innebär att det reella skatteuttaget är 8 % vid en förmögenhetsskatt på formellt bara 2 %. Detta medför i många fall ett skattetryck som överstiger avkastningen på kapitalet. I realiteten medför dock 80–85 %-spärren att detta höga samlade skatteuttag sällan uttages. Om förmögenhetsskatten göres avdragsgill vid utgiftsbeskattningen, kvarstår den kumulativa effekten endast beträffande inkomstskatten på 30 %. Det reella förmögenhetsskatteuttaget blir därvid i alla inkomstlägen 1,43 gånger det formella.

Den snabbare förmögenhetstillväxt, som utgiftsskattefriheten för sparande i och för sig torde leda till, samt den därav följande högre förmögenhetsskatten å ena sidan och å andra sidan den lindring av de kumulativa effekterna av förmögenhetsskatten, som avdraget för erlagd skatt leder till, medför mot varandra verkande effekter.

Med hänsyn härtill och med beaktande av vad ovan anförts beträffande 80–85 %-spärrens betydelse i nuläget synes ett oförändrat formellt förmögenhetsskatteuttag väl avvägt, såvida man inte vill ge förmögenhetsskatten en mer konfiskatorisk karaktär. Dock kan ifrågasättas om inte skattefrihetsgränsen bör sänkas till 100 000 kr., vilket medför en avsevärd breddning av skatteunderlaget och även en viss skatteskärpning på större förmögenheter.

Friheten från progressiv beskattning för sparad inkomst medför, som ovan nämnts, en snabbare förmögenhetstillväxt – om än belastad med en latent skatteskuld. Statens skatteanspråk effektueras ej förrän sparandet konsumeras. I detta perspektiv kan förmögenhetsskatten ses som en ränta på den latenta skattefordringen, som staten betingar sig för uppskovet med beskattningen. Det föreslagna nettoförmögenhetsskatteuttaget torde vid en förmögenhetsskatt på 2 %, en inkomstskatt på 30 % och en latent utgiftsskatteskuld på 50 % av sparandet motsvara en årlig ränta på 5,2 % av den uppskjutna skatten. Uppfattas förmögenhetsskatten på detta sätt, som en ränta på skatteskulden, bör förmögenhetsskatt även uttas på mindre förmögenheter. En sänkning av skattefrihetsgränsen till 100 000 kr. framstår i det perspektivet som naturlig. I linje härmed ligger också att med den föreslagna avdragsrätten för förmögenhetsskatt 80–85-procentspärren bör avskaffas.

Genom förmögenhetsskatten kan lagstiftaren över huvud taget reglera de skattskyldigas nytta för personligt bruk av deras jämfört med nuläget högre avkastning, som de erhåller vid en utgiftsbeskattning genom att deras sparande kan förväntas vara större på grund av sparavdraget. I vilken utsträckning denna högre avkastning skall komma den skattskyldige till del eller ej bestäms av förmögenhetsskattens höjd. Förmögenhetsskatten utgör således ett effektivt instrument för att reglera inkomsteffekten av avdragsrätten för sparande i utgiftsbeskattningen.

Kombinationen av utgiftsskatt och förmögenhetsskatt synes således ha betydande fördelar genom sitt organiska samband.

III Effekter

7 Sparande – fördelningspolitiska effekter

I inkomstbeskattningen är banksparande och liknande sparformer med hög direktavkastning föremål för full dubbelbeskattning. Först beskattas inkomsten när den sparas. Därefter beskattas avkastningen allteftersom den blir tillgänglig för lyftning. Det sker härigenom en årlig skatteavtappning av avkastningen som begränsar tillväxtmöjligheterna. Också kapitalvinsterna är i princip utsatta för en dubbelbeskattning, som emellertid är mycket lindrigare dels därigenom att tillväxten inte beskattas förrän den realiseras, dels på grund av att det effektiva skatteuttaget är betydligt lägre för realisationsvinster.

Utgiftsbeskattningen innebär genom avdraget för sparande att både sådant sparande, som ger direktavkastning, och sådant sparande, som ger kapitalvinster, endast blir föremål för enkelbeskattning, men till hela sitt belopp, när det konsumeras. Så länge konsumtion inte sker föreligger skattefrihet.

En övergång till utgiftsbeskattning innebär således stora förändringar jämfört med inkomstbeskattningen. Effekterna i fördelningspolitiska och andra hänseenden av utgiftsbeskattningen är emellertid inte bara beroende av hur de olika spartyperna behandlas i inkomstbeskattningen utan också av hur sparandet fördelar sig på olika sparformer och bland olika grupper skattskyldiga.

7.1 Sparandet i inkomstbeskattningen

Vår nuvarande inkomstbeskattning behandlar ej de olika sparformerna lika. Skattebelastningen på sparandets avkastning varierar med sparform, inflationsutveckling och relationen mellan direktavkastning och värdestegring. Även den skattskyldiges marginalskattesats påverkar den relativa skattebelastningen på olika sparformer. Detta innebär att avkastningen efter skatt på ett givet sparat belopp varierar beroende på en rad olika faktorer.[1] Den som förmår anpassa sitt handlande efter dessa variabler kan i det nuvarande systemet uppnå en låg skattebelastning på sitt sparande.

7.1.1 *Banksparande m. m.*

Vid en jämförelse av den nettoavkastning efter skatt som olika sparformer ger, framstår banksparande och annat sparande, som huvudsakligen ger

[1] För en studie härom, se Blomquist, Sören, Beskattning av hushållens sparandeformer, EFI 1974.

skattepliktig årlig direktavkastning, inte bara som missgynnat på grund av sparandets dubbelbeskattning utan även som oförmånligt absolut sett. Vid en kombination av hög marginalskatt och stark inflation blir realavkastningen av sparandet vid rådande ränteläge ofta negativ. De skattskyldiga som sparar på bank får således sitt sparande urholkat även om avkastningen läggs till kapitalet. Det speciella avdrag, som får göras från inkomster av kapital, har nyligen höjts för att bland annat motverka dessa effekter. Avdraget innebär samtidigt att kapitalinkomster gynnas jämfört med arbetsinkomster.

Det sagda gäller ej bara banksparande utan även placeringar i räntebärande obligationer och utlåning, även om räntan i dessa fall ligger högre. Å andra sidan är dessa placeringsalternativ huvudsakligen tillgängliga endast för skattskyldiga med viss förmögenhet och högre inkomster. Den negativa effekten av beskattningen är i högre inkomstlägen förstärkt genom den högre marginalbeskattningen, varför avkastningen efter skatt blir ungefär densamma som vid banksparande i vanliga inkomstlägen.

För personer med hög marginalskatt framstår systematiska placeringar i premieobligationer som fördelaktigt, trots att den på grund av utlottningstekniken för småvinster förväntade bruttoavkastningen på obrutna – äkta eller falska – serier ligger betydligt under bankräntan. Den lindriga lotterivinstbeskattningen gör att nettoavkastningen efter skatt kan motsvara en skattepliktig bruttoavkastning före skatt på 10–15 %. Särskilt förmånligt blir läget om obligationsinvesteringen kan bestridas med lånemedel, vilket ofta sker då premieobligationer är belåningsbara till 90 % av sitt nominella värde. Efterfrågan på obligationer påverkas också starkt av läget på kreditmarknaden. Det stora intresset för premieobligationer under senaste året och de i följd härav högt uppdrivna kurserna på premieobligationer synes i huvudsak vara betingade av den förmånliga skattebehandlingen.

För skattskyldiga med stor förmögenhet framstår för närvarande ofta försäkringssparande som förmånligt på grund av att det i försäkringen nedlagda kapitalet ej är föremål för förmögenhetsbeskattning.

7.1.2 *Värdestegringsvinster*

Sparformer där avkastningen framkommer i form av värdestegring, som endast är föremål för realisationsvinstbeskattning, intar en gynnad plats i skattesystemet. Detta är inte följden bara av den lägre beskattningen av realiserade vinster. Därtill kommer att den årliga värdestegringen inte beskattas så länge tillgången behålls. Eftersom ingen skatteavtappning av den årliga tillväxten sker ger detta möjligheter till en snabbare tillväxt än vid andra sparformer. Särskilt förmånligt blir läget om investeringen kan bestridas med lånemedel, varvid den årliga räntekostnaden blir avdragsgill mot löpande inkomster. Mot detta står dock en oförmånlig behandling av realisationsförluster.

Trots den ojämnhet i beskattningen som förmånsbehandlingen av realisationsvinsterna leder till, framstår den som ett närmast ofrånkomligt inslag i inkomstbeskattningen.

Bakgrunden härtill är sammanfattningsvis:

a) Vinsten är ofta helt eller delvis endast en kompensation för inflationen. Vinsten har då inte inneburit någon ökning av den skattskyldiges köpkraft. En beskattning av inflationsdelen av vinsten har därför ansetts oskälig.

b) Realisationsvinsten består ofta av en under flera år ackumulerad vinst. En beskattning enligt de för löpande inkomst gällande marginalskattesatserna för det år som vinsten framtages har ansetts innebära en oskäligt hård beskattning.

c) Full beskattning av realisationsvinster skulle leda till svåra marknadsstörningar på främst fastighets- och aktiemarknaden genom de "lock-in"-effekter som beskattningen skulle förorsaka. En omplacering för att erhålla högre avkastning är endast lönsam när den ökade avkastningen kan uppväga den skatteavtappning och den minskning av den avkastningsgivande basen, som sker vid vinstrealisationen i samband med omplaceringen. Ju högre beskattningen är desto mer svåruppfyllt blir detta villkor. Beskattningen skulle på så sätt minska försäljningsbenägenheten. På villamarknaden skulle flyttningsbenägenheten minska. Den fördelningspolitiska och statsfinansiella effekten av realisationsvinstbeskattningen skulle i ett sådant läge vara ringa, då försäljning – bortsett från de fall av uppskov med beskattning som lagstiftningen redan innehåller – i stort sett endast skulle ske antingen på grund av att den tidigare investeringen givit mycket ringa eller ingen vinst alls eller på grund av att de investerade medlen behövs för konsumtion eller annat ändamål. Huvudeffekten skulle bli en oönskad minskning av utbudet på viktiga marknader eventuellt följd av prisstegring på grund av utbudsunderskott.

Förmånsbehandlingen av realisationsvinsterna medför emellertid effekter, som inte är förenliga med skattesystemets allmänna fördelningspolitiska målsättning.

Kapitalvinsterna tillfaller i huvudsak kapitalägarna, vilket leder till en lägre effektiv beskattning av dem än av löntagarna. Också i andra avseenden medför kapitalvinstbeskattningen en underlig snedvridning. Så länge en företagare driver sitt företag och låter sitt kapital göra en produktiv insats belastas han hårt av inkomstskatt och förmögenhetsskatt, vars sammanlagda storlek ofta kan äventyra företagets kapitalförsörjning. Säljer han bolaget för att i stället leva upp sitt kapital, erhåller han däremot en förmånlig skattebehandling. På samma sätt drabbas den som ärver ett företag och vill driva det vidare av en ofta övermäktig samlad skattebörda, medan den arvinge som säljer företaget för att konsumera arvet kan göra detta till en mycket låg skattebelastning.

Den fördelaktiga beskattningen av kapitalvinsterna har gjort det lönsamt att söka förvandla löpande inkomster till kapitalvinster. Särskilt gäller det företagsinkomster som förvandlas till aktievinster. Detta har skett i så stor omfattning att lagstiftaren sett sig nödsakad till en rad drastiska lagstiftningsåtgärder mot bl. a. vinstbolagsaffärer, interntransaktioner och lån ur egna aktiebolag. Dessa åtgärder har emellertid också varit behäftade med allvarliga nackdelar i andra hänseenden.

En speciell typ av omvandling av löpande inkomst till kapitalvinst utgörs av de fall där mot löpande inkomst avdragsgilla kostnader genererar en vinst, som endast blir föremål för realisationsvinstbeskattning, när den senare realiseras. Detta gäller t. ex. när reparationer på äldre fastigheter leder till

en motsvarande värdestegring.

Kravet på att kapitalvinsten måste vara realiserad för att beskattning skall kunna ske har för den, som äger kapital och kan placera detta i belåningsbara tillgångar som ger värdetillväxt i stället för direktavkastning, också öppnat möjligheter att genom belåning skattefritt konsumera värdetillväxten. Detta gäller numera även investeringar i villor.

På senare tid har även börjat uppmärksammas hur den snabba värdestegringen på villafastigheter genom kombinationen av låg realisationsvinstbeskattning och hög belåning kan medföra mycket snabba förmögenhetsökningar för villaägarna. De goda belåningsmöjligheterna, särskilt vad gäller nyproducerade hus, medför att en villaägare, som byter villa, genom värdestegringen på den gamla villan oftast behöver placera endast en del av sin lågbeskattade vinst som handpenning i den nya villan, även om den nya villan är likvärdig eller till och med dyrare än den gamla. Överskjutande del av vinsten, som till övervägande del undgått beskattning, står fri för konsumtion. Inflationen lindrar i allmänhet sedan effekterna av den framtida ökade amorteringsbördan.

7.1.3 *Slutsats*

Sammantaget innebär de olika sparformernas behandling i inkomstbeskattningen att konventionellt sparande missgynnas, samtidigt som den förmånliga behandlingen av andra spartyper medför att den fördelningspolitiska målsättningen med beskattningen delvis sätts ur spel. Den innebär också en betydande ojämnhet i beskattningen mellan personer med samma inkomstförhållanden. Skattskyldiga, som inte söker eller har möjligheter att anpassa sin spar- eller inkomstbild till beskattningen, drabbas av högre skattetryck än de i samma inkomstlägen, som bedrivit en sofistikerad skatteanpassning. Särskilt otillfredsställande blir denna effekt om marginalskattesatserna i högre inkomstlägen sätts högt delvis för att neutralisera de skattskyldigas skatteanpassningsåtgärder.

7.2 Sparandet i utgiftsbeskattningen

I utgiftsbeskattningen beskattas alla sparformer lika. Utgiftsbeskattningens två huvudsärdrag jämfört med inkomstbeskattningen är:

a) uppskov med beskattningen av sparad inkomst
b) den fulla beskattningen när konsumtion sker.

De effekter utgiftsbeskattningen medför för en investering bestäms av om investeringen inneburit ett utnyttjande av avdragsrätten för sparande, av avkastningens beroende av kapitalinsatsens storlek och av hur hög skatten är i konsumtionsögonblicket. Jämfört med en inkomstbeskattning där sparandets dubbelbeskattning upprätthålls fullt ut, innebär utgiftsskattebehandlingen av ett sparat belopp alltid en lättnad. På ett givet investerat belopp, där endast realisationsvinstbeskattning sker i inkomstbeskattningen, innebär utgiftsbeskattningen å andra sidan alltid en skärpning av beskattningen.

Om man först tar det enkla fallet av banksparande, innebär avdragsrätten

för sparad inkomst vid en renodlad utgiftsbeskattning, att den skattskyldige kan öka sitt sparande med ett belopp motsvarande den nuvarande inkomstskatten på sparbeloppet utan att ökningen behöver medföra någon konsumtionsuppoffring. Med ökat sparbelopp blir också avkastningen i kronor räknat större. Sparas också avkastningen, kan den skattefritt läggas till kapitalet, varigenom avkastningsmöjligheterna ytterligare ökas. Effekten härav är att det för konsumtion efter skatt kommer att återstå ett större belopp för den skattskyldige än vid en inkomstbeskattning med dubbelbeskattning av sparandet. Om man bortser från variationer i skatteuttagets höjd, är när det gäller storleken på den konsumtionsbara avkastningen efter skatt den enkelbeskattning av sparad inkomst, som i utgiftsbeskattningen effektueras vid konsumtionstillfället, likvärdig med en enkelbeskattning, som i inkomstögonblicket beskattar sparad inkomst men lämnar avkastningen skattefri. Sparavdraget i inkomstkällan kapital i den nuvarande inkomstbeskattningen har inom den givna beloppsgränsen den senare innebörden. Vid en progressiv utgiftsskatt är emellertid alternativen i praktiken ej likvärdiga. Skattefriheten för sparande innebär möjligheter till ökad framtida konsumtion. Används sparandet härtill blir också följden en högre beskattning vid utgiftsbeskattni gen än vid den typ av enkelbeskattning, som lämnar avkastningen skattefri. Också i andra avseenden föreligger betydande skillnader.

Den föreslagna modellen med bibehållen inkomstbeskattning med 30 % innebär att dubbelbeskattningen av sparad inkomst kvarstår till den delen, vilket reducerar utgiftsbeskattningens fördel av enkelbeskattning i motsvarande mån.

Den sammantagna effekten blir dock en förmånligare behandling av banksparandet än vad som nu sker. Dubbelbeskattningseffekten kommer i vanliga marginalskattelägen att reduceras till c:a hälften.

Ser man till den andra ytterligheten, nämligen sparande placerat i tillgångar, där avkastningen endast kommer fram i form av realisationsvinstbeskattad värdestegring eller som obligationsvinst, är effekterna jämfört med dagens skattesystem andra. Realisationsvinstbeskattningen innebär redan idag att värdetillväxten förblir skattefri tills den realiseras. Den beskattning som då inträffar är också reducerad jämfört med vanliga inkomster.

Också i utgiftsbeskattningen förblir orealiserad värdetillväxt skattefri. Den blir dock vid konsumtion föremål för full beskattning. Utgiftsskatten innebär således en skärpt beskattning av värdestegringsvinster. Teoretiskt motsvaras denna skärpning av en likvärdig lättnad genom att sparavdraget möjliggör en i motsvarande mån större investering. Den i modellen föreslagna proportionella inkomstbeskattningen motsvarar ungefär den nuvarande realisationsvinstbeskattningen. Detta kan ge intrycket att skärpningarna och lättnaderna också i praktiken skulle ta ut varandra. Så är emellertid inte fallet. Lättnaden berör endast den del av en investering, som sker med annars inkomstbeskattade medel. I den mån investeringen sker med icke inkomstbeskattade medel eller med lånemedel uppstår ingen skattelättnad i investeringsögonblicket. För dessa investeringar innebär den utgiftsbeskattning, som inträffar, i sin helhet en skärpning av beskattningen jämfört med inkomstbeskattningen. Likaså inträder en skärpning i de fall värdestegringen ej i första hand är beroende av det tillskjutna kapitalets storlek utan av

marknadsfaktorer, goodwillvärden och liknande.

Vidare kan det inte tas för givet att sparavdraget alltid medför möjligheter till större investeringar än vad för närvarande är fallet. Beträffande de investeringar, som finansieras med hjälp av lån, är det en kreditpolitisk fråga om avdragsrätten för sparande skall komma att medföra ökade investeringsmöjligheter eller ej, då detta är beroende på vilka krav på självfinansiering som kommer att ställas. Medför sparavdraget att kraven på självfinansiering i motsvarande mån ökar, kommer avdragsrätten inte att medföra ökade investeringsmöjligheter för den enskilde och heller inte större värdestegringsvinster.

Även om utgiftsskattens effekter är beroende av en rad olika omständigheter i det enskilda fallet medför utgiftsbeskattningen totalt sett en skärpning av beskattningen av värdestegrings- och andra kapitalvinster, också när man beaktar sparavdragets effekter på investeringssidan.

Enligt en nyligen publicerad studie[1] betyder värdeförändringarna väsentligt mer för förmögenhetstillväxten och för förmögenhetsfördelningens utveckling än nysparandet. För år 1966 uppskattas relationen till 5–2. I den s. k. Waldenström-rapporten har en motsvarande beräkning gjorts för perioden 1970–74.[2] Trots att sparandet ökat kraftigt under perioden är de samlade värdestegringarna även här större än nysparandet. Relationen i här aktuella hänseenden är 5,5–3,5. Så länge värdestegringarna är större än nysparandet är ökningen av den latenta utgiftsskatteskulden större än den skattelättnad sparavdraget ger. Detta måste långsiktigt innebära en skärpning av beskattningen av de samlade kapitalinkomsterna samt att utgiftsskattens beskattningsunderlag blir större än inkomstskattens trots sparavdraget.

7.3 Sammanvägning av inkomstbeskattningens och utgiftsbeskattningens behandling av sparande och kapitalvinster

Jämför man inkomstskatten och utgiftsskatten finner man att den ojämnhet i behandlingen av olika sparformer, som utmärker inkomstskatten, ej finns i utgiftsbeskattningen. Allt sparande som faller inom utgiftsskattens spardefinition behandlas lika. Några skäl att på grund av skatteövervägande välja placeringsform finns ej. Det konventionella sparandet intar inte någon missgynnad ställning. Värdestegringsvinsterna blir också lika beskattade när de konsumeras. De skäl för en lindrigare beskattning av kapitalvinsterna, som finns i inkomstbeskattningen, har ingen relevans vid en utgiftsbeskattning.

a) Det finns inte någon anledning till specialregler för inflationsvinster vid utgiftsbeskattningen, då avdrag erhålles omedelbart för alla investeringar, dvs. i det penningvärde de betalas, och då beskattningen hela tiden sker i det penningvärde vari den skattskyldige tillgodogör sig inkomsten. Skatteuttaget vid denna tidpunkt måste ses som ett uttryck för lagstiftarens värdering av skattetrycket vid det då rådande penningvärdet. Beskattningen av äldre inkomster, när de konsumeras i ett annat penningvärde, kan därför inte sägas medföra någon beskattning av fiktiva inflationsvinster. Slutresultatet blir i detta hänseende detsamma som en realvinstbeskattning. I konsumtionsögonblicket finns heller ingen anledning att skilja på olika in-

[1] Spånt, Roland, Förmögenhetsfördelningen i Sverige, Institutet för social forskning 1975.

[2] Tabell IV:4.

komster med hänsyn till vilken förvärvskälla de kommer ur.

b) Eftersom utgiftsskatten endast beskattar inkomsten allteftersom den konsumeras, behövs inte något hänsynstagande till att en kapitalvinst kan hänföra sig till flera år.

c) I och med att utgiftsbeskattningen ej påverkas av när en vinst realiseras, påverkas heller inte marknadsrörligheten av beskattningen. Försäljnings- och omplaceringsbenägenheten både vad gäller fastigheter och aktier bör öka jämfört med en inkomstskatt av motsvarande höjd.

Genom att endast konsumerad inkomst beskattas får också realiserade kapitalförluster en rättvisare behandling än i nuvarande system.

För familjeföretagen innebär utgiftsskattens behandling av sparande och kapitalvinster underlättad kapitalförsörjning och en bättre tidsanpassning av beskattningen av företagsvinsterna. Avdraget för sparande och investeringar ger företagaren möjligheter till större satsningar och därigenom också större vinster, som emellertid alltid blir föremål för full beskattning vid konsumtion. Möjligheterna för ägarna att behålla företaget, när det växer, blir större och fördelarna med att sälja företaget och konsumera vinsten blir mindre. Några möjligheter att genom försäljning erhålla lågbeskattad inkomst för konsumtion finns inte. Hela problemet med omvandlingen av löpande inkomster till kapitalvinster i skattebesparingssyfte i det nuvarande systemet försvinner.

Den progressiva utgiftsskatten tillfredsställer således bättre än inkomstbeskattningen kraven på en likabehandling av arbets- och kapitalinkomster utan att medföra de nackdelar, svåra låsningseffekter på kapitalmarknaden och snedvridning av sparandet till improduktiva investeringar, som vid en likabehandling inom ramen för den progressiva inkomstskatten ej kan undvikas. Detta gäller oaktat att vissa sparformer får en fördelaktigare behandling än i inkomstskatten. Sparavdragets avkastningseffekter kan dessutom regleras via förmögenhetsbeskattningen.

7.4 Fördelningspolitiska effekter

De fördelningspolitiska effekterna av en partiell övergång till utgiftsbeskattning är i hög grad beroende av sparandets omfattning, och av hur sparandet är fördelat på olika tillgångsslag och på olika grupper skattskyldiga.

7.4.1 *Sparkvotens storlek*

Hushållens sparkvot, dvs. sparande i procent av de disponibla inkomsterna, har varierat mycket starkt under senare år. 1969 var den nere i 3,2 % för att sedan åter stiga och 1975 vara uppe i ca 10 % av hushållens disponibla inkomst.

När det gäller sparkvotens storlek hos olika grupper saknas modernare undersökningar, som på ett tillförlitligt sätt belyser förhållandena. Någon senare fullständig undersökning härom än 1958 års sparundersökning finns ej. Där redovisades bl. a. följande tendenser, som redovisas i figur 7:a, för olika hushållstyper. För samtliga hushåll var den genomsnittliga sparkvoten 6,9 %.

Fig. 7:a

Sparandets andel av inkomsten i procent (inkl. och exkl. utgiften för varaktiga konsumtionsvaror) för olika typer av inkomstenheter [a]

Enheter som *ej* äger jordburk eller annan rörelse

--- Det totala sparandet tillsammans med utgifter för varaktiga konsumtionsvaror i procent av den disponibla inkomsten inkl. inkomstvinsten

– Det totala sparandet i procent av den disponibla inkomsten inkl. inkomstvinsten

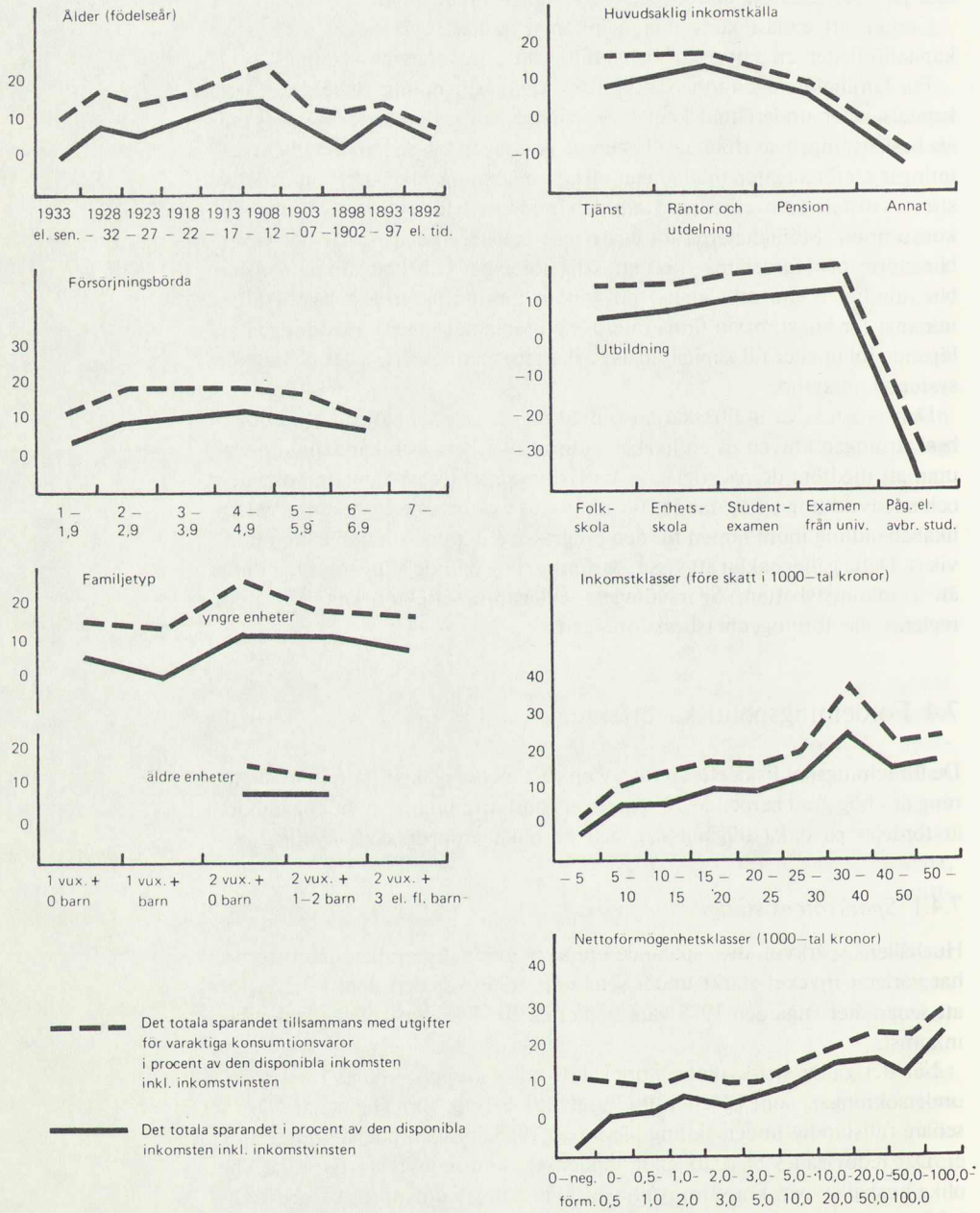

[a] *Källa:* Hushållssparande 1958, Meddelande från Konjunkturinstitutet, Serie B:33.

1969 års hushållsbudgetundersökning, som vid bearbetning dock i en del avseenden visat sig innehålla grova underskattningar på inkomstsidan, bekräftar i stort sett denna bild. Detsamma gäller vissa kontroller i intern bankstatistik, som kunnat göras, även om vissa förskjutningar i beteendet framkommer.

Följande slutsatser synes kunna dras av tillgängligt material. Sparkvoten stiger med stigande inkomst och stigande förmögenhet. Även mellaninkomstgrupperna uppvisar dock numera genomsnittligt en hög sparkvot. Detta förhållande synes tala för att högre inkomsttagare skulle gynnas av en övergång till utgiftsskatt. Om så verkligen är fallet beror på inriktningen av deras sparande och på vilken skattebelastning deras sparande har i det nuvarande systemet.

När det gäller låginkomsttagarnas situation skall observeras att arbetsmodellen förutsätter att konsumtion upp till 25 000 kr. i 1976 års priser ej blir utsatt för utgiftsskatt. Det betyder att låginkomsttagarnas situation ej kommer att beröras nämnvärt av utgiftsbeskattningen. Deras inkomst blir i huvudsak utgiftsskattefri oavsett deras sparbeteende. Det finns heller ingen anledning att förmoda att den relativa omfördelning av skattebördan, som införandet av utgiftsskatt kan förväntas medföra, skulle vara till nackdel för låginkomsttagarna. En övergång till utgiftsskatt kan visserligen ej ses som en reform inriktad på att förbättra låginkomsttagarnas situation, men den rättvisare beskattning, som utgiftsbeskattningen torde leda till, ligger dock i hög grad i låginkomsttagarnas intresse.

Enligt en nyligen publicerad studie, Hushållens sparande och samhället[1], blir löntagarnas sparande relativt sett allt betydelsefullare. Denna utveckling är också nödvändig om sparkvoten fortsättningsvis skall kunna hållas uppe. En utgiftsbeskattning skulle gynna en sådan utveckling.

När det gäller sparandets fördelning på olika familjetyper kan konstateras att sparkvoten i flertalet inkomstskikt är låg för ensamstående med eller utan barn, medan flerpersonershushåll utan barn och med upp till två barn har hög sparkvot, varefter sparkvoten sjunker med stigande försörjningsbörda. Som tidigare framhållits i kapitel 2 kan inte barnfamiljernas ställning ses isolerad ur skattesynpunkt. Hänsynstagande till transfereringssidans såväl möjligheter som effekter måste också tas. Absolut sett synes utgiftsbeskattningen jämfört med inkomstbeskattningen ej missgynna barnfamiljerna då barnfamiljernas sparkvot i allmänhet är positiv. Spridningen synes dock vara stor. Även i de fall sparandet är negativt, är det inte säkert att utgiftsbeskattningen kan sägas innebära en skärpning, om man ser frågan i ett längre tidsperspektiv. Endast om konsumtionen, när den överstiger samma års inkomster, vilket lätt sker för barnfamiljer, ligger på en högre nivå än de tidigare eller vanligare de senare års inkomster med vilka konsumtionen bestrids, medför utgiftsskatten vid oförändrade skatteskalor en skärpning av skattetrycket. Barnfamiljernas inkomstutveckling visar i allmänhet en stigande kurva, vilket sålunda skulle indikera att utgiftsskatten ej skulle innebära särskilda nackdelar för barnfamiljerna. I och med att förhållandena skiftar så mycket mellan enskilda familjer är det emellertid särskilt svårt att dra generella slutsatser för barnfamiljernas räkning. Dessa olikheter är också svåra att lösa med generella skattepolitiska medel även om tekniken härför skisserats ovan. Barnfamiljernas problem kan emellertid

[1] Wikner, Göran, Svenska Sparbanksföreningen 1975.

med fördel angripas transfereringsvägen. Detta medför att barnfamiljernas ställning i ett utgiftsskattesystem ej bör tillmätas avgörande betydelse.

När det gäller sparandet i olika åldersgrupper synes sparkvoten numera vara hög vid något tidigare ålder än vad 1958 års sparundersökning visar. Såväl detta förhållande som mellaninkomsttagarnas och barnfamiljernas höga sparkvot kan måhända förklaras av dessa gruppers allt mer omfattande villaboende, där kravet på egen insats och sedan lånebetalningar framtvingar en hög sparkvot. Pensionärernas sparbeteende är splittrat. Visst material tyder på att de tär på sitt kapital, annat på att de har en hög sparkvot. Hushållsbudgetundersökningen ger knappast belägg för att pensionärers konsumtionsbenägenhet skulle vara avsevärt mindre än yngre gruppers i jämförbara inkomstlägen. Om detta beror på egen konsumtion eller på att de överför medel till sina barn har ej gått att utröna.

7.4.2 *Sparandets fördelning på olika tillgångstyper*

När det gäller fördelningen på olika sparformer inom olika grupper skattskyldiga är det statistiska materialet bättre.

Så har inom skatteutredningen företagits en undersökning av hur tillgångar och skulder fördelat sig i de boupptecknings, som ingivits för registrering år 1973. Även om ett boupptecknings material innehåller snedfördelningar med hänsyn till åldersfördelning och liknande torde dess tillförlitlighet vara betydligt större än andra förmögenhetsredovisningar.

Av undersökningen (se bilaga 3, tabell 7:1–3) framkommer bl. a. följande.

Bankmedel och liknande utgör c:a hälften av bruttotillgångarna i mindre och medelstora dödsbon. I större dödsbon sjunker andelen. I dödsbon med en behållning över 500 000 kr är motsvarande siffra endast 13 %. I större bon utgör aktier och andra värdepapper 40 % av tillgångarna och fastigheter 32 %. I dödsbon med mindre behållning än 100 000 kr är andelen aktier endast 4 % och andelen fastigheter 35 %. Skuldsättningen är högst i de lägsta och högsta förmögenhetsskikten c:a 50 % resp. 31 % och under 20 % i mellanskikten.

Undersökningen indikerar att mindre förmögenhetshavare till mycket stor del har sitt sparande placerat i banksparande och att deras sparande ej kan anses särskilt skatteanpassat. De större förmögenhetshavarna har sitt sparande till huvudsaklig del placerat i realvärdesäkra och skattemässigt gynnade tillgångslag. Dessutom är deras belåning hög både absolut och i relation till tillgångarnas värde.

Inom forskningsprojektet Budgetundersökningen har bl. a. förmögenhetsfördelningen undersökts i olika avseenden och presenterats i doktorsavhandlingen, Skatters och offentliga utgifters effekter på inkomstfördelningen.[1] Undersökningen avser beskattningsåret 1970 och utgår från deklarationsmaterialet. En del av utredningens tabellmaterial återfinns i bilaga 3, tabell 7:4–10. Denna undersökning visar inte lika klara tendenser som boupptecknings undersökningen även om helhetsintrycket dock i stort sett bekräftas. Andelen banktillgodohavanden och liknande är t. ex. generellt mindre. Även här sjunker dock andelen banktillgodohavanden och liknande tillgångar med stigande förmögenhet. Andelen aktier är mycket stor i de högsta förmögenhetsskikten och sjunker mycket snabbt i lägre förmögen-

[1] Franzén-Lövgren-Rosenberg, 1976. I här aktuella avseenden har undersökningen utförts av Rosenberg.

hetsskikt. Fastighetsinnehaven visar en delvis motsatt bild. Av detaljmaterialet framgår att det är villainnehaven som medför fastigheternas dominerande roll för mindre förmögenhetsägare. Ser man till sammanlagda andelen realvärdesäkra tillgångar ökar denna med stigande förmögenhet. När det gäller belåningsgraden visar de största och de minsta förmögenheterna högre belåningsgrad än mellanskikten.

Ställs förmögenhetssammansättningen i relation till inkomstfördelningen är huvudtendenserna om än försvagade i stort sett desamma i relationen mellan låg- och höginkomsttagare som mellan mindre och större förmögenheter. Observeras bör att belåningsgraden är klart högre än genomsnittet i högre inkomstskikt.

Av materialet framgår vidare att villafastigheterna är den dominerande tillgångstypen för mellaninkomsttagarna. I högsta inkomstklasserna dominerar finansiella tillgångar. Gruppen har också den största andelen inkomst av kapital, samtidigt som dock kapitalinkomsternas storlek i förhållande till de finansiella tillgångarna avtar, vilket förklaras av att avkastningen i stället här erhålls i form av värdestegring.

I undersökningen har gjorts en uppdelning på tre hushållstyper, ensamstående utan barn, ensamstående med barn och gifta. De gifta har både mer tillgångar och skulder än övriga grupper. Villafastigheterna spelar också en större roll i den gruppen.

Av bearbetningar av den inom SCB utförda inkomstfördelningsstudien avseende 1972, som genomförts för denna studie, framgår dock att spridningen är mycket stor inom grupperna, beroende på ålder och barnförekomst. Så synes belåningsgraden avta hastigt med stigande ålder. Samtidigt synes barnfamiljernas belåningsgrad vara betydligt högre än övriga gruppers.

När det gäller innehavet av aktier visar undersökningen, att detta dominerar i större förmögenheter och hos högre inkomsttagare, medan det är av ringa betydelse hos övriga grupper. Av en sammanställning, som gjorts i den s. k. Waldenström-rapporten, framgår att de förstnämnda grupperna också dominerar aktieinnehaven. Hushåll med förmögenheter över 300 000 kr., som utgör 1,4 % av samtliga hushåll, stod år 1970 för 60 % av hushållens totala aktieinnehav (se tabell 7:11).

Spånt sammanfattar sin tidigare nämnda studie rörande förmögenhetsfördelningen i här aktuellt avseende på följande sätt: "En genomgående tendens har varit att förmögenheterna omkring skattepliktsgränsen har uppvisat lägre andel skulder, lägre andel realtillgångar och därmed också sämre inflationsskydd än övriga förmögenheter. De allra största förmögenheterna uppvisade en hög andel skulder, en hög andel realtillgångar och det bästa inflationsskyddet."

7.4.3 *Realisationsvinsternas fördelning*

För frågan om de fördelningspolitiska effekterna av en övergång till utgiftsskatt är det inte bara av vikt hur sparandet gestaltar sig hos olika grupper skattskyldiga utan också hur realisationsvinsterna fördelar sig.

På grundval av realisationsvinstkommitténs redovisade material har inom skatteutredningen gjorts beräkningar av realisationsvinsternas storlek och fördelning. (Se bilaga 3, tabell 7:12–14.) Beräkningarna av de nominella vin-

sterna har måst göras på ett i vissa avseenden osäkert material. De uppskattningar, som därvid varit nödvändigt att göra, har emellertid hållits så försiktiga att risk för överskattningar ej torde föreligga.

Av beräkningarna framgår att c:a 20 % av de nominella vinsterna varit skattepliktiga. Av undersökningen framgår att de 2,4 % av inkomsttagarna, som hade inkomster över 60 000 kr och som hade 10 % av de sammanräknade nettoinkomsterna, stod för 64 % av realisationsvinsterna. De utgjorde samtidigt 20 % av de skattskyldiga som hade realisationsvinster.

Ställer man realisationsvinsterna i relation till förmögenhetsstorlek, visar det sig att skattskyldiga med förmögenheter överstigande 200 000 kr erhöll 60 % av realisationsvinsterna. Härav föll nästan hälften på skattskyldiga med förmögenheter överstigande 1 miljon kronor. Av förmögenhetsägare med förmögenhet över 400 000 kr hade 10 %, eller mer i högre skikt, realisationsvinster. Medelvärdet av realisationsvinsterna ökade kraftigt med stigande inkomst och förmögenhet. För högre inkomsttagare utgjorde realisationsvinsten en betydande del av inkomsten efter skatt.

Enligt 1958 års sparutredning återfanns en stor del av "inkomstvinsterna" bland den grupp som hade sin huvudsakliga inkomst av räntor och utdelningar. Inkomstvinsterna utgjorde nära 1/3 av gruppens disponibla inkomst efter skatt. I utredningen framhölls att den höga andelen kunde bero på enstaka stora inkomstvinster inom gruppen, varför siffran kanske ej var representativ. Å andra sidan kan sägas att det ej torde vara någon tillfällighet att stora tillfälliga inkomstvinster återfinns i gruppen, då dess sparande synes vara inriktat på bl. a. sparformer som kan ge stora inkomstvinster.

Av budgetundersökningen framgår att högre inkomsttagare realiserar sina värdestegringsvinster i större utsträckning än övriga skattskyldiga. Deras sammanlagda vinstrealisation synes i det närmaste motsvara den sammanlagda årliga värdetillväxt, som tillföll gruppen.

7.4.4 *Slutsatser om utgiftsskattens fördelningspolitiska effekter*

Det tillgängliga materialet när det gäller fördelningen av sparandet på olika tillgångsslag synes ge grund för följande antaganden.

Det allt mer utbredda villaboendet har medfört att fastighetsinvesteringar spelar en betydelsefull roll i flertalet inkomst- och förmögenhetsskikt utom i de allra högsta. Villainvesteringarna har vid dagens inflations- och prisutveckling en mycket gynnad ställning genom kombinationen av hög belåningsgrad och låg realisationsvinstbeskattning. Utgiftsbeskattningen kommer att innebära en skärpning av den beskattning som inträffar när villasparandet upplöses och konsumeras. Härigenom utjämnas skillnaden i beskattning mellan villaägare och övriga skattskyldiga.

För lägre inkomsttagare synes annars banksparandet dominera. Aktie- och annat värdepappersparande, liksom försäkringssparande, domineras av högre inkomsttagare och förmögenhetsägare. Dessa typer av sparande är också de klart dominerande sparformerna för dessa grupper skattskyldiga. En oproportionerligt stor del av realisationsvinsterna återfinns också hos denna grupp skattskyldiga. Realisationsvinsterna synes också utgöra en oproportionerligt stor andel av denna grupps inkomster.

Det kan således konstateras att kapitalägarna och högre inkomsttagare som grupp inriktat sitt sparande på sparformer, som är fördelaktiga ur skattesynpunkt. Gruppen dominerar också dessa sparformer. Vid en värdering av detta förhållande skall också ihågkommas, att en fördelaktig inkomstskattebehandling av visst sparande också innebär låg beskattning av den konsumtion som bestrids av avkastningen, förutom att sparandetillväxten kan gå snabbare än vid normalt beskattade sparformer.

Med utgångspunkt från det ovan anförda torde en utgiftsskatt med skattefrihet för sparande komma att innebära följande.

Högre inkomsttagare och förmögenhetsägare har visserligen hög sparkvot. Deras sparande är emellertid inriktat på sparande med låg inkomstskattebelastning. En övergång till utgiftsskatt kommer därför ej att medföra större lättnader i beskattningen av deras sparande. I den mån gruppens konsumtion bestrids av sådana lågbeskattade inkomster kommer utgiftsskatten att medföra en skatteskärpning. För de grupper som förlitar sig på banksparande och liknande, främst mindre inkomsttagare, kommer de nackdelar detta sparande idag är utsatt för att elimineras. Utgiftsskatten kommer således att förbättra deras situation. De verkliga låginkomsttagarnas situation kommer ej att beröras. Barnfamiljernas sparkvot är så pass hög att de generellt ej kan anses bli missgynnade av införandet av en utgiftsskatt. Spridningen inom gruppen är dock stor.

Det finns således underlag för att anta att utgiftsskatten vid nuvarande konsumtions- och sparbeteende ej bör medföra några betydande negativa fördelningspolitiska effekter, att tvärtom kapitalägarna som grupp förmodligen blir effektivare beskattade även om det kommer att finnas skattebetalare som på grund av sitt stora sparande får en lägre skattebelastning. Å andra sidan kommer det inte att finnas fall där iögonenfallande levnadsstandard kan kombineras med låg beskattning, vilket med hänsyn till den allmänna lojaliteten mot skattesystemet måste framstå som en vinning. De stora löntagargruppernas sparande kommer att underlättas.

Riktigheten av dessa slutsatser bekräftas av beräkningarna rörande utgiftsskattens totala skattebas. Därvid har framkommit att nettoförmögenhetsupplösningen inom hushållssektorn för konsumtion och därav föranledd breddning av utgiftsskatteunderlaget är tillräckligt stor för att kompensera det bortfall av beskattningsunderlag som avdraget för sparande medför även vid relativt höga sparkvoter. Se mera härom i kapitel 8.

Liknande resultat har den amerikanska utredningen inom Advisory Commission on Intergovernmental Relations nått för amerikanska förhållanden.

Någon kvantifiering av de omfördelande effekterna har ej kunnat göras, då underlag härför saknas. Dock kan följande konstateras. Med reservation för säkerheten av beräkningarna beträffande konsumtion och sparande skulle för år 1974 genom utgiftsskatten ha beskattats en konsumtion på c:a 17 miljarder kronor, som bestritts med nettoförmögenhetsupplösning, upplåning eller inkomstskattefria inkomster. Mot detta står ett sparande på c:a 11 miljarder kronor, som endast till en del torde hänföra sig till kapitalägarna. Beskattningen av mellanskillnaden utgör den skatteskärpning som huvudsakligen kapitalägarna såsom grupp erhåller jämfört med den nuvarande inkomstbeskattningen. Hur denna skärpning fördelar sig inom gruppen kapitalägare kan ej bedömas på tillgängligt underlag.

Vad som ovan anförts har utgått från i huvudsak oförändrat beteende hos de skattskyldiga. Emellertid är det troligt att utgiftsskattens införande också kommer att medföra förändringar i hushållens beteende. De samhällsekonomiska aspekterna härpå behandlas nedan i kapitel 9. Här skall de fördelningspolitiska konsekvenserna något beröras.

De möjligheter till lågbeskattad konsumtion, som finns inbyggd i inkomstbeskattningen, utgör en belastning i skattesystemet. Utgiftsbeskattningen befriar systemet från denna belastning. Det är också betydande belopp som genom utgiftsskatten på detta sätt förs in i skatteunderlaget. Då utgiftsbeskattningen innebär att möjligheterna till denna typ av skattebillig konsumtion försvinner, finns det skäl att tro att de skattskyldiga, som haft möjligheter härtill, kommer att minska sin konsumtion – särskilt då den konsumtion som kan betraktas som marginell lyxkonsumtion. Även om detta medför att skatteunderlaget härigenom blir något mindre än vid oförändrat beteende, måste även denna effekt vara fördelningspolitiskt och resursallokeringsmässigt önskvärd.

Utgiftsbeskattningens uppskov med beskattningen av sparad inkomst innebär att de som har möjligheter att spara får möjligheter att öka sitt sparande. Den största förändringen i behandlingen rör banksparande och liknande. Detta medför att den största relativa förbättringen kommer att gälla de breda inkomstgruppernas sparande. I tider av stark inflation torde också utgiftsbeskattningens gynnande av konventionellt sparande motverka de oönskade förmögenhetsomfördelningar som inflationen medför. Mindre inkomsttagare och inkomsttagare med stor försörjningsbörda har emellertid inte så stora möjligheter att spara eller öka sitt sparande. I absoluta tal kommer därför det sparande hos högre inkomsttagare, som idag bestrids av fullbeskattade löpande inkomster, kunna öka mest. De ökade möjligheter till förmögenhetsbildning för dessa grupper kan komma att leda till en ojämnare förmögenhetsfördelning än idag.

Vid bedömningen av sparandeförändringens storlek skall observeras att förmögenhetsökningens privatekonomiska effekt är en annan än i inkomstskattesystemet p. g. a. den latenta skatteskuld, som utlöses vid den framtida konsumtionen. När det gäller sparbeteendet hos de grupper som har stor sparpotential i ett utgiftsskattesystem, men vars hela inkomst idag är föremål för full inkomstbeskattning – främst löntagare i mellan- och höglöneskikten – torde det knappast finnas skäl att tro att den förmånliga behandlingen av sparande skulle komma att medföra direkta konsumtionsinskränkningar. Med den nuvarande höjden på marginalbeskattningen, torde för det första utrymmet för konsumtionsinskränkningar av betydelse vara begränsat. Vidare måste man vid uppskattningen av den förväntade sparökningen beakta olika beteendens lönsamhet.

Det ökade sparande, som sparavdraget i utgiftsskattesystemet ger möjligheter till, innebär i och för sig inte att den sparandes totala konsumtion kan öka bortsett från den marginella ökning av konsumtionsmöjligheterna som den avkastning, som sparandet kan ge, innebär. Om man bortser från variationer i skatteuttaget är konsekvensen för konsumtionsmöjligheterna endast att nutida konsumtion byts mot samma framtida konsumtion. Det lönsammaste konsumtionsbeteendet för den enskilde i ett progressivt utgiftsskattesystem är att hålla så jämn konsumtionsnivå som möjligt. Spa-

rande, som medför en låg konsumtionsnivå idag för att möjliggöra en högre konsumtionsnivå i framtiden, medför högre total skattebelastning. Dessutom måste värdet av en framtida konsumtionsökning diskonteras ned med hänsyn till hur långt fram i tiden konsumtionsökningen skall åtnjutas.

Därför torde sparandeökningen även hos grupper, som har stor sparpotential, i allmänhet komma att begränsas till vad en utjämning av konsumtionsnivån över tiden medför. Det är dock möjligt att den psykologiska genomslagskraften av sparandets skatteminskande effekt i ett övergångsskede kommer att vara så starkt att större sparökningar kommer att äga rum. Då emellertid den ökning av de framtida konsumtionsmöjligheterna, som sparandet ger, är den främsta drivkraften bakom flertalet människors sparande, kommer upptäckten att detta beteende innebär att man byter ut en större konsumtion idag mot en mindre konsumtion i framtiden att medföra att deras sparbeteende korrigeras. Slutsatsen härav är att utgiftsskatten knappast kommer att medföra några nämnvärda sparökningar på grund av konsumtionsinskränkningar hos dem som redan nu sparar. Däremot finns skäl att anta att den skatteminskning, som de sparandes redan befintliga sparande medför, i stor utsträckning kommer att utnyttjas till ökat sparande. Detta skulle sammantaget för grupper med stor sparpotential komma att innebära i huvudsak oförändrad konsumtion men ett utbyte av en del av skattebetalningen mot sparande. Vid bedömningen av den fördelningspolitiska effekten av dessa sparökningar bör man också ta hänsyn till att villkoret för skatteuppskovet i princip också innebär ett tillskott av resurser till "the common pool" och att man avstår från att ta i anspråk resurserna för personligt bruk. De samhällsekonomiska aspekterna berörs i kapitel 9–10.

Det är således viktigt att ur fördelningspolitisk synvinkel konstatera, att den nominella förmögenhetsökning, som sparavdraget kan medföra, inte alls har samma effekt för den enskilde, som motsvarande förmögenhetsökning har i det nuvarande skattesystemet. Dessutom kan förmögenhetsskatten, som ovan påvisats i kapitel 6, användas till att reglera den enskildes nytta av sparökningen. Också avvägningen av utgiftsskatteskalan kan ske med hänsyn härtill. Det bör också observeras att den förmögenhetsökning, som sker i dagens skattesystem, till övervägande del har sin förklaring i värdetillväxt, medan nysparandet utgör en mindre del. Värdetillväxten torde dessutom vara ojämnare fördelad. Den sparökning, som införandet av en utgiftsskatt kan komma att medföra, torde visserligen komma att öka nysparandets betydelse. Värdetillväxten torde emellertid även i ett utgiftsskattesystem vara den tyngst vägande faktorn. Detta gäller särskilt de stora förmögenheternas bildande och tillväxt. Där spelar hittills sparandet av löpande avkastning en obetydlig roll. Utgiftsskattens införande kommer inte att ändra den bilden. Däremot blir värdetillväxten effektivare beskattad i utgiftsbeskattningen än i inkomstbeskattningen.

Även om utgiftsbeskattningen trots risken för en ojämnare nominell förmögenhetsfördelning snarast kommer att medföra mindre ojämnheter i konsumtionsnivån mellan olika grupper skattskyldiga än det nuvarande skattesystemet, kan dock förskjutningarna i förmögenhetsfördelningen medföra ökad ekonomisk makt och inflytande för de grupper, vars sparande är stort. Man bör dock också i detta sammanhang hålla i minnet att fördelningen

av värdetillväxten och andra faktorer spelar långt större roll för de maktförskjutningar, som kan äga rum, än vad nysparandet även i ett utgiftsskattesystem kan komma att leda till. Även om utgiftsbeskattningen därför inte torde komma att ha någon större betydelse för den maktkoncentration, som dagens ojämna förmögenhetsfördelning medför, är det å andra sidan helt klart att utgiftsbeskattningen inte bidrar till att lösa dessa problem. Den typen av åtgärder, som aktualiseras i reformarbetet på arbetsrättens område rörande inflytande- och trygghetsfrågorna och i diskussionerna kring frågan om löntagarfonder torde vara både effektivare och lämpligare instrument för att lösa dessa frågor.

De fördelningspolitiska antaganden som ovan gjorts på grundval av tillgängligt statistiskt material rörande nuvarande förhållanden torde således i huvudsak gälla även om man beaktar de beteendeförändringar som införandet av en utgiftsskatt kan tänkas medföra.

Utgiftsskattens två viktigaste fördelningspolitiska inslag verkar i olika riktning. Å ena sidan innebär utgiftsskatten en effektivare beskattning av kapitalägarnas konsumtion och mindre möjligheter till skatteflykt och kringgående av skattelag och därmed en rättvisare beskattning. Ingen kan undgå den skattebörda som skattesystemet avser för honom. Å andra sidan medför sparandets gynnade ställning i utgiftsbeskattningen att den som kan spara mest också får den största skattelättnaden. Denna lättnad är dock endast temporär, då sparandet är belastat med en latent skatteskuld som effektueras när den skattskyldige tillgodogör sig sparmedlen. Frågan om hur man skall värdera utgiftsskattens sammantagna fördelningspolitiska effekter avgörs av hur man väger ihop dessa två skilda moment.

8 Utgiftsskattebasens storlek

8.1 Utgångspunkter

Enligt taxeringsstatistiken uppgick hushållens sammanräknade nettoinkomst för inkomståret 1974 till drygt 155 miljarder kronor. Även om det från denna summa avgår såväl allmänna avdrag som grundavdrag innan skatten uttages, torde den sammanräknade nettoinkomsten ge den bästa uppfattningen om inkomstskattens skatteunderlag. Utgiftsskattens skatteunderlag är annorlunda sammansatt. Dess bruttobas är större, då alla likviditetstillskott är skattepliktiga. Å andra sidan medges avdrag för allt sparande och alla investeringar. Enligt nationalräkenskaperna uppgick hushållens sparande 1974 till ca 11,8 miljarder kronor.

Ur såväl samhällsekonomisk som statsfinansiell synvinkel är det av stor vikt att få en uppfattning om i vad mån skattebasen blir större eller mindre vid en övergång till utgiftsskatt. En uppskattning av utgiftsskattebasens storlek i jämförelse med inkomstskatten har därför företagits. En sådan uppskattning är emellertid på föreliggande statistiskt material endast möjlig att göra beträffande en total övergång till utgiftsbeskattning. En beräkning av skattebasen vid en partiell övergång till utgiftsskatt av föreslagen typ har ej varit möjlig att göra. Vissa slutsatser om basen för den föreslagna omfattningen av utgiftsskatten och dess relation till motsvarande bas för den progressiva delen av inkomstskatten torde dock kunna dras av materialet.

I den preliminära nationalbudgeten för år 1976 redovisades hushållens inkomster och utgifter enligt vad som framgår av tabell 8:1.

Om alla inkomster vore inkomstskattepliktiga borde definitionsmässigt skillnaden mellan utgiftsskattens och inkomstskattens skattebas inte vara särskilt stor. Skillnaden kan endast bestå i hushållens sammanlagda negativa eller positiva sparförändringar. I totalekonomin kan emellertid dessa skillnader endast vara små. I en helt sluten ekonomi där endast hushåll handlade med varandra skulle någon skillnad ej kunna uppstå.

I den utredning, som Advisory Commission och Intergovernmental Relations företagit om utgiftsskatten, gjordes en jämförande beräkning av inkomstskattens och utgiftsskattens skattebas som för amerikanska förhållanden gav följande resultat enligt tabell 8:2.

Tabell 8:1 De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1974–1976

	Miljarder kronor		Procentuell förändring från föregående år		
	1974	1975 prognos	1974	1975 prognos	1976 prognos
Löpande priser					
1 Faktorinkomster[a]	155 755	181 668	13,2	16,6	10,0
Egentliga löner[b]	130 589	154 183	12,8	18,1	11,1
Enskilda företagares inkomster	11 671	12 823	23,7	9,9	3,3
Övriga faktorinkomster	13 495	14 662	9,0	8,6	4,5
2 Inkomstöverföringar till hushåll	41 143	48 099	32,7	16,9	20,4
3 Direkta skatter, avgifter m. m.	55 853	64 577	16,1	15,6	14,6
därav: prel. A-skatt	48 485	55 300	14,9	14,1	12,1
4 Nettoinbetalningar till det offentliga (3–2)	14 710	16 478	–13,9	12,0	–2,6
5 Räntor och utbetalningar, netto[c]	1 995	2 275	35,4	14,0	13,8
6 Övriga transfereringsinkomster och -utgifter netto	–259	–264	–	–	–
7 Disponibel inkomst	142 781	167 201	17,2	17,1	11,2
8 Privat konsumtion	131 325	149 759	14,0	14,0	12,5
9 Sparande (7–8)[d]	11 456	17 442	72,7	52,3	0,8
10 Sparkvot (9:7)[e]	8,0	10,4	2,6	2,4	–1,0
1968 års priser					
11 Disponibel inkomst	98 955	104 664	7,3	5,8	1,9
12 Privat konsumtion	91 016	93 746	4,4	3,0	3,0

[a] Hushållssektorn inkluderar, förutom hushållen, de s. k. ideella organisationerna som betjänar hushållen och som inte helt eller huvudsakligen finansieras och kontrolleras av offentliga sektorn. Hit räknas fackföreningarna, folkbildningsverksamheten, nykterhetsrörelsen, idrottsorganisationerna, tjänstemannaorganisationerna, Röda korset m. m. samt ej statsbidragsberättigade privata sjukhem, barnhem, barnkolonier, semesterhem. Utöver löntagarhushåll ingår hushåll som äger personliga företag, dvs. som erhåller sin huvudsakliga inkomst från rörelse.

[b] Uppdelningen av de disponibla inkomsterna följer samma principer som tillämpades i konjunkturinstitutets höstrapport.

[c] Arbetsgivaravgifter till socialförsäkring, tillräknade pensionsavgifter för statliga och kommunala myndigheter, för kommunala affärsverk samt för icke-finansiella företag är ej medtagna som löneförmåner i denna post.

[d] Egentliga löner motsvarar kontant utbetald lönesumma, direkt utbetalda pensioner från industri, handel och statliga affärsverk samt arbetsgivaravgifter till privat försäkring.

[e] Inkl. räntor på privata försäkringsfonder (exkl. skadeförsäkring).

[f] Inkl. privat försäkringssparande. Detta uppgick 1974 till 4 715 milj. kr. och 1975 till 5 536 milj. kr. Det beräknas 1976 uppgå till 6 083 milj. kr.

[g] Förändring mätt i procentenheter.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 8:2 Comparison of Tax Base of Income Tax and Expenditure Tax

	1968 ($ billions)			
	Income Tax[a]		Expenditure Tax	
Personal income		688.7		688.7
Deduct: Portion of personal income not included in "AGI"[b] or "Receipts"		137.7		75.2
A. Transfer payments (except military retirement pay)	57.0			
B. Other labor income (except fees and military reserve pay)	23.2		23.2	
C. Imputed income	37.1		37.1	
D. Other types of personal income				
1. Income received by non-individuals	5.4		5,4	
2. Difference in accounting treatment	4.2		4.2	
3. Other exemptions and exclusions				
a. Excluded business expense	5.3		5.3	
b. Excluded sick pay	–		–	
c. Excluded moving expenses	–		–	
d. Excluded contributions to retirement plan by self-employed	–		–	
e. Excluded dividends	1.1			
f. Tax exempt military pay and allowances	3.3			
g. Tax exempt interest income	0.9			
h. Tax exempt dividend distributions	0.2			
Add: Portion of "AGI" or "Receipts" not included in personal income		48.7		22.8
A. Personal contributions for social insurance	22.8		22.8	
B. Net gain from sale of financial assets	17.8			
C. Other types of income				
1. Annuities and pensions reported on tax returns	6.0			
2. Other income in "AGI" but not in personal income	2.1			
Equals total adjustment for conceptual differences		–89.0		–52.4
Estimated "AGI" or "Receipts" of taxable and non-tax individuals		559.7		636.3
Deduct: "Savings" reported by individuals in expenditure tax returns				9.8
A. Personal saving			39.8	
B. Minus:				
1. savings not made by individuals			5.3	
2. imputed savings			15.4	
3. private pension reserves			9.3	
Equals "Gross Expenditures"				626.5
Adjustment for differences in allowable deductions				–8.9
A. Deduct:				
1. Personal contributions for social insurance			22.8	
2. Private life insurance reserves			4.6	
B. Add: deductions of interest payments in income tax returns			18.5	
Equals "AGI" and "Gross Expenditures" on comparable basis		599.7		617.6

[a] Source: John A. Gorman, "The Relationship Between Personal Income and Taxable Income." *Survey of Current Business, May, 1970.*

[b] AGI = Adjusted Gross Income.

Resultatet visar på ett något större underlag för utgiftsskatten än för inkomstskatten. Resultatet är ej direkt översättningsbart till svenska förhållanden på grund av betydelsefulla skillnader mellan inkomstskattesystemen.

Vid en motsvarande svensk beräkning med utgångspunkt från nationalräkenskapernas uppgifter om hushållens inkomster och utgifter visar det sig vara förenat med stora svårigheter att beräkna utgiftsskattens underlag med utgångspunkt från inkomstsidan. För det första uppstår problem vid förvandling av nationalräkenskapernas inkomstbegrepp till kontantströmmar. Vidare grundas en del av materialet på osäkra antaganden. Då bl. a. inga kapitalvinster och inte heller arv och liknande ingår i nationalräkenskaperna måste en uppskattning härav göras. Slutligen utgör posten för sparande en restpost, som påverkas av felen i beräkningen av hushållens inkomster och utgifter (privat konsumtion m. m.). Uppskattningarna av sparandet kan därför vara behäftade med stora fel.

Det är emellertid också möjligt att beräkna storleksordningen av utgiftsskattebasen från nationalräkenskapernas konsumtionssida. Denna väg visar sig också vara enklare och mindre problemfylld än inkomstvägen.

Den konsumtionsredovisning, som ligger till grund för nationalräkenskaperna, är så detaljerad att det på ett godtagbart sätt är möjligt att efter korrigeringar få fram den del av hushållens konsumtion, som ligger inom utgiftsskattens konsumtionsbegrepp. Därför har denna väg bedömts tillförlitligare än mätningar via de andra aktuella makroekonomiska storheterna.

8.2 Beräkning på grundval av nationalräkenskaperna

Med utgångspunkt från det statistiska materialet i nationalräkenskaperna har för beskattningsåret 1974 gjorts en beräkning av utgiftsskattebasen, som redovisas i tabell 8:3. Syftet med beräkningen är att visa storleksordningen av en uppskattad utgiftsskattebas jämfört med den faktiska inkomstskattebasen enligt den officiella inkomststatistiken.

Beräkningsmetodiken och de korrigeringar som företagits kräver vissa kommentarer.

I den okorrigerade privata konsumtionen på 131,3 miljarder ingår alla utgifter inom hushållssektorn för varaktiga och icke varaktiga varor samt tjänster. Däremot innefattas inte sådana inköp av konsumtionsvaror som sker i samband med näringsutövning och som betraktas som avdragsgill kostnad i samband med rörelse. De varaktiga konsumtionskapitalvaror (t. ex. bilar och TV-apparater) som inköps av hushållen utan att utnyttjas i samband med rörelse betraktas som privat konsumtion trots att det ur hushållets synpunkt i viss mening rör sig om en investeringsutgift. De enda undantagen är anskaffning av egnahem och fritidshus. Sådana inköp betraktas ej som privat konsumtion utan som realkapitalinvestering. Detsamma är förhållandet med förbättringskostnader nedlagda på sådana fastigheter. Det årliga nyttjandevärdet av dessa fastigheter ingår däremot som en betydande post i den privata konsumtionen. En del av den privata konsumtionen konsumeras inom de organisationer som betjänar hushållen (t. ex. fackföreningar och andra ideella organisationer).

Tabell 8:3 Utgiftsskattebas beräknad med utgångspunkt från den privata konsumtionen[a]

	1974 i miljarder kronor	
Okorrigerad privat konsumtion		131,3
Minskning med vissa konsumtionsposter		
Avskrivningar, räntor på lånat kapital m. m. för småhus och fritidshus	8,1	
Hälso- och sjukvård (nettoberäkning)	2,6	
Försäkringstjänster avs. livförsäkring o. d.	0,6	
Hushållens intresseorganisationer	1,0	
Summa		12,3
Korrigerad privat konsumtion		119,0
Ökning med vissa transfereringsutgifter		
Direkta skatter och socialförsäkringsavgifter	52,4	
Motorfordonsskatt	0,7	
Skadeförsäkringspremier	1,2	
Daghems- och ålderdomshemsavgifter o. d.	1,1	
Div. avgifter till stat och kommun m. m.	1,4	
Arrenden m. m.	0,3	
Summa		57,1
Korrigerad privat konsumtion jämte vissa transfereringsutgifter		176,1
Skattemässiga avdrag		
Omkostnader för intäkternas förvärvande (inkomst av tjänst)	6,6	
Icke skattepliktiga sociala transfereringar	7,8	
Summa		14,4
Utgiftsskattebas		161,7
Inkomstskattebas (sammanräknad nettoinkomst)		155,6
Differens i miljarder kronor		+6,1
Differens i procent		+3,9

[a] *Källa:* Nationalräkenskaperna 1974, Statistiskt meddelande N 1975:98 samt material vid SCB.

Beträffande de konsumtionsposter som ej skall ingå i utgiftsskatteunderlaget kan följande anföras.

Beräkningen av nyttjandevärdet av egnahem och fritidshus i statistiken grundar sig delvis på konstruerade transaktioner (imputeringar). Beräkningarna för utgiftsbeskattningen har i stället anpassats till den schablonbeskattning av villor som kommer att ligga till grund även för utgiftsbeskattningen. Därför har samtliga delposter i det statistiska underlaget utom onera (0,6) och reparationer med underhåll (1,3) frånräknats. Försäkringar (0,2) och fastighetsskatt (0,5) har frånräknats därför att posterna kommer med bland transferingsutgifterna. Ränta på lånat kapital (4,5) har liksom övriga utgiftsräntor lämnats utanför beräkningarna då avdragsrätt härför föreligger. Eftersom beräkningarna utgår från en fullt ut genomförd utgiftsbeskattning har inte heller posterna avskrivningar (2,2) och ränta på eget kapital (3,2) medtagits. I stället har den vid beskattningen tillämpade schablonräntan på 4 % tillagts, vilket ger 2,5 miljarder. Detta innebär en viss underskattning av schablonintäkten. Netto innebär detta en minskning av konsumtionen med 8.1 miljarder kronor.

Beträffande hälso- och sjukvård har ersättningar från försäkringskassan till apotek och liknande samt ersättningar direkt till hushållen frånräknats för att erhålla hushållens nettobetalningar.

Livförsäkringstjänsterna, som ingår i försäkringspremierna, frånräknas då försäkringssparandet är avdragsgillt i det skisserade utgiftsskattesystemet.

Det saknas säkra utgångspunkter för uppskattningen av de ideella organisationernas konsumtion. En grov överslagsberäkning hållen i överkant ger ca 1 miljard kronor, som alltså skall dras ifrån den okorrigerade konsumtionen.

Den korrigerade privata konsumtionen uppgår då till 119 miljarder kronor.

Utanför konsumtionen, som den redovisas i nationalräkenskaperna, faller vissa skatter och avgifter till det offentliga som skall läggas till. De direkta skatterna är visserligen avdragsgilla vid utgiftsbeskattningen, men då detta återspeglar sig i ett i motsvarande mån högre formellt skatteuttag måste skatterna läggas till för att jämförelsen med inkomstbeskattningen skall bli rättvisande.

En del av hushållens konsumtion är avdragsgill vid beskattningen trots att den faller utanför näringsutövning. Detta gäller särskilt resor till och från arbetet. Hela omkostnadsposten under inkomst av tjänst 6,6 miljarder kronor har därför dragits från basen. Vidare bestrids en del av hushållens konsumtion av icke skattepliktiga transfereringar, som för att uppnå en rättvisande jämförelse med inkomstbeskattningen skall frånräknas konsumtionen. Bland annat ingår här:

	Miljarder kronor
Bostadstillägg (inkl. KBT)	2,6
Allmänna barnbidrag	3,0
Socialhjälp	0,6
Bidragsförskott	0,6
Studiebidrag	0,5

För att erhålla en rättvisande jämförelse mellan inkomst- och utgiftsskattebaserna borde egentligen även korrigering ske för den konsumtion som bestrids av inkomster, som genom skattefusk undanhålls inkomstbeskattning. Emellertid är en uppskattning härav mycket vansklig och kan ej göras med någon säkerhet. Mot den överskattning av utgiftsskattebasen, som härmed kan uppstå står att det på några områden föreligger en ofullständig täckning av konsumtionen, som å andra sidan leder till en viss underskattning av hushållens konsumtion. Det gäller exempelvis handeln med begagnade varor, främst bilar, handeln med konst, antikviteter, frimärken och dylikt. Detsamma gäller hushållens konsumtion utomlands. Mot den bakgrunden har ytterligare korrigeringar inte ansetts behövliga.

8.3 Resultat

Resultatet av beräkningen är att utgiftsskattebasen för år 1974 kan uppskattas till drygt 161 miljarder kronor, jämfört med en faktisk inkomstskattebas på drygt 155 miljarder kronor. Utgiftsskattebasen skulle således vara 6 miljarder eller nära 4 % större än inkomstskattebasen. Även med utrymme givet för vissa felmarginaler visar resultatet att utgiftsskattebasen i vart fall inte bör vara mindre än inkomstskattebasen. Detta gäller således även vid den relativt höga sparkvot, 8,2 %, som rådde 1974.

Av beräkningstekniska skäl avser, som redan nämnts, beräkningen skattebasen vid en total övergång till utgiftsskatt. Den partiella övergång, som föreslås, torde medföra att avvikelserna mellan utgifts- och inkomstskattebas blir något mindre. För att få en jämförelse med ett år med låg sparkvot har en beräkning av utgiftsskattebasen även företagits för år 1969, då sparkvoten var mycket låg, endast 3,2 %. Beräkningen redovisas i tabell 8:4.

Tabell 8:4 Utgiftsskattebas beräknad med utgångspunkt från den privata konsumtionen[a]

	1969 i miljarder kronor	
Okorrigerad privat konsumtion		85,2
Minskning med vissa konsumtionsposter		
Avskrivningar, räntor på lånat kapital m. m. för småhus och fritidshus	5,8	
Hälso- och sjukvård (nettoberäkning)	0,9	
Försäkringstjänster avs. livsförsäkring o. d.	0,4	
Hushållens intresseorganisationer	0,6	
Summa		7,7
Korrigerad privat konsumtion		77,5
Ökning med vissa transfereringsutgifter		
Direkta skatter och socialförsäkringsavgifter	31,6	
Motorfordonsskatt	0,4	
Skadeförsäkringspremier	0,8	
Daghems- och ålderdomshemsavgifter o. d.	0,2	
Div. avgifter till stat och kommun m. m.	0,8	
Arrenden m. m.	0,2	
Summa		34,0
Korrigerad privat konsumtion jämte vissa transfereringsutgifter		111,5
Skattemässiga avdrag		
Omkostnader för intäkternas förvärvande (inkomst av tjänst)	4,3	
Icke skattepliktiga sociala transfereringar[b]	7,5	
Summa		11,8
Utgiftsskattebas		99,7
Inkomstskattebas (sammanräknad nettoinkomst)		93,7
Differens i miljarder kronor		+6,0
Differens i procent		+6,4

[a] *Källa:* Nationalräkenskaperna 1969, Statistiskt meddelande N 1975:98, samt material vid SCB.

[b] Inkl. fr. o. m. 1974-01-01 skattepliktiga sociala förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m. m.

Som väntat är differensen mellan utgifts- och inkomstskattebaserna något större för 1969 än för 1974 på grund av det lägre sparandet år 1969. Utgiftsskattebasen är här drygt 6 % större än inkomstskattebasen. Skillnaden är dock inte så stor som förändringen i sparkvoten borde ge anledning att förmoda. Orsaken härtill skall beröras i det följande.

Om man utgår från att den i nationalräkenskaperna för år 1974 redovisade restposten 11,7 miljarder kronor för sparande är korrekt, innebär beräkningarna också under förutsättning att dessa är korrekta att skattebasen vidgas brutto före avdrag för sparande med ca 17 miljarder kronor. Vid en bedömning av dessa tal skall ihågkommas att sparandet, som det framkommer i nationalräkenskaperna, endast skenbart har ett direkt samband med den disponibla inkomsten som den framkommer i nationalräkenskaperna. Däremot är sambandet mer direkt med den redovisade konsumtionen. Det i nationalräkenskaperna redovisade sparandet framstår därför som en produkt av skillnaden mellan den redovisade inkomsten och konsumtionen endast på grund av valet av statistiska jämförelsepunkter i nationalräkenskaperna. I själva verket påverkas både sparandets storlek och konsumtionens storlek också av faktorer, som ej redovisas i nationalräkenskaperna, särskilt av storleken på den externa förmögenhetsupplösningen inom hushållssektorn.

I den i nationalräkenskaperna redovisade inkomstposten ingår definitionsmässigt sålunda ej kapitalvinster. När det gäller överlåtelser inom hushållssektorn påverkas inte nettot härav. En försäljning av ett investeringsobjekt för konsumtion motsvaras här av någon annans nysparande. Annorlunda är fallet vid försäljningar utanför hushållssektorn. Desinvesteringar där transaktionspartern ej tillhör hushållssektorn kommer ej till synes som en sparandeminskning i statistiken via inkomstsidan utan endast om den redovisade konsumtionen påverkas. Å andra sidan framkommer en kapitalvinst vid transaktioner utanför hushållssektorn, där vinsten ej förbrukas, inte heller som en sparandeökning. Däremot bör detta sparande framkomma i finansräkenskaperna.

Sparandesiffran, som framkommer i nationalräkenskaperna, är således det netto med vilket nysparandet överstiger den externa förmögenhetsupplösningen. Däremot är sparandet egentligen inte en direkt funktion av de redovisade inkomsterna i nationalräkenskaperna minus konsumtionen, enär hushållens konsumtion respektive sparande är en funktion inte bara av den disponibla inkomsten utan även av kapitalvinster, inkomstvinster, lån och förmögenhetsupplösning.

Detta skulle kunna förklara varför bruttobasen för utgiftsskatten före avdrag för sparande kan vara så mycket större än inkomstskattebasen. Det betyder också att den relativa skattebasen inte bara skulle förändras med sparkvoten, som den framkommer i nationalräkenskaperna, utan att den också skulle vara beroende av bruttorelationerna mellan nysparande och extern förmögenhetsupplösning. Detta förhållande skulle också kunna förklara, varför de relativa skillnaderna i skattebas mellan 1969 och 1974 inte är större, vilket sparkvotsförändringen skulle ge anledning att förmoda. Orsaken synes vara att ökningen av nettosparkvoten mellan 1969 och 1974 motsvaras av en ännu snabbare ökning av bruttofaktorerna. Det vill säga att tempot i den externa förmögenhetsupplösningen har accelererat mellan

1969 och 1974. Denna acceleration synes också bekräftas i det material Waldenström-rapporten redovisar. När det gäller utrymmet för förmögenhetsupplösning skall ihågkommas att de årliga värdestegringsvinsterna i nominella tal klart överstiger nysparandet, vilket förklarar att hushållens sammanlagda förmögenhetsställning i vart fall i nominella tal inte rubbas särskilt mycket av ens stora förmögenhetsupplösningar.

Slutsatsen härav skulle då bli, att utgiftsskattebasen i och för sig kan förbli stor vid ökad sparkvot om takten för bruttoförmögenhetsupplösningen är hög. Utgiftsskattebasen skulle i så fall vara beroende av inte bara nettosparandet i samhället utan också av kapitalägarnas beteende inom den ramen. Detta påverkar också utgiftsskattens fördelningspolitiska effekter. Ju högre takten i förmögenhetsupplösningen är desto mer omfördelande till kapitalägarnas nackdel borde effekten bli även vid oförändrat nettosparande inom hushållssektorn.

8.4 Skatteutfall

Vad angår de skatteinkomster, som utgiftsskatten kan generera jämfört med inkomstskatten och med oförändrat marginalskatteuttag, saknas underlag för närmare beräkningar utöver det antagandet att den totala skattebasen bör bli något större eller i vart fall inte mindre än inkomstskattebasen, om inte betydande förändringar i hushållens konsumtionsbeteende inträffar. Däremot saknas underlag för exakta beräkningar av skatteunderlaget inom varje marginalskatteskikt. Avgörande för utfallet är relationen mellan medelmarginalskatten i de inkomstlägen där sparavdragen göres och medelmarginalskatten för den konsumtion, som ej täcks av årets löpande inkomster. Rent definitionsmässigt bör utgiftsskatten medföra ökade skatteintäkter vid oförändrad skatteskala, då sparandet ger möjligheter till ökad framtida konsumtion vilket medför att sparavdraget i princip bör ske i ett lägre marginalskatteläge än beskattningen av konsumtionen. I vart fall finns knappast anledning anta att skatteutfallet skulle bli mindre än för inkomstskatten.

Den föreslagna modellen med ett proportionellt skikt endast inkomstbeskattat och undantaget utgiftsskatt medför på grund av att progressionen börjar senare än i det nuvarande skattesystemet vissa skatteförluster. Å andra sidan medför slopandet av spar- och försäkringsavdrag i inkomstbeskattningen viss ökning av skatteintäkterna. Antages försiktighetsvis oförändrat skatteunderlag i varje skikt medför omläggningen med den i modellen använda skatteskalan ett skattebortfall på ca 1,5 miljarder kronor. Troligare är emellertid att skatteintäkterna ökar något dels därför att skattebasen är något större, dels därför att utgiftsbeskattningen medför en omfördelning mellan inkomstskikten ledande till större andel av skatteunderlaget i högre skikt.

9 Samhällsekonomiska effekter

En övergång till utgiftsbeskattning torde komma att medföra samhällsekonomiska effekter utöver de redan berörda fördelningspolitiska effekterna, inte bara övergångsvis utan även mer långsiktigt. I det följande skall huvudsakligen de långsiktiga verkningarna diskussionsvis beröras. Någon djupare undersökning av utgiftsskattens allmänekonomiska effekter har inte varit möjlig att företa.

Som behandlats i kapitel 7 och 8 ovan kommer utgiftsskatten även vid oförändrat nettosparande i samhället och vid oförändrat skatteuttag att kunna medföra betydande omfördelningar av skattebördan. Den inkomstskatt, som idag tas ut av nettospararna, kommer i stället att träffa den konsumtion som bestrids med förmögenhetsupplösning eller lån. I den mån denna konsumtion motsvaras av tidigare eller senare sparande, som skulle ha beskattats fullt ut i inkomstbeskattningen, sker ingen omfördelning av skattebördan mellan olika skattskyldiga utan endast över tiden. Värdestegringsvinsterna har emellertid som framgått endast i begränsad omfattning den karaktären. Till återstående del blir effekten en omfördelning av beskattningen också mellan skattskyldiga.

Utgiftsskattens effekter får emellertid också antas påverka hushållens beteende på ett annat sätt än det nuvarande skattesystemet. Särskilt gäller detta fördelningen mellan konsumtion och sparande, då utgiftsskatten gör sparande billigt och hög konsumtion dyr. Utöver vad som anförts i kapitel 7 bör följande framhållas.

I ett utgiftsskattesystem blir det naturligare att ifrågasätta nyttan av marginell konsumtion, eftersom marginalnyttan kan antas avta med stigande konsumtion, samtidigt som kostnaden för den marginella konsumtionen genom progressionen i utgiftsskatten blir allt högre ju större konsumtionen är. Detta kan särskilt tänkas påverka den mer lyxbetonade kapitalvaruanskaffningen.

Införandet av utgiftsskatt torde också komma att påverka marknadsbilden på sådana områden, där de nuvarande skatteeffekterna har haft betydelse för efterfrågan och prisbildning. Också de ändrade skattebetingelserna för företagsamheten, särskilt då för familje- och småföretagsamheten, torde få näringspolitiska konsekvenser. I det följande skall dessa frågor något beröras.

9.1 Utgiftsskattens effekter för sparande och konsumtion

När det gäller frågan om vilka effekter utgiftsskatten kan få för sparandet får konstateras att hushållens beteende är svårt att förutse, även om det finns skäl att förvänta sig ett ökat sparande. Viktigare än att försöka gissa sig till hur de kommer att reagera torde i detta sammanhang vara att något beröra de effekter utgiftsbeskattningen får vid a) minskat sparande, b) oförändrat sparande och c) ökat sparande. Till frågan om utgiftsskatten som konjunkturpolitiskt instrument återkommes i kapitel 10.

Om sparandet minskar och konsumtionen ökar, medför detta en progressivt ökad utgiftsskattebelastning på hushållen och ökade skatteinkomster för staten. Jämfört med inkomstbeskattningen, som i princip är helt neutral mellan konsumtion och sparande, blir konsekvensen att möjligheterna till konsumtionsökning begränsas då en del av minskningen av sparandet går i skatt. Utgiftsskatten har på så sätt en återhållande effekt på konsumtionsökningar. Skulle sparandeminskningen vara önskvärd kan utgiftsskattens återhållande effekt mildras eller neutraliseras genom skattesänkning.

Även om en total konsumtionsökning framstår som en mindre trolig effekt av utgiftsskatten, kan en sådan komma till stånd på olika sätt. Man får nämligen ha i minnet att utgiftsskatten jämfört med inkomstskatten verkar olika för hushåll med positivt sparande respektive för hushåll med negativt sparande. För dem, som har positivt sparande, medför sparavdraget möjlighet till viss konsumtionsökning med oförändrat sparande. För hushåll med negativt sparande medför utgiftsskatten minskade konsumtionsmöjligheter vid oförändrad förmögenhetsupplösning. En konsumtionsökning skulle då kunna bero på att hushåll med positivt sparande skulle utnyttja skatteminskningen på grund av sparavdraget till ökad konsumtion, samtidigt som gruppen med negativt sparande inte skulle låta sitt konsumtionsbeteende påverkas av den nya skattebelastningen. Gruppen skulle i så fall bestrida skatten med ökad förmögenhetsupplösning.

Vid en oförändrad sparnivå medför utgiftsskatten knappast någon förändring utöver den omfördelning av skatten mellan sparande och förbrukande hushåll, som berörts ovan. Inom ramen för oförändrat totalt hushållssparande kan detta ta sig flera uttryck.

Om man förutsätter att ingen förändrar sitt konsumtionsbeteende blir effekten ökat sparande hos dem som sparar, då skatteminskningen på grund av sparavdraget i så fall medför motsvarande ökning av sparandet. Omvänt måste förmögenhetsuppslösningen öka för att konsumtionsnivån skall kunna bibehållas samtidigt som utgiftsskatt skall erläggas.

Utgår man i stället från att det är sparbeteendet som är oförändrat hos samtliga grupper, medför utgiftsbeskattningen ökad konsumtion hos dem som sparar, då skatteminskningen på grund av sparavdraget medför ökade konsumtionsmöjligheter. För spargruppen växlas på så sätt en del av skatteminskningen i ökad konsumtion, den andra delen går åt i utgiftsskatt på konsumtionsökningen. För den andra gruppen medför utgiftsskatten vid oförändrad förmögenhetsupplösning minskad konsumtion och ökad skatt. Inom ramen för ett oförändrat totalt hushållssparande torde den här senare utvecklingen vara den troligare.

Den troligaste effekten av en övergång till utgiftsbeskattning är att hus-

hållens totala sparande ökar. Skattelindringen på grund av sparavdraget torde i vart fall till en del komma att användas till ökning av sparandet. Det utrymme för ökat sparande, som sparavdraget ger, medför nämligen ingen ytterligare konsumtionsuppoffring för den skattskyldige. Den fördyring av konsumtion med hjälp av lån och förmögenhetsupplösning, som utgiftsskatten leder till, kommer förmodligen att medföra minskad sådan konsumtion. Det är emellertid svårt att förutsäga om utgiftsskattens konsumtionsåterhållande effekt för den här typen av konsumtion är så stark att det även blir fråga om en minskning av förmögenhetsupplösningen. Den troliga totala nettoeffekten torde dock bli en viss sparandeökning.

Vid en sparandeökning medför utgiftsbeskattningen minskade skatteinkomster för staten. Effekterna kommer troligen att koncentreras till den kortsiktiga in- och utlåningen och kan komma att medföra en viss press på ränteläget inom den sektorn. Följden bör också bli ökad likviditet i banksystemet och på kreditmarknaden. Om inga åtgärder vidtages betyder det en lättare lånemarknad för bl. a. näringslivet men följden kan också bli att efterfrågeöverskott uppstår på avdragsgilla investeringsobjekt, vilket kan ha en prisuppdrivande effekt. Detta gäller t. ex. fastighets- och aktiemarknaden. På dessa marknader skulle efterfrågeökningen inte bara motsvaras av det ökade spararandet. Om krediter för investeringar på dessa områden skulle komma att lämnas i samma relation till satsat eget kapital som idag, skulle sparökningen komma att medföra en hävstångseffekt som skulle resultera i en ännu starkare efterfrågeökning, både vad avser investeringsobjekt och krediter.

Innebörden härav är följande. Om det i dagens läge krävs 20 % självfinansiering för en viss typ av investering, medger detta för en person, som med beskattade medel sparat ihop 20 000 kr., en investering på 100 000 kr. I ett utgiftsskattesystem skulle samma person – i normalt marginalskatteläge – med oförändrad konsumtionsnivå i stället ha ett sparkapital på ca 35 000 kr. Om samma relation mellan eget och lånat kapital skulle behållas, skulle detta ge möjligheter till en investering på ca 175 000 kr. Sparökningen på 15 000 kr. skulle i så fall komma att ge upphov till dels en ökning av efterfrågan på ifrågavarande typ av investeringsobjekt med 75 000 kr., dels en ökning av kreditefterfrågan med 60 000 kr.

Därför torde införandet av ett utgiftsskattesystem komma att kräva en aktivare kreditpolitik från statsmakternas sida, om det nuvarande efterfrågeläget skall kunna bibehållas. Genom kreditpolitiska åtgärder av olika slag torde de nämnda hävstångseffekterna kunna undvikas. Som exempel på åtgärder som kan komma ifråga kan nämnas högre krav på bankernas likviditet, högre krav på självfinansiering vid villainvesteringar, krav på snabbare amorteringstakt på lån och skärpta belåningsregler för värdepapper – oaktat dessa åtgärder framstår som ovanliga vid en ökning av sparandet. På konsumtionslånesidan torde däremot snarast vissa lättnader vara befogade.

Jämfört med dagens fördelning mellan konsumtion och sparande torde utgiftsskatten vid oförändrat formellt skatteuttag även vid ett något större sparande ge åtminstone samma skatteinkomster som inkomstskatten gör idag. Om sparökningen blir större, så att skatteinkomsterna skulle minska, synes det följdriktiga vara med hänsyn till utgiftsskattens generella effekter

på samhällsekonomin, att staten utnyttjar det genom sparandeökningen och de nämnda kreditpolitiska åtgärderna friställda låneutrymmet på kreditmarknaden för att kompensera sig för utgiftsskattebortfallet genom upplåning i stället för genom höjning av andra skatter. Det utrymme, som friställs i samhällsekonomin genom hushållens konsumtionsminskning, kan utnyttjas för ökad offentlig konsumtion eller för ökade offentliga eller privata investeringar. Det skall observeras att hushållens konsumtionsminskning ej blir lika stor som sparandeökningen, då en del av sparökningen motsvaras av minskad skattebetalning.

Effekten av utgiftsskatten skulle då vid ökat sparande bli minskad privat konsumtion – men ej i motsvarande omfattning – ökade privata och offentliga investeringar, alternativt ökad offentlig konsumtion samt ökad privat kapitalbildning och minskat offentligt finansiellt sparande. Vidare kommer omsättningen på kreditmarknaden att öka.

Skulle en minskning av den privata konsumtionen ej vara önskvärd, kan konsumtionen stimuleras genom utgiftsskattesänkning eller genom ökade transfereringar.

Ser man på utgiftsskattens effekter i dessa avseenden mot bakgrund av de krav på finanspolitiska åtgärder, som enligt bl. a. långtidsutredningen i framtiden kommer att ställas för bibehållandet av samhällsekonomisk balans, kan följande sägas. Under lång tid kommer att krävas ett betydande hushållssparande, eller i vart fall tillbakahållande av hushållens konsumtion, då både investeringarna och den offentliga sektorn kräver expansionsutrymme. Något utrymme för skattesänkningar synes knappast finnas. Snarast behövs ökade resurser för den offentliga sektorn. Den höga sparkvot, som förelegat de senaste åren, synes till stor del vara en funktion av den snabba ökningen av hushållens disponibla inkomster. Avtar takten i ökningen av disponibla inkomsten torde svårigheter uppstå att behålla sparandet på en hög nivå. Finanspolitiska åtgärder torde få vidtas om konsumtionen som följd härav stiger. I detta hänseende utgör utgiftsskatten ett smidigt instrument såsom närmare behandlas nedan i kapitel 10. Jämfört med inkomstskatten torde redan mycket måttliga skattehöjningar ge möjligheter till finanspolitiskt positiva resultat på grund av den dubbla effekt en utgiftsskattehöjning kan medföra dels genom att få hushållen att inskränka eller uppskjuta en del av sin konsumtion till förmån för sparande, dels genom den högre skattebelastningen på den konsumtion som ändå äger rum. Medborgarna torde också vid rådande skattetryck förmodligen vara mer benägna att bidra till balansen i samhällsekonomin genom ökat sparande än genom en skärpt beskattning.

Effekten härav är å andra sidan jämfört med inkomstbeskattningen att skatteinkomsterna blir mindre, vilket vid oförändrat offentligt resursbehov kräver en ökad offentlig upplåning. När det gäller skatteinkomsternas totala volym kan emellertid den progressiva utgiftsskatten liksom inkomstskattens progressiva del endast ha marginell betydelse, varför problemets storleksordning inte får överdrivas. Att finansieringen av de statliga utgifterna sker genom upplåning i stället för genom beskattning spelar ur stabiliseringspolitisk synvinkel mindre roll i vart fall på kort sikt. Vilka effekterna härav på lång sikt blir är osäkrare.

9.2 Utgiftsskattens marknadseffekter

En övergång till utgiftsbeskattning kan tänkas få effekter på marknaden för investeringsobjekt på främst två sätt.

Om utgiftsbeskattningen medför en ökning av sparandet kan det uppkomma ett efterfrågeöverskott på investeringsobjekt, vilket kan medföra prishöjningar. Aktiespararna skulle t. ex. få möjligheter att köpa mer aktier. Å andra sidan kommer det för att möjliggöra oförändrad konsumtion att krävas större aktieförsäljningar av den som säljer än idag. Huruvida efterfrågeöverskott kommer att uppstå beror på de kreditpolitiska åtgärder, som vidtas vid ökat sparande. Den frågan har berörts i föregående avsnitt. Däremot bör utgiftsskatten medföra ökad omsättningshastighet på aktiemarknaden och på hela kapitalmarknaden.

En viktig marknadseffekt av en övergång till utgiftsbeskattning är att de inlåsningseffekter som inkomstbeskattningen kan medföra mildras vid den partiella övergång till utgiftsskatt som här föreslås. En hög inkomstskatt medför generellt obenägenhet till vinstrealisation. Den medför också att det är viktigt för en skattskyldig att anpassa tidpunkten för en vinstrealisation så att den ligger lämpligt med hänsyn till den skattskyldiges hela skatte- och inkomstsituation. Vinstrealisation undviks t. ex. under år med hög annan inkomst. Å andra sidan kan tidpunkten för en försäljning vara avgörande för om en förlust i praktiken skall kunna bli avdragsgill, eller om en vinst skall kunna kvittas mot resultatet av annan verksamhet. Vid utgiftsbeskattningen kommer den här typen av hänsyn ej att ha någon betydelse. Det innebär att tidpunkten för anskaffning eller försäljning ej behöver bli beroende av skatteöverväganden. Härigenom kommer rörligheten på marknaderna att öka, vilket också medför att beskattningens inflytande på prisbildningen minskar.

De mest påtagliga marknadseffekterna torde emellertid inträda på sådana områden där efterfrågan och prisbildning påverkats av det nuvarande skattesystemets effekter på grund av att relationen mellan investeringarnas avkastning före och efter skatt förändrats av beskattningen. Då investeringens avkastning efter skatt oftast synes vara det avgörande för prissättningen, har beskattningseffekten blivit kapitaliserad i prissättningen. På vissa marknader har skatteeffekten medfört sådana efterfrågeöverskott att ytterligare prisökningar uppstått, varigenom skatteeffekten ytterligare förstärkts. Ibland synes följden ha blivit en självgenererande prisökningsspiral med skatteeffekten som främsta anledning.

I och med att utgiftsskatten behandlar allt avdragsgillt sparande lika, både i investeringsögonblicket och när avkastningen konsumeras, blir följden att den relation som föreligger mellan avkastningen före skatt för olika investeringsalternativ blir densamma efter skatt. Utgiftsskatten medför således inga snedvridande effekter på valet mellan sådana investeringsobjekt. Någon kapitalisering av beskattningen sker därigenom ej. För valet av investeringsalternativ blir då avkastningen före skatt avgörande.

För sådana investeringsobjekt, som ej anses som sparande i utgiftsbeskattningen, förblir skattebelastningen i stort sett densamma som i inkomstskattesystemet. Därmed är dock inte sagt att övergången till utgiftsskatt inte kan komma att påverka marknads- och prisbildningsförhållandena.

De förändringar i avkastning efter skatt, som en övergång till utgiftsskatt kan medföra för olika investeringsalternativ är av två slag, dels absoluta förändringar på grund av att utgiftsskatten leder till ett annat nettoresultat, dels relativa förändringar genom att avkastningen efter skatt även om den inte förändras absolut kan förändras i relation till andra investeringsalternativ.

I det följande skall effekter för två typer av investeringar beröras, dels för investeringar i konst och liknande eftersom just dessa investeringars behandling har rönt ett sådant intresse i den allmänna debatten kring utgiftsskatten, dels för fastighetsinvesteringar, där skatteeffekterna av det nuvarande systemet medfört sådana snedvridningar av prisbildningen att det finns skäl att tala om ett allvarligt samhällsekonomiskt problem.

Investeringar i konst, antikviteter etc. blir i investeringsögonblicket i stort sett behandlade på samma sätt i inkomst- och utgiftsbeskattningen. I båda fallen får investeringen i princip ske med beskattade medel. Vid realisation och framtida konsumtion av värdestegringen inträder en viss skatteskärpning i och med utgiftsbeskattningens införande. Större än den absoluta förändringen blir dock den relativa förändringen, därigenom att andra investeringar kan ske med obeskattade medel. Om konst skall inhandlas som penningplacering blir effekten att värdestegringen på konstinvesteringen måste vara betydligt snabbare än för andra investeringsalternativ för att konstinköpet skall vara lönsamt, eftersom med samma konsumtionsinskränkning konstinvesteringen blir mindre än en investering som berättigar till sparavdrag. I den mån prisbildningen inte påverkas av den internationella marknaden bör detta medföra en mindre efterfrågan och därmed också lägre prisstegringstakt och lägre lönsamhet på konst som avkastningsgivande investeringsobjekt. Däremot kommer den som köper konst av andra än affärsmässiga motiv inte att påverkas av omläggningen till utgiftsskatt, eftersom utgiftsskatten inte gör konstköpen dyrare absolut sett. För andra konstköpare än hushållen – institutioner och företag – medför utgiftsskatten inga konsekvenser över huvud taget annat än i den mån det allmänna prisläget på konst skulle förändras genom skattens införande.

9.2.1 *Utgiftsskatten och prisbildningen på fastighetsmarknaden*

De marknadsproblem inkomstskattesystemet för närvarande förorsakar på fastighetsmarknaderna är av annan och betydligt allvarligare art. Här kommer en övergång till utgiftsbeskattning att innebära såväl absoluta som relativa förändringar i den konsumerbara avkastningen efter skatt.

Den nuvarande spekulationen i äldre hyresfastigheter, i jordbruksfastigheter och även till en del i mark har till stor del sin förklaring i skatteförhållanden.

Beträffande hyres- och jordbruksfastigheter är situationen den att båda erbjuder goda möjligheter att via direkt avdragsgilla kostnader hålla sin beskattning nere. Vidare föreligger i båda fallen goda belåningsmöjligheter. Dessa förhållanden medför dels att inflationsvinster kan göras på långivarnas bekostnad, dels att ägaren har möjligheter att till en del konsumera sin obeskattade inkomst utan att försämra sin förmögenhetsställning. Slutligen blir vinsten när den så småningen realiseras endast föremål för realisations-

vinstbeskattning. Fördelarna förstärks vid stigande inflation.

Dessa fördelar driver upp priserna på hyres- och jordbruksfastigheter på ett sådant sätt att det blir svårt för andra än sådana, som kan utnyttja dessa fördelar, att förvärva fastigheter. Beträffande hyresfastigheter uppstår svårigheter för personer, som långsiktigt vill placera sitt sparande i fastigheter, för de allmännyttiga bostadsföretagen, byggnadsindustrin och finansiella institutioner.

Beträffande jordbruksfastigheter har jordbrukarnas markförvärv försvårats avsevärt och unga jordbrukares nyetablering nästan omöjliggjorts. Även beskattningsreglerna vid expropriation av jordbruksfastigheter har en prisuppdrivande effekt. Dessa effekter är utomordentligt svåra att komma till rätta med inom ramen för en traditionell inkomstskatt utan att andra lika negativa effekter uppstår i andra hänseenden.

I den progressiva utgiftsskatten försvinner automatiskt de skattemässiga fördelarna med sådan spekulation utan att andra negativa effekter uppstår. I och med att vinsten blir fullt beskattad när den konsumeras, att belåningen inte längre ger möjligheter till skattefri konsumtion och att avdrag även erhålls för annat sparande, finns det inte längre någon anledning att av skatteskäl förvärva dessa fastigheter. Detta bör betyda att det konstgjort uppskruvade prisläget på fastigheter kommer att sjunka eller att i vart fall prisstegringstakten kommer att dämpas. Detta i kombination med avdraget för investeringar och amorteringar kommer att betydligt underlätta exempelvis yngre jordbrukares förvärv av jordbruksfastigheter. Utgiftsskatten medför samtidigt att alla blir effektivt beskattade för vad de för privat bruk tillgodogör sig av sina investeringar.

Dessa utgiftsskattens sanerande effekter kan i ett övergångsskede medföra prissänkningar på fastighetsmarknaden, som kan medföra problem i form av kapitalförluster och minskat kreditunderlag. Omfattningen av denna effekt är dock svår att förutse.

9.3 Utgiftsskatten och företagsamheten

Utgiftsskattens effekter för företagsamheten har tidigare behandlats i flera sammanhang ovan. Här skall till komplettering av det tidigare anförda endast några ytterligare frågor beröras.

Utgiftsskattens konstruktion med avdrag för sparande är allmänt tillväxtbefrämjande. Den ökning av sparandet, som utgiftsskatten kan förväntas få till konsekvens, torde också komma att medföra ökat investeringsutrymme i ekonomin. Samtidigt som sparandeökningen bör medföra vidgat låneutrymme för företagen, underlättar utgiftsbeskattningen även företagens självfinansiering därigenom att hushållens inbetalningar av aktiekapital blir avdragsgilla vid beskattningen. Detta bör för de börsnoterade företagen innebära ökade möjligheter till nyemissioner. Också familjeföretagen får härigenom bättre möjligheter att öka det egna bundna kapitalet i företagen. Både ökning av självfinansieringen och av det bundna kapitalet i företagen framstår idag som ett samhällsintresse.

Idag saknar den, som inte redan har eget kapital, möjligheter att köpa in sig i eller överta annat än mycket blygsamma företag. Möjligheterna

härtill kommer att öka betydligt i utgiftsbeskattningen. Överlåtelser av företag helt eller delvis till anställda, individuellt eller kollektivt både genom försäljning eller genom vederlagslösa överlåtelser av aktier i form av löntagarandelar, kommer att underlättas betydligt – det första därigenom att den anställdes investering blir avdragsgill vid beskattningen, det andra därigenom att löntagarandelen av vinsten inte blir beskattad hos löntagarna i samband med förvärvet.

Vid rådande höga skattetryck uppstår en konflikt mellan å ena sidan behovet av en rättvis och lika beskattning av löntagare och företagare och å andra sidan företagarnas krav på avkastning för att ta risker.

Ovan har diskuterats de tekniska svårigheter som föreligger i inkomstbeskattningen att åstadkomma rättvisa i det hänseendet. Härtill kommer de negativa effekter på särskilt risktagandet inom familjeföretagsamheten som ett hårt inkomstskattetryck medför. I båda dessa avseenden synes utgiftsskatten erbjuda bättre lösningar. I utgiftsbeskattningen blir all inkomst beskattad lika när den konsumeras. Detta medför utan tekniska komplikationer en likabehandling av vad löntagaren och företagaren får ut av sitt arbete i form av konsumtion. Frånvaron av beskattning så länge pengarna arbetar i företaget och de ökade möjligheterna till självfinansiering medför också möjligheter till högre avkastning, som emellertid beskattas på samma sätt som andra inkomster, när den konsumeras. Det blir också lättare för ägarna att behålla företaget vid expansion. Företagsförsäljningen kommer inte heller längre att medföra skattefavörer.

Inkomstbeskattningen medför också andra problem än ovan och tidigare behandlade vad angår särskilt de mindre företagarnas handlande.

Företagarna har idag relativt goda möjligheter att påverka storleken av sina skatter genom olika åtgärder i sina företag. Beskattningens höjd medför att företagsekonomiska hänsyn ofta får vika för kortsiktiga skatteekonomiska fördelar.

Ett ensidigt skattetänkande leder inte sällan till ett osunt företagsekonomiskt handlande. Den anskaffning av ned- och avskrivningsbara tillgångar, som förekommer i samband med bokslut i strävan att åstadkomma skatteminimering, saknar inte sällan berättigande av enbart företagsekonomiska skäl. Behovet av tidsanpassning mellan vinstredovisning och avdragsgilla kostnader medför ofta på längre sikt kostsamma fasförskjutningar i företagsutvecklingen. Skattebetingad av företagsekonomiska skäl oberättigad expansion förekommer också.

Flera undersökningar visar att sådant skattebetingat handlande lätt medför snedvridningar och effektivitetsförluster. Förräntningsanspråken på dessa investeringar är ofta betydligt lägre än på de investeringar som görs av rent företagsekonomiska skäl.

En övergång till utgiftsskatt skulle för familjeföretagarna innebära att skatteskälen för att företa skattebetingade investeringar blir betydligt svagare, då utgiftsskatt kan undvikas utan investeringar i produktionsapparaten redan genom att vinsterna ej konsumeras. Detta gäller oavsett företagsform. Det bör betyda ett mer företagsekonomiskt inriktat handlande. Vid byte av maskiner och inventarier kommer de företagsekonomiska aspekterna att väga betydligt tyngre än de skatteekonomiska. Kostnadsmedvetandet bör öka. Sammantaget bör detta medföra betydande effektivitetsvinster.

9.4 Övergångseffekter

De övergångseffekter, som införandet av en utgiftsskatt kan komma att medföra, beror dels på vilka övergångsregler som införs dels på det ekonomiska läget vid övergången.

Frågan om övergångsregler har behandlats ovan i avsnitt 5.17. Om den typ av övergångsregler införs, som där skisseras, skall själva övergången inte behöva medföra några speciella snedvridningar eller övergångsbeteenden. Huruvida konsumtion sker före eller efter ikraftträdandet kommer i princip inte att behöva påverka skattebördan. Däremot kan det för den, som avser att spara sin inkomst, vara fördelaktigt att realisera den först efter ikraftträdandet. För den som har värdestegringsvinster, som han avser att konsumera senare, kan det beroende på övergångsreglernas utformning eventuellt vara fördelaktigt att realisera vinsten före omläggningen.

Det svåraste tekniska övergångsproblemet torde vara att få fram informationen till de skattskyldiga hur utgiftsbeskattningen fungerar. Utgiftsskatten framstår visserligen i de allra flesta hänseenden som enklare än inkomstskatten. Problemet är att det är ett nytt system, som kräver ett annat tänkande, och som skall tillämpas vid sidan av inkomstbeskattningen. De skattskyldiga har sedan lång tid stor förtrogenhet med inkomstskattesystemet både tekniskt och vad avser dess effekter. Redovisningstekniskt torde utgiftsskatten inte behöva förorsaka större problem och heller inte i tillämpningen, då dess principer är enkla och entydiga. Det som främst torde komma att medföra svårigheter är att få de skattskyldiga att rätt inse beskattningseffekterna av främst deras konsumtionsbeteende och att få dem att beakta dessa effekter i sin ekonomiska planering. För de vanliga inkomsttagarna, som endast har löneinkomster och i huvudsak konsumerar sin inkomst, torde problemen dock inte bli stora härvidlag. Möjligheten till begränsad skattefri upplåning torde i de flesta fall undanröja den ojämnhet i beskattningen som ryckighet i konsumtionen kan medföra.

När det gäller övergångseffekter på främst sparandet torde det vara skäl att mer exakt studera vilka effekter som kan förväntas inträffa så att ikraftträdandet kan anpassas till en tidpunkt när dessa effekter framstår som önskvärda. Samtidigt måste beredskapen med ekonomiskt-politiska åtgärder främst på kreditpolitikens område hållas hög. Det är möjligt att övergången kommer att medföra en tillfällig, mest av psykologiska skäl föranledd kraftig konsumtionsminskning av främst den marginella "lyxkonsumtionen" – t. ex. en tendens till att köpa enklare bilar. Utgiftsskatten ställer nämligen även vid oförändrat skatteuttag tydligare än inkomstskatten marginalkostnad och marginalnytta mot varandra för konsumenten. Även om en viss sparökning kan förväntas kvarstå även på lång sikt, torde en eventuell kraftig initialökning dock endast få övergångskaraktär. I vart fall normalhushållens konsumtion kan förväntas att relativt snart återgå till tidigare nivå, eftersom deras konsumtionsbehov inte förändras av utgiftsskattens införande.

Den övervägande sannolikheten av en viss sparökning och konsumtionsminskning medför att den lämpligaste ikraftträdandetidpunkten torde vara i ett högkonjunkturläge med behov av konsumtionsminskning. Man skall emellertid observera att de föreslagna övergångsreglerna kommer att medföra en relativt mjuk övergång, då de innebär att en del av konsumtionen re-

spektive sparandet i början kommer att kunna ske på gamla villkor. Omställningen blir på så sätt inte ögonblickligen total.

Som ovan behandlats i avsnitt 9.2 kommer övergången till utgiftsskatt troligen att medföra effekter på marknadsbilden och prissättningen på flera investeringsområden. Ovan har antagits att betydande effekter kommer att uppstå beträffande konst- och fastighetsmarknaderna. Huruvida dessa effekter blir så starka att det blir fråga om betydande prisnedgångar är svårare att säga. Att prisökningstakten kommer att dämpas på dessa områden är dock mycket troligt. På aktiemarknaden synes det snarast troligt att viss efterfrågeökning kan inträda på grund av utgiftsskattens allmänt tillväxtbefrämjande karaktär, trots att aktievinsterna vid konsumtion kommer att bli hårdare beskattade än idag. Kurserna på premieobligationer bör gå ner då deras förmånsställning i skattehänseende kommer att elimineras. Det är möjligt att dessa effekter kommer att kräva speciella övergångsregleringar. Banksparande och andra sparformer, som ger direktavkastning kommer att bli attraktivare.

Då ett införande av utgiftsskatt av många skäl kommer att kräva betydande förberedelser torde god tid finnas för att noggrant studera de övergångsfenomen som kan förväntas uppstå. Mot den bakgrunden har det i förevarande sammanhang ansetts tillräckligt att endast översiktligt beröra de olika områden där mer betydande effekter kan uppstå.

10 Utgiftsskatten som konjunkturpolitiskt styrmedel

Konjunkturpolitikens uppgift är att styra den samlade efterfrågan så att denna utvecklas i takt med produktionskapaciteten i ekonomin. Härigenom kan en samhällsutveckling nås som garanterar den fulla sysselsättningen under bevarande av rimlig prisstabilitet och balans i utrikestransaktionerna. Beskattningen utgör ett viktigt styrmedel i denna politik. Det är därför nödvändigt att ingående analysera hur möjligheterna att bedriva konjunkturpolitik påverkas av en eventuell övergång till utgiftsskatt. En sådan analys har dock inte varit möjlig att genomföra inom ramen för denna studie. Den följande framställningen har därför närmast karaktären av skiss till analys av problem som måste studeras ingående i ett senare utredningsskede.

Olika efterfrågekomponenters andelar av den totala resursanvändningen 1975 redovisas i tabell 10:1. Det är framför allt effekterna på den privata konsumtionen av en eventuell övergång till utgiftsskatt som här är av intresse. Den offentliga konsumtionen och investeringarna liksom bostadsinvesteringarna är idag föremål för en ganska direkt styrning i konjunkturpolitiken. Ett införande av utgiftsskatt torde inte nämnvärt påverka möjligheterna att styra dessa aktiviteter. Utvecklingen över konjunkturcykeln för näringslivets investeringar – liksom lagerinvesteringarna – kan antas påverkas litet av införandet av utgiftsskatt.

Den privata konsumtionen svarar för drygt fyrtio procent av den samlade

Tabell 10:1 Andelar av den samlade efterfrågan 1975.[a]
Procent

Privat konsumtion	41,4
Offentlig konsumtion	19,5
Bruttoinvesteringar	
Näringsliv	8,2
Statliga myndigheter och affärsverk	2,0
Kommuner	3,0
Bostäder	3,3
Lagerinvesteringar	2,9
Tjänstenetto	0,0
Export	19,7
Total efterfrågan	100,0

[a] *Källa:* Reviderad nationalbudget 1976.

efterfrågan i den svenska ekonomin. Variationer i hushållens konsumtion får således starka konjunkturpolitiska effekter jämfört med variationer i t. ex. den kommunala konsumtionen. De styrinstrument som man f. n. har tillgång till för detta ändamål måste betecknas som tämligen grova. Det är därför viktigt att man förfogar över instrument som gör det möjligt att bättre styra den privata konsumtionens utveckling.

De problem som följer av den privata konsumtionens stora tyngd i samhällsekonomin förstärks av de svårigheter som föreligger vad gäller möjligheterna att förutse svängningar i den privata konsumtionen. Man har därför behov av styrmedel som också snabbt ger effekter på denna variabel.

Den keynesianska ekonomiska teori, som under lång tid legat till grund för utformningen av stabiliseringspolitiken i flertalet marknadsekonomier, förutsätter ett samband mellan hushållens disponibla inkomster och den privata konsumtionen. Därför har variationer i inkomstbeskattningen, som påverkar storleken av den disponibla inkomsten, i många fall använts för att få en utveckling av den privata konsumtionen som krävs för samhällsekonomisk balans. Även om ett direkt samband föreligger mellan inkomstskatt och disponibel inkomst, föreligger inget sådant omedelbart samband mellan inkomstbeskattningen och konsumtionen. En inkomstskattehöjning i syfte att minska konsumtionen minskar hushållens disponibla inkomst. Huruvida den minskningen kommer att gå ut över konsumtionen eller sparandet är svårare att styra, då skattehöjningen inte förändrar relationerna mellan kostnaderna för det ena eller det andra. På motsatt sätt kan det vara svårt att få en inkomstskattesänkning i syfte att öka konsumtionen att ge avsedd effekt, då ökningen i disponibla inkomsten också kan gå till sparande. Direkt sparstimulans genom skattefavörer för nysparande har visat sig svårgenomförbart, då effekten härav ofta till stor del blir en omflyttning av annat sparande till den gynnade sparformen.

En inkomstskatteändring kan heller inte få effekt förrän med ganska lång tidsförskjutning, eftersom likviditetseffekten av skatteförändringen inte inträder omedelbart.

Inkomstskatteändringar medför också andra implikationer, som ej har med skatteändringens syfte att göra. Så kan marknadsstörningar uppstå genom att tidpunkten för försäljningar och avdragsgill anskaffning anpassas till skatteförändringen. Likaså sker en anpassning av inkomst- och kostnadsframtagning på ett sätt som inte har någon anknytning till de effekter som avses med skatteförändringen.

Svårigheterna att åtadkomma en utveckling av den privata konsumtionen som är önskvärd ur konjunkturpolitisk synvinkel illustreras av de erfarenheter man gjort i olika västeuropeiska länder under lågkonjunkturåren 1974 och 1975. De inkomstförstärkningar – genom skattelättnader eller andra ekonomisk-politiska åtgärder – som vidtagits i syfte att stimulera den privata konsumtionen har till stor del använts för sparandeökning inom hushållssektorn. Effekterna på den privata konsumtionen har varit mindre än vad man i många fall väntat eller skett med en betydande fördröjning. Den likviditetsuppladdning inom hushållssektorn som skett under de senaste två åren kan bli en allvarlig stabiliseringspolitisk fara under en kommande högkonjunktur.

Inkomstskatten är således mindre lämpad för att användas som kortsiktigt

ekonomiskt styrmedel. Dess användning härför har också varit begränsad. Däremot finns inbyggd i den progressiva inkomstskatten en automatiskt verkande konjunkturutjämnande faktor om än med begränsad effekt, däri att inkomstskatten vid stigande inkomster tar i anspråk en allt större andel av inkomsterna. Ökningen av den disponbila inkomsten och den därav följande efterfrågeökningen dämpas på så sätt. Omvänt sjunker skatteandelen snabbare än inkomsten, då hushållens inkomster går ner. Härigenom sjunker den disponibla inkomsten långsammare, varigenom efterfrågenedgången hålls tillbaka.

Ser man till hur utgiftsskatten fungerar i dessa hänseenden, kan konstateras att det här föreligger ett direkt samband mellan konsumtion och beskattning.

En utgiftsskattehöjning i syfte att hålla tillbaka konsumtionen gör direkt konsumtionen dyrare. Den som sparar istället för att konsumera drabbas ej av skattehöjningen. Detta medför att utgiftsskatten på två olika sätt håller tillbaka konsumtionen. Skattehöjningen medför för det första att den konsumtion som förekommer begränsas med den extra skatt som drabbar konsumtionen. Därutöver kan skattehöjningen förväntas medföra att hushållen i viss utsträckning avstår från konsumtion för att undgå skattehöjningen, då de finner marginalkostnaden för konsumtionen för hög. Detta gäller särskilt om senarelagd konsumtion kan ske till lägre beskattning. I detta avseende torde utgiftsskatten vara effektivare än till och med de indirekta skatterna, dels på grund av progressionen, dels på grund av det klarare samband som för hushållen föreligger mellan sparande och skattelättnad. Omvänt kan en utgiftsskattesänkning förväntas stimulera konsumtionen betydligt mer än en motsvarande inkomstskattesänkning.

En övergång till ett utgiftsskattesystem kan innebära en viss permanent sänkning av den marginella konsumtionsbenägenheten i totalekonomin. En variation i den privata konsumtionen med ett visst belopp skulle därmed slå mindre på bruttonationalprodukten i ett utgiftsskattesystem än i ett inkomstskattesystem. Ekonomins inneboende stabilitetsegenskaper vid konstant sparkvot skulle därmed påverkas gynnsamt. De mer kortsiktiga svängningarna i hushållens utgiftsbenägenhet kan således antas komma att minska. Den högre genomsnittliga sparkvot, som ett utgiftsskattesystem kan komma att medföra, kan å andra sidan innebära att möjligheterna till variationer i hushållssparandet ökar. I den mån som hushållens sparkvot på grund härav också kommer att variera, kan detta verka destabiliserande. En sådan utveckling är dock mindre trolig, då förändringar i sparkvot och konsumtion leder till högre skattebelastning än om inga variationer sker. För hushållen lönar det sig att hålla en så jämn konsumtion som möjligt, vilket också i allmänhet är stabiliseringspolitiskt önskvärt.

Vad gäller styrningen av den privata konsumtionen inom ramen för stabiliseringspolitiken är det framför allt den tidsmässiga fördelningen av inköpen av mer varaktiga konsumtionsvaror som kan påverkas. Enligt nationalräkenskaperna utgjorde utgifterna för denna typ av varor drygt 10 % av den totala privata konsumtionen 1974. Hushållens utgifter för anskaffning av kapitalvaror är emellertid inte jämnt fördelade över tiden. För att undvika den skärpning av beskattningen som denna ojämnhet skulle ge upphov till i ett progressivt utgiftsskattesystem är det nödvändigt att införa något

system som ger möjlighet för hushållen att fördela utgifterna för anskaffning av sådana varor över ett antal år. Fyra tänkbara system för sådan fördelning har redovisats ovan i kapitel 5,

- möjligheter till skattefria lån för konsumtion
- möjlighet att spara utan sparavdrag, varvid sparandeupplösning för konsumtion ej utlöser beskattning
- möjlighet till viss fördelning av beskattningen över flera år beträffande särskilt dyrbara kapitalvaror
- generell rätt till fördelning av kapitalvaruutgifter.

Förutom skattetekniska och fördelningspolitiska effekter av resp. system är det nödvändigt att analysera vilka krav man utifrån stabiliseringspolitisk synvinkel har anledning att ställa på varje sådant system. Ett system som medger skattefria lån för utgifter för kapitalvaror har i detta perspektiv stora fördelar. En konjunkturmässigt önskvärd utveckling av den privata konsumtionen skulle då kunna erhållas via styrning av kreditgivningen. Det andra alternativet – möjlighet att spara utan sparavdrag – innebär beträffande konsumtion av sparad inkomst samma begränsning av möjligheterna att styra den tidsmässiga fördelningen av den privata konsumtionen som i det nuvarande inkomstskattesystemet, eftersom man här inte får möjlighet att påverka hushållens val av tidpunkt för inköp av kapitalvaror. Detta gäller dock endast i den förmodligen begränsade utsträckning som denna speciella sparform blir utnyttjad. Det fjärde alternativet – generell rätt till fördelning av beskattningen av kapitalvaruutgifter – innebär större begränsningar än det nuvarande inkomstskattesystemet i möjligheterna att tidsmässigt styra inköpen av kapitalvaror. Ur stabiliseringspolitisk synvinkel framstår därför det alternativet som olämpligt. Samma nackdel vidlåder också alternativ tre, men då detta endast omfattar särskilt dyra kapitalvaror torde de stabiliseringspolitiska effekterna härav vara mycket små. Styrningen av fördelningen av beskattningen är här dessutom hårdare. Vidare är det möjligt att tillfälligt inskränka eller utöka denna rättighet, om det visar sig stabiliseringspolitiskt påkallat.

Tillfälliga förändringar av skatteskalorna i ett utgiftsskattesystem kan på samma sätt som mervärdeskatteförändringar få mycket stark genomslagskraft även om kortare perioder än ett år knappast kan förekomma utan att administrativa problem uppstår. På samma sätt som mervärdeskatteförändringar har en sänkning eller höjning av utgiftsskatten en snabb effekt, då konsumtionsfördyringen inträder omedelbart. Den försening av effekten, som minskar inkomstskattens användbarhet, föreligger inte vid utgiftsbeskattningen. I motsats till vad som är fallet med t. ex. mervärdeskatten kan en tillfällig eller permanent förändring av utgiftsbeskattningen ges olika fördelningspolitiska profiler. Förutom att lättnader respektive skärpningar kan företas i olika delar av den progressiva skatteskalan kan också justeringar upp eller ner företas beträffande gränsen för skattefri konsumtion eller beträffande rätten till skattefri upplåning.

I motsats till förändringar i inkomstskatten föranleder förändringar i utgiftsskatten inga bieffekter på andra områden än beträffande valet mellan konsumtion och sparande. Så finns det ingen anledning från de skattskyldigas sida att i övrigt söka anpassa sitt handlande till tidpunkterna för skat-

teförändringarna, då t. ex. tidpunkten för en försäljning eller för en kostnad inte påverkar utgiftsbeskattningen. Härigenom behövs i allmänhet heller inga övergångsregleringar.

Dock kan tendenser till samma typ av hamstringsbeteende – eller omvänt köpuppskov – förekomma som vid förändringar av mervärdeskattesatsen. På grund av progressionen i utgiftsskatten kan dessa tendenser aldrig bli lika starka som vid mervärdeskatteförändringar, eftersom en tillfällig konsumtionsökning på grund av progressionen kan bli utsatt för en högre skattebelastning än en jämnare konsumtion blir även efter en skattehöjning. Omvänt kan det inte löna sig att skjuta upp någon betydande del av sin konsumtion till efter en skattesänkning, eftersom den samlade konsumtionen då blir så stor att man på grund av progressionen råkar ut för en totalt sett större skattebörda, trots att skatteuttaget sänkts.

Sammanfattningsvis har man således genom förändringar i utgiftsbeskattningen möjligheter att snabbare, säkrare och med mindre ingripande åtgärder uppnå önskvärda finanspolitiska effekter än genom förändringar i inkomstbeskattningen. Dessutom förorsakas färre bieffekter. Utgiftsskatten utgör härmed ett användbart finanspolitiskt instrument även för kortsiktig styrning, även om de administrativa svårigheter, som kortsiktiga skatteförändringar medför, inte skall underskattas.

När det gäller motsvarigheten till inkomstskattens inbyggda konjunkturutjämnande effekt dämpar utgiftsskatten endast de svängningar, som beror på förändrad konsumtion, medan inkomstskattens dämpningseffekt är mer generell. För utgiftsskattens del skall emellertid observeras en annan och förmodligen viktigare stabiliseringspolitisk effekt, som uppstår därigenom att utgiftsskattesystemet innebär ett direkt incitament till att upprätthålla en jämn konsumtion. Genom sparavdraget uppmuntras hushållen till sparande när inkomsterna stiger, samtidigt som de genom detta sparande får medel till konsumtion, när inkomsten sjunker. Den konsumtionen erhåller då dessutom en lägre skattebelastning.

Medan inkomstskatten medför ett definitivt indragande av medel till staten, ökar utgiftsskatten hushållens framtida konsumtionspotential, vilket kan medföra problem även om konsumtionseffekten härav regleras genom progressionen i skatteuttaget. Ur inflationsbekämpningssynvinkel kan den definitiva indragning av köpkraften, som inkomstbeskattningen innebär, vara att föredra. Indragningen kan dock kräva drastiska skattehöjningar. Medan inkomstskattens effekt på efterfrågan aldrig kan vara större än förändringen i skatteutfallet, medför utgiftsskattens dubbla effekter både vid åtstramning och vid stimulans, som berörts ovan, att man även med små förändringar av skatteuttaget har möjligheter att uppnå den önskade efterfrågeförändringen.

Utgiftsskatten framstår således som ett både effektivt och mjukt finanspolitiskt instrument.

IV Bilagor

Bilaga 1 Redovisningssystem för utgiftsskatt

A. Utkast för redovisning till utgiftsskatt

Strävan vid valet av teknik för redovisningen till utgiftsskatt har varit att utnyttja så mycket som möjligt av den redovisning och det redovisningsunderlag, som redan används vid inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna.

Utgiftsskatteredovisningen har utformats så att den med utgångspunkt från uppgifterna i inkomst- och förmögenhetsdeklarationerna skall ge upplysningar om i princip följande förhållanden.

A. Tillkommande poster i form av disponibla medel

1. Kontanta inkomster och naturaförmåner i förvärvskällorna inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse, tjänst och kapital .....
2. Erhållna försäljningslikvider vid försäljning av fastigheter, värdepapper m. m. .....
3. Erhållna arv, gåvor, obligations- och lotterivinster och försäkringsersättningar .....
4. Erhållna lån och återbetalningar av lånefordringar .....
5. Bankmedel och liknande vid årets ingång .....

Summa disponibla medel under året .....

B. Avgående poster i form av icke skattepliktig användning av disponibla medel

1. Kontanta utgifter (oavsett avdragsrätt vid inkomstbeskattningen) i förvärvskällorna jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse, tjänst och kapital .....
2. Kontanta utgifter för inköp etc. av fastigheter, värdepapper m. m. .....
3. Erlagda personförsäkringspremier .....
4. Återbetalning av egna lån och lämnade lån till andra .....
5. Bankmedel och liknande vid årets utgång .....

Summa icke skattepliktiga utgifter .....

C. A–B = Skattepliktiga utgifter .....

För en vanlig inkomsttagare, som förutom sin tjänsteinkomst uppbär ränteinkomster från sitt sparkapital insatt på bankkonto, och som kanske bor

i villa, varför han har ränte- och amorteringsutgifter, blir redovisningen till utgiftsskatt i regel enkel.

Den vanliga inkomstredovisningen till inkomstskatt av tjänste- och kapitalinkomster och av schablontaxerade villor sker redan enligt den renodlade kontantprincip, som är lämpligast för redovisningen till utgiftsskatt. Detsamma gäller de allmänna avdragen. Detta medför att den i inkomstdeklarationen uppgivna till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten kan användas utan justeringar i utgiftsredovisningen. Det enda tillkommande momentet blir här normalt endast de förändringar i banksparandet och de amorteringar på lån som skett samt en uppgift om inbetald preliminärskatt. Dessa uppgifter finns oftast redan i den skattskyldiges kapitalbilaga och kan hämtas därifrån.

För mer komplicerade inkomst- och förmögenhetsförhållanden krävs en mer ingående redovisning. Ett utkast till huvuddragen i en komplett redovisning har därför utarbetats. Utkastet får dock ej uppfattas som ett förslag till deklarationsblankett. För en praktisk tillämpning av utkastet hänvisas till tillämpningsexemplen 1–4 sid 171 ff.

Redovisningsutkastet består av sex avdelningar, I–VI, jämte en sammanställning motsvarande framsidan i den nuvarande allmänna självdeklarationen. Utkastet bygger på den nu förekommande inkomstredovisningen i självdeklarationen och utgår från den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. Den taxerade inkomsten justeras sedan så, att resultatet blir i överensstämmelse med den kontantflödesprincip som valts för utgiftsskatteredovisningen.

För inkomst av tjänst, av kapital och av schablontaxerad annan fastighet behövs ingen justering, då redovisningen redan sker enligt kontantprincipen. Detsamma gäller allmänna avdrag. I övriga förvärvskällor krävs vissa justeringar. Därefter tillkommer de uppgifter beträffande förmögenhetsförändringar, som erfordras för att mäta utgifterna, samt uppgifter om sådana likviditetstillskott, som är av icke inkomstskattepliktig karaktär.

Efter justering för erlagda skatter respektive erhållen skatteåterbäring återstår *taxerad förbrukning,* dvs. den skattskyldiges konsumtion, som efter avdrag för det skattefria grundavdraget på 25 000 kr. blir *beskattningsbar förbrukning* till utgiftsskatt. På den beskattningsbara förbrukningen beräknas utgiftsskatten.

Avdelning I

Startpunkten för redovisningen är den i inkomstdeklarationen framräknade till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. Denna redovisas som tillkommande belopp under avdelning I, som har följande utseende.

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	. . . . .

Avdelning II

I avdelning II justeras därefter den deklarerade nettointäkten i förvärvskällorna inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet och rörelse till den kontantredovisning som är nödvändig för utgiftsbeskattningen. Härvid är alla utgifter i förvärvskällan avdragsgilla, även om de ej kan omkostnadsföras vid inkomstbeskattningen.

Beträffande inkomst av tjänst, schablontaxerad villafastighet och kapital, liksom beträffande allmänna avdragen behövs, som nämnts, ingen justering eller särredovisning för utgiftsbeskattningen. Den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten kan till dessa delar användas direkt i utgiftsskatteredovisningen.

Redovisningen för utgiftsskatt av inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet och rörelse kan ske efter gemensamma principer, varför samma uppställning i princip kan användas i alla tre fallen. Redovisningen kan lämpligen ske enligt nedanstående principer.

Redovisningen avser:

II. ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
☐ B Inkomst av annan fastighet
☐ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	. . . . .	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten	. . . . .	
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner	. . . . .	
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		. . . . .
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		. . . . .
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under II att redovisas på s. 1	. . . . .	

Metoden kan lämpligen demonstreras beträffande rörelse som skall redovisas i avdelning II C.

Redovisningen tillgår så att uppgift lämnas om alla under året influtna kontanta inkomster och kontanta utgifter i rörelsen. Beträffande utgifterna skall observeras att alla utgifter i och för rörelsen, oavsett om eller på vad sätt avdragsrätt föreligger vid inkomstbeskattningen, är avdragsgilla såsom investeringar i den progressiva utgiftsskatten.

Uppdelningen på olika utgiftsslag föreslås endast för att underlätta kontrollen. För den rörelseidkare, som avslutar sina räkenskaper utan vinst- och förlustkonto och som därför idag deklarerar på blankett R 1, återfinns de flesta uppgifterna redan i inkomstskattedeklarationen. Då avdrag erhålles omedelbart för alla utgifter blir några avskrivningar aldrig aktuella. Inte heller behövs någon vinstberäkning vid olika transaktioner, då genom den omedelbara avdragsrätten för utgifter det fortsatta ingångsvärdet på alla tillgångar blir noll. För att undvika att dubbelföring sker måste bruttoredovisningen sedan minskas med den till statlig inkomstskatt redovisade nettointäkten eller om förlust därvid redovisats ökas med denna, dock endast i den utsträckning som förlusten påverkat storleken av återstoden av den sammanräknade nettoinkomsten.

Det finns alternativa metoder att komma fram till samma resultat och rörelseidkarna bör tillåtas att även använda dem. Detta gäller om rörelsen avslutas med vinst- och förlustkonto, då inkomstdeklarationen sker på blankett R 5. Här återfinns uppgifterna för utgiftsbeskattningen endast i mindre utsträckning direkt i inkomstdeklarationen. I dessa fall torde emellertid vad som redovisas som uttag respektive tillskott på kapitalkontot, med eventuell justering för naturauttag, direkt kunna användas i deklarationen.

Också inkomst av jordbruksfastighet och annan fastighet än schablontaxerad fastighet redovisas lämpligen enligt samma mall som rörelseinkomster. Beträffande inkomst av annan fastighet blir justeringarna jämfört med inkomstskatteredovisningen små.

Redovisningen av uttag ur handelsbolag torde ej medföra speciella problem. Kapital- och privatkontonas förändringar läggs här till grund för beskattningen.

Avdelning III

Utkastets avdelning III avser förändringar i fastighets-, aktie-, andels- och obligationsinnehav. Inte heller här behövs någon vinstredovisning då anskaffningsutgifterna varit omedelbart avdragsgilla. Det bör observeras att värdeförändringar i de behållna förmögenhetstillgångarna inte påverkar beskattningen. Någon redovisning av de behållna förmögenhetstillgångarna behövs ej heller utöver den som återfinns i förmögenhetsdeklarationen. De begärda uppgifterna återfinns antingen i det ordinarie deklarationsmaterialet eller är lätt tillgängliga för den skattskyldige. Justering med till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst eller förlust på försäljning krävs även i dessa fall. Redovisningen under avdelning III framgår av följande uppställning.

III. A. Förändring av fastighetsinnehav

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försåld fastighet eller fastighetsdel	. . . . .	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) inköpspris för förvärvad fastighet eller fastighetsdel (inkl värde på gåva av fastighet)		. . . . .
c) utgift för förbättring av fastighet, som ej redovisats under II, enl specifikation		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på fastighetsförsäljning		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	. . . . .	

B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav och annat värdepappersinnehav

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försålda aktier, andelar och obligationer	. . . . .	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt).	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) förvärvspris (el gåvovärde) för förvärvade aktier, andelar och obligationer		. . . . .
c) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på aktie-, andels- och obligationsförsäljning		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under III att redovisa på s. 1	. . . . .	

Vad angår realisationsvinster vid försäljning av andra förmögenhetstillgångar än sådana som anses utgöra sparande, kommer den till statlig inkomstskatt redovisade realisationsvinsten – men inte hela försäljningssumman då ju anskaffningen fått ske med beskattade medel – att ingå i beskattningsunderlaget för progressiv utgiftsskatt.

IV	Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A.	Bankmedel inkl. medel på postgiro		
	Tillkommande belopp:		
	Tillgodohavanden den 1/1 19xx	. . . . .	
	Avgående belopp:		
	Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .		. . . . .
B.	Försäkringar (endast personförsäkringar)		
	Tillkommande belopp:		
	Under året erhållna försäkringsersättningar		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .	. . . . .	
	Avgående belopp:		
	Under året erlagda personförsäkringspremier		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .		. . . . .
C.	Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx	. . . . .	
	Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .		. . . . .
D.	Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .	. . . . .	
	Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration	. . . . .	
	Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		. . . . .
	Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		. . . . .
	Summa	. . . . .	. . . . .
	./. Summa avgående belopp	. . . . .	
	Återstår tillkommande/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	. . . . .	

Avdelning IV

Avdelning IV avser förändringar i banksparande, fordringar och skulder m. m. Här behövs endast en redovisning av vid årets ingång och utgång innestående bankmedel respektive utestående fordringar och skulder, samt uppgift om erlagda personförsäkringspremier och uppburna försäkringsbelopp.

Också beträffande sparande- och skuldförändringar återfinns de begärda uppgifterna redan direkt i förmögenhetsdeklarationen eller lättillgängligt i deklarationsunderlaget. Orsaken till att varufordringar och leverantörsskulder och liknande i förvärvskälla ej skall medtagas är att den kontantredovisning som sker under avdelning II i förvärvskällorna ej beaktar fordringar och skulder, varför de måste utelämnas även här om snedvridningar i resultatet skall undvikas. Inte heller skatteskulder eller skattefordringar skall medtagas.

Avdraget för skattefri upplåning upp till max 30 000 kr avser att ge de skattskyldiga möjligheter att utan skattekonsekvenser ta upp lån till detta belopp för att täcka särskilt sina konsumtionslån. Konsekvensen är att inte heller amorteringarna blir avdragsgilla. Utgående skattefritt skuldbelopp blir då en avgående post och ingående skattefritt skuldbelopp en tillkommande post.

Avdelning V och VI

Avdelning V i förslaget avser redovisning av gåvor och vinster av olika slag. Detta är helt nya uppgifter, som ej förekommer vid inkomst- eller förmögenhetsbeskattningen. Uppgifterna är dock lättillgängliga för den skattskyldige. Beträffande arv och gåvor finns redan redovisningsskyldighet i annat sammanhang och en kontrollapparat i funktion. Hur redovisningen här i detalj skall ske är beroende av hur anknytningen till arvs- och dödsbobeskattningen sker.

Avdelning VI avser redovisning av erlagd preliminär- och kvarstående skatt under året, för vilken utgiftsskatt ej skall utgå, och erhållen skatteåterbäring i form av överskjutande skatt, för vilken skattskyldighet föreligger.

Sammanställning och uträkning av beskattningsbar förbrukning

Det nettobelopp, som framkommer sedan från summa tillkommande belopp i sammanställningen dragits summa avgående belopp, motsvarar vad den skattskyldige använt för konsumtion under året. Från detta netto, taxerad förbrukning, avgår därefter det skattefria grundbeloppet. Återstoden utgör till progressiv utgiftsskatt beskattningsbar förbrukning.

Sammanställning av de olika posterna och uträkningen av den till utgiftsskatt beskattningsbara förbrukningen kan ske enligt följande principer.

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	. . . . .	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		. . . . .
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		. . . . .
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		. . . . .
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	. . . . .	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		. . . . .
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		. . . . .
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		. . . . .
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		. . . . .
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	. . . . .	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	. . . . .	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		. . . . .
	Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
	Under året erhållen överskjutande skatt	. . . . .	
	Summa	. . . . .	. . . . .

Summa tillkommande belopp	. . . . .
Avgår summa avgående belopp	– . . . . .
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	. . . . .
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000 . . . . .
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	. . . . .

B. Tillämpning av den progressiva utgiftsskatten

Exempel 1

a) B redovisar följande inkomst- och förmögenhetsförhållanden år 1.

Inkomst av tjänst efter avdrag för kostnader		54 000
Inkomst av kapital		1 500
Underskott i annan fastighet	./.	3 500
Till statlig inkomstskatt taxerad inkomst		52 000 kr
Banktillgodohavanden 1/1		22 000
Banktillgodohavanden 31/12		25 500
Villans taxeringsvärde uppgick till		120 000 kr
Inteckningslån 1/1		78 000
Inteckningslån 31/12		76 000
B har under året erlagt grupplivförsäkrings-premie med		360 kr
och preliminärskatt med		18 000 kr

Redovisning till progressiv utgiftsskatt:

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Taxerad inkomst	52 000	
IV.	Bankmedel den 1/1	22 000	
	Bankmedel den 31/12		25 500
	Erlagd försäkringspremie		360
	Inteckningsskuld 31/12	76 000	
	Inteckningsskuld 1/1		78 000
	Erlagd prel. skatt		18 000
	Summa	150 000	121 860

Summa tillkommande belopp	150 000	
./. avgående belopp	121 860	
Återstår taxerad förbrukning	28 140	
./. grundavdrag	25 000	
Att beskatta: beskattningsbar förbrukning	3 100	
Härpå får B betala utgiftsskatt med		620[1]
Inkomstskatt erläggs med 30 % av 47 500 (52 000 – 4 500)		14 250
	Summa skatt	14 870

Vid en inkomstskatt av nuvarande typ fast med samma breda proportionella skikt skulle B erlagt ca 17 000 i inkomstskatt.

Skillnaden beror på det nysparande som B presterat dels på bank dels genom amorteringarna på inteckningslånen.

Utgiftsskatteredovisningen får följande utseende.

[1] För utgiftsskatteberäkningen se tabell 5:2 eller 5:4 i bilaga 2.

Exempel 1 a

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	52 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		. . . . .
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		. . . . .
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		. . . . .
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	. . . . .	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		. . . . .
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		. . . . .
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		. . . . .
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		5 860
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	. . . . .	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	. . . . .	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		18 000
	Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
	Under året erhållen överskjutande skatt	. . . . .	
	Summa	52 000	23 860

Summa tillkommande belopp	52 000
Avgår summa avgående belopp	−23 860
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	. . . . .
Avgår skattefritt grundbelopp	−25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	3 100

Exempel 1 a

IV	Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A.	Bankmedel inkl. medel på postgiro Tillkommande belopp: Tillgodohavanden den 1/1 19xx	22 000	
	Avgående belopp: Tillgodohavanden den 31/12 19xx		25 500
B.	Försäkringar (endast personförsäkringar) Tillkommande belopp: Under året erhållna försäkringsersättningar		
	Avgående belopp: Under året erlagda personförsäkringspremier		360
C.	Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla) Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx		
	Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
D.	Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla) Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx	76 000	
	Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		78 000
	Summa	98 000	103 860
	./. Summa avgående belopp	103 860	
	Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	5 860	

b) År 2 har B samma inkomstförhållanden med en taxerad inkomst av 52 000 kr. Han har dessutom erhållit skatteåterbäring med 3 130 kr.

Han amorterar samma belopp 2 000 kr på inteckningslånen. B har bytt bil under året. B har därför minskat sitt banksparande med 7 000 kr. under året trots ränteintäkten i stället för det nettosparande på 3 500 kr. som B presterade år 1. Den förbrukade skatteåterbäringen och sparförbrukningen innebär en ökning med 13 600 kr av den beskattningsbara förbrukningen jämfört med år 1.

Av den följande utgiftsskatteredovisningen framgår att B på grund härav får en

taxerad förbrukning på	41 700
varifrån avgår grundavdrag	25 000
Återstår beskattningsbar förbrukning	16 700
Härpå får B betala utgiftsskatt med	7 360[1]
vilket med inkomstskatten på	14 250
medför summa skatt	21 610

B får p. g. a. att han förbrukat 7 600 kr mer än sin inkomst ca 3 600 kr i kvarskatt.

c) Om B år 2 i stället för att ta ut 7 000 kr. från sitt bankkonto vid bilbytet hade tagit motsvarande del av den nya bilen på avbetalning och utnyttjat möjligheten till skattefrihet för konsumtionslån, skulle hans beskattningsbara förbrukning ha ökat med endast 6 600 kr. jämfört med år 1.

Utgiftsskatteredovisningen, som följer på sid. 177–178 efter redovisningen för exempel 1 b), ger då som resultat

taxerad förbrukning	34 770
varifrån avgår grundavdrag	25 000
Återstår beskattningsbar förbrukning	9 700
Härpå får B betala utgiftsskatt med	2 880[1]
vilket med inkomstskatten på	14 250
medför summa skatt	17 130

B har fortfarande ett positivt sparande i detta fall p. g. a. sina avdragsgilla amorteringar på villalånet. Den framtida amorteringen på avbetalningslånet medför däremot inga avdrag.

[1] För utgiftsskatteberäkningen se tabell 5:2 eller 5:4 i bilaga 2.

Exempel 1 b

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	52 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		. . . . .
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		. . . . .
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		. . . . .
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	. . . . .	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		. . . . .
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		. . . . .
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		. . . . .
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	4640	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		. . . . .
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	. . . . .	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	. . . . .	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		18000
	Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
	Under året erhållen överskjutande skatt	3130	
	Summa	59770	18000

Summa tillkommande belopp	59 770
Avgår summa avgående belopp	– 18 000
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	41 770
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	16 700

Exempel 1 b

IV	Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A.	Bankmedel inkl. medel på postgiro Tillkommande belopp: Tillgodohavanden den 1/1 19xx	25 500	
	Avgående belopp: Tillgodohavanden den 31/12 19xx		18 500
B.	Försäkringar (endast personförsäkringar) Tillkommande belopp: Under året erhållna försäkringsersättningar		
	Avgående belopp: Under året erlagda personförsäkringspremier		360
C.	Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla) Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
D.	Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla) Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx	74 000	
	Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		76 000
	Summa	99 500	94 860
	./. Summa avgående belopp	− 94 860	
	Återstår tillkommande/~~avgående~~ belopp under IV att redovisa på s. 1	4 640	

Exempel 1 c

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	52 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A		
	Avgående belopp enligt bilaga II A		
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B		
	Avgående belopp enligt bilaga II B		
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C		
	Avgående belopp enligt bilaga II C		
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D		
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A		
	Avgående belopp enligt bilaga III A		
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B		
	Avgående belopp enligt bilaga III B		
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV		2 360
	Avgående belopp enligt bilaga IV		
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva		
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster		
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		18 000
	Under året erlagd slutlig skatt		
	Under året erhållen överskjutande skatt	3 130	
	Summa	55 130	20 360

Summa tillkommande belopp	55 130
Avgår summa avgående belopp	– 20 360
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	34 770
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	9 700

Exempel 1 c

IV Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A. Bankmedel inkl. medel på postgiro Tillkommande belopp: Tillgodohavanden den 1/1 19xx	25500	
Avgående belopp: Tillgodohavanden den 31/12 19xx		25500
B. Försäkringar (endast personförsäkringar) Tillkommande belopp: Under året erhållna försäkringsersättningar		
Avgående belopp: Under året erlagda personförsäkringspremier		360
C. Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla) Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx		
Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
D. Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla) Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx 74.000 + 7000		
	81000	
Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration		76000
Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		70.00
Summa	106.500	108.860
./. Summa avgående belopp	108860	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	2360	

Exempel 2

Förutsättningar:

C redovisar vid inkomstbeskattningen en inkomst av rörelse med 700 000 kr
Hans kontanta inkomster i rörelsen är 800 000 kr och hans kontanta utgifter 200 000 kr. Det lägre nettot vid kontantberäkningen beror på att kundfordringarna ökat.

Han redovisar underskott på annan fastighet med ./. 600 000 kr
p. g. a. stora reparationer. De kontanta fastighetsinkomsterna uppgick till 150 000 kr och de kontanta fastighetsutgifterna till 750 000 kr varav 700 000 kr avsåg reparationskostnader, till vilka han upptagit ett lån på 700 000 kr. Han har inbetalt 150 000 kr i preliminär B-skatt.

Hans taxerade inkomst till statlig inkomstskatt uppgår till 100 000 kr

C redovisar en bruttoförmögenhet på 2,35 milj. kr varav fastighetens värde uppgår till 1,5 milj. kr.
Han hade lån vid årets ingång på 1,3 milj.kr och vid årets utgång på 2 milj. kr p. g. a. det nya lånet på fastigheten. Hans banksparande uppgick till 80 000 kr vid årets ingång och till 120 000 kr vid årets utgång. Han köpte också aktier för 350 000 kr av rörelseintäkterna.

Genom belåningen av den avdragsgilla reparationen har han inte behövt sänka sin levnadsstandard utan kunnat förbruka 160 000 kr av sin inkomst av rörelse med mycket liten inkomstskattebelastning i det nu gällande systemet. Vid en progressiv utgiftsskatt förändras situationen.

Redovisning till progressiv utgiftsskatt:		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Taxerad inkomst	100 000	
II.	B. Kontanta fastighetsinkomster	150 000	
	Kontanta fastighetsutgifter		750 000
	Redovisat underskott av fastighet	600 000	
	C. Kontanta rörelseinkomster	800 000	
	Kontanta rörelseutgifter		200 000
	Redovisad nettointäkt av rörelse		700 000
III.	B. Förvärv av aktier		350 000
IV.	A. Bankbehållning 1/1	80 000	
	Bankbehållning 31/12		120 000
	C. Skulder 1/1		1 300 000
	Skulder 31/12	2 000 000	
VI.	Inbetald prel. skatt		150 000
	Summa	3 730 000	3 570 000

Summa tillkommande belopp	3 730 000	
./. avgående belopp	3 570 000	
Återstår taxerad förbrukning	160 000	
./. grundavdrag	25 000	
Att beskatta beskattningsbar förbrukning	135 000	
C får betala inkomstskatt med 30 % av 95 500 kr	=	28 650 kr
och utgiftsskatt med		322 500 kr[1]
	Summa skatt	351 150 kr

Detta motsvarar ungefär vad C skulle fått betala i skatt på sin rörelseinkomst om han inte reparerat upp fastigheten, vilket ju inte belastade hans kontantöverskott av rörelsen, då reparationen betalades med lånade medel.

I det nuvarande inkomstskattesystemet skulle C bara komma att erlägga 53 425 kr i skatt trots sin höga levnadsstandard.

Hur C skulle utgiftsskattedeklarera sina förhållanden framgår av följande redovisning.

[1] För utgiftsskatteberäkningen se tabell 5:2 eller 5:4 i bilaga 2.

Exempel 2

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	100 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		.....
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		.....
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		100 000
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	.....	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		.....
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		.....
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		350 000
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	660 000	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		.....
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	.....	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	.....	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		150 000
	Under året erlagd slutlig skatt		.....
	Under året erhållen överskjutande skatt	.....	
	Summa	760 000	600 000

Summa tillkommande belopp	760 000
Avgår summa avgående belopp	−600 000
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	160 000
Avgår skattefritt grundbelopp	−25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	135 000

Exempel 2

Redovisningen avser:

II.
- ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
- ☒ B Inkomst av annan fastighet
- ☐ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	150 000	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten		
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner		
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)	600 000	
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		750 000
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		
Summa	750 000	750 000
./. Summa avgående belopp	−750 000	
Återstår tillkommande/avgående belopp under II att redovisas på s. 1	0	

Exempel 2

Redovisningen avser:

II. ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
☐ B Inkomst av annan fastighet
☒ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	800 000	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten	. . . . .	
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner	. . . . .	
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		200 000
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		. . . . .
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		700 000
Summa	800 000	900 000
./. Summa avgående belopp	-900 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under II att redovisas på s. 1	100 000	

Exempel 2

III. A. Förändring av fastighetsinnehav	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försåld fastighet eller fastighetsdel	. . . . .	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) inköpspris för förvärvad fastighet eller fastighetsdel (inkl värde på gåva av fastighet)		. . . . .
c) utgift för förbättring av fastighet, som ej redovisats under II, enl specifikation		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på fastighetsförsäljning		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	. . . . .	

B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav och annat värdepappersinnehav	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försålda aktier, andelar och obligationer	. . . . .	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt).	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) förvärvspris (el gåvovärde) för förvärvade aktier, andelar och obligationer . . 350 000		350 000
c) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på aktie-, andels- och obligationsförsäljning		. . . . .
Summa	. . . . .	350 000
./. Summa avgående belopp	− 350 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under III att redovisa på s. 1	350 000	

Exempel 2

IV	Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A.	Bankmedel inkl. medel på postgiro		
	Tillkommande belopp:		
	Tillgodohavanden den 1/1 19xx	80 000	
	Avgående belopp:		
	Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
	120 000		
			120 000
B.	Försäkringar (endast personförsäkringar)		
	Tillkommande belopp:		
	Under året erhållna försäkringsersättningar		
	Avgående belopp:		
	Under året erlagda personförsäkringspremier		
C.	Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx		
	Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
D.	Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
		2 000 000	
	Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration		
	Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		1 300 000
	Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		
	Summa	2 080 000	1 420 000
	./. Summa avgående belopp	-1 420 000	
	Återstår tillkommande/~~avgående~~ belopp under IV att redovisa på s. 1	660 000	

Exempel 3

Förutsättningar:

D har inkomst av tjänst med	60 000 kr
Han har sålt aktier för 20 000 kr med en vinst på (vilka enligt nu gällande system endast skulle föranlett skatteplikt för 4 000 kr) för att finansiera köp av segelbåt.	10 000 kr
Han redovisar underskott på sin villafastighet med (vilket enl. nuvarande system skulle varit ./. 8 000 kr)	./. 2 000 kr
Hans allmänna avdrag uppgår till	./. 3 000 kr
Taxerad inkomst	65 000 kr

(som enligt nuvarande system skulle uppgått till endast 53 000 kr). Han har erlagt preliminär skatt med 25 000 kr.

Hans förmögenhet består av villan med tax. värde	150 000 kr
aktier för	20 000 kr

efter försäljningen för 20 000 kr.
Han har den 1/1 inteckningslån på 120 000 kr på vilket han under året har amorterat 5 000 kr. Han belånar fastigheten med ytterligare 30 000 kr för köpet av båten, som kostar 50 000 kr. Han har den 1/1 utnyttjat 10 000 kr som "skattefritt" lån.

Redovisning till progressiv utgiftsskatt:

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Taxerad inkomst	65 000	
III.	Försäljningslikvid för aktierna	20 000	
	Deklarerad realisationsvinst		10 000
IV.	Skuld 1/1		130 000
	härav "skattefri skuld"	10 000	
	Skuld 31/12	155 000	
	härav "skattefri skuld"		30 000
VI.	Erlagd prel. skatt		25 000
	Summa	250 000	195 000

Summa tillkommande belopp	250 000	
./. avgående belopp	195 000	
Återstår taxerad förbrukning	55 000	
./. grundavdrag	25 000	
Att beskatta: beskattningsbar förbrukning	30 000	

D får betala inkomstskatt med 30 % av 60 500 = 18 150 kr
och utgiftsskatt med 22 500 kr[1]

Summa skatt 40 650 kr

[1] För utgiftsskatteberäkningen se tabell 5:2 eller 5:4 i bilaga 2.

I det nuvarande inkomstskattesystemet får D betala inkomstskatt på en beskattningsbar inkomst av 48 500 (53 000 – 4 500), vilket medför en inkomstskatt av 20 390 kr. Skillnaden beror på att D genom belåning konsumerat en del av värdestegringen på sin villa vid båtköpet. Införs en rätt till avskrivning på större kapitalvaror, skulle D skattemässigt kunna få den konsumtionen utspridd på flera år, vilket under anskaffningsåret skulle ge en något lägre skatt än den nu angivna.

Exempel 3

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	65 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		. . . . .
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		. . . . .
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		. . . . .
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	. . . . .	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		. . . . .
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	. . . . .	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		. . . . .
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	10 000	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		. . . . .
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	5 000	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		. . . . .
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	. . . . .	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	. . . . .	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		25 000
	Under året erlagd slutlig skatt		. . . . .
	Under året erhållen överskjutande skatt	. . . . .	
	Summa	80 000	25 000

Summa tillkommande belopp	80 000
Avgår summa avgående belopp	–25 000
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	55 000
Avgår skattefritt grundbelopp	–25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	30 000

Exempel 3

III. A. Förändring av fastighetsinnehav	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försåld fastighet eller fastighetsdel	. . . . .	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) inköpspris för förvärvad fastighet eller fastighetsdel (inkl värde på gåva av fastighet)		. . . . .
c) utgift för förbättring av fastighet, som ej redovisats under II, enl specifikation		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på fastighetsförsäljning		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	. . . . .	

B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav och annat värdepappersinnehav	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försålda aktier, andelar och obligationer . . . 20 000	20 000	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt).	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) förvärvspris (el gåvovärde) för förvärvade aktier, andelar och obligationer		. . . . .
c) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på aktie-, andels- och obligationsförsäljning		10 000
Summa	20 000	10 000
./. Summa avgående belopp	-10 000	
Återstår tillkommande/~~avgående~~ beloppp under III att redovisa på s. 1	10 000	

Exempel 3

IV	Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder	Tillkommande belopp	Avgående belopp
A.	Bankmedel inkl. medel på postgiro		
	Tillkommande belopp:		
	Tillgodohavanden den 1/1 19xx	. . . . .	
	Avgående belopp:		
	Tillgodohavanden den 31/12 19xx		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .		. . . . .
B.	Försäkringar (endast personförsäkringar)		
	Tillkommande belopp:		
	Under året erhållna försäkringsersättningar		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .	. . . . .	
	Avgående belopp:		
	Under året erlagda personförsäkringspremier		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .		. . . . .
C.	Fordringar (dock ej skattefordringar eller kundfordringar eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Fordringar 1/1 19xx	. . . . .	
	Avgående belopp: Fordringar 31/12 19xx		
	. . . . .		
	. . . . .		
	. . . . .		. . . . .
D.	Skulder (dock ej skatteskulder eller leverantörsskulder eller liknande i förvärvskälla)		
	Tillkommande belopp: Skulder 31/12 19xx		
	. . . 155 000		
	. . . . .		
	. . . . .	155 000	
	Skattefritt skuldbelopp enl föregående års deklaration	10 000	
	Avgående belopp: Skulder 1/1 19xx		130 000
	Skattefritt skuldbelopp 31/12 dock högst 30 000 kr		30 000
	Summa	165 000	160 000
	./. Summa avgående belopp	−160 000	
	Återstår tillkommande/~~avgående~~ belopp under IV att redovisa på s. 1	5 000	

Exempel 4

Förutsättningar:

E har deklarerad inkomst av rörelse med (hans kontanta intäkter i rörelsen utgjorde 540 000 kr och kontanta utgifterna uppgick till 420 000 kr, varav 100 000 kr för ett patent han köpt under året och för vilket han endast åtnjutit värdeminskningsavdrag) 150 000 kr

Han har under året sålt aktier anskaffade året före för 10 000 kr med en realisationsvinst på och köpt nya aktier för 15 000 kr. Han har erlagt prel. skatt med 75 000 kr. 4 000 kr

Taxerad inkomst 154 000 kr

Redovisning till progressiv utgiftsskatt:

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Taxerad inkomst	154 000	
II.	Kontanta rörelseinkomster	540 000	
	Kontanta rörelseutgifter exkl patentet		320 000
	Kontanta utgifter för investering i patent		100 000
	Redovisad nettointäkt av rörelse		150 000
III.	Försäljningslikvid för aktier	10 000	
	Deklarerad realisationsvinst		4 000
	Köpeskilling för nyköpta aktier		15 000
VI.	Erlagd prel. skatt		75 000
	Summa	704 000	664 000

Summa tillkommande belopp	704 000	
./. avgående belopp	664 000	
Återstår taxerad förbrukning	40 000	
./. grundavdrag	25 000	
Att beskatta: beskattningsbar förbrukning	15 000	

E får betala inkomstskatt med 30 % av 149 500 = 44 850 kr
och utgiftsskatt med 6 000 kr[1]

Summa skatt 50 850 kr

I det nuvarande inkomstskattesystemet får E betala inkomstskatt på en beskattningsbar inkomst på 149 500 kr, vilket medför en inkomstskatt, statlig och kommunal, på tillhopa 95 905 kr.

Orsaken till skattelindringen är dels att E:s kontantöverskott av rörelsen efter investeringar är 30 000 kr. mindre än nettointäkten dels att han nysparat en del. Han har under året bara konsumerat 40 000 kr för eget bruk.

[1] För utgiftsskatteberäkningen se tabell 5:2 och 5:4 i bilaga 2.

Exempel 4

Redovisning till progressiv utgiftsskatt

		Tillkommande belopp	Avgående belopp
I.	Inkomst att taxera till statlig inkomstskatt (underskott utföres med noll)	154 000	
II.	A. Inkomst av jordbruksfastighet		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II A	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II A		.....
	B. Inkomst av annan fastighet än schablontaxerad fastighet		
	Tillkommande belopp enligt Bilaga II B	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II B		.....
	C. Inkomst av rörelse		
	Tillkommande belopp enligt bilaga II C	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga II C		30 000
	D. Uttag ur handelsbolag enligt bilaga II D	.....	
	Tillskott till handelsbolag enligt bilaga II D		.....
III.	A. Förändring av fastighetsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III A	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga III A		.....
	B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav		
	Tillkommande belopp enligt bilaga III B	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga III B		9 000
IV.	A. Bankmedel m m, försäkringar, fordringar och skulder		
	Tillkommande belopp enligt bilaga IV	.....	
	Avgående belopp enligt bilaga IV		.....
V.	A. Förvärv genom arv eller gåva	.....	
	B. Erhållna lotteri- och tipsvinster	.....	
VI.	Under året erlagd preliminärskatt		75 000
	Under året erlagd slutlig skatt		.....
	Under året erhållen överskjutande skatt	.....	
	Summa	154 000	114 000

Summa tillkommande belopp	154 000
Avgår summa avgående belopp	−114 000
Återstår TAXERAD FÖRBRUKNING	40 000
Avgår skattefritt grundbelopp	−25 000
Till utgiftsskatt BESKATTNINGSBAR FÖRBRUKNING	15 000

Exempel 4

Redovisningen avser:

II. ☐ A Inkomst av jordbruksfastighet
☐ B Inkomst av annan fastighet
☒ C Inkomst av rörelse

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) kontanta vid inkomstbeskattningen skattepliktiga inkomster i verksamheten	540 000	
b) övriga kontanta inkomster i verksamheten	. . . . .	
c) värdet av åtnjutna naturaförmåner	. . . . .	
d) till statlig inkomstskatt redovisad förlust i verksamheten (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt)	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) vid inkomstbeskattningen direkt avdragsgilla utgifter		320 000
b) utgifter berättigade till värdeminskningsavdrag vid inkomstbeskattningen		100 000
c) övriga utgifter i förvärvskällan (inkl värde på gåva nedlagd i verksamheten)		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad nettointäkt av verksamheten		150 000
Summa	540 000	570 000
./. Summa avgående belopp	-570 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under II att redovisas på s. 1	30 000	

Exempel 4

III. A. Förändring av fastighetsinnehav

	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försåld fastighet eller fastighetsdel	. . . . .	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) inköpspris för förvärvad fastighet eller fastighetsdel (inkl värde på gåva av fastighet)		. . . . .
c) utgift för förbättring av fastighet, som ej redovisats under II, enl specifikation		. . . . .
d) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på fastighetsförsäljning		. . . . .
Summa	. . . . .	. . . . .
./. Summa avgående belopp	. . . . .	
Återstår tillkommande/avgående belopp under IV att redovisa på s. 1	. . . . .	

B. Förändring av aktie-, andels- och obligationsinnehav och annat värdepappersinnehav	Tillkommande belopp	Avgående belopp
Tillkommande belopp:		
a) försäljningssumma för försålda aktier, andelar och obligationer . . . 10 000 . . .	10 000	
b) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsförlust (tillägges endast i den utsträckning förlusten kunnat utnyttjas mot annan inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt).	. . . . .	
Avgående belopp:		
a) försäljningskostnader		. . . . .
b) förvärvspris (el gåvovärde) för förvärvade aktier, andelar och obligationer . . . 15 000 . . .		15 000
c) till statlig inkomstskatt redovisad realisationsvinst på aktie-, andels- och obligationsförsäljning		4 000
Summa	10 000	19 000
./. Summa avgående belopp	19 000	
Återstår ~~tillkommande~~/avgående belopp under III att redovisa på s. 1	9 000	

Bilaga 2 Skattetabeller

Tabell 5:1 Tabell utvisande krav på utgiftsskatteuttag för att visst totalt skatteuttag skall uppnås tillsammans med en proportionell inkomstskatt på 30 %.

Totalt skattetryck på konsumerad inkomst av 100 kr i %	Härav					
	Inkomstskatt av 100 kr i %	Utgiftsskatt på konsumerad inkomst exkl. belopp som åtgår till inkomst- och utgiftsskatt			Utgiftsskatt på konsumerad inkomst exkl. inkomstskatt	
35	30	7,7 % av	65 kr	= 5 kr	7 % av 70	= 5 kr
40	30	16,7	60	= 10	14	= 10
45	30	27,3	55	= 15	21	= 15
50	30	40,0	50	= 20	29	= 20
55	30	55,6	45	= 25	36	= 25
60	30	75,0	40	= 30	43	= 30
65	30	100,0	35	= 35	50	= 35
70	30	133,3	30	= 40	57	= 40
75	30	180,0	25	= 45	64	= 45
80	30	250,0	20	= 50	71	= 50
82,5	30	300,0	17,50	= 52,50	75	= 52,50

Tabell 5:2 Skatteskala för progressiv utgiftsskatt

Konsumtion = taxerad förbrukning	Skattefritt grundbelopp	Beskattningsbar förbrukning	Skatteuttag		
25–30 000	./. 25 000	0– 5 000 kr.	0,2 × beskattningsbara förbrukningen		
30–35 000	./. 25 000	5–10 000	1 000 kr för	5 000 och	0,4 × återstoden
35–40 000	./. 25 000	10–15 000	3 000	10 000	0,6 × återstoden
40–45 000	./. 25 000	15–20 000	6 000	15 000	0,8 × återstoden
45–50 000	./. 25 000	20–25 000	10 000	20 000	1,0 × återstoden
50–55 000	./. 25 000	25–30 000	15 000	25 000	1,5 × återstoden
55–65 000	./. 25 000	30–40 000	22 500	30 000	2,0 × återstoden
65–75 000	./. 25 000	40–50 000	42 500	40 000	2,5 × återstoden
75 <	./. 25 000	50 <	67 500	50 000	3,0 × återstoden

Tabell 5:3 Tabell för jämförelse av utgifts- och inkomstskatteuttag

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Beskattningsbar förbrukn. i t. kr.	Skatteskala: ggr beskattningsbar förbrukn.	Kol. 1 motsvarar konsumtion exkl. skatter (taxerad förbrukning) i t. kr.	Kol. 1 motsvarar taxerad förbrukning + utgiftsskatt i t. kr.	Utgående inkomstskatt på konsumerad inkomst i kr.	Konsumerad inkomst + inkomst- och utgiftsskatt i kr.	Utgiftsmarginalskatt i % beräknad på taxerad förbrukning inkl. utgiftsskatt (kolumn 4)	Total marginalskatt i % (inkomst- och utgifts-) på kol. 6	Inkomstmarginalskatt i % år 1977 enligt förslag
0– 5	0,2	25–30	25 – 31	8 800–11 400	33 800– 42 400	16,67	41,67	41–47
5–10	0,4	30–35	31 – 38	11 400–14 400	42 400– 52 400	28,57	50,0	47–54–64
10–15	0,6	35–40	38 – 46	14 400–17 800	52 400– 63 800	37,50	56,25	64
15–20	0,8	40–45	46 – 55	17 800–21 600	63 800– 76 600	44,44	61,11	64–69
20–25	1,0	45–50	55 – 65	21 600–26 000	76 600– 91 000	50,0	65,0	74–75
25–30	1,5	50–55	65 – 77,5	26 000–31 300	91 000–108 800	60,0	72,0	75–79
30–40	2,0	55–65	77,5–107,5	31 300–44 100	108 800–151 600	66,67	76,67	79
40–50	2,5	65–75	107,5–142,5	44 100–59 100	151 600–201 600	71,43	80,0	79–84
50 <	3,0	75 <	142,5 <	59 100 <	201 600 <	75,0	82,5	84–83

Tabell 5:4 Utgiftsskatt i kronor av beskattningsbar förbrukning

a	0	100	200	300	400	500	600	700	800	900
0	–	20	40	60	80	100	120	140	160	180
1 000	200	220	240	260	280	300	320	340	360	380
2 000	400	420	440	460	480	500	520	540	560	580
3 000	600	620	640	660	680	700	720	740	760	780
4 000	800	820	840	860	880	900	920	940	960	980
5 000	1 000	1 040	1 080	1 120	1 160	1 200	1 240	1 280	1 320	1 360
6 000	1 400	1 440	1 480	1 520	1 560	1 600	1 640	1 680	1 720	1 760
7 000	1 800	1 840	1 880	1 920	1 960	2 000	2 040	2 080	2 120	2 160
8 000	2 200	2 240	2 280	2 320	2 360	2 400	2 440	2 480	2 520	2 560
9 000	2 600	2 640	2 680	2 720	2 760	2 800	2 840	2 880	2 920	2 960
10 000	3 000	3 060	3 120	3 180	3 240	3 300	3 360	3 420	3 480	3 540
11 000	3 600	3 660	3 720	3 780	3 840	3 900	3 960	4 020	4 080	4 140
12 000	4 200	4 260	4 320	4 380	4 440	4 500	4 560	4 620	4 680	4 740
13 000	4 800	4 860	4 920	4 980	5 040	5 100	5 160	5 220	5 280	5 340
14 000	5 400	5 460	5 520	5 580	5 640	5 700	5 760	5 820	5 880	5 940
15 000	6 000	6 080	6 160	6 240	6 320	6 400	6 480	6 560	6 640	6 720
16 000	6 800	6 880	6 960	7 040	7 120	7 200	7 280	7 360	7 440	7 520
17 000	7 600	7 680	7 760	7 840	7 920	8 000	8 080	8 160	8 240	8 320
18 000	8 400	8 480	8 560	8 640	8 720	8 800	8 880	8 960	9 040	9 120
19 000	9 200	9 280	9 360	9 440	9 520	9 600	9 680	9 760	9 840	9 920
20 000	10 000	10 100	10 200	10 300	10 400	10 500	10 600	10 700	10 800	10 900
21 000	11 000	11 100	11 200	11 300	11 400	11 500	11 600	11 700	11 800	11 900
22 000	12 000	12 100	12 200	12 300	12 400	12 500	12 600	12 700	12 800	12 900
23 000	13 000	13 100	13 200	13 300	13 400	13 500	13 600	13 700	13 800	13 900
24 000	14 000	14 100	14 200	14 300	14 400	14 500	14 600	14 700	14 800	14 900
25 000	15 000	15 150	15 300	15 450	15 600	15 750	15 900	16 050	16 200	16 350
26 000	16 500	16 650	16 800	16 950	17 100	17 250	17 400	17 550	17 700	17 850
27 000	18 000	18 150	18 300	18 450	18 600	18 750	18 900	19 050	19 200	19 350

28 000	19 500	19 650	19 800	19 950	20 100	20 200	20 400	20 550	20 700	20 850
29 000	21 000	21 150	21 300	21 450	21 600	21 750	21 900	22 050	22 200	22 300
30 000	22 500	22 700	22 900	23 100	23 300	23 500	23 700	23 900	24 100	24 300
31 000	24 500	24 700	24 900	25 100	25 300	25 500	25 700	25 900	26 100	26 300
32 000	26 500	26 700	26 900	27 100	27 300	27 500	27 700	27 900	28 100	28 300
33 000	28 500	28 700	28 900	29 100	29 300	29 500	29 700	29 900	30 100	30 300
34 000	30 500	30 700	30 900	31 100	31 300	31 500	31 700	31 900	32 100	32 300
35 000	32 500	32 700	32 900	33 100	33 300	33 500	33 700	33 900	34 100	34 300
36 000	34 500	34 700	34 900	35 100	35 300	35 500	35 700	35 900	36 100	36 300
37 000	36 500	36 700	36 900	37 100	37 300	37 500	37 700	37 900	38 100	38 300
38 000	38 500	38 700	38 900	39 100	39 300	39 500	39 700	39 900	40 100	40 300
39 000	40 500	40 700	40 900	41 100	41 300	41 500	41 700	41 900	42 100	42 300
40 000	42 500	42 750	43 000	43 250	43 500	43 750	44 000	44 250	44 500	44 750
41 000	45 000	45 250	45 500	45 750	46 000	46 250	46 500	46 750	47 000	47 250
42 000	47 500	47 750	48 000	48 250	48 500	48 750	49 000	49 250	49 500	49 750
43 000	50 000	50 250	50 500	50 750	51 000	51 250	51 500	51 750	52 000	52 250
44 000	52 500	52 750	53 000	53 250	53 500	53 750	54 000	54 250	54 500	54 750
45 000	55 000	55 250	55 500	55 750	56 000	56 250	56 500	56 750	57 000	57 250
46 000	57 500	57 750	58 000	58 250	58 500	58 750	59 000	59 250	59 500	59 750
47 000	60 000	60 250	60 500	60 750	61 000	61 250	61 500	61 750	62 000	62 250
48 000	62 500	62 750	63 000	63 250	63 500	63 750	64 000	64 250	64 500	64 750
49 000	65 000	65 250	65 500	65 750	66 000	66 250	66 500	66 750	67 000	67 250
50 000	67 500	för 50 000 kr. jämte 3 ggr återstoden								
75 000	142 500	för 75 000 kr. jämte 3 ggr återstoden								
100 000	217 500	för 100 000 kr. jämte 3 ggr återstoden								
150 000	367 500	för 150 000 kr. jämte 3 ggr återstoden								
200 000	517 500	för 200 000 kr. jämte 3 ggr återstoden								

a = beskattningsbar förbrukning, som framkommer sedan från taxerad förbrukning avdrag skett för skattefri konsumtion med 25 000 kr.

Tabell 5:5 Tabell för jämförelse av skatteuttag vid inkomst- resp. utgiftsskatt med utgångspunkt från taxerad inkomst som förutsätts konsumerad

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Tax. ink.	Besk. bar inkomst	Inkomst-skatt 30 %	Inkomst e. inkomstsk.	Utgifts-marg. skatt beräkn. på kolumn 4 %	Utgifts-skatt i kr	Summa ut-gifts- och inkomstsk.	Summa sk. i % av tax. ink.	Inkomstsk. 1976 i % (26 kr. kom.-skatt)	Sammanlagd marg. skatt - i % (ut-gifts- o. ink. skatt)	Marg. skatt 1976 i %
34 000	29 500	8 850	25 150	16,67	16	8 866	26,08	28,29	41,7	46
35 000	30 500	9 150	25 850	16,67	133	9 283	26,52	28,83	41,7	48
36 000	31 500	9 450	26 550	16,67	250	9 700	26,94	29,36	41,7	58
37 000	32 500	9 750	27 250	16,67	366	10 116	27,34	30,14	41,7	58
38 000	33 500	10 050	27 950	16,67	483	10 533	27,72	30,87	41,7	58
39 000	34 500	10 350	28 650	16,67	600	10 950	28,08	31 44	41,7	48
40 000	35 500	10 650	29 350	16,67	716	11 366	28,42	31,92	41,7	54
41 000	36 500	10 950	30 050	16,67	833	11 783	28,74	32,46	41,7	54
42 000	37 500	11 250	30 750	16,67	950	12 200	29,05	32,98	41,7	54
43 000	38 500	11 550	31 450	28,57	1 114	12 664	29,45	33,47	50,0	54
44 000	39 500	11 850	32 150	28,57	1 314	13 164	29,92	33,93	50,0	54
45 000	40 500	12 150	32 850	28,57	1 514	13 664	30,36	34,43	50,0	59
46 000	41 500	12 450	33 500	28,57	1 714	14 164	30,79	34,97	50,0	59
47 000	42 500	12 750	34 250	28,57	1 914	14 664	31,20	35,48	50,0	59
48 000	43 500	13 050	34 950	28,57	2 114	15 164	31,59	35,97	50,0	59
49 000	44 500	13 350	35 650	28,57	2 314	15 664	31,97	36,44	50,0	59
50 000	45 500	13 650	36 350	28,57	2 514	16 164	32,33	36,94	50,0	64
51 000	46 500	13 950	37 050	28,57	2 714	16 664	32,67	37,47	50,0	64
52 000	47 500	14 250	37 750	28,57	2 914	17 164	33,01	37,98	50,0	64
53 000	48 500	14 550	38 450	37,50	3 150	17 700	33,40	38,47	56,3	64
54 000	49 500	14 850	39 150	37,50	3 413	18 263	33,82	38,94	56,3	64
55 000	50 500	15 150	39 850	37,50	3 675	18 825	34,23	39,40	56,3	64
56 000	51 500	15 450	40 550	37,50	3 938	19 388	34,62	39,94	56,3	64
57 000	52 500	15 750	41 250	37,50	4 200	19 950	35,00	40,26	56,3	64
58 000	53 500	16 050	41 950	37,50	4 463	20 513	35,37	40,67	56,3	64
59 000	54 500	16 350	42 650	37,50	4 725	21 075	35,72	41,07	56,3	64
60 000	55 500	16 650	43 350	37,50	4 988	21 638	36,06	41,45	56,3	64
61 000	56 500	16 950	44 050	37,50	5 250	22 200	36,39	41,82	56,3	64
62 000	57 500	17 250	44 750	37,50	5 513	22 763	36,71	42,18	56,3	64
63 000	58 500	17 550	45 450	37,50	5 775	23 325	37,02	42,52	56,3	64

64 000	59 500	17 850	46 150	44,44	6 044	23 894	37,33	42,86	61,1	64
65 000	60 500	18 150	46 850	44,44	6 355	24 505	37,70	43,18	61,1	64
66 000	61 500	18 450	47 550	44,44	6 666	25 116	38,05	43,50	61,1	64
67 000	62 500	18 750	48 250	44,44	6 977	25 727	38,40	43,81	61,1	64
68 000	63 500	19 050	48 950	44,44	7 288	26 338	38,73	44,10	61,1	64
69 000	64 500	19 350	49 650	44,44	7 599	26 949	39,06	44,39	61,1	64
70 000	65 500	19 650	50 350	44,44	7 910	27 560	39,37	44,74	61,1	69
71 000	66 500	19 950	51 050	44,44	8 221	28 171	39,68	45,05	61,1	69
72 000	67 500	20 250	51 750	44,44	8 532	28 782	39,98	45,38	61,1	69
73 000	68 500	20 550	52 450	44,44	8 843	29 393	40,26	45,71	61,1	69
74 000	69 500	20 850	53 150	44,44	9 154	30 004	40,55	46,02	61,1	69
75 000	70 500	21 150	53 850	44,44	9 465	30 615	40,82	46,36	61,1	74
76 000	71 500	21 450	54 550	44,44	9 776	31 226	41,09	46,72	61,1	74
77 000	72 500	21 750	55 250	44,44	10 098	31 848	41,36	47,08	65,0	74
78 000	73 500	22 050	55 950	44,44	10 448	32 498	41,66	47,42	65,0	74
79 000	74 500	22 350	56 650	50,00	10 798	33 148	41,96	47,76	65,0	74
80 000	75 500	22 650	57 350	50,00	11 148	33 798	42,25	48,09	65,0	74
81 000	76 500	22 950	58 050	50,00	11 498	34 448	42,53	48,41	65,0	74
82 000	77 500	23 250	58 750	50,00	11 848	35 098	42,80	48,72	65,0	74
83 000	78 500	23 550	59 450	50,00	12 198	35 748	43,07	49,02	65,0	74
84 000	79 500	23 850	60 150	50,00	12 548	36 398	43,33	49,32	65,0	74
85 000	80 500	24 150	60 850	50,00	12 898	37 048	43,59	49,62	65,0	75
86 000	81 500	24 450	61 550	50,00	13 248	37 698	43,83	49,91	65,0	75
87 000	82 500	24 750	62 850	50,00	13 598	38 348	44,08	50,20	65,0	75
88 000	83 500	25 050	62 950	50,00	13 948	38 998	44,32	50,48	65,0	75
89 000	84 500	25 350	63 650	50,00	14 298	39 648	44,55	50,76	65,0	75
90 000	85 500	25 650	64 350	50,00	14 648	40 298	44,78	51,03	65,0	75
91 000	86 500	25 950	65 050	60,00	15 000	40 950	45,00	51,29	72,0	75
92 000	87 500	26 250	65 750	60,00	15 420	41 670	45,29	51,55	72,0	75
93 000	88 500	26 550	66 450	60,00	15 840	42 390	45,58	51,80	72,0	75
94 000	89 500	26 850	67 150	60,00	16 260	43 110	45,86	52,05	72,0	75
95 000	90 500	27 150	67 850	60,00	16 680	43 830	46,14	52,29	72,0	75
96 000	91 500	27 450	68 550	60,00	17 100	44 550	46,41	52,53	72,0	75
97 000	92 500	27 750	69 250	60,00	17 520	45 270	46,67	52,76	72,0	75
98 000	93 500	28 050	69 950	60,00	17 940	45 990	46,93	52,98	72,0	75
99 000	94 500	28 350	70 650	60,00	18 360	46 710	47,18	53,21	72,0	75
100 000	95 500	28 650	71 350	60,00	18 780	47 430	47,43	53,42	72,0	75
105 000	100 500	30 150	74 850	60,00	20 880	51 030	48,60	54,47	72,0	79
110 000	105 500	31 650	78 350	66,67	23 033	54 683	49,71	55,59	76,7	79
120 000	115 500	34 650	85 350	66,67	27 700	62 350	51,96	57,54	76,7	79
130 000	125 500	37 650	92 350	66,67	32 366	70 016	53,86	59,19	76,7	79

forts.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Tax. ink.	Besk. bar inkomst	Inkomst-skatt 30 %	Inkomst e. inkomstsk.	Utgifts-marg. skatt beräkn. på kolumn 4 %	Utgifts-skatt i kr	Summa utgifts- och inkomstsk.	Summa sk. i % av tax. ink.	Inkomstsk. 1976 i % (26 kr. kom.-skatt)	Sammanlagd marg. skatt i % (utgifts- o. ink. skatt)	Marg. skatt 1976 i %
140 000	135 500	40 650	99 350	66,67	37 033	77 683	55,49	60,60	76,7	79
150 000	145 500	43 650	106 350	66,67	41 700	85 350	56,90	61,83	76,7	79
160 000	155 500	46 650	113 350	71,43	46 642	93 292	58,31	63,04	80,0	83
170 000	165 500	49 650	120 350	71,43	51 642	101 292	59,58	64,21	80,0	83
180 000	175 500	52 650	127 350	71,43	56 642	109 292	60,72	65,26	80,0	83
190 000	185 500	55 650	134 350	71,43	61 642	117 292	61,73	66,19	80,0	83
200 000	195 500	58 650	141 350	71,43	66 642	125 292	62,65	67,03	80,0	83
250 000	245 500	73 650	176 350	75,00	92 850	166 500	66,60	70,23	82,5	83
300 000	295 500	88 650	211 350	75,00	119 100	207 750	69,25	72,36	82,5	83
350 000	345 500	103 650	246 350	75,00	145 350	249 000	71,14	73,86	82,5	83
400 000	395 500	118 650	281 350	75,00	171 600	290 250	72,56	75,02	82,5	83
500 000	495 500	148 650	351 350	75,00	224 100	372 750	74,55	76,61	82,5	83

Tabell 5:6 Tabell för beräknande av utgiftsskatt på bruttokonsumtion (taxerad förbrukning + utgiftsskatt som betalas på nettokonsumtionen)

Taxerad förbrukning + utgiftsskatt	Utgiftsskatt på bruttokonsumtion				
25 000– 31 000				16,67 %	inom skiktet
31 000– 38 000	1 000	kr. för	31 000 och	28,57 %	
38 000– 46 000	3 000		38 000	37,50 %	
46 000– 55 000	6 000		46 000	44,44 %	
55 000– 65 000	10 000		55 000	50,00 %	
65 000– 77 500	15 000		65 000	60,00 %	
77 500–107 500	22 500		77 500	66,67 %	
107 500–142 500	42 500		107 500	71,43 %	
142 500–	67 500		142 500	75,00 %	

Bilaga 3 Statistiskt material rörande förmögenhets- och inkomstfördelning

Tabell 7:1 Antal boupptecknings år 1973 som har tillgång eller skuld av visst slag fördelade efter behållning inkl. giftorätt

Tillgång Skuld	Behållning inkl. giftorätt i tkr.									
	–10	10–30	30–100	100–500	500–	–10	10–30	30–100	100–500	500–
	Antal boupptecknings som har tillgång eller skuld av visst slag									
	Absoluta tal					Procenttal				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Tillgångar										
1. Jordbruksfastighet m. m.	520	920	2 820	1 852	93	1,8	4,2	11,5	20,4	17,2
a. jordbruksfastighet	440	900	2 720	1 796	93	1,5	4,1	11,1	19,8	17,2
b. inventarier och varulager i jordbruk	160	240	1 080	944	26	0,5	1,1	4,4	10,4	4,8
2. Rörelse m. m.	160	220	460	352	40	0,5	1,0	1,9	3,9	7,4
a. rörelsefastighet	20	40	180	152	26	0,1	0,2	0,7	1,7	4,8
b. inventarier och varulager i rörelse	160	180	400	308	20	0,5	0,8	1,6	3,4	3,7
3. Annan fastighet	2 140	6 300	11 840	4 828	367	7,3	28,7	48,2	53,1	67,7
a. villafastighet	2 020	6 080	11 680	4 612	333	6,9	27,7	47,6	50,7	61,4
b. övriga fastigheter	160	320	520	420	120	0,5	1,5	2,1	4,6	22,1
4. Bankmedel m. m.	26 560	21 620	24 420	9 044	542	91,2	98,6	99,5	99,5	100,0
a. bankfordringar	20 720	20 640	23 980	9 008	542	71,2	94,2	97,7	99,1	100,0
b. kontanter m. m.	22 720	18 560	20 300	7 420	457	78,0	84,7	82,7	81,6	84,3
5. Obligationer, förlagsbevis o. d.	2 700	3 620	6 620	4 092	348	9,3	16,5	27,0	45,0	64,2
6. Aktier m. m.	4 360	5 960	9 820	5 240	482	15,0	27,2	40,0	57,7	88,9
a. börsnoterade aktier m. m.	380	540	1 800	2 212	395	1,3	2,5	7,3	24,3	72,9
b. övriga aktier och andelar	4 100	5 640	8 740	4 024	309	14,1	25,7	35,6	44,3	57,0
7. Fordringar	1 400	2 540	4 720	3 612	365	4,8	11,6	19,2	39,7	67,3
a. mot säkerhet i inteckning	40	160	220	344	36	0,1	0,7	0,9	3,8	6,6
b. övriga	1 360	2 400	4 580	3 400	353	4,7	10,9	18,7	37,4	65,1
8. Arvsskattepliktigt försäkringsbelopp	360	460	520	432	86	1,2	2,1	2,1	4,8	15,9
9. Övriga tillgångar	24 540	20 660	23 480	8 924	532	84,3	94,3	95,7	98,2	98,2
a. yttre inventarier	3 320	3 420	6 720	3 364	249	11,4	15,6	27,4	37,0	45,9
b. inre inventarier och lösöre	24 480	20 620	23 440	8 908	532	84,1	94,1	95,5	98,0	98,2
10. Summa tillgångar	27 980	21 920	24 540	9 088	542	96,1	100,0	100,0	100,0	100,0
Skulder										
11. Inteckningsskulder	1 520	3 400	7 160	3 224	265	5,2	15,5	29,2	35,5	48,9
12. Andra låneskulder	2 340	1 480	1 940	1 068	169	8,0	6,8	7,9	11,8	31,2
13. Varuskulder	260	220	560	584	86	0,9	1,0	2,3	6,4	15,9
14. Skatteskulder	2 620	1 980	7 020	5 444	445	9,0	9,0	28,6	59,9	82,1
15. Kostnader i samband med begravningen	28 340	21 840	24 480	9 080	541	97,3	99,6	99,8	99,9	99,8
16. Benefika barnreverser	100	300	320	236	55	0,3	1,4	1,3	2,6	10,1
17. Andra skulder	15 920	13 260	16 820	6 820	476	54,7	60,5	68,5	75,0	87,8
18. Summa skulder	28 380	21 860	24 500	9 088	541	97,5	99,7	99,8	100,0	99,8

Tabell 7:2 Summa tillgångar eller skulder av visst slag i 1973 års bouppteckningar fördelade efter behållning inkl. giftorätt

Tillgång Skuld	Behållning inkl. giftorätt i mkr.									
	–10	10–30	30–100	100–500	500–	–10	10–30	30–100	100–500	500–
	Summa tillgångar eller skulder av visst slag									
	Mkr.					Procent				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Tillgångar										
1. Jordbruksfastighet m. m.	11,8	20,3	130,8	208,1	39,1	4,4	3,4	7,6	10,8	4,6
a. jordbruksfastighet	9,6	19,2	116,9	184,6	36,7	3,6	3,2	6,8	9,6	4,3
b. inventarier och varulager i jordbruk	2,2	1,1	13,9	23,5	2,4	0,8	0,2	0,8	1,2	0,3
2. Rörelse m. m.	8,4	9,7	17,2	21,6	11,5	3,1	1,6	1,0	1,1	1,4
a. rörelsefastighet	1,0	0,6	7,4	8,7	9,1	0,4	0,1	0,4	0,5	1,1
b. inventarier och varulager i rörelse	7,4	9,1	9,7	12,9	2,4	2,8	1,5	0,6	0,7	0,3
3. Annan fastighet	61,0	147,4	535,0	472,6	240,4	22,8	24,9	31,2	24,6	28,2
a. villafastighet	60,5	144,5	524,0	392,6	56,3	22,6	24,4	30,5	20,5	6,6
b. övriga fastigheter	0,4	2,9	11,0	79,9	184,2	0,2	0,5	0,6	4,2	21,6
4. Bankmedel m. m.	130,6	319,8	767,9	747,3	113,2	48,8	53,9	44,7	39,0	13,3
a. bankfordringar	96,6	283,1	725,2	723,6	108,5	36,1	47,8	42,2	37,7	12,7
b. kontanter m. m.	34,0	36,7	42,7	23,7	4,7	12,7	6,2	2,5	1,2	0,6
5. Obligationer, förlagsbevis o. d.	2,5	6,3	20,5	42,8	20,4	1,0	1,1	1,2	2,2	2,4
6. Aktier m. m.	10,9	27,2	70,3	201,1	313,5	4,1	4,6	4,1	10,5	36,8
a. börsnoterade aktier m. m.	1,7	4,4	31,1	150,5	248,5	0,6	0,7	1,8	7,8	29,2
b. övriga aktier och andelar	9,3	22,8	39,2	50,6	65,0	3,5	3,8	2,3	2,6	7,6
7. Fordringar	6,6	18,3	90,6	158,1	87,4	2,5	3,1	5,3	8,2	10,3
a. mot säkerhet i inteckning	0,4	1,5	4,6	20,5	6,6	0,1	0,3	0,3	1,1	0,8
b. övriga	6,2	16,8	86,0	137,7	80,8	2,3	2,8	5,0	7,2	9,5
8. Arvsskattepliktigt försäkringsbelopp	0,6	1,6	1,7	7,5	8,3	0,2	0,3	0,1	0,4	1,0
9. Övriga tillgångar	34,9	42,3	82,8	59,4	17,6	13,1	7,1	4,8	3,1	2,1
a. yttre inventarier	9,3	13,7	35,7	20,7	2,8	3,5	2,3	2,1	1,1	0,3
b. inre inventarier och lösöre	25,6	28,5	47,1	38,8	14,8	9,6	4,8	2,7	2,0	1,7
10. Summa tillgångar	267,5	592,8	1 716,8	1 918,4	851,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Skulder										
11. Inteckningsskulder	59,6	56,7	163,4	168,0	170,1	25,7	31,8	47,4	54,4	64,1
12. Andra låneskulder	44,1	18,2	21,0	27,9	57,5	19,0	10,2	6,1	9,0	21,7
13. Varuskulder	8,1	3,7	11,6	16,3	6,9	3,5	2,1	3,4	5,3	2,6
14. Skatteskulder	15,5	4,0	11,9	19,8	9,0	6,7	2,2	3,4	6,4	3,4
15. Kostnader i samband med begravningen	81,1	77,4	106,0	49,9	6,2	34,9	43,3	30,8	16,2	2,3
16. Benefika barnreverser	1,0	5,1	5,6	10,1	6,2	0,4	2,8	1,6	3,3	2,3
17. Andra skulder	22,8	13,5	25,0	16,8	9,4	9,8	7,6	7,3	5,5	3,5
18. Summa skulder	232,3	178,6	344,6	308,7	265,3	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Behållning										
19. Rad 10–rad 18	35,1	414,3	1 372,2	1 609,7	586,1	. .	. .	. .	. .	. .

Tabell 7:3 Medianvärden för tillgångar eller skulder av visst slag i 1973 års boupptecknin gar fördelade efter behållning inkl. giftorätt

Tillgång Skuld	1973 års boupptecknin gar					
	Behållning inkl. giftorätt i tkr.					
	–10	10–30	30–100	100–500	500–	Samtliga
	Medianvärden i kr. för boupptecknin gar som har tillgång eller skuld av ifrågavarande slag					
1	2	3	4	5	6	7
Tillgångar						
1. Jordbruksfastighet m. m.	(15 000)	21 400	39 200	88 800	298 300	41 700
a. jordbruksfastighet	(16 000)	21 200	37 400	82 800	285 000	40 400
b. inventarier och varulager i jordbruk	. .	. .	3 500	11 400	43 300	5 200
2. Rörelse m. m.	. .	. .	(26 200)	40 500	140 000	26 400
a. rörelsefastighet	. .	. .	. .	45 000	227 300	44 700
b. inventarier och varulager i rörelse	. .	. .	(5 000)	19 300	75 000	12 000
3. Annan fastighet	12 900	19 300	40 500	77 600	188 800	35 100
a. villafastighet	14 500	19 800	40 600	75 200	140 700	35 500
b. övriga fastigheter	. .	(7 000)	(3 000)	78 300	453 100	9 100
4. Bankmedel m. m.	4 000	14 700	29 700	72 700	128 700	13 700
a. bankfordringar	4 000	13 600	28 200	70 700	120 700	13 900
b. kontanter m. m.	1 000	1 100	1 100	1 300	3 100	1 100
5. Obligationer, förlagsbevis o. d.	400	500	800	2 300	11 200	800
6. Aktier m. m.	400	1 500	2 600	9 600	363 500	2 700
a. börsnoterade aktier m. m.	(2 300)	(3 100)	7 800	32 800	346 100	14 100
b. övriga aktier och andelar	400	900	1 600	4 900	42 100	1 400
7. Fordringar	1 600	5 100	12 500	24 600	90 500	10 200
a. mot säkerhet i inteckning	. .	. .	. .	47 100	90 000	22 700
b. övriga	1 500	4 800	11 700	22 100	80 100	9 500
8. Arvsskattepliktigt försäkringsbelopp	(1 000)	(1 900)	(1 900)	5 600	44 300	2 400
9. Övriga tillgångar	700	900	1 800	3 700	18 500	1 200
a. yttre inventarier	1 400	2 200	2 900	4 100	6 600	2 600
b. inre inventarier och lösöre	600	900	1 500	2 700	14 100	1 100
10. Summa tillgångar	6 200	24 100	63 800	177 600	935 700	28 900
Skulder						
11. Inteckningsskulder	19 400	11 700	15 200	24 100	128 000	16 100
12. Andra låneskulder	4 600	4 300	6 700	11 500	45 000	6 100
13. Varuskulder	(22 500)	(12 500)	8 300	7 400	22 200	9 100
14. Skatteskulder	1 200	500	800	1 600	8 900	1 000
15. Kostnader i samband med begravningen	3 100	3 600	4 100	5 400	9 200	3 700
16. Benefika barnreverser	. .	(11 700)	(12 000)	19 500	42 900	13 700
17. Andra skulder	700	600	800	1 000	3 500	700
18. Summa skulder	3 600	4 200	7 000	10 400	68 400	4 700

Tabell 7:4[a] Procentuell fördelning av tillgångar på olika typer av tillgångar i olika kategorier och förmögenhetsklasser år 1970

Kategori	Förmögenhet, kr						Samtliga i kategorin
	0	1–49 999	50 000–149 999	150 000–299 999	300 000–999 999	1 000 000–	
Ensamstående utan barn							
Fastigheter	58,6	25,7	33,2	45,3	51,9	18,0	36,9
Inventarier och lager	0,1	0,4	0,5	6,1	1,0	1,1	1,5
Banktillgodohavande	13,3	46,3	51,4	23,2	21,2	6,8	35,0
Kontanter och fordringar	5,1	2,6	4,3	13,0	14,3	8,5	7,7
Obligationer och aktier	10,5	6,8	7,9	9,8	9,2	60,6	11,6
Andelar i handelsbolag	0,0	9,8	1,2	0,0	1,8	4,8	3,6
Ej deklarerande barns förmögenhet	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga tillgångar[b]	12,4	8,4	1,5	2,7	0,6	0,2	3,7
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gifta							
Fastigheter	83,3	69,1	59,4	41,8	49,5	20,3	56,7
Inventarier och lager	0,7	3,4	3,7	15,7	0,8	1,1	5,3
Banktillgodohavande	6,9	12,9	24,2	14,6	12,6	12,4	16,5
Kontanter och fordringar	0,7	0,7	3,2	13,6	9,6	13,4	5,8
Obligationer o aktier	3,0	4,5	5,1	9,2	23,5	49,4	10,2
Andelar i handelsbolag	0,0	0,3	0,3	0,7	1,0	2,2	0,5
Ej deklarerande barns förmögenhet	0,5	0,6	0,4	3,1	1,8	0,9	1,2
Övriga tillgångar[b]	4,9	8,4	3,7	1,4	1,2	0,4	3,9
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Samtliga							
Fastigheter	80,3	55,6	53,8	42,6	51,8	19,9	51,6
Inventarier och lager	0,8	2,4	3,0	13,4	0,8	1,0	4,3
Banktillgodohavande	7,6	23,3	29,9	16,6	15,8	10,8	21,3
Kontanter och fordringar	1,3	1,3	3,5	13,4	11,0	12,0	6,3
Obligationer och aktier	3,8	5,2	5,7	9,4	17,2	52,3	10,5
Andelar i handelsbolag	0,0	3,2	0,4	0,5	1,3	2,9	1,3
Ej deklarerande barns förmögenhet	0,4	0,5	0,4	2,4	1,1	0,6	0,9
Övriga tillgångar[b]	5,8	8,5	3,2	1,7	1,0	0,4	3,9
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[a] *Källa:* Franzén-Lövgren-Rosenberg, Skatters och offentliga utgifters effekter på inkomstfördelningen, 1976, tabell 5:A–19.

[b] Bland övriga tillgångar ingår s. k. yttre inventarier för personligt bruk, dvs. bilar, båtar, o. dyl. Vidare har livräntor etc. förts hit. Denna typ av tillgång utgör dock en obetydlig andel av övriga tillgångar.

Tabell 7:5[a] Genomsnittligt innehav av tillgångar och skulder i olika kategorier och förmögenhetsklasser år 1970

Kategori	Förmögenhet, kr						Samtliga i kategorin
	0	1–49 999	50 000–149 999	150 000–299 999	300 000–999 999	1 000 000–	
Ensamstående utan barn							
tillgångar	1 724	19 573	87 405	235 190	554 238	3 445 202	28 160
skulder	3 018	4 195	7 723	29 289	137 878	961 714	6 318
tillgångar/skulder	0,6	4,7	11,3	8,0	4,0	3,6	4,5
Gifta							
tillgångar	29 112	44 398	119 615	283 674	608 559	2 930 776	87 624
skulder	40 775	22 757	33 486	64 029	158 437	713 583	35 824
tillgångar/skulder	0,7	2,0	3,6	4,4	3,8	4,1	2,4
Samtliga							
tillgångar	10 034	31 651	111 054	269 957	584 745	3 039 118	55 290
skulder	14 477	13 257	26 644	54 543	150 127	775 877	19 991
tillgångar/skulder	0,7	2,4	4,2	4,9	3,9	3,9	2,8

[a] *Källa:* Franzén-Lövgren-Rosenberg, tabell 5:A–16.

Tabell 7:6[a] Procentuell fördelning av tillgångar på olika typer av tillgångar i olika kategorier och inkomstklasser år 1970

Kategori	Sammanräknad nettoinkomst, kr						Samtliga i kategorin
	0–9 999	10 000–24 999	25 000–39 999	40 000–59 999	60 000–99 999	100 000–	
Ensamstående utan barn							
Fastigheter	31,3	36,3	44,6	25,0	52,1	25,8	36,9
Inventarier och lager	1,6	2,1	0,8	2,1	0,3	1,3	1,5
Banktillgodohavande	37,0	42,6	35,4	40,4	12,7	6,9	35,0
Kontanter och fordringar	10,9	7,2	4,1	10,1	9,2	6,4	7,7
Obligationer och aktier	4,5	8,0	7,8	11,8	24,5	53,3	11,6
Andelar i handelsbolag	12,1	0,0	1,2	6,4	0,3	5,7	3,6
Ej deklarerande barns förmögenhet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga tillgångar[b]	2,6	3,9	6,1	4,2	1,1	0,5	3,7
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ensamstående med barn							
Fastigheter	66,0	63,1	43,0	53,5	57,2	56,8	56,4
Inventarier och lager	0,4	2,8	2,6	1,7	3,4	0,3	2,3
Banktillgodohavande	21,9	16,4	24,4	19,1	10,1	8,3	18,2
Kontanter och fordringar	1,2	2,7	5,0	5,7	10,6	13,0	4,7
Obligationer och aktier	1,1	4,2	5,4	11,7	12,2	17,0	6,4
Andelar i handelsbolag	1,3	0,0	0,9	0,3	1,3	1,7	0,6
Ej deklarerande barns förmögenhet	5,8	5,1	8,8	2,1	2,8	1,5	5,4
Övriga tillgångar[b]	2,3	5,8	9,9	6,0	2,5	1,6	6,0
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gifta							
Fastigheter	64,3	53,2	64,2	60,5	56,1	36,1	56,7
Inventarier och lager	13,8	9,4	3,2	8,4	1,0	1,1	5,3
Banktillgodohavande	15,5	22,8	18,6	10,8	18,2	13,0	16,5
Kontanter och fordringar	1,4	10,6	2,1	6,2	4,5	9,4	5,8
Obligationer och aktier	3,1	1,5	5,1	7,8	14,4	34,5	10,2
Andelar i handelsbolag	0,0	0,2	0,4	0,1	0,9	1,9	0,5
Ej deklarerande barns förmögenhet	1,0	0,3	1,5	0,8	1,2	2,3	1,2
Övriga tillgångar[b]	0,9	2,2	4,9	5,5	3,8	1,8	3,9
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Samtliga							
Fastigheter	41,8	46,3	59,9	56,7	55,4	34,9	51,6
Inventarier och lager	5,2	6,2	2,3	7,7	0,9	1,1	4,3
Banktillgodohavande	30,3	30,9	22,2	14,0	17,2	12,1	21,3
Kontanter och fordringar	7,9	9,0	2,6	6,6	5,4	9,1	6,3
Obligationer och aktier	4,0	4,3	5,7	8,3	16,2	36,9	10,5
Andelar i handelsbolag	8,3	0,1	0,6	0,7	0,8	2,4	1,3
Ej deklarerande barns förmögenhet	0,4	0,3	1,3	0,7	1,0	2,0	0,9
Övriga tillgångar[b]	2,1	3,0	5,2	5,3	3,3	1,6	3,9
Summa tillgångar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[a] *Källa:* Franzén-Lövgren-Rosenberg, tabell 5:A–7.

[b] Bland övriga tillgångar ingår s. k. yttre inventarier för personligt bruk, dvs. bilar, båtar, o. dyl. Vidare har livräntor etc. förts hit. Denna typ av tillgång utgör dock en obetydlig andel av övriga tillgångar.

Tabell 7:7[a] Genomsnittligt innehav av tillgångar av olika slag i olika kategorier och inkomstklasser år 1970

Kategori	Sammanräknad nettoinkomst, kr						Samtliga i kategorin
	0–9 999	10 000–24 999	25 000–39 999	40 000–59 999	60 000–99 999	100 000–	
Ensamstående utan barn							
Fastigheter	4 810	8 462	16 128	23 657	264 698	351 863	10 379
Inventarier och lager	242	495	300	1 978	1 367	17 747	430
Banktillgodohavande	5 682	9 939	12 813	38 268	64 319	93 983	9 867
Kontanter och fordringar	1 666	1 671	1 470	9 533	46 692	87 320	2 156
Obligationer och aktier	689	1 870	2 817	11 183	124 339	726 870	3 260
Andelar i handelsbolag	1 858	0	433	6 050	1 435	77 585	1 025
Ej deklarerande barns förmögenhet	0	0	0	151	143	380	4
Övriga tillgångar[b]	396	902	2 199	3 946	5 592	6 929	1 028
Summa tillgångar	15 355	23 342	36 165	94 981	508 590	1 362 716	28 160
Ensamstående med barn							
Fastigheter	8 928	8 527	11 733	36 632	138 861	344 278	11 759
Inventarier och lager	55	378	708	1 139	8 160	2 014	472
Banktillgodohavande	2 963	2 212	6 644	13 103	24 574	49 978	3 793
Kontanter och fordringar	164	359	1 366	3 874	25 656	78 703	986
Obligationer och aktier	148	563	1 482	8 013	29 566	102 712	1 340
Andelar i handelsbolag	170	0	234	210	3 098	9 989	123
Ej deklarerande barns förmögenhet	787	687	2 403	1 431	6 794	8 769	1 118
Övriga tillgångar[b]	308	790	2 695	4 135	6 001	9 661	1 242
Summa tillgångar	13 530	13 520	27 269	68 542	242 690	606 132	20 837
Gifta							
Fastigheter	39 017	37 472	42 010	49 901	82 113	210 267	49 679
Inventarier och lager	8 347	6 601	2 104	6 939	1 446	6 282	4 631
Banktillgodohavande	9 408	16 048	12 198	8 864	26 714	75 360	14 459
Kontanter och fordringar	823	7 451	1 390	5 138	6 514	54 878	5 080
Obligationer och aktier	1 864	1 038	3 334	6 442	21 026	200 694	8 897
Andelar i handelsbolag	15	148	244	48	1 322	10 804	456
Ej deklarerande barns förmögenhet	608	202	996	624	1 693	13 387	1 010
Övriga tillgångar[b]	568	1 528	3 172	4 502	5 619	10 385	3 406
Summa tillgångar	60 655	70 492	65 488	82 459	146 335	582 007	87 624
Samtliga							
Fastigheter	8 244	16 880	33 110	47 325	93 259	220 155	28 499
Inventarier och lager	1 030	2 261	1 502	6 430	1 476	6 972	2 364
Banktillgodohavande	5 986	11 280	12 268	11 674	28 941	76 356	11 794
Kontanter och fordringar	1 551	3 274	1 415	5 544	9 001	57 099	3 466
Obligationer och aktier	792	1 556	3 128	6 902	27 216	233 035	5 795
Andelar i handelsbolag	1 640	43	304	616	1 338	14 991	736
Ej deklarerande barns förmögenhet	76	96	711	585	1 626	12 538	501
Övriga tillgångar[b]	411	1 077	2 853	4 448	5 619	10 165	2 128
Summa tillgångar	19 741	36 470	55 317	83 543	168 370	631 261	55 290

[a] *Källa:* Franzén–Lövgren–Rosenberg, tabell 5:A–8.

[b] Bland övriga tillgångar ingår s. k. yttre inventarier för personligt bruk, dvs. bilar, båtar , o. dyl. Vidare har livräntor etc. förts hit. Denna typ av tillgång utgör dock en obetydlig andel av övriga tillgångar.

Tabell 7:8[a] Genomsnittligt innehav av tillgångar och skulder i olika kategorier och inkomstklasser år 1970

Kategori	Sammanräknad nettoinkomst, kr.						Samtliga i kategorin
	0–9 999	10 000–24 999	25 000–39 999	40 000–59 999	60 000–99 999	100 000–	
Ensamstående utan barn							
tillgångar	15 356	23 342	36 165	94 981	508 590	1 362 716	28 160
skulder	4 363	1 930	10 294	16 691	247 132	440 490	6 318
tillg./skulder	3,5	12,1	3,5	5,7	2,1	3,1	4,5
Ensamstående med barn							
tillgångar	13 530	13 520	27 269	68 542	242 690	606 132	20 837
skulder	5 321	6 433	10 521	35 920	147 861	295 409	9 609
tillg./skulder	2,5	2,1	2,6	1,9	1,6	2,1	2,2
Gifta							
tillgångar	60 655	70 492	65 488	82 459	146 335	582 007	87 624
skulder	18 186	17 139	30 758	37 354	65 119	229 550	35 824
tillg./skulder	3,3	4,1	2,1	2,2	2,2	2,5	2,4
Samtliga							
tillgångar	19 741	36 470	55 317	83 543	168 370	631 261	55 290
skulder	5 735	6 593	23 805	35 390	76 362	243 296	19 991
tillg./skulder	3,4	5,5	2,3	2,4	2,2	2,6	2,8

[a] *Källa:* Franzén–Lövgren–Rosenberg, tabell 5:A–5.

Tabell 7:9[a] Genomsnittliga ränteinkomster och utdelningar[b] i olika kategorier och inkomstklasser år 1970

	Sammanräknad nettoinkomst, kr						Samtliga i kategorin
	0–9 999	10 000–24 999	25 000–39 999	40 000–59 999	60 000–99 999	100 000–	
Ränta och utdelning							
Ensamstående utan barn	388	818	973	3 478	10 042	33 500	831
Ensamstående med barn	165	176	486	1 189	4 454	8 233	313
Gifta	646	1 263	898	1 020	2 364	11 536	1 327
Samtliga	408	911	913	1 253	2 831	12 888	1 043
1 % av finansiella tillgångar							
Ensamstående utan barn	4,8	6,1	5,7	5,9	4,3	3,7	5,4
Ensamstående med barn	5,0	5,6	5,1	4,8	5,6	3,6	5,1
Gifta	5,3	5,1	5,3	5,0	4,4	3,5	4,7
Samtliga	4,9	5,7	5,4	5,2	4,3	3,5	5,0

[a] *Källa:* Franzén–Lövgren–Rosenberg, tabell 5:A–15.
[b] Ränta och utdelning i förvärvskällorna rörelse, jordbruksfastighet och annan fastighet ingår ej.

Tabell 7:10[a] Förhållande mellan skattepliktiga realisationsvinster och nominella uppkomna kapitalvinster i olika kategorier och inkomstklasser år 1970

Kategori	Sammanräknad nettoinkomst, kr						Samtliga i kategorin
	0–9 999	10 000–24 999	25 000–39 999	40 000–59 999	60 000–99 999	100 000–	
Ensamstående utan barn	0,006	0,015	0,024	0,072	0,134	0,204	0,035
Gifta	0,004	0,007	0,010	0,014	0,036	0,200	0,030
Samtliga hushåll	0,005	0,010	0,012	0,019	0,044	0,200	0,031

[a] *Källa:* Franzén–Lövgren–Rosenberg, tabell 20–1.

Tabell 7:11[a] Fördelningen av hushållens aktieinnehav 1966 och 1970, procent

Förmögenhetsskikt, tusen kronor	Andel hushåll		Andel av aktievärdet	
	1966	1970	1966	1970
> 1 000	0,1	0,1	32	35
500–1 000	0,2	0,4	15	12
300– 500	0,5	0,9	13	14
150– 300	2,0	3,7	19	18
50– 150	11,4	15,5	15	13
1– 50	45,7	39,3	5	6
< – 0	40,1	40,1	1	2
Summa	100,0	100,0	100	100

[a] *Källa:* Waldenström-rapporten, tabell IV:8.

Tabell 7:12 Statistiska uppgifter betr. realisationsvinsternas storlek och fördelning år 1970

Försäljningspris för aktier $\geq$ 5 år, mkr

$$\frac{106{,}325}{0{,}10} + 10{,}333 \cdot 0{,}5 = 1068 \text{ mkr}$$

Om aktierna innehafts 10 år med 5 % årlig värdeökning blir totala värdeökningen

$$1068 - \frac{1068}{1{,}05^{10}} = 413 \text{ mkr eller säg } 450 \text{ mkr (= ca 5,6 \% årlig värdeökning)}$$

Skattepliktig och nominell vinst från egendom som sålts av fysiska personer, år 1970

Egendomens art	Skattepliktig vinst, mkr	Nominell vinst, mkr
Fastigheter	174,734[a] (144,021[b])	414,663
Aktier < 5 år	0,830	18,442
Aktier $\geq$ 5 år	106,325	450,000
Lös egendom i övrigt	5,270	8,866
Aktieförs. som täckts av 500 kr-avdraget[c]	0	20,000
Villor som ej gett vinst enligt nuv. regler	0	330,000
Summa, mkr	287 (257)	1 242,000
Nominell vinst i förhållande till skattepliktig $\frac{1242}{257} = 4{,}8326$		

[a] Enligt tab. 7 och 8. Tabellhänvisningar avser SOU 1975:53, bil. 3.
[b] Enligt tab. 5.
[c] Vid deklarerad vinst. Årliga försäljningar under 5 000 kr ej medräknade.

Tabell 7:13 Realisationsvinstens fördelning efter inkomstens och förmögenhetens storlek år 1970

1	2	3	4	5	6
Sammanräk. nettoink. 1000 kr	Fördeln. av sammanräk. nettoink. i %	Fördeln. av sammanräk. nettoink. i % av dem som haft reavinster	Reavinstens fördeln. i %[a]	Reavinst mkr skattepl.	Nominell[b] vinst mkr
– 5	1,16	0,15	0,65	1,7	8,2
5– 10	7,05	1,20	1,72	4,4	21,3
10– 20	18,51	5,61	5,73	14,7	71,0
20– 30	29,87	10,44	6,98	18,0	87,0
30– 40	20,25	11,62	7,59	19,5	94,2
40– 60	13,04	22,46	13,05	33,5	161,9
60–100	6,44	20,12	12,65	32,5	157,1
100–	3,68	28,10	51,63	132,7	641,3
Summa	100	100	100	257,0	1 242,0
Summa inkomster 104,170 milj kr					
Behållen förmögenhet kr					
– 0			9,74	25,1	121,3
1– 100 000			17,49	44,9	217,0
100 000– 200 000			14,53	37,3	180,3
200 000– 400 000			16,14	41,5	200,6
400 000– 750 000			13,87	35,7	172,5
750 000–1 000 000			3,94	10,1	48,8
1 000 000–			24,29	62,4	301,5
Summa			100	257,0	1 242,0

[a] Skattepliktig reavinst.
[b] Skattepliktig vinst uppräknad efter förhållandet mellan nominell och skattepliktig vinst enligt tabell 7:12. Den proportionella fördelning, som gjorts, får betraktas som mycket osäker.

Tabell 7:14 Andel inkomsttagare med realisationsvinst i olika inkomst- och förmögenhetsskikt år 1970

1	2	3	4	5	6
Sammanräk. nettoink. 1 000 kr	Ink.tagare fördel. efter sammanräk. nettoink. i %	Ink. tagare med reavinst fördel. efter sammanräk. nettoink. i %	Ink. tagare med reavinst i %[a]	Medelvärde för reavinst skattepliktig kr[b]	Medelvärde för reavinst nominell kr (x 4,82)
– 5	8,23	2,74	0,18	2 365	11 400
5– 10	19,80	7,16	0,19	2 393	11 534
10– 20	26,24	16,71	0,33	3 415	16 460
20– 30	25,15	18,65	0,39	3 728	17 968
30– 40	12,44	14,82	0,62	5 099	24 577
40– 60	5,78	20,33	1,82	6 395	30 824
60–100	1,83	11,23	3,18	11 221	54 085
100–	0,52	8,36	8,38	61 492	296 391
Summa	100	100			
Behållen förmögenhet kr					
0				7 205	34 728
1– 100 000				4 610	22 220
100 000– 200 000				6 613	31 875
200 000– 400 000			4,59	11 619	56 003
400 000– 750 000			10,32	17 893	86 244
750 000–1 000 000			11,07	26 865	129 489
1 000 000–			20,62	63 176	304 508

[a] Inkomststatistiken jämförd med SOU 1975:53.
[b] Bland inkomsttagare med reavinst.

Litteratur

Advisory Commission on Intergovernmental Relations: The Expenditure Tax. Information Report. M-84. Washington 1974

Andrews, William D.: A Consumption-Type or Cash Flow Personal Income Tax. Haward Law Review. Vol. 87. 1974:6, s. 1113

Beskattning av realisationsvinster. SOU 1975:53. Betänkande avgivet av Realisationsvinstkommittén. Stockholm 1975

Betaenkning om forbrugsbeskatning. Betaenkning Nr 202. Danmark 1958

Blomquist, Sören: Beskattning av hushållens sparandeformer. Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm (EFI), 1974

Bracewell-Milnes, Barry: Is Capital Taxation Fair? The Tradition and the Truth. Bedford 1974

Break, George F.: Alternative Federal Revenue Sources: A View of Some Less Explored Possibilities. National Tax Journal. September 1972, s. 443

Break, George F. – Pechman, Joseph A.: Federal Tax Reform. The Impossible Dream? Brookings Institution. Washington 1975

Carleson, Conrad: Bilaga till Kungl. Maj:ts nåd. prop. nr 238, 1916

Fisher, Irving: Income in Theory and Income Taxation in Practice. Econometrica. January 1937

Fisher, Irving: Constructive Income Taxation. New York 1942

Frank, Gernold – Klanberg, Frank: Verteilungspolitische Auswirkungen des Besteuerungsvorschlages "Staatsbürgersteuer". Finanzarchiv. N. F. Band 34. Heft 2 1975/76, s. 301

Franzén, Thomas – Lövgren, Kerstin – Rosenberg, Irma: Skatters och offentliga utgifters effekter på inkomstfördelningen. En teoretisk och empirisk studie. Stockholm 1976

Företagsvinster – Kapitalförsörjning –Löntagarfonder. En rapport från en arbetsgrupp inom näringslivet. Sveriges Industriförbund. Svenska Arbetsgivareföreningen. Stockholm 1976 (cit. Waldenström-rapporten)

Gorman, John A.: The Relationship Between Personal Income and Taxable Income. Survey of Current Business. May 1970, s. 19

Hushållens sparande år 1958. Meddelanden från Konjunkturinstitutet. Serie B:33. Stockholm 1966

Kaldor, Nicholas: An Expenditure Tax. London 1955

Kelley, Patrik L.: Is an Expenditure Tax Feasible? National Tax Journal. September 1970, s. 237

Khanna, K. C.: An Expenditure Tax in India. Bulletin for International Fiscal Documentation, 1964, s. 353

Långtidsutredningen 1975. SOU 1975:89. Finansdepartementets ekonomiska avdelning. Stockholm 1975

Mill, Johan Stuart: Principles of Political Economy. Book V. (Laughlin ed. 1884.)

Musgrave, Richard A.: The Theory of Public Finance. A Study in Public Economy. New York 1959

Musgrave, Richard A. – Musgrave, Peggy B.: Public Finance in Theory and Practice. New York 1973

Mutén, Leif: Inkomst eller kapitalvinst. Stockholm 1959
Paul, Randolph E.: Taxation in the United States. Boston 1954
Pechman, J. A. – Okner, B. A.: Who Bears the Tax Burden? Brookings Institution. Washington 1974
Preliminär nationalbudget för år 1976
Report of the Royal Commission on Taxation ("Carter Commission"). Volume 3. Taxation of Income. Part A – Taxation of Individuals and Families. Canada 1966
Slitor, Richard E.: Administrative Aspects of Expenditures Taxation. Broad-Based Taxes: New Options and Sources (ed. Musgrave R. A). The John Hopkins University Press. Baltimore 1973
Spånt, Roland: Förmögenhetsfördelningen i Sverige. Institutet för social forskning. Falköping 1975
Sveriges Officiella Statistik. Inkomst och förmögenhet 1969
Statistiska meddelanden (P 1971:9). Hushållsbudgetundersökningen 1969
Statistiska meddelanden (N 1975:98). Nationalräkenskaper 1963–1974
Statistiska meddelanden (N 1975:98, appendix 1). Konsumtion 1950–1974
Statistiska meddelanden (N 1976:4). Inkomst- och förmögenhetsfördelningen år 1974
Statistiska meddelanden (N 1976:13). Datainsamling av taxeringsstatistiskt material avseende inkomståret 1974 (taxeringsåret 1975)
Taxation in India. World Tax Series. Harvard Law School, Nr. 6, Boston 1960
The New Tax System (Part II). Department of Inland Revenue. Ceylon 1959
U. S. Treasury Department: Annual Report of the Secretary of the Treasury (1943), s. 93–94 och "Exhibit 82", s. 411–415
Wikner, Göran: Hushållens sparande och samhället. Svenska sparbanksföreningen. Borås 1975

KUNGL. BIBL.
28 OKT 1976

Statens offentliga utredningar 1976

Kronologisk förteckning

1. Arbetsmiljölag. A.
2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölag. A.
3. Rapport i psykosociala frågor. A.
4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. A.
5. Säkerhetspolitik och totalförsvar. Fö.
6. Deltidsanställdas villkor. Ju.
7. Deltidsarbete 1974. Ju.
8. Regionala trafikplaner – länsvisa sammanfattningar. K.
9. Sexuella övergrepp. Ju.
10. Skolans ekonomi. U.
11. Bostadsbeskattning II. Fi.
12. Företagens uppgiftslämnande. Fi.
13. Byggnadsindex för husbyggnader och anläggningar. Fi.
14. Kårobligatorium? U.
15. Utbildning i förvaltning inom försvaret. Del 3. Fö.
16. Folkhögskolan. U.
17. Skador i arbetet. A.
18. Lokala trafikföreskrifter m. m. K.
19. Den militära underrättelsetjänsten. Fö.
20. Kultur åt alla. U.
21. Trafikbuller. Del 3. Buller från fritidsbåtar. K.
22. Sveriges export 1975–1980. Bilaga 2 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
23. Produktansvar I. Ersättning för läkemedelsskada. Ju.
24. Internationellt patentsamarbete II. H.
25. Internationellt patentsamarbete II. Bilagor. H.
26. Bostadsverket. Samordning-decentralisering. B.
27. Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
28. Vattenkraft och miljö 3. B.
29. Verkstadsindustrins arbetsmarknad. I.
30. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del I. I.
31. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del II. I.
32. Spent nuclear fuel and radioactive waste. I.
33. Musiken-människan-samhället. U.
34. Arbetstidsförkortning – när? hur? A.
35. Dryckesförpackningar och miljö. Jo.
36. Anonymitet och tvångsmedel. Ju.
37. Smugglingsbrott och tulltillägg. Fi.
38. Yrkesinriktad rehabilitering. A.
39. Hemvist. Fi.
40. Kommunal utveckling. Fi.
41. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Bilagor. I.
42. Långtidsutredningens modellsystem. Bilaga 8 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
43. Länskort i kollektivtrafiken. K.
44. Sjöfart och flagg. K.
45. Kommunernas ekonomi 1960–1972. Fi.
46. Skolhälsovården. U.
47. Färre brottmål. Ju.
48. Reklam och integritet. Ju.
49. Offentligt utredningsväsende. Fi.
50. Statligt personskadeskydd. S.
51. Modeller för samhällsekonomisk perspektivplanering. Bilaga 7 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
52. Utbildning för konstvård och konservering vid konsthögskolans institut för materialkunskap. U.
53. Försäkringsrätt och försäkringsöverdomstol. S.
54. Om fondkommissionsrörelse m. m. Fi.
55. Kommunal energiplanering. I.
56. Fastighetsdata. Ju.
57. Fastighetsdata. Bilagor. Ju.
58. ADB och samordning. Fi.
59. Petroindustrin i Sverige – petrokemisk industri. I.
60. Hyresrätt 1. Ju.
61. Båtliv 2. Jo.
62. Progressiv utgiftsskatt – ett alternativ? Fi.

Statens offentliga utredningar 1976

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor 1. Deltidsanställdas villkor. [6] 2. Deltidsarbete 1974. [7]
Sexuella övergrepp. [9]
Produktansvar I. Ersättning för läkemedelsskada. [23]
Anonymitet och tvångsmedel. [36]
Färre brottmål. [47]
Reklam och integritet. [48]
Fastighetsdatakommittén. 1. Fastighetsdata. [56] 2. Fastighetsdata. Bilagor. [57]
Hyresrätt 1. [60]

Försvarsdepartementet

Säkerhetspolitik och totalförsvar. [5]
Utbildning i förvaltning inom försvaret. Del 3. [15]
Den militära underrättelsetjänsten. [19]

Socialdepartementet

Statligt personskadeskydd. [50]
Försäkringsrätt och försäkringsöverdomstol. [53]

Kommunikationsdepartementet

Regionala trafikplaner – länsvisa sammanfattningar. [8]
Lokala trafikföreskrifter. [18]
Trafikbuller. Del 3. Buller från fritidsbåtar. [21]
Länskort i kollektivtrafiken. [43]
Sjöfart och flagg. [44]

Finansdepartementet

Bostadsbeskattning II. [11]
Företagens uppgiftslämnande. [12]
Byggnadsindex för husbyggnader och anläggningar. [13]
1975 års långtidsutredning. 1. Sveriges export 1975–1980. Bilaga 2 till 1975 års långtidsutredning. [22] 2. Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till 1975 års långtidsutredning. [27] 3. Långtidsutredningens modellsystem. Bilaga 8 till 1975 års långtidsutredning. [42] 4. Modeller för samhällsekonomisk perspektivplanering. Bilaga 7 till 1975 års långtidsutredning. [51]
Smugglingsbrott och tulltillägg. [37]
Hemvist. [39]
Kommunal utveckling. [40]
Kommunernas ekonomi 1969–1972. [45]
Offentligt utredningsväsende. [49]
Om fondkommissionsrörelse m. m. [54]
ADB och samordning. [58]
Progressiv utgiftsskatt – ett alternativ? [62]

Utbildningsdepartementet

Skolans ekonomi. [10]
Kårobligatorium? [14]
Folkhögskolan. [16]
Kultur åt alla. [20]
Musiken-människan-samhället. [33]
Skolhälsovården. [46]
Utbildning för konstvård och konservering vid konsthögskolans institut för materialkunskap. [52]

Jordbruksdepartementet

Dryckesförpackningar och miljö. [35]
Båtliv 2. [61]

Handelsdepartementet

Patentpolicykommittén. 1. Internationellt patentsamarbete II. [24]
2. Internationellt patentsamarbete II. Bilagor. [25]

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöutredningen. 1. Arbetsmiljölag. [1] 2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölag. [2] 3. Rapport i psykosociala frågor. [3] 4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. [4]
Skador i arbetet. [17]
Arbetstidsförkortning – när? hur? [34]
Yrkesinriktad rehabilitering. [38]

Bostadsdepartementet

Bostadsverket. Samordning-decentralisering. [26]
Vattenkraft och miljö 3. [28]

Industridepartementet

Verkstadsindustrins arbetsmarknad. [29]
Aka-utredningen. 1. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del I. [30] 2. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del II. [31] 3. Spent nuclear fuel and radioactive waste. [32] 4. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Bilagor. [41]
Kommunal energiplanering. [55]
Petroindustrin i Sverige – petrokemisk industri. [59]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen

Nordisk utredningsserie (NU) 1976

Kronologisk förteckning

1. Nordiske naturgasudredninger
2. Maktstrukturer och styrelseformer inom teatern
3. Adult Education
4. Nordisk samarbeide om energisparing i byggesektoren
5. Norden och fackpressen
6. ILO og kvinner i arbeidslivet
7. Aikuiskasvatur Pohjoismaissa
8. Cooperation Agreements between the Nordic Countries
9. Medborgarskap för barn och jämlikhet vid naturalisation
10. Nordisk konvention om gränskommunalt samarbete
11. Sjøfartsmedisinsk forskning
12. Seminarium för jorunalistlärare
13. Nabospråksforståelse i Skandinavia
14. Offentliga utredningar i Norden – katalog 1975
15. FoU om engelskundervisning
16. FoU om specialundervisning
17. Flygförbindelser mellan de norra delarna av Norge, Sverige och Finland
18. Specialundervisningens elever
19. Bilmekanikerutbildningen i Norden
20. Glesbygden och kulturutbudet
21. NORDKOLT. Arbetsrapport för etapp II

KUNGL. BIBL.
28 OKT 1976

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-03111-6
ISSN 0375-250X